

פרשת חיי שרה ה'תשס"ז

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קה

זה המזמור אמר דוד כשהעלה הארון לעיר דוד ויהי משורר אותו לפני הארון, וסיפר כל הניסים שעשה במצרים והיאך שלח לפניו יוסף ובא לבית האסורים והוציא אותם עד שבא למעלה גדולה לאסור שרי פרעה בלי רשות פרעה:

א הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּלוֹ וּמְרוּלוֹ שִׁיחוּ
בְּכָל־נַפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לָב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעֹזוֹ בִּקְשׁוּ
פָּנָיו תִּמְיֹד: ה זְכוּרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה מִפְתּוֹי וּמִשְׁפָּטֵי־פָיו: ו זֶרַע אֲבָרָהֶם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְּבַר צְוֹה לְאַלְף
דוֹר: ט אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־אֲבָרָהֶם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֶק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עוֹלָם: יא לֵאמֹר לְךָ אֶתֶּן אֶת־אֶרֶץ־כְּנָעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתֶם מְתֵי מִסְפָּר כְּמַעֲט וַיְגַרְמִם
בְּהַ: יג וַיִּתְהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי מִמַּמְלַכָּה אֶל־עַם אֲחֵר: יד לֹא־הִנִּיחַ אָדָם לְעַשְׂקֶם וַיִּזְכַּח
עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל־תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחֵי וְלִנְבִיאֵי אֱלֹהֵי־תִרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ
כָּל־מִטְהַלֵּל־לֶחֶם שָׁבַר: יז שָׁלַח לִפְנֵיהֶם אִישׁ לְעַבְד נִמְכָר יוֹסֵף: יח עָנָו בַּכֶּבֶל רָגְלוֹ בְּרוֹל בָּאָה
נִפְשׁוֹ: יט עֲדִיעַת בְּא־דְבָרוֹ אִמְרַת יְהוָה צִרְפָּתָהּ: כ שָׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ מִשָּׁל עַמִּים
וַיַּפְתַּחְהוּ: כא שָׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־קַנְיָנוֹ: כב לְאִסֹּר שָׂרְיוֹ בְּנִפְשׁוֹ וּזְקָנוֹ יַחֲפֵם:
כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ־חָם: כד וַיִּפַּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמָהוּ מִצְרָיו:
כה הִפְקֹד לָבֶם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו: כו שָׁלַח מִשָּׂה עֲבָדוֹ אֶהֱרֹן אֲשֶׁר בָּחַר־בּוֹ:
כז שָׁמוּבֶם דְּבַרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ חָם: כח שָׁלַח חֹשֶׁךְ וַיַּחֲשֹׁךְ וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרוֹ:
כט הִפְקֹד אֶת־מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת־דֹּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֲרָצָם צִפְרֹדְעִים בְּחֲדָרֵי מְלִכֵיהֶם:
לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב בְּנִים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֵד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאֲרָצָם: לג וַיִּדָּ
גַּפְנָם וַתֵּאֲנַתֶם וַיִּשְׁפַּר עֵץ גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרֶבָה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֵּאֱכַל כָּל־עֵשֶׂב
בְּאֲרָצָם וַיֵּאֱכַל פְּרֵי אֲדָמָתָם: לו וַיִּדָּ כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם: לז וַיִּזְצִיאֵם בְּכֶסֶף
וַזָּהָב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּצִאתָם כִּי־נִפְלַ פְּחָדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ עֲנַן
לְמִסְדָּ וְאֵשׁ לְהַאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלַחֵם שָׁמַיִם יִשְׁבִּיעֵם: מא פָּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ
מַיִם הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נְהַר: מב כִּי־זָכַר אֶת־דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבָרָהֶם עֲבָדוֹ: מג וַיִּזְצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן
בְּרָזָה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בְּעַבְדוֹ | יִשְׁמְרוּ חֻקּוֹ
וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א תללויה | הודו ליהוה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כְּלִי־תְהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־יִשְׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכֹל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עַמְּךָ פְּקֹדֵי בִישׁוּעָתְךָ:
 ה לְרֵאוֹת | בְּטוֹבַת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְחָה בְּשִׂמְחַת גּוֹיְךָ לְהִתְהַלֵּל עִם־נְחִלְתְּךָ: ו חֲטֵאֵנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ הֵעֵינּוּ
 הַרְשָׁעֵנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רֶב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עֲלֵי־ם
 בַּיַּם־סוּף: ח וַיּוֹשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיּוֹלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
 כַּמַּדְבָּר: י וַיּוֹשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנֵא וַיִּגְאֹלם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיִּכְסּוּ־מַיִם צְרִיבֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בִּדְבָרָיו יִשְׁירוּ תְהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָזְרוּ לַעֲצוֹתָ: יד וַיִּתְאוּוּ תַאֲוָה בַּמַּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רוּחַ בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְרוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאִתְּכֶם עַל־עֵדַת אֲבִירָם: יח וּתְבַעַר־אֵשׁ בְּעֵדָתָם לְהַכֶּה
 תְּלַהֲטֵי רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֶרֶב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיִּמְירוּ אֶת־כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם נוֹרְאוֹת עֲלֵי־סוּף:
 כג וַיֹּאמְרוּ לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עַמְּד בַּפָּרָץ לִפְנֵינוּ לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאָסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאֹהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יְדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמַּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזוֹרֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרֵץ־בָּם מַגְפָּה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגְפָּה:
 לא וַתַּחֲשֵׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְטֹא בְּשַׁפְתָּיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֻבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לְשָׂרִים: לה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצֻבֵי כְנָעַן
 וַתַּחֲנַף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: מט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחַר־אָף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נְחִלְתּוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאִיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִצְלִים וְהָמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיִּרְא בָּצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנְתָּם:
 מה וַיִּזְכַּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם כָּרַב חֲסָדָיו: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמַיִם לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵייהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנוּ |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וּקְבָצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתְהִלְתְּךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעַם אֲמֵן הַלְלוּיָהּ:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ה ק"ו ב
- ב) מאמר ד"ה ואברהם זקן ג' ש"פ חיי שרה מבה"ח כסלו ה'תשל"ז ה
- ג) משיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו ה'תש"נ יא
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת חיי שרה יט
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת חיי שרה כג
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת חיי שרה לז
- ז) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חיי שרה לט
- ח) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת חיי שרה סו
- ט) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת חיי שרה עה
- י) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן פה
- יא) תורה אור מבואר - נר חנוכה פרק ג פב
- יב) ספר המאמרים - תרצ"ב (אות ב) פו
- יג) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת חיי שרה פז

בית דין רבני אנ"ש בארה"ק

ב"ה

אדר ה'תשס"ו

לכבוד

כל המקבלים את ה"דבר מלכות"
שלום וברכה!

כולנו רואים שב"ה הקונטרס "דבר מלכות" הולך ומתפשט בכל רחבי תבל בצורה יוצאת מהכלל, והמוציאים לאור משתדלים לעמוד בבקשות ובדרישות המגיעות מכל רחבי תבל.

כיום מודפסת חוברת "דבר מלכות" בכ 150,000 עותקים בחודש, שהגיעו כבר לעתים לעלות הדפסה של כ- \$100,000 לחודש, כשעל זה נוספות הוצאות של אריזה ומשלוח לכל רחבי תבל - בעלות חודשית של כ- 100,000 שקל. דבר אשר המוציאים לאור לא העלו כלל על דעתם בעת שהחלו להוציא לאור את ה"דבר מלכות".

משבוע לשבוע גוברות הבקשות ל"דבר מלכות" מכל החוגים והקהלים, כולל יהודים שלצערנו לעת עתה אינם מגדירים עצמם כשומרי תורה ומצוות. במקומות ציבור רבים מחלקים ומספקים את החוברת לכל מבקש, ומיום ליום נראים יותר ויותר יהודים מחוגים שונים, גם שלא מאנ"ש, המעיינים ולומדים בשיחותיו הקדושות של הרבי ומקיימים את תקנותיו הקדושות בלימוד החומש התניא והרמב"ם.

כמו כן במוסדות רבים הן של אנ"ש והן מחוגים אחרים, מתקיימים שיעורים ב"דבר מלכות" כחלק מתוכנית הלימודים הקבועה בכיתות, עובדה שגרמה בין השאר לביקוש כמויות גדולות מאותם מוסדות על מנת שיוכלו לקיים את השיעורים. (זה עתה קבלנו ידיעה שרק בשבוע שעבר הגיעה פנייה מבית חב"ד נתיבות, אשר מבקשים להוסיף עוד 150 חוברות לשבוע - מעבר ל- 300 חוברות שקבלו עד עתה בכל שבוע - עבור ישיבת נווה דקלים שהייתה בגוש קטיף ועברה לכפר מימון הנמצא לידם ואשר החליטו ללמוד שם שיעור קבוע ב"דבר מלכות", כמו"כ ביקשו גם מהמוסד "אהלי תורה" בקראון הייטס 150 חוברות "דבר מלכות" לשבוע, כאשר היו בקשות נוספות בכמויות גדולות למקומות נוספים אשר אי אפשר למנותם.

אך כדי שתהיה אפשרות למוציאים לאור להמשיך ולספק את הדרישות ההולכות וגוברות ואשר החוברות "דבר מלכות" יגיעו לכל מאן דבעי - חייבים אנו לפנות לכל המקבלים ולומדים את ה"דבר מלכות" - ולבקשם להשתתף בעלות האריזה והמשלוחים אשר כאמור הגיעה גם היא לעלויות גבוהות מאוד.

אי לכך אנו מבקשים מכל המקבלים והלומדים בחוברות הדבר מלכות להשתתף בעלויות המשלוחים בסכום שנקבע להלן:

תושבי ארץ הקודש סך של 20 ₪ לחודש.

תושבי שאר העולם סך של 10 \$ לחודש.

מובן שכל מי שיכול ורוצה להוסיף על כך תבוא עליו הברכה!

את הסכומים הנ"ל הננו מבקשים להעביר לחשבון:

חשבון ע"ש:

סניף:

בנק:

409-112321 מס' "דבר מלכות" מס' 177

ביתר עילית, מס' 177

פועלי אגודת ישראל, מס' - 52

ניתן להפקיד תרומה בכל סניפי הבנק הבינלאומי עבור חשבון "דבר מלכות" ללא כל עמלה

כמו כן ניתן לשלוח המחאות לפקודת "דבר מלכות" (נא לציין "למוטב בלבד") והוראות-קבע לכתובת:

דבר מלכות, ת.ד. 1855 רמת גן, מיקוד 52118.

בברכה והצלחה

הרב יוסף העכט

הרב מנחם מענדל גלובבסקי

הרב אליהו יוחנן גורארי

הרב מרדכי שמואל אשכנזי

הרב זאב דב סלוניס

הרב בן ציון ליפסקר

הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי

הרב אברהם מיכאל הלפרין

הוראה לחיוב חשבון

בס"ד, תאריך

קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד	
				4 2 7 5 2	

לכבוד
בנק
סניף
כתובת הסניף

1. אני/הח"מ

(מס' זהות/ח.פ.)

(מס' בעלי החשבון כמופיע בספרי הבנק)

כתובת

רחוב מס' עיר מיקוד

- נותק/ים לכם בזה הוראה לחייב את חשבונו/נו הני"ל בסניפכם, בגין **תיומה** בסכומים ובמועדים שיומצאו לכם מדי פעם בפעם באמצעי מגנטי, ע"י "דבר מלכות" כמפורט מטה ב"פרטי ההרשאה".
1. ידוע לי/לנו כי:
 - א. הוראה זו ניתנת לביטול ע"י הודעה ממני/מאתנו בכתב לבנק ול"דבר מלכות" שתכנס לתוקף, יום עסקים אחד לאחר מתו הודעה בבנק וכן, ניתנת לביטול ע"י הוראת כל דין.
 - ב. אהיה/נהיה ראים/ים לבטל מראש חיוב מסוים ובלבד, שהודעה על כך תימסר על ידי/נו לבנק בכתב, לפחות יום עסקים אחד לפני מועד החיוב.
 - ג. אהיה/נהיה ראים/ים לבטל חיוב, לא יותר מתשעים ימים ממועד החיוב אם אוכיה/נוכיה לבנק, כי החיוב אינו תואם את המועדים או הסכומים שנקבעו בכתב ההרשאה, אם נקבעו.
 2. ידוע לי/לנו כי הפרטים שצוינו בכתב ההרשאה ומילויים, הם נושאים שעלינו להסדיר עם המוטב.
 3. ידוע לי/לנו, כי סכומי החיוב עפ"י הרשאה זו, יופיעו בדפי החשבון וכי לא תישלח לי/לנו ע"י הבנק הודעה מיוחדת בגין חיובים אלה.
 4. הבנק יפעל בהתאם להוראות בכתב הרשאה זה, כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת, וכל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצועו.
 5. הבנק רשאי להוציאני/נו מן ההסדר המפורט בכתב הרשאה זה, אם תהיה לו סיבה סבירה לכך, ויודיע לי/לנו על כך מיד לאחר קבלת החלטתו, תוך ציון הסיבה.
 6. לא לאשר ל"דבר מלכות" בספח המחובר לזה, קבלת הוראות אלו ממני/מאתנו.

פרטי ההרשאה

1. סכום החיוב ומועדו יקבעו מעת לעת ע"י "דבר מלכות" עפ"י המוסכם בינינו.

2. פרטי החיוב:

מועד חיוב אחרון	מועד חיוב ראשון	הצמדה		תדירות החיוב	מס' חיובים	סכום לחיוב בודד
		בסיס	סוג			
				☐ חודשי ☐ דו-חודשי ☐		

חתימת בעלי החשבון

קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד	
				4 2 7 5 2	

אישור הבנק

בס"ד
לכבוד
"דבר מלכות"
רח' בצלאל 27
רמת גן 52521

קיבלנו הוראות מ _____ לכבד חיובים בסכומים ובמועדים שיופיעו באמצעי מגנטי שתצוינו לנו מידי פעם בפעם, ואשר מספר חשבונו/נם בבנק יהיה נקוב בהם, והכל בהתאם למפורט בכתב ההרשאה.

רשמנו לפנינו את ההוראות, ונפעל בהתאם כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת; כל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצועו; כל עוד לא התקבלה אצלנו הוראת ביטול בכתב על-ידי בעלי החשבון, או כל עוד לא הוצאו/ בעלי החשבון מן ההסדר.

אישור זה לא יפגע בהתחייבויותיכם כלפינו, לפי כתב השיפוי שנחתם על-ידיכם.

בנקוד רב,

_____ בנק

_____ סניף

חתימה וחותמת הסניף

_____ תאריך

מקור טופס זה, על שני חלקיו, ישלח לסניף הבנק, העתק הימני ימסר למשלם.

כתובת להעברות כסף מחו"ל

Address for Telex transfers :
First International Bank of ISRAEL
Tel-Aviv

Branch: Pagi Beitar ilit branch
Branch no. 177
Acc name: DVAR MALCHUT
Acc no: 155-112321

Swift code no. FIRBILITXXX

There is no need for ABA# or other identification
Our us \$ correspondents include the Major New York Banks.
eg: Republic, Citibank, Chase Manhattan, Bankers.

BANK POALEY AGODAT ISRAEL
BEITAR ILIT BRANCH
972-2-5723204

בס"ד. ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו ה'תשל"ז.

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל¹, ומדייק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע במאמרו ד"ה זה (דשנת תרס"ו)² מה שאומר בכל סתם ואינו מפרש במה ברכו. ונקודת הביאור³, דכל הוא בחינת העלם העצמי, שמשם נמשכים כל הגילויים. כדאיתא בזהר⁴ עה"פ וה' ברך את אברהם בכל, דאברהם אתברך מאתר דכל ברכאן נפקי מתמן. ולכן אומר בכל סתם ואינו מפרט פרטים, לפי שהוא בחינת בלי גבול שלמעלה מפרטים. וצריך להבין הקשר והשייכות דפירוש הזהר שבכל הוא אתר דכל ברכאן נפקי מתמן עם פירוש רש"י עה"פ⁵ שבכל קאי על יצחק (בכל בגימטריא בן). וגם, דמהמשך הכתובים משמע שפסוק זה (ואברהם זקן וגו') הוא הקדמה לויאמר אברהם אל עבדו גו' ולקחת אשה לבני ליצחק⁶, וצריך להבין מהי השייכות דוה' ברך את אברהם בכל, שנתברך מאתר דכל ברכאן נפקי מתמן, לזה ששלח את עבדו לקחת אשה לבנו⁷. גם צריך להבין גודל העילוי דנשואי יצחק ורבקה שהוא נעלה יותר גם מבחינת בכל (אתר דכל ברכאן נפקי מתמן), ועד דזה שהו' ברך את אברהם בכל הוא רק הקדמה לנשואי יצחק ורבקה.

(ב) ויובן זה בהקדים מה דאיתא במדרש⁸ אין הקב"ה מעלה את האדם לשררה עד שבודק ובוחר אותו וכו' וכן אתה מוצא באבינו אברהם נסהו הקב"ה עשר נסיונות ועמד בהן ואח"כ ברכו שנאמר וה' ברך את אברהם בכל. ומבאר הצ"צ⁹, דעשר נסיונות הם כנגד עשר ספירות, משא"כ כל הוא פנימיות הכתר שאינו¹⁰ בחשבון ע"ס. דבבחינה זו, אין אתערותא דלתתא מגעת לשם. ולאחרי שעמד אברהם בעשר נסיונות כנגד ע"ס שבהן שייך אתעדל"ת, אזי ברכו בכל, פנימיות הכתר. ויש לומר, דזהו גם דיוק לשון הכתוב ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, דזה שהי' זקן בא בימים, עם היות שזהו ברכת הקב"ה, מייחס הכתוב לאברהם (ואברהם זקן בא בימים), משא"כ בנוגע כל אינו אומר שאברהם הי' לו כל כ"א שהו' ברכו בכל, די'ש לומר הביאור בזה¹¹, דזה שנתברך בזקנה

7) בנצוצי אורות לזהר שם, שוהו' ברך את אברהם בכל (לפירוש הזהר) הוא טעם על זה שצוה שלא לקחת אשה מבנות הכנעני. ואולי י"ל, דכמו שלפירוש רש"י, וה' ברך גו' בכל הוא טעם גם על השליחות לקחת אשה לבנו ("מאחר שהי' לו בן הי' צריך להשיאו אשה"), עד"ז הוא גם לפי פירוש הזהר (ראה לעיל הערה 5).

8) במדב"ר פט"ו, יב.

9) בד"ה זה באוה"ת פרשתנו (כרך ד) תשעט, סע"א.

10) ע"ח שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א, הובא בלקו"ת בחוקתי מו, ג. אוה"ת שם. ובכ"מ. ע"ח שער כג (שער מוחין דצלם) פ"ה, הובא בלקו"ת שה"ש י, ב. ובכ"מ.

11) ראה עד"ז ד"ה ואברהם זקן תרע"ג בסופו (המשך תער"ב ח"א ע' קצ).

* יצא לאור בקונטרס כ"ה מרחשון – תש"נ, "לקראת יום הבהיר כ"ה מרחשון הבעל"ט, – שבשנה זו הוא גם יום התחלת לימוד הרמב"ם במחזור השביעי* . . . מוצש"ק כף מ"ח שנת ה'תש"נ".

1) פרשתנו (חיי שרה) כד, א.

2) נדפס בהמשך תרס"ו ע' עז ואילך.

3) המשך הנ"ל ע' פד-ה.

4) ח"א פרשתנו קל, ב.

5) דנוסף לזה שכל הפירושים שבאותו הפסוק שייכים זל"ז* – מכיון שפירוש רש"י על התורה הוא "יינה של תורה" ("היום יום" כט שבט), יש לו שייכות מיוחדת עם הפירוש ע"ד הסוד (זהר). וראה בארוכה לקו"ש ח"ה בתחלתו, ובהערות שם. 6) פרשתנו שם, ב-ד.

* להלומדים ג' פרקים ליום. וגם התחלת מחזור השלישי להלומדים פרק אחד ליום (וכן בספר המצוות).

** כידוע הראי' לזה מ"שעטננו" (נדה סא, ב) – ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

ובימים הוא אתערותא דלעילא שמתעוררת ונמשכת ע"י אתעדל"ת¹², עבודתו של אברהם, משא"כ זה שנתברך בכל הוא אתעדל"ע הבאה מלמעלה שאין אתעדל"ת מגעת לשם [וזה שברכה זו באה דוקא לאחרי שעמד בעשר נסיונות הוא לפי שצריך להיות אתר¹³ שלים¹⁴], ולכן כתיב בה וה' ברך גו'.

ג) והגם שגם זקן בא בימים הוא בחינת עתיק יומין, כדאיתא במדרש¹⁵ שאמר הקב"ה לאברהם בא ולבוש לבושי שנאמר ואברהם זקן בא בימים, ופירש במתנות כהונה דזה שבא בימים הוא לבושו של הקב"ה הוא כי הקב"ה נק'¹⁶ עתיק יומין [והצ"צ¹⁷ מוסיף שגם זקן (דיקנא¹⁸) הוא לבושו דהקב"ה, כי בעתיק יומין כתיב¹⁶ לבושי' כתלג חיוור¹⁹ שהוא²⁰ בחינת י"ג תיקוני דיקנא], יש לומר, שהכוונה בזה היא (לא לעתיק ממש, אלא²¹) לאריך שנקרא ג"כ בשם עתיק יומין²² ויש לומר דזה שאריך נקרא בשם עתיק יומין הוא לפי שבו מלובשים ז"ת דעתיק²³], משא"כ כל הוא עתיק עצמו. ויתירה מזו, שבעתיק גופא הוא בחינת ג"ר דעתיק שאינם מלובשים באריך²⁴, ועד לבחינת פנימיות עתיק ולמעלה יותר, וכנ"ל (סעיף א) מהמאמר שכל הוא בחינת העלם העצמי. וזהו שהענין דזקן בא בימים מייחס הכתוב לאברהם (ואברהם זקן בא בימים) משא"כ בנוגע כל אומר שהו' ברך את אברהם בכל, כי זה שהי' לאברהם בחינת זקן בא בימים, שהוא בחיצוניות הכתר, המשיך זה ע"י עבודתו. ויש לומר, דזוהי גם השייכות דהפירוש שזקן בא בימים הוא לבושו דהקב"ה עם הפירוש²⁵ שזקן הוא זה שקנה חכמה²⁶ (תורה) ובא בימים הוא לבושי המצוות²⁷, כי זה שהי' לאברהם לבושו של הקב"ה, המשיך זה ע"י התורה והמצוות שלו.

ומאברהם הותחל חתימת זקן (דיקנא).
 19) בחדא"ג מהרש"א לב"מ שם, שגם מקודם הי' חתימת זקן, והחידוש ד"ואברהם זקן" הוא שנעשה הזקנה בליבון שער. ועפ"ז מובן הקשר ד"ואברהם זקן" עם "לבושי' כתלג חיוור".
 20) ראה לקו"ת אחרי כז, ד. שם כח, ד. ובכ"מ.
 21) וכמפורש באוה"ת שם תשפה, ב בהקיצורים "בא בימים . . א"א הנק' עתיק יומין".
 22) ראה מאו"א שבהערה הבאה. ובכ"מ. ובלקו"ת שלח נא, ג "א"א שנק' ג"כ עתיקא, כנודע".
 23) ראה מאו"א מערכת ע' אות נה (הובא בהמשך תער"ב ח"ג ע' א'תלט) "וא"א המלביש אותו נק' ג"כ ע"ש שמו עתיק יומין".
 24) לקו"ת שה"ש מו, ב, מע"ח שער יב (שער אריך אנפין) פ"א-ב. ובכ"מ.
 25) אוה"ת שם תשעט, א. תשפד, א. ד"ה הנ"ל (הב') תרכ"ז פ"ח (סה"מ שם ע' מד).
 26) ראה קידושין לב, ב. תו"כ עה"פ קדושים יט, לב.
 27) ראה זח"א רכד, א. תו"א פרשתנו טז, א ואילך. ובארוכה בד"ה זה ה'תשל"ח (לקמן ע' שז ואילך). וש"נ.
 בתו"א שם סע"א ואילך, שהלבושים הם תורה ומצוות. וכ"ה בתו"א משפטים עט, סע"ג (הובא באוה"ת שם תשפב, א. ד"ה הנ"ל תרכ"ז פ"ו (סה"מ תרכ"ז ע' לח)) "הימים הם בחינת

12) באוה"ת שבהערה 9, שגם "זקן בא בימים" הוא פנימיות הכתר שאין שייך בו אתעדל"ת. ואולי יש לומר, שזהו בכללות, אבל בפרטיות, ענין זה (המשכה מלמעלה שלא ע"י אתעדל"ת) הוא דוקא בבחינת בכל – ראה לקמן סוף ס"ג ובהערה 31 שם. ועפ"ז מובן: (א) לשון הכתוב "ואברהם זקן בא בימים", ולא שהו"י ברכו כמ"ש בנוגע ל"בכל", ככפנים. (ב) זה שבמדרש שבהערה 8 מעתיק רק "וה' ברך את אברהם בכל" (ולא תחלת הכתוב) – כי רק לזה הוצרך להיות קדימת עשר נסיונות (שלימות העבודה, שרק אז נמשכת האתעדל"ע מלמעלה), משא"כ "זקן בא בימים".
 13) ראה זחר ח"ג צ, ב.
 14) ראה בארוכה לקו"ת שה"ש כד, סע"א ואילך.
 15) ב"ר פרשתנו ספנ"ח. וראה אוה"ת שם תשעט, א. תשפא, ב ואילך. תשפג, ב ואילך. שם כרך ז תתתו, א ואילך. ד"ה זה (הא') תרכ"ז פ"ו ואילך (סה"מ תרכ"ז ע' לו ואילך).
 16) דניאל ז, ט.
 17) באוה"ת שם תשפא, ב. ועד"ז בד"ה זה (הא') תרכ"ז פ"ה (סה"מ שם ע' לה).
 18) ראה ב"ר פס"ה, ט (ועד"ז בכ"מ פז, א) "אברהם תבע זקנה . . כיון שעמד אברהם נתן לו זקנה ואברהם זקן", וביפ"ת שם (הובא באוה"ת שם תשעט, ב. תשעט, ב. ד"ה הנ"ל תרכ"ז בתחלתו – ע' כח) שמקודם הי' הזקנה ניכר מהפנים והגוף,

ויש לבאר זה בפרטיות יותר, דזקן ובא בימים הם שתי מדריגות. זקן שהוא י"ג תיקוני דיקנא, הוא במוחא סתימאה דאריך, ובא בימים הוא אריך עצמו [דזה שאריך נקרא בשם עתיק יומין²⁸ הוא בעיקר בעצמיות אריך], גלגלתא דאריך. וזוהי השייכות דשני ענינים אלו (זקן ובא בימים) שלמעלה (לבושו של הקב"ה) עם שני ענינים אלו בעבודת האדם, כי מוחא סתימאה דאריך הוא פנימי, השרש דתורה²⁹, וגלגלתא דאריך הוא מקיף, השרש דמצוות²⁹. וע"י עסק התורה דאברהם, זקן שקנה חכמה, המשיך בחינת הדיקנא ומוחא סתימאה דאריך (זקן), וע"י שהי' בא בימים, לבושי המצוות, המשיך בחינת גלגלתא³⁰ דאריך (בא בימים). משא"כ כל שהוא בחינת עתיק, אין אתעדל"ת מגעת לשם, ולכן כתיב ויה' בך את אברהם בכל, אתערותא דלעילא הבאה מלמעלה. אלא שאתערותא דלעילא זו³¹ שורה ומתגלה דוקא לאחרי שלימות העבודה (והאתערותא דלעילא שע"י האתערותא דלתתא), לכן, מה שברך ה' את אברהם בכל הי' זה דוקא לאחרי שעמד בעשר נסיונות, כנ"ל (סעיף ב בתחלתו).

ד) והנה גם בבחינת כל (עתיק) שלמעלה מבא בימים (אריך) יש כמה מדריגות. וכמובן מהמבואר בהמאמר (ד"ה ואברהם זקן) דהצ"צ³², שבתחלה אומר, שאברהם זכה לבחינת כל ע"י קיום מל"ת וגם בבחינה זו דכל אומר שהוא פנימיות עתיק [כמבואר שם, דזה שוהוי' בך את אברהם בכל הוא לאחרי שנאמר בא בימים, כי ימים הם מ"ע, וע"י העבודה דבא בימים קיום מ"ע זכה לבחינת אריך (בחינת בא בימים דלמעלה), משא"כ זה שזכה לבחינת כל שזכה לזה ע"י קיום מל"ת הוא פנימיות עתיק שלמעלה מאריך³³], ולאח"ז אומר שאברהם זכה לזה ע"י העשרה נסיונות (כנ"ל סעיף ב מהמדרש), דיש לומר, שבחינת כל שזכה ע"י הנסיונות הוא נעלה יותר מבחינת כל שזכה ע"י קיום מל"ת. וי"ל הביאור בזה, דבחינת עתיק (כל) שזכה ע"י קיום מל"ת, יש לו שייכות להשתלשלות, ולכן עבודת האדם שעל ידה זוכה לזה היא עבודה שתלוי' ברצונו (היינו עבודה שבסדר והדרגה), אלא שבזה גופא, מכיון שעתיק הוא למעלה מהשתלשלות, לכן העבודה היא לא בעשי' אלא בשב ואל תעשה, שלילה³⁴. משא"כ בחינת עתיק (כל) שזכה ע"י הנסיונות, הוא נעתק ונבדל לגמרי, וכנ"ל (סעיף א) מהמאמר שהוא העלם העצמי. ולכן, כשעבודת האדם

שאינ אתעדל"ת מגעת לשם – שתי בחינות: אתעדל"ע שלפני האתעדל"ת, ואתעדל"ע שלאחרי שלימות העבודה. ובלקוטי לוי"צ שם ע' קי, שבחינה הראשונה היא בב"ן דעתיק, והשני במ"ה דעתיק. עיי"ש בארוכה.
(32) אוה"ת שם תשפד, ב. וכן הוא גם בסד"ה הנ"ל (הב) תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' מה).

(33) וי"ל שהכוונה כאן ב"פנימיות עתיק שלמעלה מאריך" היא לג"ר דעתיק שאינם מתלבשות באריך. ולהעיר מהמשך תרס"ו ע' רסא, דשרש המ"ע הוא באריך ובז"ת דעתיק שמתלבשות באריך, ושרש המל"ת הוא בג"ר דעתיק שאינן מתלבשות באריך.

(34) ראה לקו"ת ר"פ פקודי. ובכ"מ.

לבושים והם לבושי התורה והמצוות". אבל בפרטיות, רק המצוות הם לבושים ("ימים"), משא"כ התורה הו"ע "זקן", כמפורש באוה"ת וסה"מ תרכ"ז שבהערה 25.

(28) "בא בימים" הוא כמו "עתיק יומין". משא"כ "זקן" שהוא "לבושי" כתלג חיזור (כנ"ל מהצ"צ), אינו נקרא בשם "עתיק יומין" ורק לבושו של "עתיק יומין".

(29) ראה לקו"ת אחרי כח, ד. ובכ"מ.

(30) בלקו"ת שה"ש כד, ב משמע שאתעדל"ת מגעת רק עד עצם ח"ס, משא"כ בגלגלתא. אבל ראה לקוטי לוי"צ לתנ"ך ומחז"ל ע' קט, שבכללות – אתעדל"ת מגעת גם בגלגלתא דאריך. עיי"ש בארוכה.

(31) ראה בארוכה לקו"ת שה"ש שבהערה 14, שבאתעדל"ע

היא תלוי ברצונו, אין לה שום דמיון³⁵ לבחינה זו דעתיק שנעתק ומובדל לגמרי. ורק ע"י העבודה דנסיונות שאינה תלוי ברצון האדם [שהרי אסור לאדם להעמיד עצמו בנסיון, ולא עוד אלא שנצטוונו לבקש אל תביאנו לידי נסיון]³⁶, עי"ז דוקא זוכים לגילוי בחינה זו. (ה) ויש לומר, דזה שהוי ברך את אברהם בכל דוקא לאחרי שעמד בנסיון העשירי הוא, כי עשרה הנסיונות הם כנגד ע"ס (כנ"ל סעיף ב), והשלימות דכל ענין הוא כשהוא כלול מכל הע"ס. ובעומק יותר יש לומר, שבכדי לזכות לבחינת כל שנעתק ומובדל לגמרי מהשתלשלות, הוא דוקא ע"י עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי. וכיון שעשר הנסיונות הם כנגד ע"ס (השתלשלות), ועד שהם כנגד עשרה מאמרות³⁷ (שהם למטה מהספירות עצמם³⁸), הרי זה שעמד בנסיונות אלו קשור עדיין עם מדידה והגבלה, ולכן הי' צריך להיות נסיון העשירי, הוא נסיון העקידה³⁹, המיוחד דכל הנסיונות, שלמעלה ממדידה והגבלה. דהגם שגם נסיון זה הוא בכלל עשר הנסיונות, יש לומר, שבנסיון זה יש (גם) ענין שלמעלה מע"ס. וע"ד דאיתא במדרש⁴⁰ עה"פ⁴¹ אחד עשר יום מחורב שקאי על הדבור אנכי (דבור הראשון דעשרת הדברות), המיוחד שבעשרה. ומבואר בחסידות⁴², דזה שהדבור אנכי נקרא בשם אחד עשר, הגם שהוא ממנין עשרת הדברות, הוא, כי הדבור אנכי הוא בכתר. וכיון שבכתר יש ב' מדריגות, חיצוניות הכתר שנמנה במנין הע"ס ופנימיות הכתר שאינו נמנה עמהם⁴³, לכן, זה שהדבור אנכי הוא ממנין עשרת הדברות הוא מצד חיצוניות הכתר שבו, אבל מצד פנימיות הכתר שבו הוא אחד עשר שאינו במנין עשרת הדברות⁴⁴, חד ולא בחושבן⁴⁵. ויש לומר, שעד"ז הוא בנסיון העקידה, שהי' נסיון גדול יותר מהנסיונות שלפניו (בדוגמת הכתר שלמעלה מכל הספירות), שיש בזה שני ענינים. זה שהגם שאברהם בטבעו הי' איש החסד (וטבע החסד שלו הי' מצד שרשו), מ"מ עקד את יצחק בנו ולקח את המאכלת לשחוט את בנו, היפך הטבע שלו (שמצד שרשו)⁴⁶. וז"ש⁴⁷ עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, עתה דוקא, כי הנסיונות שלפני נסיון העקידה לא היו היפך הטבע דחסד, ועתה (לאחרי הנסיון דעקידה) ידעתי כי ירא אלקים אתה, מדת היראה והגבורה. וזה שכל הנסיונות היו בנוגע לעצמו, ונסיון העקידה הי' בנוגע לבנו יחידו. דאהבת אדם לבנו, ובפרט לבנו יחידו, היא גדולה יותר מהאהבה לעצמו, וכל אשר לאיש יתן בעד בנו, ולכן, נסיון העקידה הוא למעלה מהנסיונות שלפני העקידה. ויש לומר, דענין הראשון בנסיון

(40) שמו"ר פמ"ב, ת.

(41) דברים א, ב.

(42) סה"מ עטר"ת ע' תקפז.

(43) ע"ח שבהערה 10.

(44) וראה סה"מ עטר"ת שם שזהו גם ביאור הפלוגתא (ראה

סה"מ צ' להרמב"ם מ"ע א' ובהשגות הרמב"ן שם) אם אנכי נמנה

בתרי"ג מצוות. עיי"ש בארוכה.

(45) תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו") יז, א.

(46) ראה אגה"ק סי"ג (קיט, ב). סט"ו (קכא, סע"א ואילך).

(47) וירא כב, יב.

(35) והגם שצורך העבודה להמשכת בחינה זו היא לא שהעבודה מעוררת אותה, ורק מפני שצ"ל אתר שלים (כנ"ל ס"ב) – השלימות דהמקום (שבו נמשכת האתעדל"ע) צריך להיות לו איזה שייכות וערך להמשכה.

(36) נוסח ברכות השחר, מברכות ס, ב. וראה מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' רו.

(37) פרש"י לאבות פ"ה מ"ג – הובא באוה"ת שם תשעט, סע"א ואילך.

(38) ראה שעהיה"א פי"א. ובכ"מ.

(39) תרגום ירושלמי וירא כב, א. פדר"א פל"א. מפרשי

המשנה לאבות שם. ובכ"מ.

העקידה, שזה הי' היפך טבע החסד דאברהם, מכיון שגם ענין זה הוא בנוגע לעצמו, יש לו איזה ערך לנסיונות שלפניו, אלא שהוא נעלה מהם. [ויש לומר, דזה שנסיון העקידה הוכיח שגם נסיונות הקודמים יש בהם ממש⁴⁸, הוא מפני שיש ערך ביניהם. דבדברים שאין שום ערך ביניהם, אין שייך להביא הוכחה מזה על זה]. בדוגמת חיצוניות הכתר (אריך), שעם היותו למעלה משאר הספירות, מ"מ הוא שרש ומקור להם, ועד שהוא נמנה במנין הספירות. וענין השני שבנסיון העקידה, שנסיון זה הי' בנוגע לבנו יחידו, הוא ענין חדש לגמרי שלא הי' דוגמתו בהנסיונות שלפניו. ובדוגמת עתיק (פנימיות הכתר) שהוא נעתק ומובדל. וז"ש⁴⁹ בי נשבעתי גו', בי ממש בחינת עתיק⁵⁰, והטעם לזה הוא כי יען גו' ולא חשכת את בנך את יחידך⁴⁹. וע"פ כל הנ"ל מובן שלאחרי שעמד אברהם בנסיון העקידה, אז דוקא ברך ה' את אברהם בכל, כי זה שעקד גם את בנו יחידו היא עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי, ולכן אז דוקא ברך ה' את אברהם בכל, פנימית עתיק, העלם העצמי.

(ו) והנה הכוונה בהמשכת העלם העצמי שנמשך לאברהם היא, שהעלם זה יהי' לא רק כמו שהוא במקומו, בעצמותו, אלא שיומשך ממנו השפעה בלי גבול. וכדאיתא בזהר⁵¹, מאי בכל, אתר דנהרא דלא פסיק מימיו לעלמין. וזוהי השייכות דפירוש הזהר שבכל הוא העלם העצמי עם פירוש רש"י שבכל קאי על יצחק (בכל בגימטריא בן), כי אברהם הוא חסד דעתיק ויצחק גבורה דעתיק⁵², וזהו שביצחק כתיב⁵³ וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק, דריבוי ההשפעה (וארבה את זרעו) הוא מהגבורות דוקא, תגבורת ההשפעה, כמבואר בארוכה בסידור (עם דא"ח) ד"ה להבין ענין תק"ש ע"פ כוונת הבעש"ט⁵⁴. והגם שריבוי הוא התחלקות פרטים, הנה הריבוי שנמשך מהגבורות דיצחק, הוא באופן שגם בהפרטים נרגש בגילוי ששרש המשכתם הוא מהפשיטות דהעלם העצמי דלא פסיק מימיו לעלמין. וע"י שגם בהפרטים ניכר הפשיטות, עי"ז מתגלה הפנימיות והעצמיות שלו, שאינו מוגדר בשום גדר וביכלתו לבוא (בגילוי) גם בפרטים. וזהו שלע"ל יאמרו ליצחק כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו⁵⁵, כי לע"ל יהי' גילוי פנימיות עתיק⁵⁶, והגילוי דפנימיות עתיק הוא דוקא ע"י הגבורות דיצחק⁵⁷.

וזוהו שוהוי' ברך את אברהם בכל הוא הקדמה לנשואי יצחק ורבקה, כי תכלית הכוונה הוא שפנימיות הכתר יומשך בגילוי עד למטה מטה, וזה נעשה ע"י יחוד יצחק ורבקה, כי יצחק ורבקה, השרש דשניהם הוא בגבורה דעתיק, אלא שיצחק הוא בחינת מ"ה ורבקה היא בחינת ב"ן, והגילוי למטה הוא ע"י שם ב"ן⁵⁸. וזהו שוהוי' ברך את אברהם

(52) לקו"ת ברכה צו, ג.

(53) יהושע כד, ג.

(54) רמז, א-ב.

(55) ישע"י סג, טז. שבת פט, ב.

(56) פע"ח שער ז (שער הק"ש) פט"ו. לקו"ת שה"ש ט, רע"ג

(מרמ"ז – הובא במקדש מלך – לזח"א ד, ב). שם נ, ג.

(57) ראה לקו"ת ברכה שם.

(58) לקו"ת שם צו, סע"ג ואילך.

(48) סנהדרין פט, ב. תנחומא וירא כב. פרש"י עה"פ וירא שם.

– נתבאר בלקו"ש ח"כ שיחה ג' לפ' וירא (ע' 73 ואילך).

(49) וירא שם, טז.

(50) זהר ח"ג קל, ב. "קיצורים והערות" לתניא ע' נג. ד"ה

תניא כו' משביעין אותו להצ"צ "קיצורים והערות" לתניא

הוצאת קה"ת תשמ"ט ע' קסח).

(51) שבהערה 4 – הובא בד"ה ואברהם זקן תרס"ו בסופו

(המשך תרס"ו ע' פה).

בכל הוא רק הקדמה לנשואי יצחק ורבקה, כי תכלית הכוונה דברכה זו הוא שבחינת כל יומשך גם בבי"ע, בעוה"ז התחתון, ועד בהמקום שבו היתה רבקה, שושנה בין החוחים⁵⁹, שגם שם יומשך הגילוי דפנימיות עתיק.

(ז) והנה זה שמסופר בתורה שבע"פ שאברהם זכה לבחינת כל ע"י שעמד בעשר נסיונות הוא (ככל הענינים שבתורה מלשון הוראה⁶⁰) הוראה שצריך להיות (דוגמת⁶¹) העבודה דנסיונות, היינו, שהעבודה צריכה להיות ביגיעה גדולה, יגיעה שלא ע"ד הרגיל, בדוגמת העבודה דנסיונות. וזהו דאיתא בזהר שם עה"פ⁶² עין לא ראתה גו' יעשה למחכה לו, מאי למחכה לו כו' אינון דדחקין למלה דחוכמתא כו' [וענין זה שבזהר בא בהמשך להפירוש מאי בכל, כמובא בהמאמר], שע"י היגיעה בתורה, יגיעה שלא ע"ד הרגיל [וכמבואר בהמאמר דדחקין למלה דחוכמתא הוא יגיעה בדרך אור חוזר], ומזה נמשך שגם קיום המצוות יהי' ביגיעה גדולה (ע"ד מרז"ל⁶³ גדול לימוד שמביא לידי מעשה), כולל גם היגיעה בהפצת המעיינות חוצה, דנוסף להיגיעה שצריכה להיות בלימוד והבנת המעיינות (דחקין למלה דחוכמתא), צריכה להיות יגיעה מיוחדת להפיץ את המעיינות חוצה, להביא את המעיינות גם לאלו שנמצאים חוצה, "בין החוחים", ועי"ז יהי' אתי מר דא מלכא משיחא⁶⁴, שאז יהי' גילוי העלם העצמי, עין לא ראתה, במהרה בימינו ממש.

(62) ישע"י סד, ג.

(63) קידושין מ, ב. ב"ק יז, א.

(64) אגה"ק דהבעש"ט, נדפסה גם בכתר שם טוב בתחלתו.

(59) ב"ר פס"ג, ד.

(60) ראה זח"ג נג, ב. רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית.

(61) אבל לא ממש – שהרי נצטוונו לבקש אל תביאנו לידי

נסיון (כנ"ל סוף סעיף ד).

בס"ד. משיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו ה'תשנ"ו – בקשר עם כינוס השלוחים העולמי –

תרגום מאידית

(לאן ללכת, התנאים מהיכן יקח אשה וכו'), והן האריכות בנוגע לאופן איך שאליעזר קיים את השליחות בפועל, עד ש"פרשה של אליעזר כפולה בתורה" (כנ"ל), ובפרט שלכאורה שליחות אליעזר היתה רק הכנה (וטפל) לעיקר – נישואי יצחק ורבקה?⁹

אלא שמזה גופא מובן, ובמיוחד שכל הענינים בתורה הם בתכלית הדיוק, שאריכות הפרטים אודות שליחות אליעזר היא (לא פרט צדדי שהוא רק הכנה (מוכרחת) לתכלית ומטרת השליחות, אלא) ענין עיקרי שנוגע לעצם הענין דנישואי יצחק ורבקה.

ג. ויש לומר הביאור בזה:

מבואר בכ"מ¹⁰, ששליחותו של אליעזר לעשות את השידוך דיצחק ורבקה הוא ענין הכי כללי בתורה שבזה משתקף כללות עבודת האדם – השליחות שישנה לכל יהודי לעשות דירה לו יתברך בתחתונים¹¹.

רבקה היתה בפדן ארם אצל בתואל ולכן (כשושנה בין החוחים¹²), ושליחותו של אליעזר התבטאה בלהוציא אותה משם ולהביאה להיות אשה ליצחק. שזה מרמז ונעשה תורה-הוראה שזוהי העבודה דבירור וזיכרון גשמיות העולם והכללתה בקדושה – לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

וכפשטות הענין: נישואי יצחק ורבקה – ההכנה לנישואין ונישואין הראשונים הכתובים בתורה – היא כללות העבודה לעשות להקב"ה דירה בתחתונים – לבנות בית בישראל בעולם הזה הגשמי, עם התכלית

א. כינוס השלוחים העולמי, שלוחי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, מכל רחבי תבל – מתחיל בשבת זו, פרשת חיי שרה, ונמשך בימים שלאחרי זה מפרשת תולדות (שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה דשבת זו).

מכיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית¹, ויהודי צריך (לכן) לקחת הוראה מכל דבר שרואה או שומע², ועל אחת כמה וכמה מפרשת השבוע שקוראים ולומדים בזמן זה, וכידוע תורת (אדמו"ר הזקן³) שצריך לחיות בזה – מובן אם כן, שמהפרשיות בתורה צריך לקחת הוראות בקשר עם כינוס השלוחים, ותפקידו של שליח בכלל:

חלק גדול מפרשתנו (חיי שרה)⁴ מדבר אודות השליחות (השליחות הראשונה שמדובר אודותה בתורה ובאריכות הפרטים⁵) שאברהם שלח את אליעזר כדי למצוא שידוך ליצחק בנו, וכפי שקיים אחר כך את השליחות בפועל – בנישואי יצחק ורבקה. וההמשך והתכלית של זה בפ' תולדות – "ואלה תולדות יצחק וגו'".

והגם שמדובר אודות שליחות חד-פעמית שאירעה אי פעם – הרי מכיון שהסיפור כתוב בתורה, ועוד עם אריכות הפרטים, עד שה"פרשה של אליעזר כפולה בתורה"⁶, תורה מלשון הוראה⁷, והתורה היא נצחית⁸ – מובן איפוא שבזה ישנה הוראה כללית ונצחית לכל יהודי.

ב. ויובן בהקדים השאלה בהאמור: מדוע מספרת התורה, ובאריכות שכזאת, אודות שליחות אליעזר – הן בנוגע לפרטים איך שאברהם השביע ושלח אותו

(1) ראה כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סקי"ט ואילך.

(2) שם סק"ז ואילך.

(3) "היום יום" ב' חשון. ס' השיחות תש"ב ע' 29 ואילך.

(4) כד, ב ואילך.

(5) ראה גם קונטרס משיחת ש"פ חיי שרה תשמ"ט ס"ב ואילך.

(6) פרש"י פרשתנו כד, מב. מב"ר פ"ס, ח.

(7) ראה זח"ג נג, ב. רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד.

(8) ראה תניא רפ"ז.

(9) ומה שאמרו חז"ל (פרש"י ובי"ר שבהערה 6) ש"פרשה של אליעזר כפולה בתורה" ("והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה") כי "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים" – הרי (נוסף על זה, שזה גופא צריך ביאור, וראה לקמן הערה 20): (א) זה טעם רק בנוגע לפרשה כפולה של שיחת אליעזר, אבל לא בנוגע לעצם הסיפור

ובאריכות ע"ד שליחות אליעזר בכלל (אפילו בלי הכפל), אף שהוא רק הכנה וטפל למטרת השליחות (נישואי יצחק ורבקה). (ב) זהו רק ביאור באריכות דשיחתן של עבדי אבות יותר מ"גופי תורה" שהרבה מהם לא ניתנו אלא ברמיזה, אבל לא מבואר בזה הטעם שהתורה מאריכה בסיפור זה עצמו ע"ד השליחות שאינו רק הכנה. (ג) ועיקר: כיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק, מסתבר לומר שאריכות הפרטים אודות שליחות אליעזר היא (לא רק כדי ללמד ש"יפה שיחתן כו", אלא גם) ענין עיקרי שנוגע לעצם הענין, ככפנים.

(10) לקו"ת ברכה צו, סע"ג ואילך. סה"מ תקס"ג ע' לו ואילך. תו"ח פרשתנו קלה, א ואילך. אוה"ת פרשתנו קכו, ב ואילך. סה"מ תר"ס ע' לו ואילך.

(11) תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. תניא פל"ו. ועוד.

(12) ב"ר פס"ג, ד.

עצמו כביכול, אלא גם) ע"י שלוחו של הקב"ה ("מעשינו ועבודתינו" של יהודי), אשר הקב"ה עשה את כל אחד מבנ"י לשלוחו ע"י ששלח את נשמתו כאן למטה בגוף גשמי, שבו השליח הוא כביכול שני, מציאות נבדלת מהמשלח, ושליח זה (כמציאות בפ"ע) יפעל את הדירה בתחתונים¹⁷.

ביחד עם זה דרוש, שלשליח תהי' ההכרה שהוא שלוחו של הקב"ה, והוא הולך לקיים את שליחותו בכח שהמשלח מינה אותו כשליח ו"שלוחו"¹⁸ של אדם (העליון¹⁹) כמותו – שעי"ז הוא יכול לפעול שתהי' "דירה (בתחתונים)", דירה לו יתברך, כדלקמן.

עפ"ז יובן אריכות הפרשה אודות שליחות אליעזר, שבזה ישנם (בכללות) שני ענינים: (א) האריכות איך שאליעזר קיים השליחות בפועל, ולפני זה – (ב) איך שאברהם מינה אותו לשליח והשביע אותו וציוה את כל הפרטים לאן הוא ילך וכו' – ששני ענינים אלו – שניהם ענינים עיקריים בהשליחות דלעשות דירה בתחתונים (נישואי יצחק ורבקה):

עצם השליחות (ואופן קיום השליחות) של יהודי, היא רק הכנה טפלה למילוי השליחות, אלא זה גופא) נוגע לעצם הענין דדירה בתחתונים, בגדרי התחתונים²⁰.

ובכדי שיהי' "דירה לו יתברך (בתחתונים)" נוגע מינוי השליחות ע"י אברהם – שהשליח הולך עם כח (השבעת) המשלח, ובטל אליו לגמרי (כמו עבד לאדונו²¹), ושלוחו של אדם כמותו.

ה. הענין השני הנ"ל בשליחות (מינוי השליח ע"י המשלח – יובן יותר מענין השליחות כמו שנשתלשל למטה (באדם):

ידוע מה דאיתא באחרונים²² שבשליחות ישנם כמה אופנים ומדרגות, ומלמטה למעלה: (א) גם בשעת עשיית השליחות – השליח הוא מציאות בפני עצמו, ומעשה השליחות מתייחס אליו (לשליח), רק שבעשי' שלו הוא מוציא י"ח את המשלח²³. (ב) מדרגה נעלית

– "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"¹³, הענין ד"תולדות" ("ואלה תולדות יצחק"), תולדות כפשוטן וגם "תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים"¹⁴.

עפ"ז יובן גם למה התורה מאריכה כל-כך אודות שליחות אליעזר – מכיון שהתורה היא תורה ברורה (תורה אור) בשליחות הכללית שיש לכל יהודי לעשות דירה בתחתונים; ועל ידי ידיעת הפרטים של שליחות אליעזר, ניתן להבין יותר טוב מה היא עבודת השליחות של כל יהודי.

ויתירה מזו: השליחות שיש לכל יהודי לעשות דירה בתחתונים (דוגמת שליחות אליעזר) היא לא (רק) הכנה (וטפלה) לתכלית השליחות (הדירה בתחתונים בפועל, דוגמת נישואי יצחק ורבקה), אלא השליחות גופא היא חלק מעצם הענין דעשיית הדירה בתחתונים, כדלקמן.

ד. בעבודה לעשות "דירה בתחתונים" ישנם שני ענינים (כלליים), ההדגשה ד"דירה" וההדגשה ד"תחתונים"¹⁵:

"דירה (בתחתונים)" מדגיש שהגילוי אלקות כאן למטה (בתחתונים) יהי' באופן כזה כמו שאדם (להבדיל) נמצא בדירתו הפרטית – ששם הוא נמצא בגילוי ובהרחבה. כך נעשה עולם הזה התחתון לדירה כביכול להקב"ה ועד לאופן ד"לא יכנף עוד מוריך"¹⁶. "דירה (בתחתונים)" מדגישה, שהגילוי אלקות כאן למטה, יהי' לא רק מצד זה שאלקות הוא בגלוי, אלא שיהי' "בתחתונים" – בתוך התחתונים, במהות והגדר שלהם. ובזה הוא החידוש דדירה בתחתונים, שאע"פ שהעולם מצד בריאתו הוא בדרגה ד"תחתונים", עולם מלשון העלם והסתור, פועלים בזה שה"תחתונים", בהשארם בגדרם ומהותם (גדרי התחתונים), "מכירים" אלקות, עד שהעולם נעשה דירה לו יתברך.

מזה מובן, שגם בהאופן שבו עושים הדירה בתחתונים – צריכים להיות שני ענינים אלו:

מכיון שהדירה צריכה להיות בתחתונים (מצד גדרי התחתונים), מובן שזה צריך להעשות (לא ע"י הקב"ה

13) בראשית א, כח.

14) פרש"י ר"פ נח.

15) ראה גם ס' השיחות תשמ"ח ע' 139 ואילך.

16) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו.

17) ראה גם קונטרס משיחת ש"פ חיי שרה תשמ"ט ס"ה.

18) משנה ברכות לד, ב. קידושין מא, ב.

19) לקו"ת ויקרא א, ג.

20) ועפ"ז יומתק הטעם ש"פרשה של אליעזר הוכפל בתורה"

מפני ש"פיה שיחתן של עבדי אבות כו" – כמבואר בחסידות (תו"ח ואוה"ת שבעה"ה 10. וראה לקו"ש ח"כ ע' 330 ואילך) ש"פיה שיחתן כו", קאי על העבודה דבירור העולם (טבע) – לגלות בעולם העשר

מאמרות (שיחה) שבהם נברא העולם, שזהו"ע דעשיית דירה בתחתונים, בגדרי התחתונים.

21) ראה לקו"ש ח"כ ע' 303.

22) לקח טוב (להר"י ענגיל) כלל א. וראה שו"ע אדה"ז או"ח

סרס"ג סכ"ה בקו"א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 323 ואילך. ח"י"ב ע' 148

ואילך. ח"כ שם. ועוד.

23) ועפ"ז מובן בפשיטות הטעם שבמצוה שבגופו א"פ למנות

שליח, כי גם בעת השליחות השליח הוא מציאות בפ"ע (והמעשה

מתייחס אל השליח), ולכן אין בכחו להוציא אדם שני במצוה שבגופו.

והביאור בזה לפי ב' אופנים נעלים יותר בשליחות דלקמן – ראה

הערה 27.

בגלוי הוא קיים כמציאות (שליח) בפ"ע, וצריך לעשות עבודה בכח עצמו (בכחותיו הפרטיים), בקב שלו; ומבלי הבט על כך, מתבטל השליח כולו למשלח, עד שנעשה כמותו דהמשלח ממש²⁸.

נמצא, שבבני צריך להיות החיבור דשני קצוות הפכיים בקיום שליחותו לעשות דירה בתחתונים: השליח צריך להיות בר דעת, הוא צריך לנצל את השכל שלו בכדי למלאות את השליחות. ביחד עם זה הוא צריך להתבטל לגמרי למשלח, בידעו שהולך בכחו ובשליחותו לקיים השליחות, ושלוחו של אדם כמותו.

ו. ע"פ הנ"ל יובן גם הקשר דתחלת הסדרה (ושם כל הפרשה) – "ויהיו חיי שרה גו" – עם המשך הסדרה, אודות שליחות אליעזר לפעול נישואי יצחק ורבקה, שתחלת הסדרה קשורה עם המשכה.

יתירה מזו: שם כל הסדרה הוא "חיי שרה", וידוע ששם (הסדרה) מבטא את תוכן כל הסדרה. ועפ"ז לכאורה אינו מובן²⁹: שליחות אליעזר (כמו כל המאורעות המדוברים בסדרה) אירעה לא בזמן של "חיי שרה", אלא לאחרי פטירתה – א"כ איך ניתן לקרוא את כל הפרשה בשם "חיי שרה"?!
דובר כמ"פ²⁹ הביאור בזה, ע"פ דברי חז"ל³⁰ "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים": מתי ניכר בגלוי ובאופן בטוח השלימות ד"חיי שרה" – כאשר ההשפעה של (חיי) שרה ניכר (גם) לאחרי הזמן דחיים חייתה בעלמא דין, כשעניני טוב וקדושה שלה נמשכים (גם) אחר כך, כולל כפי שזה התבטא בנישואי יצחק ורבקה (ע"י שליחות אליעזר) – שבו נראה הפעולה של שרה ביצחק בנה (לידת יצחק וחינוכו), והנהגתו היתה בהתאם (סדר) חיי שרה, עד ש"ויביאה יצחק האהלה שרה אמו – והרי היא דוגמת שרה אמו"³¹ – דוקא בזה התבטא האמיתיות והנצחיות ד"חיי שרה".

זהו ביאור על השייכות הכללית בין "חיי שרה" והמשך הסדרה; ועדיין צריך להבין את השייכות עם כל הפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה".

זהו ביאור על השייכות הכללית בין "חיי שרה" והמשך הסדרה; ועדיין צריך להבין את השייכות עם כל הפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה".

מזו: המעשה ועשי' גופא (של השליח) מתייחס למשלח. כלומר, (לא השליח עושה זאת, אלא) המשלח עושה זאת על ידו (אבל השליח עצמו – בכל עניניו האחרים הוא מציאות בפ"ע). ג) מדריגה עוד יותר נעלית מזו: לא רק שעשיית השליח וכח המעשה, אלא גם השליח גופא – כל מציאותו – היא מציאות המשלח, ובלשון הידוע – שלוחו של אדם כמותו ממש²⁴, כמותו דהמשלח ממש.

בשליחות של בשר ודם שייכים וישנם כל הג' אופנים אלו; אבל בנוגע לשליחות של כל יהודי, כשלוחו של הקב"ה, יש לומר שזהו באופן הג' האופן (הנעלה ביותר), שהוא שלוחו של אדם (העליון) כמותו, "כמותו דהמשלח ממש" (כמבואר בלקו"ת ויקרא¹⁹). אלא בכדי להוציא זאת בגלוי – ה"ז תלוי בעבודה של יהודי: שירגיש שאינו לא מציאות לעצמו, שכופה את עצמו כדי לקיים את רצונו של הקב"ה (כמו שאחד מוציא י"ח את חברו בברכה – כביכול), ואפי' לא באופן שהמעשה שלו נעשה המעשה של הקב"ה (אבל הוא נשאר מציאות לעצמו), אלא בכל מציאותו (עד וכולל – כל דבר שעושה) הרי הוא שלוחו של הקב"ה, לשמש את קונו²⁵, כמותו דהמשלח ממש [ממש גם מלשון מישוש²⁶, שגם כפי שהוא שייך ונמצא בעולם המישוש (ובפרט – מצד גופו הגשמי) הוא שלוחו של הקב"ה, ש"ממששים" זאת בחוש (ה)מישוש].

ועפ"ז מובן למה נוגע כל-כך שהמשלח ימנה ויתן כחות לשליח – כי לולא זה אינו שלוחו: עצם התואר שליח מורה שהוא מציאות בפני עצמו, בר דעת בפני עצמו מהמשלח²⁷, ולכן זקוקים לכח מיוחד – כח התורה – שאחד יוכל למנות ששני יעשה דבר בשבילו בשליחותו (ושלוחו של אדם כמותו), אפילו בהאופן הראשון (שהוא רק) מוציא י"ח את המשלח), עאכו"כ בהאופן השני (שמעשה השליח הוא מעשה המשלח), ובודאי שכן הוא בהאופן הג' (כמותו ממש).

ועד"ז הוא גם בנוגע ליהודי בתור שלוחו של הקב"ה, שהקב"ה שלח אותו כנשמה בגוף באופן אשר

24) תשובות הריב"ש סרכ"ח.

25) ראה משנה וברייתא סוף קידושין.

26) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' תז.

27) ועפ"ז מובן הטעם שגם לפי ב' אופנים אלו א"פ למנות שליח במצוה שבגופו, כי יש לומר, שגם כשמעשה השליח מתייחס אל המשלח, ועאכו"כ כשנעשה כמותו דהמשלח ממש – הרי לכתחילה הוא (מציאות דהמשלח, אלא) מציאות בפ"ע שנעשה (ע"י ביטולו אליו) כמותו דהמשלח ממש. ועצ"ע.

28) ויש לומר שהשלימות בזה היא, שהשליח מרגיש שזה גופא שהוא שליח (נפרד מהמשלח), ה"ז גופא רק מפני שזהו רצון ותענוג המשלח (ראה לקו"ש קרח תשמ"ז בסופו).

29) ראה לקו"ש ח"ה ס"ע 341 ואילך. חט"ו ע' 145 ואילך. ס' השיחות תשמ"ח ע' 85 ואילך.

30) תענית ה, ב.

31) פרשתנו כד, סז ובפרש"י.

שליחותו לעשות דירה בתחתונים (הנרמזת בשליחות אליעזר בנישואי יצחק ורבקה הבאה בהמשך ל"ויהיו חיי שרה וגו'"), עי"ז שהוא (השליח) מנצל את כל הכחות שלו (בקיום שליחותו), ועומד בתכלית הביטול³⁷ לרצון המשלח, עד שהוא כמותו דהמשלח ממש; ועי"ז יש בכחו לפעול כך גם בעולם – בתחתונים לשון רבים, ריבוי הפרטים שבעולם (הנחלקים בכללות לעשר, עשרה מאמרות שנשתלשלו מעשר ספירות, "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים"), שיעשו דירה (לשון יחיד) לו יתברך, עד לו לעצמותו, באופן שבכל הפרטים נרגש הנקודה האחת ד"אמיתת המצאו", שמצד זה "כולן שוין לטובה".

ה. ויש לומר שזה מרומז גם בתיבת "שליח" – כמדובר במ"א³⁸, ש"שליח" בצירוף עשר (י"ד) הוא בגימטריא (ואותיות) "משיח":

עי"ז שליח מנצל את העשר כחות שלו במילוי שליחותו ("מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים"), ה"ה מגלה את הניצוץ משיח שבו³⁹, ש"משיח" מורה על השלימות ופנימיות דכל דבר, ובלשון הקבלה – בחי' יחידה הכללית⁴⁰, שלמעלה מהתחלקות כו', ולכן ה"ז נמשך וחודר בכל פרטי הדרגות (ש"כולן שוין לטובה"), כידוע שיחידה היא בחי' שמן, שמפעפע בכל דבר⁴¹.

ועי"ז הוא מגלה גם את משיח צדקנו בכל העולם – האמיתיות ופנימיות דכל העולם, כפס"ד הרמב"ם⁴² שע"י מצוה אחת יש בכח להכריע ולהביא תשועה והצלה בכל העולם כולו.

ט. ע"פ הנ"ל יובן ג"כ ההמשך דפרשת תולדות לפרשת חיי שרה:

תכלית ענין הנישואין, כולל נישואי יצחק ורבקה, הוא – "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" – תולדות, "ואלה תולדות יצחק גוי" כנ"ל (ס"ג).

ועד"ז גם בעבודת האדם: לאחר שהתורה מדברת

ויש לומר הביאור בזה ע"פ המבואר בחסידות³², שג' הענינים ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" (ש"נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו³³) מרמזו וקאי על כל כחות הנפש, שנחלקים לג' סוגים: רצון ותענוג (מאה שנה), מוחין (עשרים שנה) ומדות (שבע שנים); וסיום הכתוב "שני חיי שרה", "כולן שוין לטובה"³³, מרמזו ומורה איך שכל הכחות האלו נעשים חדרורים ומאחדים בנקודה אחת (כולן שוין לטובה) – הביטול דיחידה שבנפש; עד לעצם הנפש, שלמעלה מהתחלקות (דמדות, מוחין, רצון ותענוג)³⁴, ויחד עם זה ה"ז נמשך וחודר בכל כחות הנפש וכל פרטי מציאות האדם, "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים".

ז. עפ"ז יובן השייכות דכל זה עם המשך הסדרה (אודות שליחות אליעזר בקשר עם נישואי יצחק ורבקה):

בכדי שליח (יהודי) ימלא שליחותו בעולם לעשות דירה לו ית' בתחתונים (כפי שמשתקף בשליחות אליעזר), שבמציאות התחתונים (לשון רבים) יעשה דירה לו (לשון יחיד) להקב"ה, נדרש ששני הקצוות הנ"ל יהיו אצל השליח עצמו: (א) מציאות השליח, עם כל עשר כחות הנפש (רצון ותענוג³⁵, מוחין ומדות), (ב) הביטול של השליח (עם כל כחותיו) למשלח, שזה מאחד את כל כחותיו למטרה אחת – לקיים את רצון המשלח.

שהכח לזה – קיום השליחות "לחתן את יצחק" (העבודה דעשיית דירה בתחתונים) – בא משרה, שאצלה הי' השלימות דשני ענינים אלו: "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", השלימות דכל אחד מהעשר כחות, ויחד עם זה "שני חיי שרה", "כולן שוין לטובה" – הביטול דעצם הנפש, שחודר בכל המציאות וכל הכחות.

ומשרה אמנו נמשך הכח לזה לכל יהודי³⁶ בעבודת

בתחתונים (המרומז בנישואי יצחק ורבקה) – ראה קונטרס משיחת ש"פ חיי שרה תשמ"ט ס"ח.

(38) שיחות: ליל שמח"ת תשמ"ו. ש"פ חיי שרה תשמ"ו (לקו"ש חכ"ה ע' 336 ואילך). וירא תשמ"ח (ס' השיחות תשמ"ח ע' 81). חיי שרה תשמ"ט ס"ב.

(39) מאור עינים ס"פ פינחס. וראה שיחת ליל שמח"ת תשמ"ו. (40) ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א. הובא בלקו"ת ראה כז, א. ועוד.

(41) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.

(42) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(32) ראה לקו"ת ר"פ ברכה. ביאורי זוהר ותו"ח ואוה"ת ריש פרשתנו ובכ"מ.

(33) פרש"י ריש פרשתנו.

(34) ראה לקו"ש ח"ה ע' 352. ס' השיחות שם.

(35) שבמנין זה (עשרים כנגד חו"ב) לא נמנה דעת, וכשדעת לא נמנה הכתר נמנה, ובכחות הנפש – הכתר הוא רצון ותענוג.

(36) שהרי אין קורין לאמהות אלא לארבעה (ברכות טז, ב), כי בכל א' מישראל יש בו מבחי' האמהות (ראה תו"א ר"פ ורא). (37) ולהעיר שנישואי יצחק ורבקה בא בהמשך לעקידת יצחק, שמורה על הקדמת ענין הביטול ומס"נ בקיום השליחות דעשיית דירה

ב"המון גוים" בכל העולם יורגש איך שאברהם – יהודי (היהודי הראשון) – הוא ה"אב" שלהם.

"תולדות" לשון רבים: לא מסתפקים בתולדה אחת, אלא צריך להיות ריבוי "תולדות". ובכללות נחלקים התולדות לשני סוגים – "יעקב ועשו (האמורים בפרשה)⁴⁷", העבודה דעשה טוב וסור מרע, שני הענינים בהם נחלקת כללות העבודה דעשיית הדירה בתחתונים.

ויתירה מזו: כשם שעשו הי' בנו של יצחק ורבקה – כך גם צריך להיות העבודה ד"תולדות" באופן חיובי – לברר גם את "עשו", שקאי על דברי הרשות וענינים גשמיים ותחתונים שבעולם (נוסף על העבודה ד"יעקב" – "איש תם יושב אהלים"⁵⁰, – העבודה בעניני קדושה, תורה ומצוות), כפי שיעקב עשה אחר כך ע"י שהתלבש בלבושי המתברר (לבושי עשו), עד שמגלים ב"עשו" למטה בעולם איך ש"עשו" הוא "אמור בפרשה" – המעלה דעשו (הבכור) כפי שעומד בשרשו (אורות מרובים דתהו)⁵¹, כמו שיעקב אמר אח"כ⁵² "אבוא אל אדוני שעירה", בחשבו שעשו כבר מבורר לגמרי ומוכן לגאולה⁵³, כפירוש האמיתי ב"עשו" על שם "שהי" נעשה ונגמר כו' כבן שנים הרבה"⁵⁴, שכל הענינים אצלו כבר עשויים בשלימות כמו שהוא (בפרשה) בשרשו⁵⁵, וכפי שיתגלה בגאולה העתידה.

ע"פ הנ"ל יובן גם כן המשך הפרשיות – לך לך, וירא, חיי שרה ואח"כ תולדות: לכל לראש צריך להיות העבודה דביטול מדרגתו הקודמת – "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", מרצונו הקודם, שכל ומדות⁵⁶; וזה נעשה הכלי לגילוי ד"וירא אליו ה'", עד שזה יורד לפרטים, במציאות וגדרי האדם "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים"⁵⁷; ומזה יש לאדם כח לצאת בשליחות בעולם לעשות דירה בתחתונים, עד באופן ד"תולדות", "יעקב ועשו" וכל הפרטים הנ"ל בענין ד"תולדות".

בפרשת חיי שרה אודות עצם השליחות (אליעזר), שמביאה לנישואי יצחק ורבקה (העבודה לעשות דירה בתחתונים), בא אחר כך פרשת תולדות בה מדובר אודות התכלית דשליחות האדם לעשות דירה בתחתונים – שמזה יצא "תולדות" (גילוי כח הא"ס למטה), תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים, וכולל גם הפירוש הפנימי (דכ"ק מו"ח אדמו"ר⁴³) ב"פרו ורבו" (המצוה הראשונה בתורה), שכל יהודי צריך "לעשות" עוד יהודי, ע"י שמקרב אותו יותר לתורה ומצוות, כמאחז"ל⁴⁴ "כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, שנאמר⁴⁵ ואלה תולדות כו'".

ובפשטות, שבשליחות לעשות דירה בתחתונים לא מסתפקים רק בפירסום אלקות בעולם, אלא לעשות כדרוש שמזה יצא תולדות ופירות – עד פעולה נמשכת, כך שגם המקבלים (כל אלו שאליהם מגיע השליח) נעשים משפיעים ונושאי פירות, טופח על מנת להטפח, עד אין סוף.

וגם הפרטים שבפסוק זה – "ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק" – מרומזים פרטי הענינים בקיום שליחות זו:

ה"תולדות" צריכים להיות באופן גלוי – "ואלה" – מראה באצבעו ואומר אלה (זה); ושהם תולדות – מציאות חדשה וניכר איך שהם "תולדות" יצחק, כל השומע יצחק ל⁴⁶ – בצחוק ושמחה, שמראה שזה "חדר" בהם לגמרי.

"בן אברהם" – רואים בו בגלוי איך שהוא בנו של אברהם (עד ש"ואברהם הוליד את יצחק", רואים בגלוי איך ש"קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם"⁴⁷, כך ש"העידו הכל (אפילו גם ליצני הדור) אברהם הוליד את יצחק"), על שם "כי אב המון גוים נתתיך"⁴⁸, שהוא משפיע על "המון גוים", שמבלי הבט על כך שמקודם הי' "אברם" (אב רם, מובדל משאר כל העולם⁴⁹), עד באופן דאברם העברי, שעמד מעבר אחד וכל העולם מעבר שני – עושה דירה בתחתונים, שגם

(43) לקו"ד ח"ד תשמו, א. ס' השיחות תש"א ס"ע 45 ואילך.

(44) סנהדרין י"ט, ב. הובא בפרש"י עה"פ.

(45) במדבר ג, א.

(46) וירא כא, ו.

(47) פרש"י ר"פ תולדות.

(48) לך לך, ד.

(49) ראה תו"א ר"פ לך.

(50) תולדות כה, כו.

(51) ראה בהנסמן לקמן הערה 53.

(52) וישלח לג, יד.

(53) ראה תו"א ר"פ וישלח.

(54) פרש"י תולדות כה, כה.

(55) ועפ"ז מובנת בפנימיות קריאת יצחק לבנו בשם "עשו", ע"ש

שראה אותו כפי שהוא בשרשו, וכמבואר בענין "רישי" דעשו בגו

עייטפ"י דיצחק" (תיב"ע ויחי נ, יג. וראה לקו"ש חט"ו ע' 193. וש"ג).

(56) ראה קונטרס משיחת ש"פ לך לך.

(57) עפ"ז יומתק שאמר אברהם לאליעזר (פרשתנו כד, ד) "אל

ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני יצחק", אף שנצטווה וקיים

אברהם ריבוי שנים לפני"ז "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך"

(וגם כאן מזכיר זה בדיבורו אל אליעזר (שם, ז): "ה' גו' אשר לקחני

מבית אבי ומארץ מולדתי גו") – כי הכוונה היא לברר גם מקום ארצו

ומולדתו (ראה גם קונטרס הנ"ל).

מכנס ומאחד את עשר כחותיו לשם מטרה אחת – לקיים את רצון המשלח, ומזה נוטלים כחות כדי ללכת לקיים את השליחות כל אחד במקומו, וזה מאחד את כל האנשים וכל פרטי עניני העולם, ועי"ז – כל האנשים בכל המקומות כולם בכל העולם כולו, בנקודה אחת – דירה לו יתברך בתחתונים⁶⁰.

יא. בכל זה ניתוסף הדגשה יתירה בשנה זו, שנת הארבעים מהסתלקות-הילולא (תש"י – תש"נ) מהמשלח, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:

יצחק הי' בן ארבעים שנה בשעת חתונתו – ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה גוי' לו לאשה⁶¹.

ויש לומר שמרומז בזה שלאחרי ארבעים שנה ניתוספת שלימות בעבודה בקיום השליחות לעשות דירה בתחתונים (רמז וענין נישואי יצחק ורבקה), והטעם לזה מובן ע"פ מאחז"ל⁶² ש"לא קאי איניש אדעת' דרבי' עד ארבעין שנין", כמ"ש⁶³ שמשא רבינו אמר לבנ"י בשנת הארבעים במדבר "נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע".

ועד"ז מובן בנוגע לשנת הארבעים משנת תש"י, שאז ניתוספת שלימות אצל השלוחים בעבודת השליחות שלהם, כי אז נעשה אצלם "קאי איניש אדעת' דרבי'", בדעת המשלח כ"ק מו"ח אדמו"ר, ושלימות בשני הקצוות הנ"ל: שלימות הביטול והשליח למשלח, וזה נמשך וחודר בכל כחותיו של השליח, שנכללים ב"לב לדעת עינים לראות ואזנים לשמוע"⁶⁴, עד שכל עניני העבודה (בשליחות זו) במשך הארבעים שנה שעברו מתעלים לדרגא הנעלית ד"קאי איניש אדעת' דרבי'".

כמרומז גם בסיום פרשתנו (לאחרי הסיפור אודות שליחות אליעזר ונישואי יצחק ורבקה, ומיד לפני שכתוב בפרשת תולדות ש"ויהי יצחק בן ארבעים שנה גוי'") – "על פני כל אחיו נפל", שבערך להדרגא ד"פני" (שניתוסף בשנת הארבעים) אזי המצב שלפנ"ז הוא באופן ד"נפל" (ע"ד שבע יפול צדיק וקם⁶⁵), ע"ד מ"ש⁶⁶ "וראית את אחורי ופני לא יראו", שבערך

י. ע"פ הנ"ל מובן גם כן השייכות והלימוד מהפרשיות (חיי שרה ותולדות) בנוגע לכינוס השלוחים העולמי שמתקיים בימים אלו:

בשעה שמתכנסים יהודים רבים, שכל אחד מהם הוא שלוחו של הקב"ה, כמותו דהמשלח ממש, ועאכו"כ השלוחים דכ"ק מו"ח אדמו"ר שהתכנסו כעת, שאצלם בגלוי יותר עבודת השליחות לעשות דירה בתחתונים ע"י הפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה – מובן, שאז נוסף עוד יותר תוקף בענין השליחות בכל אחד מהם, בשני ענינים הנ"ל: (א) תוקף המציאות של כל שליח לנצל את עשר כחותיו הפרטיים במילוי שליחותו הוא במקומו, ו(ב) הביטול שלו להתמסר לגמרי למשלח כ"ק מו"ח אדמו"ר, ולהעשות כמותו דהמשלח ממש.

שזהו התוכן ד"כינוס השלוחים העולמי" – דבר והיפוכו: כינוס (לשון יחיד) פירושו, שישנם אנשים רבים ("שלוחים" לשון רבים) שמתכנסים יחד.

ועאכו"כ כשזה "כינוס השלוחים העולמי", שלוחים שבאים מכל העולם, עולם מלשון העלם והסתר, הנחלק לריבוי מקומות ופרטים, עד מן הקצה אל הקצה, מקצה אחד של העולם לשני; וביחד עם זה מתכנסים יחד ב"כינוס" אחד [ובפרט בבית הכנסת ובית המדרש, מקום שמגדלין בו תורה תפלה⁵⁸ ומעשים טובים], במטרה אחת – להיות יחד "איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק"⁵⁹, ולחזק את עבודתו בשליחותו של משלח יחיד – כ"ק מו"ח אדמו"ר, בשליחותו של המשלח הראשון – הקב"ה – כדי להפיץ יהדות, תורה ומצוות וטוב ויושר בכל העולם כולו, ויחד עם זה – להוריד את הנקודה ומטרה אחת אצל כל אחד לפי שליחותו הפרטית, במקומו הפרטי, זמן ומצב, ולפעול בכל פרטי המקומות שבעולם ("עולמי") שיורגש ויראה בגלוי איך שזהו עולמו (לשון יחיד) של הקב"ה, ה' אחד.

והכח לזה מקבלים עי"ז שהשלוחים מכל מקום שבעולם (כל אחד כבא-כח של מקומו) מתכנסים יחד ומתאחדים בכינוס אחד [ובפרטיות יותר – שכל אחד

58 מגילה כט, א.

59 ישעי' מא, ו.

60 כתוכן סיום ספר הרמב"ם (שמתקיים בימים אלו): "ובאותו הזמן . לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד . . שנאמר כי מלאה הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים", היינו שכל מציאות העולם ("הארץ") אינו אלא "דעה את ה'", בדוגמת הים שכל מציאותו אינו אל (מקום ה)מים. היינו החיבור של ב' ענינים שבפנים: מציאות העולם, וכל מציאותו חדורה עם הביטול ל"דעה את ה'", ועד שנעשה ע"י הביטול) מציאות של "אמיתת המצאו", כהתחלת ספר הרמב"ם

– נתבאר בארוכה בהתוועדות.

61 תולדות כה, ב.

62 ע"ז ה, ריש ע"ב.

63 תבוא כט, ג.

64 "עינים לראות" – חכמה, "אזנים לשמוע" – בינה, "לדעת"

– דעת, "לב" – המדות (ראה קונטרס משיחת ש"פ בא תשמ"ט ס"ג. וש"נ).

65 משלי כד, טז. וראה חינוך קטן בהקדמה לתניא ח"ב.

66 תשא לג, כג.

ממשיית ותמידית בין השלוחים – הי' כדאי להדפיס קובץ בתור מזכרת-נצח ל"כינוס השלוחים העולמי", והקובץ יכלול: תמונות מכל משתתפי הכינוס, כולל – ממשפחתם ובני ביתם; מדור מיוחד מחידושי תורה מ(עכ"פ) אחדים ממשתתפי הכינוס; נקודות מהענינים שדוברו בעת הכינוס, ובמיוחד – ההחלטות טובות שקיבלו בשעת מעשה; ובקשר עם שנת הארבעים – כדאי לכלול שם ענינים (דברי תורה והחלטות) בקשר לשנת הארבעים, כש"קאי איניש אדעתי דרבי".

עיי"ז שכל שליח, וגם אשתו וילדיו⁷¹, יהי להם קובץ זה למזכרת-נצח, ויסתכלו שם מזמן לזמן – הי"ז יוסיף עוד יותר באחדות בין כל המשתתפים, וגם יוסיף תוספת חיזוק בכל עבודתו של כל שליח במקומו הוא, בראותו, את התמונות ובקראו את הכתבות ובהזכרו על הכינוס כשכולם היו יחד, כאיש אחד בלב אחד, כל השלוחים – במטרה אחת: כדי למלאות שליחותם בתכלית השלימות.

יד. ומענין לענין – כאן המקום להזכיר עוד הפעם⁷² ע"ד ההשתדלות (כולל ובמיוחד ע"י השלוחים) לחזק בכל מקום ומקום את תקנת משה "להקהיל קהילות בכל שבת כו' ללמוד בהם תורה לרבים"⁷³, ומה טוב – גם ללמוד בכל מקום (נוסף לשיעורים הקבועים בכל מקום לפי ענינו) ענין אחד ושוה (עכ"פ בקיצור בכמות) בפרשת השבוע, בכדי לחזק עוד יותר את אחדות כולם.

עוד ענין שמוסיף באחדות ישראל – הוא סיום הרמב"ם שמתקיים ימים אלו (סיום מחזור השישי ללומדי ג' פרקים ליום, וסיום מחזור שני ללומדי פרק א' ליום) – שע"י לימוד זה מתאחדים כל בני"ה (הלומדים אותו שיעור בכל יום), ואחדות שבאה ע"י לימוד אותו ענין בתורה, ובפרט בספר הרמב"ם, שנכתב עבור כל בני"ה – "לקטן ולגדול"⁷⁴; וכשמסיימים את כל הספר כולו, ה"מקבץ לתורה שבעל פה כולה"⁷⁴, אזי האחדות היא חזקה יותר.

ובפרט ע"י עשיית "סיום הרמב"ם" ברבים, ו"ברוב עם הדרת מלך"⁷⁵. שלכן ודאי ישתדל כל אחד להשתתף בסיום הרמב"ם המתקיים כאן, ביום ראשון בשבוע, ועד"ז בכל מקום לפי ענינו, וגם ישתדל להשפיע על אחרים שישתתפו בזה, בידעו שאפילו

ל"פני" הרי זה "אחורי", אע"פ שה"אחורי" הוא דרגא הכי נעלית.

יב. הלימוד מזה בנוגע לפועל, ובמיוחד – בקשר עם כינוס השלוחים העולמי:

לפי המבואר לעיל מובן, שעיקר המטרה דכינוס השלוחים צריך להיות – לחזק עוד יותר ולהפיץ אהבת ואחדות ישראל, מתחיל עיי"ז שהכינוס מביא יותר אהבה ואחדות בין כל משתתפי הכינוס, שיחד עם זה שהם שלוחים נבדלים, במקומות נבדלים, בפרטים נבדלים בעבודת השליחות (ל' יחיד) שלהם – הם מתאחדים בכינוס אחד, לשם מטרה אחת, כדי להתדבר, ואיש את אחיו יעזורו גו' איך ניתן להוסיף בעבודתם, ובפרט בהתאם לשנת הארבעים, ובאופן שכל אחד יוכל להוריד זאת לשליחותו הפרטית, כנ"ל.

והאחדות ב"כינוס השלוחים העולמי" נמשכת אח"כ בשעה שכל שליח שב למקומו, עיי"ז שזוכר ויש לו געגועים לזמן שכולם היו יחד, למדו תורה, התפללו וקבלו החלטות טובות יחד, כך שכל שליח מרגיש (גם בהיותו במקומו) שהוא עומד יחד – במשחבה דיבור ומעשה – עם כל השלוחים ועם המשלח (וההפסק ביניהם הוא רק במקום הגשמי).

וזה נותן לשליח תוספת כח לחזק ולהפיץ אהבה ואחדות בין בני"ה במקום שליחותו, עד – להכניס (הנאה לעולם⁶⁷) אחדות בכל תושבי המקום, כך שכל העולם כולו מתאחד (באופן של "כינוס") בקיום הרצון של הקב"ה, בני"ה – ע"י תרי"ג מצוות, ואינם-יהודים – ע"י השבע מצוות בני נח⁶⁸.

ובכללות – ש"כינוס השלוחים העולמי" נותן לכל שליח ולכל השלוחים יותר כח כדי לקיים את שליחותם בעולם, לגלות איך שהוא עולמו של הקב"ה; עם התכלית שזה מוציא "תולדות" – באופן ד"פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה", כולל ומתחיל – "לעשות" עוד יהודי, ע"י המלמד תורה לבן חבירו כאילו ילדו, עד שמגיע ומברר גם את אלו שהם עדיין בדרגת "עשו", "איש יודע ציד איש שדה"⁵⁰, וגם מהם עושה "תולדות יצחק" [שמו של המשלח, כ"ק מו"ח אדמו"ר, "יוסף יצחק", "יוסף לי ה' בן אחר"⁶⁹, שמבחי" אחר עושים "בן"⁷⁰].

יג. בכדי לחזק עוד יותר את האחדות הגלוי,

יוסיף חיות בעבודתם – באופן ד"גם כי יזקין לא יסור ממנו".

72) ראה קונטרס משיחות ש"פ נח וש"פ לך.

73) שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג (מיל"ש ר"פ ויקהל).

74) ל' הרמב"ם בהקדמה לספרו.

75) משלי יד, כח. וראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו.

67) סנהדרין עא, סע"ב – במשנה.

68) ראה רמב"ם הלי' מלכים ספ"ח. לקו"ש חיי שרה שנה זו.

69) ויצא ל, כד.

70) אוה"ת עה"פ שם. ועוד.

71) וגם קטני קטנים – שהרי כשיגדלו יראו הקובץ ותמונתם, וזה

"מלאה⁷⁶ הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים" (כסיום הרמב"ם), ו(כהתחלת הרמב"ם) הגילוי ד"אמיתת המצאו" בכל העולם כולו (בכל הנמצאים),

גאולה האמיתית והשלימה – שאז יהי השלימות ד"ואלה תולדות יצחק", שלע"ל יקרא ליצחק "כי אתה אבינו"⁷⁷, שלימות גילוי הצחוק והשמחה דהקב"ה בדירה בתחתונים, ותיכף ומיד ממש.

שכשניתוסף איש אחד ל"רוב עם" (כולל רבנים וחכמים ועסקנים, חסידים ואנשי מעשה וכו'), ניתוסף בה"הדרת מלך" דמלך מלכי המלכים הקב"ה כביכול, ובכבוד הרמב"ם וכבוד התורה, ועי"ז בכבוד הקב"ה (שהפסקי דינים בתורת ה' – דבר ה' זו הלכה – מגיעים לכל בני ע"י רבני ישראל).

ויהי רצון, שכל זה ימהר עוד יותר הזמן כשיהי'

לקוטי שיחות פרשת חיי שרה כרך ג'

מתורגם ללשון הקודש

או שמשמש לו סיבה. לכן, כיון שהמדרש אומר "כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים", מובן מכך ש"הן תמימים" שייך או מביא לידי כך שיהי' "שנותם תמימים". לכאורה, היותם צדיקים ועבודתם בקיום המצוות, היתה סיבה מספקת ל"שנותם תמימים" (וכמוזכר לעיל, שעל ידי "ועבדתם את ה' אלקיכם" זוכים לשכר של "את מספר ימך אמלא"). וצריך להבין, איך מקשר זאת המדרש דוקא בכך שהן תמימים?

ב. בפרשה זו אומר המדרש⁷ על הפסוק "ואברהם זקן בא בימים": "יש לך אדם שהוא בזקנה ואינו בימים, בימים ואינו בזקנה, אבל כאן זקנה כנגד ימים וימים כנגד זקנה", - יכול להיות אדם שיש לו אחד משניהם או "זקן" או "בא בימים", אבל לאברהם היו שניהם: "זקן" ו"בא בימים".

מפרשי המדרש, על פי פשוטו, מפרשים כאן, שאפשר שיהיה אדם "זקן" ועדיין אינו "בא בימים" - כמו ר' אלעזר בן עזרי' שנהיה "זקן" בגיל שמונה עשרה שנה⁸ - ואפשר שיהיה גם "בא בימים" בלא "זקנה", שעם היותו מופלג בשנים הרי הוא נראה צעיר.

אבל לפי פירושו זה אינו מובן: לכאורה שתי מעלות אלו - "זקן" ו"בא בימים" הן מעלות חיצוניות ושטחיות, שאינן מבטאות את גדולתו של אברהם אבינו: "אחד היה אברהם"⁹ - היחיד בזמנו שעבד את ה' אחד; הראשון ש"התחיל להאיר"¹⁰ את העולם באלקות; אברהם אבינו היה זה שבו החלה תקופת "שני אלפים תורה"¹¹ (ללמוד ולהפיץ תורה בעולם). אבל מזה שהתורה מציינת את אברהם באותן שתי המעלות, מובן, שבהן מתבטאת גדולתו המיוחדת של אברהם אבינו.

ג. רז"ל מפרשים את המעלות של "זקן" ו"בא בימים": "זקן - זה שקנה חכמה"¹²; "בא בימים" - בא עם כל ימיו¹³, שלא היה חסר יום אחד שבו לא קיים אברהם מצוות (מסוג המצוות שהיו בזמנו, לפני מתן תורה).

א. על הפסוק "ויהיו חיי שרה וגו'" מביא המדרש¹ את הפסוק² "יודע ה' ימי תמימים וגו'", ומפרש: "כשם שהן (צדיקים - כמוזכר קודם בפסוק) תמימים כך שנותם תמימים" ומביא דוגמא לכך משרה, ששנותיה היו תמימות, שלא נגרע מאומה מהשנים שנקצבו לה.

וצריך להבין: הרי היו צדיקים וצדקניות רבים לפני שרה ולאחריה, שגם שנותיהם היו תמימים. - מדוע אפיה, מביא דוגמא דוקא משרה?

בפשטות יש לומר: כל הצדיקים, כיון שקיימו את "ועבדתם את ה' אלקיכם" בתמידות, שילם להם הקב"ה בברכה הנאמרת בהמשך הכתוב³, "את מספר ימך אמלא", ונתן להם שנים תמימות ומלאות, ואם כן אין חידוש בזה שהיו שנותיהם תמימות (ובצדיקים שמשום סיבה צדדית הפחיתו משנים שנקצבו להם, היה אכן חסר ממספר שנותם המלא)⁴ אבל שרה, שנפטרה פתאום מחמת סיבה צדדית - ש"פרחה נשמתה" מבשורת עקידת יצחק⁵ - חידוש הוא, שעם כל זה היו שנותיה תמימות.

אבל מאחר שעניני התורה הם בדיוק רב, בהכרח לומר שהדוגמא שהביא המדרש משרה, הוא לא רק בגלל החידוש שבזה, שסיבה צדדית לא פגמה את "שנותם תמימים" (שזה הרי אינו מוסיף בהבנת הענין עצמו), אלא גם, ובעיקר, משום שתוכן הענין של "שנותם תמימים" יש לה שייכות מיוחדת לשרה, יותר מאשר לשאר צדיקים.

גם צריך להבין, מהי כוונת המדרש באומרו "הן (הצדיקים) תמימים". אין לומר שהכוונה לקיום התרי"ג מצוות שלהם - כי זה הרי מובן מכך שהם נקראים צדיקים, אפילו לפי הפירוש הפשוט של השם צדיק, וכל שכן כפי שהוא מבואר בתניא⁶. ומזה שהמדרש משתמש כאן בתואר תמימים ראייה שכוונתו למעלה נוספת בנוסף לקיום מצוות שלהם, ויש להבין מהי המעלה של "הן תמימים".

ועוד: כשהתורה משווה שני ענינים, אין זה משום שייכות מקרית ביניהם אלא משום שענין אחד קשור לשני,

(8) ברכות כח, א.

(9) יחזקאל לג, כד. וראה פירוש הצ"צ ע"פ זה (נעתק בסה"מ השי"ת ע' 144).

(10) שמור' פט"ו, כו. ב"ר פ"ב, ג.

(11) ע"ז ט, א.

(12) קדושין לב, ב (וכגירסת התו"כ, וכבפרש"י - ל' נוטרין. וכפי שמדייק בזה בטעמי מצות ס"פ קדושים - כי הוא נקרא זה).

(13) ראה זח"א רכד, א. תו"א טז, א. עט, ב. יהל אור קלט, טז, ה.

(1) ב"ר פנ"ח, א.

(2) תהלים לו, יח.

(3) שמות כג, כו.

(4) ראה ב"ר פס"ג, יב: ה' שנים שמונע הקב"ה מחיו.

(5) מבשורה המצערת שנעקד (ב"ר פנ"ח, ה. וראה פד"א פל"ב). או מרוב

שמחה (כפירוש ריב"א עה"ת - ומביא דוגמא מכתובות סב, ב - או כמסופר בס' הישר).

(6) פ"י.

(7) ב"ר פנ"ט, ו.

לדוגמא: בספר מגיד מישרים¹⁹ מסופר, שהובטח ל"בית-יוסף" שיזכה להשרף על קידוש השם. אבל מצד סיבה מסויימת לא זכה לזה בפועל.

מובן, שאם היה זוכה ליהרג על קידוש השם, - שהוא ענין הנוגע לנפשו (זקן) - הרי לא היתה לו האפשרות לחבר את השולחן-ערוך, שממנו יצאה הוראה לכל ישראל (ואחר היה מחבר את השולחן ערוך); ואילו בפועל אכן הוא חיבר את השולחן ערוך - ופעל בעולם (בא בימים) - אבל לא זכה למסירות נפש, שהיה נוגע יותר לשלימות נפשו ולכן נחשב לגביו הדבר כעונש.

אבל אצל אברהם היו שתי המעלות בשלימות, בין בעבודה עם עצמו ובין בעבודה של להאיר את העולם, כמובא לעיל מהמדרש שאברהם "התחיל להאיר".

1. על פי זה גם יובן מאמר הגמרא שזכר לעיל, שמאברהם אבינו החלו "שני אלפים תורה", שכן בעבודה זו של אברהם החלה ההכנה למתן תורה, כמדובר כמה פעמים בפירוש "מעשה אבות סימן לבנים"²⁰, שעבודת האבות - שאברהם אבינו היה ראשון מהם - היתה הכנה למתן תורה.

במתן תורה נתחדש חיבור ואיחוד המעלה והמטה, כמו שמובא במדרש²¹: משל למה הדבר דומה למלך שגזר ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי, כך כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, כשביקש ליתן התורה בטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים וכו' לפני מתן תורה היתה הגזירה ששמים יהיו לעצמם וארץ לעצמה, כלומר, שרוחניות וגשמיות לא יהיו קשורים זה בזה, ובמתן תורה ביטל הקב"ה את הגזירה, ונתן את הכח, על ידי קיום המצוות, לחבר ולייחד שמים וארץ.

ואת ההכנה לחיבור המעלה ומטה במתן תורה, החל אברהם אבינו בכך שבעבודתו נתאחדו המעלה והמטה. מעלה - העבודה הקשורה בשלימות נשמתו (זקן); ומטה - העבודה לפעול בגשמיות (בא בימים).

הצדיקים שהיו לפני אברהם אבינו, ב"שני אלפים תורה" (שני אלפים הראשונים לבריאת העולם שהיו "תורה", ללא ענין מתן תורה ואפילו לא ההכנה לזה), היתה עבודתם רק בקו אחד משני סוגי העבודה (כידוע

פירושו של דבר, ששתי מעלות אלו נחלקות לשני סוגים שונים: מעלת "זקן" קשורה בשלימות נשמתו, שקנה חכמה בנפשו. ומעלת "בא בימים" ענינה הוא שפעל והמשיך בתוך הימים, שכל יום מילא במצוות.

ובזה יובן הדיוק "בא בימים", שכל יום ממולא במצוות: אילו קיום המצוות היה חשוב רק לשלימות נשמתו, לא היה הבדל אם הוא מקיים מצוות בכל יום, או שהוא מקיים אותו מספר מצוות רק במשך יום אחד מכל הימים, שכן ביחס לנשמתו הרי יש לו אותו מספר מצוות. ובהכרח לומר, שמעלת "בא בימים" היא בפעולה בהימים, ולכן הודגש כאן שכל יום היה מלא במצוות.

ד. ביאור הענין: ההבדל בכללות בין תורה ומצוות הוא¹⁴, שתורה - חכמתו של הקב"ה - היא שכל ורוחניות, ועל ידי זה שאדם לומד תורה, נוספת שלימות בנפשו; מצוות מלוכשות הם בדברים גשמיים, וענינם בעיקר אינו כל כך לצורך שלימות נפשו כי אם כדי להאיר את העולם הגשמי, ולעשות הימנו דירה לו יתברך בתחתונים.

לפיכך, כשמדובר בחכמה (תורה), הלשון הוא "שקנה חכמה", הוא קלט חכמת התורה בנפשו; וכשמדובר במצוות הלשון הוא "בא בימים", על ידי קיום המצוות הוא פעל זיכוך בתוך עולם הזה, שעולם שהוא בגדר של זמן, "ימים".

ובדיוק הלשון "ימים" כוונתו לציין על גשמיות כזו שנתונה לשינויי הזמן (שעיקר ענין הזמן הוא שינויים). כי ישנם דברים גשמיים שהם "חזקים כיום הבראם"¹⁵, כמו צבא השמים, השמש, הכוכבים וכו', שהזמן אינו פועל כל שינוי בחזקתם, והם תמיד חזקים כיום הבראם, וכן בארץ ישנם דברים שהם נצחיים, כמו המשכן¹⁶, ארון ושמן המשחה¹⁷, מעשי ידיו של משה רבנו, שהוטמנו והם קיימים בשלמותם לעד. אבל עיקר כוונת הבריאה היא לעשות דירה להקב"ה בתחתונים, "שאינן תחתון למטה ממנו"¹⁸, בענינים הנחותים ביותר שבעולם הזה הנתונים לשינויי הזמן, שזוהי ההדגשה של בא בימים.

ה. זו היתה גדולתו של אברהם אבינו, שהיו בו שתי המעלות יחד: "בזקנה" (שלימות עצמית) ו"בימים" (פעולתו בעולם), אף ששני הדברים הם משני סוגים שונים ומנוגדים לגמרי ואין הכל יכולים להגיע לשתי המדרגות כאחד.

(18) תניא פלי"ו.

(19) ר"פ בראשית סד"ה הלא לך למנדע. ופי' אמור ד"ה אח"כ פי' לי ופי' בחוקתי ד"ה ביום הנזכר. וככ"מ.

(20) ראה לקו"ש ע' 11 הערה 6 ובהמצוין שם.

(21) שמר"ד פי"ב, ג.

(14) ראה תניא פכ"ג ופלי"ו. אנה"ק סו"ס כ"ו.

(15) ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א. ונתבאר בארוכה בס' החקירה להצ"צ בהקדמה (הוא ד"ה שאו מרום עיניכם. נדפס בהוספות לס' הנ"ל) ובח"א פ"ג. המשך מים רבים תרל"ו פלי"ג.

(16) סוטה ט, א.

(17) כריתות ה, ב. רמב"ם פ"ד מהלכות בית הבחירה ה"א.

לו כל ערך לגבי בורא, ולכן יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל התענוג בעולם הבא. על דרך זה לעבודת "זקן" (שלימות נפשו) אין כלל ערך לגבי עבודת "בא בימים", שדוקא על ידי העבודה של עשייה בעולם מתמלאת הכוונה של דירה בתחתונים וזה מביא תענוג לבורא.

לכן תבעו רבותינו כל כך להשלים את הכוונה העליונה דוקא בענינים תחתונים ביותר, עד לענינים גשמיים הנתונים מאוד לשינויי הזמן.

תכלית ועיקר העבודה של דירה בתחתונים הוא בימינו אלה הרבה יותר מבעבר: דוקא עתה, בזמן של חושך והעלם ובפרט במדינה זו, שיש בה רדיפה אחר גשמיות, כזו הנתונה לשינויים, עד שזה מתבטא אפילו גם³⁰ בלבושים, שכל יום צריך לבוש אחר, ואם אין נוהגים כן, חושבים שחסר בשלימות. הרי דוקא כאן ועתה הוא עיקר העבודה, לעשות מהענינים הנתונים ביותר לשינויים, דירה וכלי ל"אני הוי' לא שנית"³¹.

ט. עבודת "בא בימים" צריכה להיות לא רק ביחס לפעולה עם הזולת, אלא גם לפעול בעצמו.

כל אדם יש לו מצוות אותן הוא מקיים בתדירות ובעקביות: אצל אחד זוהי מצות הצדקה, שמורגל בה יותר; אצל השני זוהי מצות קריאת שמע, שבה הוא זהיר תמיד, ואצל שלישי מצוה אחרת. אבל יש מצוות שאין האדם מקיימם תמיד בשוה, אלא משתנות אצלו מזמן לזמן, ולא כל העתים שוות. לגבי מצוות אלו עליו לעמול ביגיעה רבה לקיימם כראוי.

אדם הרי עלול לחשוב: לשם מה עלי להתייגע בענינים שאינם בני קיום אצלי? הרי מוטב להשקיע יגיעתי ומאמצי בענינים שיש להם קיום אצלי, וכך אוכל להשיג יותר. יתרה מזו: מכך שמצוות מסויימות מתקיימות יותר אצלו ואינן משתנות אצלו, הרי (לכאורה, ואולי באמת) הוכחה שמצוות אלו קשורות עמוק יותר לנקודת נפשו, נקודת היהדות שהיא למעלה משינויים - השכל מחייב איפוא, לנצל את הכוחות לענינים הקשורים עם נקודת נשמתו.

אבל ההוראה עבורנו היא, שהעבודה העיקרית היא "בא בימים". דוקא בעבודה בדברים הנתונים לשינויים,

שבמדות דתוהו²² לא היתה התכללות, אלא כל מדה האירה בנפרד בלי נתינת מקום לזולת): או בעבודת "זקן" בלבד (כבן עזאי שעבודתו היתה באופן דתוהו ולא - ב"לשבת יצרה", אמר²³ "נפשי חשקה בתורה", והתמסר ללימוד התורה בלבד ולא רצה להתמודד עם עניני העולם), או בעבודת "בא בימים" לבד²⁴. אברהם אבינו היה זה שהתחיל בעבודת חיבור שני הקיום ביחד.

ולכן מתעכב המדרש ומבאר שתי מעלות אלו דוקא לגבי אברהם - אף שמעלות של "זקן בא בימים" ביחד היו גם אצל יהושע ודוד (כמובא שם במדרש) - שכן אברהם אבינו היה הראשון שסלל את הדרך לחיבור שני הקיום, ובו החלו "שני אלפים תורה", שסדר התורה הוא לחבר ולכלול כאחד קיום שונים, כמו שכתוב ברמב"ם²⁵: "שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" וענין השלום הוא הרי חיבור והתכללות ענינים שיש צורך לעשות שלום ביניהם.

ז. כמו כל הסיפורים שבתורה גם סיפור של "ואברהם זקן בא בימים" הוא הוראה²⁶ בעבודתנו:

ישנם כאלו שלהוטים תמיד לפעול בעולם, ואינם נותנים את דעתם על מצב עצמם; לרכוש קנינים לנפשם. הם, עסוקים תמיד עם עצמם - והרי בקניני הנפש כך הוא, ככל שמשיג אדם יותר, כן הוא מיצר על מה שטרם השיג, "ויוסיף דעת יוסיף מכאוב"²⁷, ו"מי שיש לו מנה רוצה מאתיים"²⁸ (גם בקניני הנפש) - ואינם עוסקים בהארת סביבתם.

ועל זה באה ההוראה של "זקן בא בימים" שצריכים להיות שני הקיום ביחד, כי - כאמור לעיל - דרך התורה היא ביחוד והתכללות.

ח. אף שיש ערך בשני הקיום, מכל מקום עיקר הדגש לפי החסידות צריך להיות על עבודת "בא בימים".

ויובן על פי ביאור החסידות על מאמר רז"ל²⁹ "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". כי עד כמה שיהיו נעלים חיי עולם הבא, הרי זה רק ביחס לתענוג שיש לנברא, אבל מעבודת התשובה ומעשים טובים יש תענוג לבורא, והרי תענוג הבורא נעלה באין ערוך מתענוג הנברא, שכן הנברא אין

(22) ראה ר"ה והארץ היתה תהו תק"ס"ח. לקו"ת אמור ביאור ע"פ והניף.

(23) יבמות סג, ב.

(24) ואי"ז סותר למרו"ל עד אברהם הי' העולם מתנהג באפילה, אף שגם בשני אלפים תהו היו צדיקים שעיקר עבודתם הי' להאיר את העולם - דכיון שהי' חסר להם בהעבודה דוקן שנקנה חכמה (דבקנין, הדבר הוא כמו שהוא בכל תקפו וכי, ורק שיצא מרשות לרשות (עין תו"א ר"פ משפטים)), וכיון שאין החכמה (אור) בקנין אצלם פשיטא שאין יכולים להמשיכה באופן ודרא דקנין בעולם כ"א בהתלבשות והעלמות וכי. וה"ו אפילה עדיין.

(25) סוף הלכות חנוכה.

(26) ראה זח"ג נג, ב.

(27) קהלת א, יח.

(28) ראה קה"ר פ"א, יג. שעי"ת לר"י ב, כז. בחיי ס"פ חיי שרה.

(29) אבות פ"ד, מ"ז. וראה המשך וככה תרל"ז פ"ב.

(30) ראה רד"ה מזמור שיר חנוכה (לקו"ת ס"פ ברכה).

(31) מלאכי ג, ו.

"שנותם תמימים", שגם את "שנותם" (שנה מלשון שינוי), הענינים הניתנים לשינויים הם עושים אותם לתמימים.

ולכן מתארים חז"ל את שרה (בעת פטירתה) במעלת התמימות, משום שמאברהם ושרה החלה ההכנה למתן תורה, "שני אלפים תורה", סדר העבודה של תורה תמימה, השלימות וההתאחדות של הקוים השונים.

וזה מתאים גם לפירוש הפשוט שהוזכר לעיל, כי הטעם לכך שהמדרש מספר כי שנותיה של שרה, היו תמימות, הוא משום החידוש שבדבר, שאף ש"פרחה נשמתה" בגלל בשורת העקידה, עם כל זה היו שנותיה תמימות, כך הוא גם בפנימיות הענין, כאמור לעיל: "פרחה נשמתה", הוא תנועה של כליון, יציאה מן העולם ומשיכה אל הנעלה יותר, ואם כן הרי אינו מסוג של "בא בימים", של פעולה בעולם, אלא בסוג של "זקן שקנה חכמה"; ועל כן מדגיש המדרש, שאעפ"כ, יחד עם זה היו שנותיה תמימות, עבודת "בא בימים".

יא. ויש גם להני"ל שייכות מיוחדת לשבת זו שלפי קביעות שנה זו היא שבת מברכים חודש כסלו, חודש השלישי³⁵ בו נתגלתה פנימיות התורה, וענינה של פנימיות התורה הוא הרי שלימות ההתכללות של שני הקוים, כמו שנאמר בזהר³⁶ על פנימיות התורה: "דלית תמן לא קשיא מסטרא דרע ולא מחלוקות מרוח הטומאה", אין שם לא קושיות ולא מחלוקות אלא שלום והתכללות.

(משיחות ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, תשכ"ב)

מתמלאת הכוונה של דירה בתחתונים. כמו שכתוב בכתבי האריז"ל ומבואר בחסידות³², שלכל נשמה יש מצוה מיוחדת, ותפקידה לפעול בענינים מיוחדים, שעל ידן היא ממלאה את תכלית ירידתה בעולם הזה. ומזה עצמו שענינים מסויימים באים לאדם זה בקשיים הרי זו הוכחה שדוקא בהם מתבטאת משימתו העיקרית; ומאחר והם עיקר תפקידו, עומד יצר הרע נגדם ביתר תוקף שלא להניח לקיימם³³.

ואת זאת דורשים מכל אחד מישראל: לכל יתיאש מכך שענינים מסויימים של תורה ומצוה אינם בני קיימא אצלו בצורה מספקת ומרגיש בהם רפיון מזמן לזמן; ואפילו אם נופלים בקרבן ח"ו ספיקות בעניני אמונה, אינו צריך לבוא לידי יאוש מכך, אלא אדרבה, עליו לעמול ולחזק כל הענינים הנתונים אצלו לשינוי - וכשיעשה כן, ודאי יסייעוהו מלמעלה.

י. ועתה יובהר לשון מאמר רז"ל "כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים", וכן יתרון התואר "תמימים" על תואר "צדיקים"³⁴: צדיקים נקראים גם אלו שעבודתם בקיום התורה ומצוות היא בקו אחד בלבד, כפי שהיה ב"שני אלפים תוהו". אבל המיוחד בתואר תמימים הוא, שעשייתם היא שלימה ותמימה, בשני הקוים גם יחד, כסדר העבודה שהחל ב"שני אלפים תורה".

ובזה גם מובן מה ש"הן תמימים" הוא סיבה ל"שנותם תמימים": כשם שהם "תמימים", שעבודתם תמימה, ומשלימים ומאחדים שני הקוים המנוגדים זה לזה, כך גם

ואילך) - שהוא לכאורה באופן אחר מהנ"ל.
 (35) ראה לקוטי שיחות ח"א פ' וישלח סעיף טז: שבחודש השלישי לניסן (צדיקים) ה" התגלות נגלה דתורה, ובחודש השלישי לתשרי (בעלי תשובה) ה" התגלות פנימיות התורה. עיי"ש בארוכה.
 (36) זח"ג קכד, ב. הובא ונתבאר באגה"ק סי' כו.

(32) אגה"ק סוס"ז. שיחת שושן פורים ה'ש"ת. קונטרס י"ב תמוז ה'תש"ח.
 (33) ראה ג"כ לעיל שיחה לפ' בראשית.
 (34) להעיר מפ" הריטב"א ע"ז ו, רע"א: תמים לבריות צדיק אצל הקב"ה. ובספירות: צדיק עליון או צדיק תחתון. תמים - ספ" המל'; כנס"י כונסת כל הספירות שלמעלה הימנה. וראה שיחת כ"א כסלו תע"ג (ת"ר"ש ע' קעח

יום ראשון כ"א מרחשון

וְדַרְךְ עֲמוּדִים אֵלּוּ – של המצוות, עולין הנפש-רוח-נשמה שלו עד רום המעלות, – והמדריגות, לצרור בצרור החיים את ה', פרוש – באיזו מדריגה של אלקות מתקשר יהודי על ידי מצוות – להיות צרורות ומלכשות פאור הכתר, – המדריגה העליונה ביותר של סדר השתלשלות,

הוא רצון העליון פרוף-הוא, ועל ידי לבוש זה יוכלו לחיות ב"נעם ה'" ו"צחצחות" שלמעלה מפעלת – ומדריגת הכתר, והן פנימיותו – של אור הכתר, פנימיות הכתר היא למעלה לגמרי מסדר השתלשלות, על דרך משל. (והגם שנתבאר במקום אחר שהמצות הן פנימיות רצון העליון פרוף-הוא – ואילו כאן אנו אומרים שהן מחיצוניות הכתר, חיצוניות הרצון, הנה מודעת זאת – ידוע הדבר, ליוצעי הן, – חכמה נסתרה (חכמת הקבלה) רפוי פחינות ומדרגות שיש בכל פחינה ומדרגה מפחדנות הקדושה, פמה פחינות "פנים" ל"פנים", – פנימיות לפנימיות – שלגבי פחינה אחת הפחינה השניה היא עוד יותר פנימיות וכו', וקמה פחינות "אחוריים" ל"אחוריים", – שבחינה אחת היא יותר "אחוריים"

מאשר השניה, למרות שגם אותה פחינה נקראת "אחוריים", לאין קץ וכו'). – הרי, שלגבי פחינת פנימיות רצון העליון, אודותה מדובר כאן, נקראות מצוות "חיצוניות" בלבד, למרות שבמקום אחר, בו מדובר בהשוואה לפחינה אחרת, הן נקראות "פנימיות" הרצון העליון. על כל פנים, הרי אמר, שמצוות הן תר"ך (620) עמודי אור של "כתר". לכאורה, כיצד זה תואם למה שאמר לפני זה אודות תר"ג (613) הלבוישים שהמצוות מייצגות אתן, לתר"ג כוחות הנפש? יסביר רבנו הזקן להלן ש' מצוות דרבנן (המשלימות מספר תר"ך) אינן מצוות לעצמן, אלא נחשבות כחלק ממצוות התורה (דאורייתא) שמזן הן באות, ולכן הוא אומר, שהלבוישים לנפש הם תר"ג (613) (מתר"ג המצוות שבהן נכללות גם המצוות דרבנן) להלביש תר"ג כוחות הנפש. ובלשון רבנו הזקן: וְהִנֵּה, ז'

והנה, רצון העליון פרוף-הוא מכה ונקרא כפי חכמי האמת – מקובלים, בשם "כתר עליון", וכו' תר"ך – 620, עמודי אור וכו'. – כתר בגימטריא תר"ך, פרוש, – מה משמעות הדברים לגבי מצוות שהן רצון העליון? דרך משל, כמו שיש עמודים בבית חומה גדול, נצבים בארץ מחבר פתקרה, – של העמודים, מחבר פתקרה, – הרי שהעמודים מחברים את העליון של הבית עם התחתון של הבית, ככה כ' ממש על דרך משל "כתר עליון" פרוף-הוא, הוא למעלה מפחינת מדרגת התקמה, – ו"חכמה" היא הרי הראשונה והעליונה של הספירות הפנימיות, והוא – "כתר", מלשון "פותרת", – ביטוי בתנ"ך, שהוא מקתיר ומקוף על המחין שפראש, שהם – המחין בראש, הם פחינות הקמה-פחינה-דעת. ורצון זה – שלמעלה ממחין חב"ד, נתלבש פתרי"ג – 613, מצות התורה וז' מצות דרבנן, שיש בכל פחינה פכלים הן מצות מעשיות. – הנעשות על ידי ענינים גשמיים, "עשייה" ו"מעשה" – הם הרי המדריגה התחתונה ביותר בעולם העשייה עצמו, וגם – המצוות התלויות בפרבור – שמקיימים אותן

אגרת הקדש

והנה רצון העליון ב"ה מכונה ונקרא כפי חכמי האמת בשם כתר עליון וכו' תר"ך עמודי אור וכו'. פי' דרך משל כמו שיש עמודים בבית חומה גדול נצבים בארץ וראשם מחובר בתקרה. ככה ממש עד"מ כתר עליון ב"ה הוא למעלה מבחי' מדרגת החכמה והוא מלשון כותרת שהוא מכתיר ומקיף על המוחין שכראש שהם בחי' חב"ד ורצון זה נתלבש בתר"ג מצות התורה וז' מצות דרבנן שרובם ככולם הן מצות מעשיות וגם התלויות בדבור הא קיי"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה וגם התלויות במחשבה או בלב הרי המצוה ניתנה לאדם הגשמי שבעוה"ז דוקא שהוא בעל בחירה להטות לבבו לטוב וכו'. משא"כ הנשמה בלא גוף א"צ לצותה ע"ז. ונמצא שהמצות הן עד"מ כמו העמודים נצבים מרום המעלות הוא רצון העליון ב"ה עד הארץ הלוו החומרית והן עד"מ כמו העמודים חלולין שמקיפין ומלבישין נשמת האדם או רוחו או נפשו כשמקיים המצות ודרך עמודים אלו עולין הנר"ן שלו עד רום המעלות לצרור בצרור החיים את ה'. פי' להיות צרורות ומלוכשות באור הכתר הוא רצון העליון ב"ה וע"י לבוש זה יוכלו לחיות בנועם ה' וצחצחות שלמעלה ממעלת הכתר והן פנימיותו עד"מ (והגם שנתבאר במ"א שהמצות הן פנימיות רצון העליון ב"ה הנה מודעת זאת ל"ה ריבוי בחי' ומדרגות שיש בכל בחי' ומדרגה ממדרגות הקדושה כמה בחי' פנים לפנים וכמה בחי' אחוריים לאחוריים לאין קץ וכו'). והנה ז' מצות דרבנן אינן

בדיבור, כמו לימוד התורה בדיבור וכדומה, ודיבור הוא הרי רחני יותר מאשר ענין של מעשה, הא קימא לן? – הרי יודעים אנו ד"עקימת שפתיו – בשעת הדיבור, הוי – הוא מעשה". וגם – המצוות התלויות במחשבה או בלב – כמו אהבת ה' ויראת ה' וכדומה, הרי המצוה נתנה לאדם הגשמי שבעולם הזה דוקא, – שהוא עולם גשמי, שהוא בעל בחירה להטות לבבו לטוב וכו', – או חס ושלום ללא טוב, מה שאין בן הנשמה בלא גוף – אין צריך לצותה על זה. ונמצא, שהמצוות הן על דרך משל כמו העמודים, נצבים – ומחברים מרום המעלות, הוא רצון העליון פרוף-הוא, עד הארץ הלזו התמרות. והן על דרך משל כמו העמודים – שהם חלולין, – מבפנים, שמקיפין ומלבישין נשמת האדם או רוחו או נפשו – בלבושי המצוות, כשמקיים המצוות,

1. פרס ש"ח פ"ג. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מהו הנמשל". 3. מלכים א' ז, טז. ובכ"מ. 4. סנהדרין סה, א.

המקיפים ומלבישים בחינת הנשמה, או רוח או נפש של האדם המקיים את המצוות, ועל ידי ה"עמודים" עולות הנר"ן – נפש, רוח ונשמה – שלו עד למעלות הגבוהות ביותר, להיות קשורות ומלוכשות באור הכתר, ועל ידי לבוש זה הן יכולות "לחיות בנועם ה'" ו"צחצחות" שלמעלה מ"כתר", וזה פנימיות ה"כתר".

מצות דרבנן אינן נחשבות מצות בפני עצמן, – כמצוות נפרדות, שהרי כבר נאמר: "לא תסף", – על המצוות, אלא הן יוצאות ונמשכות ממצות התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג, – (613) – להלביש תרי"ג (613) בחינות וכחות שפננש רוח ונשמה – של האדם, – על כל פנים הרי אמר לעיל, שהמצוות הן כמו "עמודים חלולין"

אגרת הקדש

נחשבות מצות בפני עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף אלא הן יוצאות ונמשכות ממצות התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג להלביש תרי"ג בחי' וכחות שכבר"ן האדם.

יום שני כ"ב מרחשון

הנחשבת ל"מעשה", והכוונה היא, שגם הלבושים שנעשים מתורה ומתפלה בכוונה – הם גם כן לבושים ממעשה המצוות הבאים מאור הכתר, ומה גם, – ויתירה מזו, כי מעלת הפנינה על הדבור ומעשה – מה שהכוונה היא למעלה מדיבור ומעשה, שמכוונה נעשים לבושים לגן עדן העליון, אינה מצד עצמה כו', – מצד הכוונה עצמה שהיא המעלה והעבודה של הנפש באהבתה להקדוש ברוך הוא, אלא מצד הארת רצון העליון כו', – ההארה מהרצון העליון היא יותר בהתגלות בענין רוחני של כוונה ואהבה – מאשר בענין של מעשה המצוות שהוא מעשה גשמי, כמו שנתבאר בלקומו אמרים – "תניא", חלק א פרק לח פאריכות, עין שם. – שם מוסבר, שההארה מהרצון העליון המאירה בכוונה, היא כמו "נשמה" בהשוואה לההארה המאירה ב"מעשה" שהוא ב"גוף" ומלוש לנשמה; ואשר הבדל זה הוא רק בצמצום והתפשטות ההארה. על כל פנים, הרי שגם בלבושים הנעשים לנשמה מכוונת ורצון הלב שבתורה ותפלה, הם גם כן מצד ההארה של הרצון העליון, כתר עליון, שממנה באים הלבושים לנשמה, כפי שהוסבר לעיל. להלן יפרט את המעלה המיוחדת שישנה בהלכות התורה, שבהן דוקא ישנו הגילוי מהרצון העליון, שכן, איך יודעים מהו הרצון העליון שבמצוות, ובאיזה אופן על המצוות להיות כדי שעל ידן יומשך הרצון העליון – הרי זה דוקא על ידי ההלכות של תורה שבעל פה. ובלשון רבנו הזקן:

וזהו שכתוב בזה הקדוש פרשת פקודי (דף רכט עמוד ב): "דאינו עובדין טבין דעביד בר נש - משכי מנהורא דיווא עלאה לבושא כו', – שהמעשים טובים (המצוות) שעושה האדם, ממשיכים את האור מהזיו העליון, כלומר ממדריגת "כתר עליון", וְחמי כו' בנעם ה' וכו'". – והוא חוזה – כפי שהוא מסיים שם – ב"נועם ה'"

אגרת הקדש

ו"ש בזה"ק פ' פקודי (דרכ"ט ע"ב) דאינון עובדין טבין דעביד בר נש משכי מנהורא דיווא עילאה לבושא כו' וחמי כו' בנועם ה' וכו'. והגם דהתם מיירי בג"ע התחתון שהלבושים שם הם ממצות מעשיות ממש אבל בג"ע העליון הלבושים הם מרעותא וכוונה דלבא באורייתא וצלותא כמ"ש בזהר שם (דר"י) הרי הכוונה היא כוונת עסקן בתורה לשמה מאהבת ה' ומצות ת"ת היא ג"כ מכלל מצות מעשיות דעקימת שפתיו הוי מעשה והרהור לאו כדבור דמי ואינו יוצא י"ח בהרהור לכדו וכן בתפלה ומה גם כי מעלת הכוונה על הדבור ומעשה אינה מצד עצמה כו' אלא מצד הארת רצון העליון כו' כמ"ש בלק"א ח"א פל"ח באריכות ע"ש.

הלב, פאורייתא וצלותא, – בתורה ובתפלה, כמו שכתוב בזהר שם – בחלק ב' (דף ר"י), – שאחרי שיש כבר לנשמה לבושים ממעשה המצוות בגן עדן התחתון – היא עולה לגן עדן העליון, הרי הפנינה – שממנה באים הלבושים, היא פנינת עסקן בתורה לשמה מאהבת ה', ומצות תלמוד תורה היא גם כן מכלל מצות מעשיות, ד"עקימת שפתיו הוי – הוא מעשה", וְהרהור לאו כדבור דמי, – הרהור (באותיות התורה) אינו דומה לדיבור, ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור לכדו, וכן בתפלה. – מן ההכרח לבטא בדיבור דוקא מלות התפלה, ולא מספיק ההרהור בהן בלבד, הרי שגם בתורה וגם בתפלה ישנו ענין ה"מעשה", עקימת שפתיים

5. ראה יד, א. 6. ברכות כ, ב. 7. הלכות ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ב. וראה עירובין נד, ב.

יום שלישי כ"ג מרחשון

כמו מצות תפלין, על דרך משל, שנאמר בתורה שבכתב: "וקשרתם לאות על ירך והיו למטפות בין עיניך", והוא מאמר סתום ונעלם, שלא פירש תכתוב איה ומה לקשר, ומהו "מוטפות", והיכן הוא "בין עיניך" ו"על ירך", עד שפירשה

תורה שבעל פה¹¹, שצריך לקשר בות אחר על היד וד' פתים על הראש, ובתוכם ד' פרשיות, והפתים יהיו מעור מעבר, ומרבעים דוקא, - כל האמור הוא באשר למה לקשר, ומקשרים ברצועות של עור שחרות דוקא¹², - זה באשר במה לקשר, וכל שאר פרטי הלכות עשית התפלין שנאמרו בעל פה, - בתורה שבעל פה, ו"על ירך" היא היריע דוקא ולא כף היד¹³, ו"בין עיניך" זה קדקד ולא המצח¹⁴. - כל זה הוא באשר למקום היכן צריכים להניח את התפלין, כל פרטי הדינים האמורים

לדעת בבירור במה מתבטאת מצות התפלין ואיך הוא הרצון עליון שיהודי יקיים מצוה זו - כל אלה מתבררים ומתבהרים בהלכות של תורה שבעל פה דוקא. וכן כל מצות שבתורה, בין מצות עשה בין מצות לא תעשה - אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא על ידי תורה שבעל פה, כמצות לא תעשה שנאמר בשבת: "לא תעשה מלאכה"¹⁵, ולא פירש - בציורי שבתורה שבכתב, מה היא מלאכה, ובתורה שבעל פה¹⁶ נתפרש - מוסבר שהן ל"ט מלאכות היריעות, ולא מלטול אבנים וקורות כבדות. - שאין זה אסור מן התורה כי אם מדרבנן¹⁷, למרות שזו מלאכה כבדה, והאדם יתייגע יותר בעשותו מלאכה זו מאשר בעשיית מלאכות מסוימות של ל"ט המלאכות - בכל זאת לא זו היא המלאכה שאסרה תורה. ישנה גירסא נוספת כאן ב"תניא": "ולא טלטול אבנים וקורות כבדות לבד", בהתאם לגירסא זו הרי שגם טלטול אבנים וקורות כבדות הוא איסור מן התורה, דבר זה הוא בהתאם למה שהרמב"ן אומר בפרשת אמור¹⁸, שהעשה של "שבתן" ביום טוב (וכן "תשבות" של שבת) הוא גם על דברים שאינם מלטול המלאכות,

והנה מודעת זאת, - הרי ידוע, כי הנה רצון העליון ברוך הוא המלבש בתרי"ג (613) מצות שבתורה שבכתב, - כפי שהמצוות הן בתורה שבכתב, שבהן מלוכש הרצון העליון ברוך הוא, הוא מפלא ומכסה טמיר ונעלם, ואינו מתגלה אלא בתורה שבעל פה, - מן התורה שבעל פה

אגרת הקדש

רצון העליון ב"ה המלוכש בתרי"ג מצות שבתורה שבכתב הוא מופלא ומכוסה טמיר ונעלם ואינו מתגלה אלא בתורה שבע"פ כמו מצות תפלין עד"מ שנאמר בתושב"כ וקשרתם לאות על ירך והיו למוטפות בין עיניך והוא מאמר סתום ונעלם שלא פירש הכתוב איך ומה לקשר ומהו מוטפות והיכן הוא בין עיניך ועל ירך עד שפירשה תורה שבע"פ שצריך לקשר בית אחד על היד וד' בתים על הראש ובתוכם ד' פרשיות והבתים יהיו מעור מעובד ומרובעים דוקא ומקושרים ברצועות של עור שחרות דוקא וכל שאר פרטי הלכות עשיית התפלין שנאמרו בע"פ ועל ירך היא הזרוע דוקא ולא כף היד וכן עיניך זה קדקוד ולא המצח. וכן כל מצות שבתורה בין מ"ע בין מצות ל"ת אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא ע"י תורה שבע"פ כמצות ל"ת שנאמר בשבת לא תעשה מלאכה קנא ולא פ"י מה היא מלאכה ובתורה שבע"פ נתפרש שהן ל"ט מלאכות הידועות ולא מלטול אבנים וקורות

"נכתב" ולא "נקרא", כמאמר⁹ "לא כשאני נכתב אני נקרא", שהקריאה היא לא בשם הוי' כי אם בשם אדני-י, "לעלם כתיב" מלשון העלמה. והוה מה שבתורה שבכתב דוקא הרצון העליון נעלם כמו ששם הוי' הוא נעלם, הוא רק "נכתב" (וכתב הוא העלם לגבי קריאה) ולא "נקרא" (שקריאה היא גלויה), אלו הן ארבע הלשונות ("מופלא ומכוסה טמיר ונעלם") כנגד ארבע אותיות שם הוי', והן חלוקות בשתי חלוקות, "מופלא ומכוסה" ו"טמיר ונעלם": "מופלא ומכוסה" כנגד י"ה של שם הוי' ו"טמיר ונעלם" כנגד ו"ה, כלומר (הוא ממשיך ב"לקוטי לוי יצחק"), שהרצון העליון הוא האותיות של שם הוי' דלעילא (שלמעלה) והוא מלוכש בתורה שבכתב שהיא שם הוי' דלתתא (שלמטה), ולכן הוא עדיין "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", שכן, שם הוי' (גם שם הוי' דלתתא (שלמטה)) הוא עדיין "טמיר ונעלם", ומתגלה בתורה שבעל פה, שהיא שם אדני-י שהוא בגילוי ו"נקרא" (כפי ששם הוי' "נקרא" ובגילוי על ידי שם אדני-י, שהוא נקרא באדני-י). על כל פנים, הרי הרצון העליון כפי שהוא בתורה שבכתב הוא מכוסה ונעלם, ומתגלה רק בתורה שבעל פה,

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בארוכה לקו"ר ר"פ פקודי ובכ"מ". 9. פסחים נ, א. 10. ואתחנן ו, ח. 11. ראה מנחות לד, ב ואילך ובכו"כ מקומות. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה רמב"ם הל' תפלין פ"ג הי"ד ובשאר פוסקים". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחפי" בשאר מקומות". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחציין". 15. ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל: "לא תעשה כל מלאכה" (יתרו כ, י. וראה ג"כ ראה טז, ח). 16. ראה שבת עג, א במשנה (ובגמרא שם) ובכ"מ. 17. רמב"ם הל' שבת פכ"ד הי"ב. 18. כג, כד.

אל הגלוי בתורה שבעל פה, ורישיה דקרא - ההתחלה של הפסוק "ואל תטוש תורת אמך" - "שמע בני מוסר אביך" קאי - מוסר, א - על תורה שכתב, - הנקראת "תורת אביך", דנפקא מהכמה עלאה - שכן, תורה שכתב באה מ"חכמה עלאה"

(עליונה), הנקראת בשם "אב". וזהו שכתוב: "אשת חיל עמרת בעלה", - כמו בא בראשית אגרת זו, כי התורה שבעל פה הנקראת "אשת חיל", המולידה ומעמדת חילות הרבה, כמו שכתוב: "ועלמות אין מספר" - אל תקרי "עלמות" אלא "עולמות"²⁶, - עלמות בלי מספר, אלו הלכות - שבתורה, דלית לון חשבנא, - שאין להן מספר, כמו שכתוב בתקונים²⁷, - בתיקוני זוהר, וכלן - כל ההלכות, הן בתינת גלוי רצון העליון ברוך-הוא הנעלם בתורה - לכן נקראת תורה שבעל פה "אשת חיל", שכן היא מעמידה הרבה חילות, ההלכות הרבות שבתורה

שבעל פה. להלן יסביר רבנו הזקן, מה ששאל בתחילת האגרת, על מה שחכמינו ז"ל אומרים "ודאשתמש בתגא וכו'" שהכוונה היא להלכות, "כתרה" של תורה - מדוע "הלכות" דוקא נקראות כתר של תורה, וכן מדוע דוקא זה ששונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא - מדוע הלכות דוקא ולא ענין אחר שבתורה? שכתב, ורצון העליון ברוך-הוא הוא למעלה מעלה ממעלת - ומדריגת הכמה עלאה, - חכמה עליונה, וכמו פתר ועמדה שעל המחין שבראש, - כך הכתר הוא למעלה מה"חכמה" שהיא מוחין, לכן נקראו ההלכות בשם "תגא" ו"כתרה של תורה", - שכן, ההלכות הן הגילוי של רצון העליון, ורצון הוא כתר, ו"השונה הלכות מכתש לו שהוא בן עולם הבא", - "הלכות" דוקא, יותר מאשר על ידי ענין אחר בתורה, על ידי התלבשות נפש-רוח-נשמה שלו ברצון העליון ברוך-הוא, בנזכר לעיל: - שהלבושים לנשמה בעולם הבא הם המצוות, וגילוי רצון העליון שבמצוות הוא הרי בהלכות דוקא, שבהן מתבטא בבחיירות מה הוא הרצון העליון שבמצוות.

אלא מפני שבעשותו מלאכות אלו אין לאדם שבות ומנוחה מל"ט המלאכות - וכן נכללות בעשה של "שבתון", כך סובר גם ה"מגיד משנה"¹⁹, והוא מפרש שם בפירושו הראשון, שגם הרמב"ם סובר כך, שהתורה אמרה "תשבות" מהדברים שיש בהם עמל (יגיעה) למרות

שאין הם מלאכה (מה שהתורה קוראת מלאכה) שעליה ישנו הלא-תעשה של "לא תעשה כל מלאכה", למרות שה"לחם משנה" מפרין סברה זו, אבל מה"מגיד משנה" מסתבר כך. ישנם המפרשים²⁰, ששתי הגירסאות ב"תניא" כאן, הן אמת, וכן תלויות במחלוקת שבירושלמי²¹, שר' בא ור' ירמי' סוברים שה"עשה" שבשביעית ("שש שנים תקצור שדך ושש שנים תזמור כרמך ולא בשביעית ולא הבא מכלל עשה - עשה") הוא לגבי דברים שאין עליהם לאו (שכן צריך להיות גם לגבי שבת, שהעשה של "תשבות" הוא על דברים שאינם בכלל הלאו של "לא תעשה כל מלאכה"). בהתאם לכך

באה ההגדה כאן ב"תניא": "ולא אבנים וקורות כבידות בלבד". ור' יוסי סובר, שה"עשה" של שביעית הוא רק על הדברים שיש עליהם לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו - אסורים רק מדרבנן. בהתאם לכך הרי כך הדבר גם לגבי שבת, שהעשה של שבת הוא רק על מה שיש עליו לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו אסורים רק מדרבנן. וכיוצא בזה - בדומה למצות תפילין וללא-תעשה של שבת, הן כל המצוות, בין מצות עשה בין מצות לא תעשה, הן בתומות ולא מפורשות וגלויות וידועות אלא על ידי תורה שבעל פה. ומשום הכי - ולכן, כתיב - כתוב, על תורה שבעל פה²²: "אל תמש תורת אמך", כמו שכתוב בזהר²³, משום שעל הרף משל כמו שקל אברי הולך כלולים בטפת האב בהעלם גדול, והאם מוציאתו לידי גלוי בלידתה ולד שלם ברמ"ח - 248, אברים ושם"ח - 365, גידים, - זה הרי ה"בינה יתירה" ש"ניתנה באשה"²⁴, הכוח לגלות מה שהיה כלול בהעלם - באופן שלם, ככה ממש - נקראת תורה שבעל פה "תורת אמך", שכן כל רמ"ח - (248) מצות עשה ושם"ח - (365) מצות לא תעשה באים מההעלם

19. לרמב"ם הלכות שבת פכ"א ה"א. 20. לקוטי הגהות לספר התניא כאן ע' פד. 21. סנהדרין פ"ו ה"ה. 22. משלי א, ח. 23. בהשטמות לזח"ב רעו, ב. בזהר שם ד"אמך" נקראת תורה שבעל פה, אבל בספר "כנפי יונה" ח"א פ"ד דתורה שכתב נקראת "מוסר אביך" ותורה שבע"פ - "תורת אמך". 24. נדה מה, ב. 25. שה"ש ו, ח. 26. ראה שהש"ר פ"ו, יב. עבודה זרה לה, ב. 27. יד, ב (בהקדמת "פתח אליהו").

יום רביעי כ"ד מרחשון

ב"מלכות" על ידי ענין הצדקה, מאשר פכר הרגלו מדי שנה להפריש ממאדום, – כסף נקרא "מאדך", לפי הפירוש הראשון במשנה³³, ויכול להיות שהכוונה היא גם למי שכסף לגביו הוא באופן של "מאד", להחיות רוח שפלים ונדכאים דלית להון

מגרימיהון, – שאין להם משלהם – הכוונה לעניי ארץ ישראל שאין להם משלהם, אלא מחכים לתמיכה הנשלחת להם, היא גחנית "ספת דוד הנופלת" וכו', – כך נקראת ארץ ישראל בזמן הגלות, וכך הדבר גם בשורש, ב"מלכות דאצילות", שנקראת כך (כזכר ב"אגרת הקודש" סימן ד' וסימן כ"א), לקומם ולרומם – אותה, וכו',

למהיו – שתהיה ההתאחדות של אחד באחד וכו'. – לגבי נשמות ישראל משמעות הדבר, שצדקה "פועלת" התאחדות והתחברות של יהודי עם יהודי, ולגבי ספירות למעלה משמעות הדבר, שה"אחד" של "יחודא תתאה" (היחוד התחתון) של ספירת המלכות, הנעשה שורש ומקור לעולמות, יהיה בהתאחדות עם ה"אחד" של "ז"א" (זעיר אנפין) שלמעלה מעולמות, וזה היחוד של הקדוש ברוך הוא ושכינה, ששכינה, "מלכות דאצילות", מתאחדת עם "ז"א" הקדוש ומובדל מעולמות. והכל לפי רב המעשה וכו', – כפי שהוסבר בפרוטרוט ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שישנה מעלה במתן הסכום לצדקה, בנתינות רבות, לא בנתינה אחת, למרות שמדובר באותו סכום, שכן, כפי שאומר הרמב"ם³⁴ דבר זה מוכך את הנפש, ועל פי חסידות הרי בכל נתינה נעשה היחוד העליון. יכול להיות שרבנו הזקן רוצה לציין כאן, שזה אמור גם כשאדם חושב שבשנה הבאה, כשמצבו יוטב, ישלים גם עבור שנה זו, (שכן, אם הוא חושב סתם, שהוא מפסיק לתת בגלל המצב הקשה – הרי כבר שלל זאת רבנו הזקן ב"אגרת הקודש" סימן ט"ו, שגם כשהיה רחמנא ליצלן מצב של "לויים ואוכלים", אף על פי כן אמר אז רבנו הזקן "לא טוב עושים לנפשם" ש"קופצים ידיהם" וכו'); אלא גם כשהוא חושב שבשנה הבאה ישלים גם עבור שנה זו, אך הרי יחסר ב"רוב המעשה" בשנה זו, ומה גם בהתאם למה שרבנו הזקן כתב ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שהנתינה ל"מעות ארץ ישראל" תהיה מדי שבוע או לכל הפחות מדי חודש – הרי שתחסרנה הנתינות של אותם שבועות או חדשים. ולפי החשבון, – כפי שסיביר להלן, שנוגע הדבר שהיה "חשבון גדול", הממשיך את "גדול הוי" וכו', יכול להיות שהכוונה היא, שכן, הרי ישנה מעלה בחשבון גדול – כשהסכום הוא גדול, כמו במאות או באלפים, דבר שממשיך

ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו הזקן את אלה שבשנה הקודמת נתנו סכום כסף מסויים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה שנה יתנו (בגלל סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא מסביר איך נוגע בצדקה גם ענין "רוב המעשה" (בעשיית ענין הצדקה, ולתת את

הסכום המוקצב בנתינות מרובות, כפי שהסביר בפרוטרוט המעלה שבכך באגרת הקודש סימן כ"א), וגם ה"חשבון הגדול", שהנתינות מצטרפות לחשבון גדול, ואשר זה פועל למעלה ב"מלכות דאצילות", מקור כל העולמות. מודעת זאת – ידוע הרי, מה שאמר ר' ל²⁸: "כל הרגיל לבא לבית הנפשות ויום אחד לא בא – הקדוש-ברוך-הוא שואל עליו, – אגב, לשון הגמרא

שלפנינו היא "ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאיל בו", ודרוש בירור אם אכן רבנו הזקן גורס אחרת בגמרא, או שהוא מביא רק את "תוכן" המאמר ולא את לשונו ממש, ששאמר²⁹: מי בכם ירא ה' וכו'". – וכפי ההמשך שם: "שומע בקול עבדו" – הנביא, "אשר הלך חשכים ואין נוגה לו", שבהתאם לפירוש הגמרא שם הכוונה היא שבאותו פעם הלך למקום של חושך ולא בא לבית הכנסת (אם ההליכה לא היתה לשם דבר מצוה – שאז זה "חשכים"). ובהתאם לפירוש המפרשים בתנ"ך הכוונה היא שהוא שרוי במצב של חושך וצרה, ואף על פי כן לא היה צריך להימנע (מלבוא לבית הכנסת) אלא היה עליו כפי סיום הפסוק "יבטח בשם ה' וישען באלקיו", ויש לייחס ענין זה גם למדובר באגרת זו, שגם כשהמצב קשה יותר, ובגלל זאת יש ברצונו להימנע מדבר טוב שעשה בזמנים עברו – צריך הרי להיות "יבטח בשם ה' וישען באלקיו" גם במצב של "חשכים", וכן בכל המצוות, – לאו דוקא בענין התפלה בבית הכנסת, שבו דנה הגמרא, אלא כך הדבר גם בכל המצוות שהיה אדם רגיל לעשות דבר מצוה והוא נמנע מעשותו, ובפרט מצוות הצדקה ששקולה כנגד כל המצוות³⁰. – הרי שהיא גדולה גם ממצוות התפלה, הרי אם לגבי תפלה בבית הכנסת – כך, על אחת כמה וכמה שהדבר כך לגבי צדקה, שבאם הוא רגיל לתת ואינו נותן – שואל עליו הקדוש ברוך הוא וכו', הנם שהיא כלי נדר חס ושלום, – שנתניתו בשנים שעברו היתה בלי נדר חס ושלום, שכן הרי צריך להיות בכל דבר שעושים אותו כמה פעמים, לעשותו בלי נדר, שלא יהיה בכך משום נדר לעשות כך תמיד³¹, אף-על-פי-כן כל החיל אשר נגע ויראת ה' בלבם³² – לא יאתה – ראוי, לנפשם האלקית לתת מגרעות כפךש, – לתת פחות, ולמעט על ידי כך את ההמשכה מבחינת "קדש" – שנמשך מבחינת קדש –

28. ברכות ו, ב. 29. ישעי' נ, י. 30. ב"ב ט, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א. 31. שו"ע י"ד ס"ג. 32. ע"פ לשון הכתוב – שמואל א' י, כו. 33. ברכות נד, א. 34. פיה"מ לאבות פ"ג מט"ו.

עליון מחיי החיים אין-סוף ברוך-הוא - אשר לגדלתו אין חקר⁴⁰ והשגה כלל - הרי שגדולתו איננה בהתגלות, שכן היא למעלה מהשגת הנבראים - תימשך גדולת "אין סוף" ברוך הוא אל בחינת "מלכותך מלכות כל עולמים"⁴¹, - מקור ושורש לכל

העולמות, עלמא דאתגליא, - ה"עולם הגלוי" - כפי שנקראת "מלכות", המהיה כל הפרואים שפכל ההיכלות - עלמות עליונים ו - עלמות תחתונים, שהן פבחינת מספר והשבון, כמו שכתוב⁴²: "אלף אלפים ישמשוניה" - הרי שהם בחשבון וגבול של אלף אלפים, על כל פנים, הרי שעל ידי ענין הצדקה בסבר פנים יפות, נעשה "חשבון גדול", שה"גדול הוי" שהוא "אין סוף" בלי גבול, יימשך "ב"חשבון" ובמקור הנבראים בעלי חשבון וגבול. וזהו "חשבון גדול",

ש - נעשה על ידי רב "מעשה הצדקה - המביא ל-שלוש", - כמו שכתוב⁴³: "והיה מעשה הצדקה שלום", כמוסבר ב"אגרת הקודש" סימן י"ב, כי פרוש "שלוש" הוא דבר המספר ומתנוף ב' קצוות הפכיים, שהן קצה השמים לעילא, - למעלה, בחינת "ולגדלתו אין חקר", - בחינה ומדריגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה, וקצה השמים לתתא, - למטה, בחינת ה"מלכות" שהיא הספירה ומדריגה התחתונה שבכל עשר הספירות, המתלבש בבריאה-יצירה-עשיה, בחינת גבול ומספר, ודי למכין:

ממדריגה עליונה יותר, ש"מאה" הוא ב"כתר" וכו', הרי אם יפחית מהסכום שהיה רגיל לתת - יחסר הרי מהחשבון גדול. כמאמר רז"ל³⁵: "כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול וכו'", - והמשמעות ב"חשבון גדול" היא: על דרך מאמר רז"ל³⁶: אימתי

"גדול הוי"ה" - כשהוא "בעיר אלהינו" וכו', - כלומר, כשהוי' מתלבש ומאיר ב"מלכות", עולם הדיבור, הנקראת "עיר אלקינו", שכן, כשם שהעיר מורכבת מהרבה בתים, והבתים מורכבים מאבנים רבות, כך "עולם הדיבור" כולל בתוכו הרבה אותיות וצירופים (אותיות נקראות "אבנים" בספר יצירה)³⁷, שמהן מתהווים העולמות והנבראים, וזה מגלה גדלות הוי', היא - מלכות דאצילות, "עיר אלקינו", בחינת ומקום החשבון³⁸, - שכן, חשבון הרי שייך בדברים שהם בהגבלה ובהתחלקות - ו"מלכות"

היא המקור לנבראים בעלי גבול שבהם ישנה התחלקות, כמו שכתוב³⁹: "ענין פרבות בחשבון". - "ברכה" ו"באר" מורות על "מלכות", והמכון, - במה שאומרים שעל ידי "חשבון גדול" בצדקה, נעשה "גדול הוי" בעיר אלקינו", הוא פנודע, כי ב"אתערותא דלתתא" - בהתעוררות האדם למטה, המתבטא ב-המשכת חיים חן וחסד במעשה הצדקה ברצון הטוב וסבר פנים יפות - נעשה "אתערותא דלעילא", - התעוררות למעלה, שיהיה יאר הני"ה פניו, הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון

אגרת הקדש

מצטרפת לחשבון גדול וכו' על דרך מארו"ל אימתי גדול הוי' כשהוא בעיר אלהינו וכו' היא בחי' ומקום החשבון כמו"ש ענין ברכות בחשבון והמכון כנודע כי באתערותא דלתתא המשכת חיים חן וחסד במעשה הצדקה ברצון הטוב וסבר פנים יפות אתערותא דלעילא יאר הוי' פניו הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון עליון מחיי החיים א"ס ב"ה אשר לגדולתו אין חקר והשגה כלל אל בחי' מלכותך מלכות כל עולמים עלמא דאתגליא המחיה כל הנברואים שבכל ההיכלות עליונים ותחתונים שהן בבחי' מספר וחשבון כמו"ש אלף אלפים ישמשוניה וזהו חשבון גדול שע"י רוב מעשה הצדקה שלום. כי פי' שלום הוא דבר המחבר ומתווך ב' קצוות הפכיים שהן קצה השמים לעילא בחי' ולגדולתו אין חקר וקצה השמים לתתא המתלבש בכי"ע בחי' גבול ומספר וד"ל:

35. בבא בתרא ט, ב. 36. זח"ב רכה, א. 37. ס"י פ"ד מ"ב. 38. ראה זח"ג רכ, ב. 39. שיר השירים ז, ה. 40. ל' הכתוב - תהלים קמה, ג. 41. ל' הכתוב - תהלים קמה, יג. 42. דניאל ז, י. 43. ישעי' י, יז.

יום חמישי כ"ה מרחשון

אם הדם נפסק לגמרי – נפסק הקשר לגמרי, ואם מהלך הדם ורוח החיים מאיט – מתמעט הקשר, תמקשר כל האברים אל תלב על ידי סבוב הלב, – של הדם ורוח החיים, ואזי נופל האדם למשכב וחלי, ה' ישמרנו. הרי, שהקשר בין האברים, בינם לבין עצמם, שעל ידי כך הם קשורים

ללב – נוגע גם לבריאות הלב. ונבכה ממש, על הדרך משל, הנה כל נשמות ישראל נקראים בחינת "אברי השכינתא"⁴⁷, – אברי השכינה, הנקראת – השכינה נקראת בשם "לב", כמו שכתוב⁴⁸: "וצור לבני", וכמו שכתוב⁴⁹: "ושכנתי בתוכם"; פרוש, – מה הקשר בין השכינה לבין הלב והתפשטותו בכל האברים? פירושו⁵⁰ לשון "שכינה" הוא שאור הוי"ה שוכן בעולמות פריאה יצירה ועשייה להחיותם, והמשכנת חיות זה – מה שאור הוי"ה מחיה את העולמות, היא על ידי התלבשות תחלה – שהחיות מתלבשת בנשמות ישראל, לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הנבואה ותבונה, דכלא קמיה פלא ממש חשיבין, – שלגביו כולם נחשבים ככלום ממש. ואזי אפשר להם לקבל חיות מאורו ושפעו ותבונה, להיות נבראים מאין ליש וחיים וקיימים, – שעל כך הם וקוקים לקבלת חיות, אור ושפע מהקדוש ברוך הוא, והם אינם יכולים לקבל זאת, כי אם על ידי הנשמות – שבראש ובראשונה נמשכת החיות האלקית לנשמות ישראל ולאחר מכן היא נמשכת בעולמות, על דרך שאנו אומרים בנוסח הברכות "אלקינו מלך העולם", בראש ובראשונה "אלקינו" – אלקות נמשכת לנשמות, ולאחר מכן "מלך העולם" – היא נמשכת בעולם, שעליו במחשבה, – שורש הנשמות הוא במחשבה שלמעלה, וקרמו – וזן למעלה, לבריאת עולמות ש – נבראו על ידי בחינת הדבור, – מחשבה, למשל, באדם היא הרי פנימיות ולעצמה בלבד, ואילו דיבור הוא חיצונית ולוולת, כך באות הנשמות מהפנימיות של אלקות והעולמות – מחיצונית האלקות,

לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע למעלה (כביכול) ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שכשהן חסרות חס ושלוש ושוור פירוד הלבבות בין יהודי אחד למשנהו – מתהווה חולי כביכול בשכינה, שכן, כפי שיטביר, משולים השכינה ללב ויהודים לאברים, וקלקול באברים המשבש מהלך הדם בראוי – מביא חממא ליצלן למחלה באדם, וכך כביכול למעלה.

נדע בשערים⁴⁴ – בהם ידועים ענינים אלה, – שלא כבאגרת הקודמת, בה משתמש רבנו הזקן בלשון "מודעת זאת" (בלי הוספת המלה "בשערים"), שכן שם מדובר אודות מאמר חכמינו ז"ל הידוע לכל, ואילו כאן מדובר בענין הלקוח מ"תיקוני זהר", מה שכתוב בתיקונים⁴⁵, השכינתא איהי מרעא בגלותא בבבבול. – שהשכינה חולה (כביכול) בגלות. פרוש, – איזה קשר יש חס ושלוש בין חולי לשכינה? על הדרך משל, כמו חלי הנוף, המכדיל בין קדש וכו', – לחול, כך להבדיל בין מחלה בגוף לבין ענין הנקרא "מחלה" בשכינה, ששפת החלי ותבריאות היא התפשטות והלוף החיות מהלב אל כל האברים, המלבשת – החיות הבאה מהלב, מלובשת בדם הנפש היוצא מהלב אל כל האברים, – שהרי הדם נקרא "דם הנפש", וסובב סובב הולך הרוח חיים והדם – הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: והרוח חיים מלובש בו כדלקמן, תוף תוף כל האברים והגידים⁴⁶ המבלעים בהם, – באברים, וחזור אל תלב. – רוח החיים והדם חוזרים מכל האברים אל הלב, ואם סבוב והלוף הרוח חיים הלז הוא כהלכתו, תמיד כסדרו המסודר לו מ – הקדוש ברוך הוא, חיי החיים פרוף הוא – אזי האדם בריא בתכלית, כי כל האברים מקשרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב על ידי סבוב הלב. – של רוח החיים, אך אם יש איזה קלקול באיזה מקומן המונע ומעכב או מעט סבוב והלוף הדם עם הרוח חיים המלבש בו – בדם, אזי נפסק או מתמעט הקשר הלז –

אגרת הקדש

לא נודע בשערים מ"ש בתיקונים דשכינתא איהי מרעא בגלותא כבי'. פי' עד"מ כמו חולי הנוף המכדיל בין קדש וכו' שסיבת החולי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב אל כל האברים המלובשת בדם הנפש היוצא מהלב אל כל האברים וסובב סובב הולך הרוח חיים והדם כ"מ תוך תוך כל האברים והגידים המובלעי' בהם וחזור אל הלב ואם סיבוב והילוך הרוח חיים הלז הוא כהלכתו תמיד כסדרו המסודר לו מחיי החיים ב"ה אזי האדם בריא בתכלית כי כל האברים מקושרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב ע"י סיבוב הלו אך אם יש איזה קלקול באיזה מקומן המונע ומעכב או ממעט סיבוב והילוך הרוח חיים המלובש בו אזי נפסק או מתמעט הקשר הלו המקשר כל האברים אל הלב ע"י סיבוב הלו ואזי נופל האדם למשכב וחולי ה"י. וככה ממש עד"מ הנה כל נשמות ישראל נקראים בחי' אברי דשכינתא הנקראת בשם לב כמ"ש וצור לבני וכמ"ש ושכנתי בתוכם פי' כי לשון שכינה הוא שאור הוי' שוכן בעולמות ב"ע להחיותם והמשכת חיות זו היא ע"י התלבשות תחלה בנשמות ישראל לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הבורא ית' דכולא קמו' כלא ממש חשיבין וא"א להם לקבל חיות מאורו ושפעו ית' להיות נבראים מאין ליש וחיים וקיימים כ"א ע"י הנשמות שעלו במחשבה וקדמו לבריאות עולמות שע"י בחי' הדבור כמארו"ל במו

המלבשת – החיות הבאה מהלב, מלובשת בדם הנפש היוצא מהלב אל כל האברים, – שהרי הדם נקרא "דם הנפש", וסובב סובב הולך הרוח חיים והדם – הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: והרוח חיים מלובש בו כדלקמן, תוף תוף כל האברים והגידים⁴⁶ המבלעים בהם, – באברים, וחזור אל תלב. – רוח החיים והדם חוזרים מכל האברים אל הלב, ואם סבוב והלוף הרוח חיים הלז הוא כהלכתו, תמיד כסדרו המסודר לו מ – הקדוש ברוך הוא, חיי החיים פרוף הוא – אזי האדם בריא בתכלית, כי כל האברים מקשרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב על ידי סבוב הלב. – של רוח החיים, אך אם יש איזה קלקול באיזה מקומן המונע ומעכב או מעט סבוב והלוף הדם עם הרוח חיים המלבש בו – בדם, אזי נפסק או מתמעט הקשר הלז –

44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצויד למשלי לא, כג". 45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תכ"ה עיי"ש בארוכה". 46. ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "עיי הגידים". 47. זח"ג יז, א. 48. תהלים עג, כו. 49. תרומה כה, ה. 50. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ".

השכינה, סובב סובב, ונעוץ וסופן בתחלתו, לקשר ולחבר בלון - כל הנשמות, ועל ידן - כל העולמות, להווי"ה אחד ולדבקה בו ותקדו, וכמו שכתוב⁵⁴: "אתם נצבים היום בלכם לפני הווי"ה אלקיכם" - "בלכם" דייקא, - דוקא, שדוקא כשכולם יחד

באחדות, ו"לפני" - המלה "לפני" דייקא, - היא בדוקא, שעל ידי היות כולם ביחד - עומדות הנשמות "לפני", לפני ולמעלה מ"הוי" אלקיכם", למעלה מכפי שהוי' נעשה אלקיכם, החיות והכוח של נשמות, "ראשיכם בו" - המדריגות העליונות ביותר, מחטב עציף בו". - המדריגות התחתונות ביותר - כשהם כולם עומדים באחדות - אז "אתם נצבים לפני הוי' אלקיכם", וכפי שמוסבר ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת נצבים, שהכוונה היא "כולכם לאחדים כאחד", שהמדריגות העליונות ביותר עד המדריגות

התחתונות ביותר - הן כולם מאוחדות יחד כדבר אחד. וכן יובן מאמר ר"ל⁵⁵, כי הרבן פית שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה לאדום ככחינת גלות כביכול - בגלות שכן, כשבני ישראל בגלות, הרי זה שהשכינה נמצאת אתם בגלות כביכול⁵⁶, הכל היה פעון שנאת חנם ופירוד לכות - בגלות שנאת החנם שבין יהודי אחד למשנהו, ופירוד הלבבות רחמנא לצלן. ולכן נקראת - השכינה, "חולה" על הרף משל, - כמובא בתחילת האגרת, מ'תיקוני זוהר", שבגלות - השכינה היא בבחינת חולה. כמו שנאמר: - בתפילת העמידה: "סומך נופלים ורופא חולים" - לשון רבים, - למרות שהכוונה היא לשכינה, הם כל האברים וכו': - כל אלה המקבלים מהשכינה ונקראים "אברי השכינה", הם הרי בבחינת "נופלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא "נופלים" ו"חולים" - לשון רבים. ב"לוח התיקון" כתוב שצריך לומר כאן "ומי"ש", שלא כפי שכתוב אצלנו "כמי"ש" - בהתאם לכך הרי זה בדרך של שאלה ותשובה, שמה שכתוב "נופלים" ו"חולים", לשון רבים - הוא מפני שזה אמור לגבי כל האברים של השכינה, שגם אותם הקדוש ברוך הוא סומך ומרפא.

הרי כדי שהאלקות תימשך בעולמות - בחיצוניות - עליה להימשך תחילה בנשמות - בפנימיות, כמאמר ר"ל⁵¹: "כמי נמלך הקדוש-ברוך-הוא וכו'", - על בריאת העולמות? - בנשמות ישראל, כנודע במקום אחר. - הרי, שנשמות הן למעלה מעולמות

באופן שההמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל זה אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו רוח החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם הפרט השני במשל, מה שרוח החיים חוזר מהאברים אל הלב, ישנו גם בנמשל,³⁰⁴ שהרי החיות האלקית שבעולמות היא באופן של "רצוא ושוב", שהיא נמשכת מלמעלה למטה, מהשכינה אל העולמות, ואותה חיות חוזרת למקורה (בתורה ובעבודה של התחתונים). ונודע בשערים, - של אלה

שיודעים את הענינים, כי כל המשכת החיות וההשפעה מ-עולמות עליונים ל-עולמות תחתונים - מהם הן, כמו שכתוב בספר יצירה⁵²: "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן", - שזה באופן שה"תחלה" (של העליון) נעוץ ונמצא בסוף (של התחתון), והסוף (של ה"תחתון") נעוץ ונמצא ב"תחלה" (של העליון). וככתבי הארז"ל מבינה בשם "אור ישר" ו"אור חזר", - האור הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון, והאור החוזר מהתחתון לעליון, וכמו שכתוב⁵³: "והחיות רצוא ושוב". - שם מדובר על "חיות הקודש" שב"מרכבה", ועל פי קבלה זה מוסב על החיות האלקית של העולמות והנבראים בכלל, שהיא באופן של "רצוא ושוב". על כל פנים, הרי, שלא זו בלבד שישנה ההמשכה של אלקות מהשכינה לעולמות ונבראים, אלא שהיא גם באופן של "אור חזר", ו"שוב", מהנבראים אל השכינה שהיא מקור הנבראים, אשר על כן, על פי הדברים והאמת האלה, אשר אי אפשר לבאר היטב במקרה, נקראת השכינה בשם "לב", והנשמות בשם "אברים"; להורות לנו, כי כאשר כל הנשמות דבוקות ומקשרות יחד - אזי סבוב והלוך החיות וההשפעה - מהשכינה לעולמות ומעולמות אל

51. ראה רות רבה פ"ב, א. ב"ר פ"ח, ז. 52. פרק א' משנה ז'. 53. יחזקאל א, יד. 54. נצבים כט, ט. 55. יומא ט, ב. 56. מגילה כט, ב.

יום שישי כ"ו מרחשון

בַּגְבוּרִים⁶⁰, – מהלשון נראה שאגרת זו באה כתוצאה "משמועה טובה" בענין הצדקה, שעל כך אומר רבנו הזקן "כה יתן וכה יוסיף", לחזק עוד יותר את לבם "בגבורים", בענין של "איזהו גבור הכובש את יצרו"⁶¹, לתת יותר מאשר יש ברצון לתת, וְנָדִיב עַל נְדִיבוֹת יָקוּם⁶², – יכול להיות

שהכוונה היא, שה"מַעֲשֵׂה" מעלתו למעלה מנדיבות ה"עושים", לְהִיּוֹת גְּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה – מי שמעורר ומשפיע על אחרים לתת צדקה, שה"מַעֲשֵׂה" הרי גדול מה"עושה"⁶³, כָּל עֵיר וּמְנִיָּה, וְתַחֲשֵׁב לוֹ – ל"מַעֲשֵׂה" לְצַדִּיקָה. –

הצדקה של האחרים נחשבת כצדקה שלו. וְעַל הַעוֹשֵׂה⁶⁴ – זה שנותן הצדקה – על ידי ההתעוררות ה"מַעֲשֵׂה", נֶאֱמָר⁶⁵: "צַדִּיקָתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד" – "עֹמֶדֶת" לְשׁוֹן נִקְבָּה, שְׁמִקְבֵּל הַתְּעוֹרְרוֹת לְבוֹ הַתְּהוֹר מִגְּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה", – לא שהוא מתעורר בעצמו לתת הצדקה, שאו הוא

"משפיע", אלא הוא מקבל את התעוררות מה"מַעֲשֵׂה", ובנוגע להתעוררות זו הוא בבחינת "נקבה" שהיא "מקבלת", אַף-עַל-פִּי-בֶן "עֹמֶדֶת – הצדקה שלו, לְעַד", פְּרוּשׁ, – מהי הכוונה שהצדקה שלו עומדת (נשארת) לעד? שְׁכָל הַצַּדִּיקָה וְתַחֲשֵׁב לְשׁוֹן שִׂישׂאֵל עוֹשֵׂי פְעוּלָם הֵנָּה מְנַדְבֶת לָבֶם הַתְּהוֹר – הֵן הֵנָּה חַיִּית וְקַיִמוֹת פְּעוּלָם הֵנָּה הַנְּשָׂמִי עַד זְמַן הַתְּחִיָּה, – של תחיית המתים, שְׂאֵז – בזמן תחיית המתים, הוּא זְמַן גְּלוֹי אֱלֻקוֹת וְאוֹר-אֵין-סוּף פְּרוּף-הוּא מְפָחֵינָת סוֹכֵב כֹּל עֲלָמִין פְּעוּלָם הֵנָּה, – "אור אין סוף" שבבחינת "סוכב" ו"מקיף" ולמעלה מכל העולמות – אור זה יאיר בהתגלות בעולם הזה בזמן תחיית המתים, וְכִמּוֹ שְׁנֵתְפָאָר בְּאֵרִיכוֹת בְּמִקְבָּה דְאֶשְׁתְּקִד⁶⁶. וְצַרִּיף לְהִיּוֹת כְּלִי וּמְכוּן לְהַתְּלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר-אֵין-סוּף פְּרוּף-הוּא, כִּמּוֹ הַגּוֹף לְנִשְׁמָה עַל דְּרָף מְשָׁל, – הגוף הוא כלי מתאים לקבלת הנשמה, והנשמה מתלבשת בגוף – כך צריך להיות כלי לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף" ברוך הוא, ה"סוכב כל עלמין", שיתגלה בתחיית המתים, כִּמּוֹ שְׁנֵתְפָאָר⁶⁶: "הָלוֹא כִּה דְבָרֵי פֶאֶשׁ" – מַה אֵשׁ אֵינָה מְאִירָה בְּעוֹלָם הָזֶה אֲלֵא כְּשֵׁנְאִחָת וּמַתְּלַבְּשָׁת בְּפִתִּילָה כו', – כדי שאלקות תאיר בעולם הזה, זקוקים ל"כלי" בו תיאחו האלקות וישמש כ"פתיחה", המתבטל וכלה לגמרי באש האלקי, כִּמּוֹ שְׁנֵתְפָאָר בְּמִקּוּם אַחֵר⁶⁷, וְהַגּוֹף וְהַכְּלִי לְאוֹרוֹ וְתַפְרָף, – ל"אור

לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקודש" שסידרו בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה, "פּוֹתַחֵן בְּבִרְכָה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו הזקן על השלמת הש"ס ברוב עירות ומניני אנ"ש – כך גם האגרת האחרונה ב"אגרת הקודש" מתחילה בברכה, "בְּרַךְ ה' חֵילִם";

כפי הנראה מתוכן האגרת, היא באה גם כן משמועה טובה שבעירות ומניני אנ"ש הונהג ענין הצדקה לארץ ישראל, בסדר של גבאי-צדקה – "מַעֲשֵׂה", המעורר את ה"עושים", ורבנו הזקן נותן את ברכתו על כך גם ל"מַעֲשֵׂה" וגם ל"עושים", ומסביר את המעלה הנוספת שישנה כשהתעוררות לצדקה באה מהאדם עצמו, על ידי "עבודתו" העצמית, לגבי ההתעוררות כשהיא באה באמצעות אדם שני. הרבי שליט"א כותב באחד ממכתביו, שקיים גם קשר בין

האגרת הראשונה לאגרת האחרונה. בכך שבשתייהן מדובר על העלינות והפעולה של עבודת התפלה ככוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה מעומקא דלכא כו' עד מיצוי הנפש כו'", ומה שזה פועל בענינים רוחניים, לחזק את השכל המתבונן בגדלות ה' ובחיוק של אהבה ויראה, ובאגרת האחרונה מדובר אודות עבודת התפלה בהתעוררות של אהבת ה' בקריאת שמע "ולמסור נפשו באחד" ו"בלל מאדך" כפשוטו, כשהיא באה בפועל בניית הצדקה, שיש בה המעלה הנוספת כשהתעוררות לצדקה באה מהעבודה העצמית בעבודת התפלה.

פְּרָף ה' חֵילִם וְפַעֲלֵ יָדָם יִרְצָה, – כלשון ברכתו של משה רבנו לשבט לוי⁵⁷, שבהתאם לחכמינו ז"ל⁵⁸ זה מוסב על העבודה בבית המקדש, וב"אבות דר' נתן"⁵⁹ הרי כתוב: "יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה", שבזמן הגלות יש לנו דבר המכפר בדוגמת העבודה בבית המקדש, והוא – גמילת חסדים, שצדקה וגמילת חסדים הן כמו ענין העבודה בבית המקדש, ויש לומר, שלכן מתחיל רבנו הזקן את הברכה לעושי הצדקה, בלשון זו, לְרַצוֹן לְהֵם לְפָנֵי ה' תְּמִיד, – יכול להיות שהכוונה היא, שכשם שעל ידי נתינת צדקה, למרות שנותנים "חומש" בלבד, מעלה ה"חומש" את "ארבע הידות", ארבעת החלקים הנותרים מרווחיו, שגם הם יעלו להוי', כפי שמוסבר בסוף פרק ל"ד ב"תניא", כך גם בנדון דידן, ש"פועל ידם", לא רק של מצות הצדקה, אלא של כל היגיעה והפעולות – יהיו ל"רצון להם לפני ה' תמיד", כִּה יתֵן וְכִה יוֹסִיף ה' לְאֲמִין לָבֶם

57. ברכה לג, יא. 58. פסחים כב, ב. 59. פרק ד, ה. 60. ע"פ עמוס ב, טז. 61. אבות רפ"ד. 62. ע"ד ל' הכתוב - ישע"י לב, ח. 63. ב"ב ט, 64. תהלים קיא, ג. 65. אגרת הקודש סימן טו"ב. 66. ירמ"י כג, כט. 67. תניא ח"א פנ"ג.

כָּל עֲלָמִין – שהוא מְלַמְעֵלָה מְעֵלָה מִבְּחִינַת אֲצִילוֹת. – שהוא למעלה לגמרי מעולמות, והוא יתלבש ויתגלה בזמן התחיה של תחיית המתים. אם הכלי ל"אור אין סוף" שיתגלה בכלים של הספירות שב"אצילות", הוא באופן שהוא בטל ומאוחד לגמרי

ב"אור אין סוף", עד שהם "חד", דבר אחד – הרי כל שכן וקל וחומר שגילוי "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין", שלמעלה לגמרי מעולמות, מן ההכרח שיהיה "וגרמוהי חד", כלי לקליטת אור זה בפנימיות, – וזהו ענין הצדקה. ולפיכך – ולכן, נקראת צדקה לְשׁוֹן נִקְבָּה, "צדקתו עמדת לעד", – הרי ש"צדקה" היא לשון נקבה, שְׁמֻקְבֵּלַת הָאֵרָה מְאֹר־אֵין-סוּף הַסּוּבֵב כָּל עֲלָמִין, הַמְתַּלְבֵּשׁ – ומתגלה, כְּתוּבָה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמֵי בְּזִמְנֵי הַתְּחִיָּה. – של תחיית המתים. הרי זו הוספה למה שנאמר לעיל, ש"עומדת" לשון נקבה הוא במי שמקבל התעוררותו מאדם אחד, ולכן הוא מצויין בלשון נקבה, מפני

שהתעוררות לצדקה אצלו היא בבחינת נקבה, מקבל – אלא הצדקה עצמה היא בבחינת נקבה ומקבל, מפני שהיא כלי "לקבל" בו את "אור אין סוף" ה"סובב", היא כלי לקבלה, אָבֵל – הפסוקי: "צדק לְפָנָיו יִתְלַךְ" הוא לְשׁוֹן זָכָר, – "צדק" ו"הלך", היא מִדַּת הַחֶסֶד הַמְתַּעוֹרְרֵת בְּלֵב הָאָדָם מְעֵצָמוֹ, – שלא על ידי ההתעוררות של "מעשה", על ידי התעוררות אהבת ה' בקריאת שְׁמֵעַ, וְלִדְבָרָהּ בּוֹ, וְלִמְסַר נַפְשׁוֹ בְּ"אֵהָר", ו"כָּבֵל מְאֵרֵךְ" בְּשׁוֹמְרוֹ וְכוּ'. – כלומר בכסף שלך⁷⁴, שמאהבת ה' ומסירות נפשו לה' – באה ההתעוררות למתן צדקה, וּבְ"אַתְעֲרוּתָא דְלִתְתָא", – בהתעוררות שלמטה, מן האדם ומסירות נפשו ורצונו הפנימי להקדוש ברוך הוא, וְכַמּוֹס הַפְּנִים לְפָנִים כֵּן לֵב אָדָם הַעֲלִיּוֹן כּו' – שעל הכסא – "אַתְעֲרוּתָא דְלְעִילָא", – ההתעוררות מלמעלה, שבהתאם להתעוררות שלמטה, וכמדת מסירות "פנימיות" רצונו להקדוש ברוך הוא, שהתבטא בענין של עשיה גשמית, בנתינת צדקה – כך גם הוא תְּשׁוּבָת אֹר־אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוא הַסּוּבֵב כָּל עֲלָמִין לְמַטָּה מִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמֵי בְּכַחֲנֵי גִלּוּי בְּזִמְנֵי

אין סוף", היא מדת החסד ונדיבת הלב, לְתֵן וּלְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת לְמֵאן דְלִית לֵיהּ כּו', – למי שאין לו משל עצמו, הרי שמדת החסד ונדיבות הלב – הנתינה בספר פנים יפות ובהרגשת העני – הם כלי לאורו יתברך, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב בְּתִקּוּנֵים⁶⁸: "וְכַמָּה גּוֹפִין תִּקְיַנְתָּ לּוֹן,

– וכמה גופים תיקנת להם – לקבלת האורות של הספירות, וְאַתְקַרְיָאוּ בְּתִקּוּנָא דְאָ חֶסֶד דְרוּעָא יְמִינָא", – והם נקראים ב"תיקון" זה: חסד – הזרוע קני הימנית, וכשם שלמעלה, חסד היא "דרועא ימינא" (זרוע ימנית), כך מדת החסד של האדם היא כלי לימין ולגילוי של מעלה, וְכָל הַגּוֹף נִכְלָל בְּיָמִין, – "ימין" הוא כל עיקרו של הגוף, וְכָךְ אָמַר הַפְּנִי⁶⁹: "לְבִישׁוֹ צִדְקָה"⁷⁰. – שצדקה היא לבושו – סתם – של כל ה"גוף" – של הקדוש ברוך הוא, לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף". וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתָא⁷¹: "אֵין הַצִּדְקָה מְשַׁתְּלֵמַת אֱלָא לְפִי חֶסֶד שְׂפָה, שְׁנֵאמַר⁷²: "וְרָעוּ לְכֵם לְצִדְקָה, קָצְרוּ לְפִי חֶסֶד"; – ששכר הצדקה

הוא בהתאם לחסד שבאותה צדקה, כפי החסד ונדיבות הלב שהיו בנתינת הצדקה – כך הוא הקצירה והשכר לאותה צדקה. מדוע נקראת צדקה "רועה" והשכר "קצירה"? שְׂהַקְצִיר – של התבואה, הוא גִּלּוּי הַדְרִיעָה הַטְּמוּנָה בְּאָרְץ, וְכָךְ הוּא הַצִּדְקָה וְהַחֶסֶד שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, היא טְמוּנָה וְנִסְתָּרֵת עַד זִמְנֵי הַתְּחִיָּה, – עד תחיית המתים, כשם שהזריעה טמונה ונסתרת בארץ, שְׁיִתְלַבֵּשׁ – בזמן תחיית המתים, וְיֵאִיר אֹר־אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוא בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמֵי, – ההתלבשות וההתגלות הן הקצירה והזריעה של צדקה. באיזה אופן תהיה ההתלבשות וההתגלות של "אור אין סוף"? – יסביר רבנו הזקן להלן שזה על דרך, ויותר, מאשר ההתלבשות וההתגלות בכלים של הספירות בעולם ה"אצילות". ובלשון רבנו הזקן: וְיֵאִירוּ וְיִגְרְמוּהֵי חַד, – ומה שהוא, "אור אין סוף" שבאצילות, ו"גרמוהי", הכלים, הם דבר אחד – הם – הרי זה מוסב על בְּחִינַת הַכְּלִים דְעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְאֲצִילוֹת, – שהם "חד", דבר אחד עם "אור אין סוף" שבאצילות, כמובא לעיל, ב"אגרת הקודש" סימן כ', וְכָל שְׂבִין וְכָל וְחֶסֶד אֹר־אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוא הַסּוּבֵב

אגרת הקדש

היא מדת החסד ונדיבת הלב ליתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה כו' כמ"ש בתיקונים וכמה גופין תקינת לון ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא ימינא וכל הגוף נכלל בימין וכך אמר הפייט לבושו צדקה. וזהו שארז"ל אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנאמר ורעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד שהקציר הוא גילוי הזריעה הטמונה בארץ וכך הוא הצדקה והחסד שישאל עושין בזמן הגלות היא טמונה ונסתרת עד זמן התחיה שיתלבש ויאיר אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי ואיהו וגרמוהי חד הם בחי' הכלים דע"ס דאצי' וכ"ש וק"ו אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין מלמעלה מעלה מבחי' אצי' ולפיכך נקראת צדקה לשון נקבה צדקתו עומדת לעד שמקבלת הארה מאור א"ס סובב כל עלמין המתלבש בתוכה בעוה"ז הגשמי בזמן התחיה. אבל צדק לפניו יהלך הוא לשון זכר היא מדת החסד המתעוררת בלב האדם מעצמו ע"י התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע ולדבקה בו ולמסור נפשו באחד ובכל מאדך כפשוטו וכו' ובאתערותא דלתתא וכמים הפנים לפנים כן לב אדם העליון כו' אתערותא דלעילא הוא המשכת אור א"ס ב"ה הסוכ"ע למטה מטה בעוה"ז הגשמי בבחי' גילוי

68. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 69. בפיוט "אתה הוא אלקינו" שבתפלת שמו"ע דר"ה. 70. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מאגה"ק ס"ג עיי"ש". 71. סוכה מט, ב. 72. הושע י, יב. 73. תהלים פה, יד. 74. ברכות נד, א.

וזהו – מה שלגבי "צדק" הוא אומר "לפניו יהלך", שמוליד וממשיך "פנים" העליונים – הפנימיות של "אור אין סוף", מלמעלה מהאצילות עד עולם העשייה. וכעת עת לקצר, וכל טוב מהם לא יפצה, "הטיבה ה' למוכים" – הנותנים

אגרת הקדש

בזמן התחיה כמבואר במכתב דאשתקד באריכות. וזהו לפניו יהלך שמוליד וממשיך פנים העליונים מלמעלה מהאצי' עד עולם העשי' וכעת עת לקצר וכל טוב מהם לא יבצר הטיבה ה' למוכים ולישרים בלכותם כנפש תדרשנו:

נתינות גדולות לצדקה, ולישרים בלבותם⁷⁵, – הרוצים לתת יותר – אלא שאין ידם משגת, פנפוש הדרשנו: – כברכת ותפלת הדרוש טובתם –

הכוונה לרבנו הזקן, כותב אגרת קודש זו.

התחיה, – של תחיית המתים, כמבאר במכתב דאשתקד⁶⁵ באריכות. – הרי כשהתעוררות לצדקה באה מעצמו, מעבודתו בתפלה – היא נקראת "צדק", לשון זכר, שכן, הוא "משפיע" וממשיך את האור ה"טובב כל עלמין", וכפי שיסביר רבנו הזקן

להלן, הוא ממשיך את ה"פנים" והפנימיות של האור ה"טובב כל עלמין", אך, כשהתעוררות באה מאדם אחר, אז זה רק בבחינת "מקבל", כלי לקבלת האור ה"טובב" והמדובר בהארה בלבד מ"אור הסובב".

שבת קודש כ"ז מרחשון

הוא, ופסק ההלכה הוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, כפי שרבו הזקן אומר בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, כשיטען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יארע אף פעם,

שיובא לפני בית דין סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו – הרי כיוון שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכן יהיה פסק הדין – הרי עצם ידיעת פסק ההלכה – הוא ידיעת רצונו

של הקדוש ברוך הוא; אך, כשקורא סיפורי מעשיות שבתורה בלבד, הרי אם כי אמת הדבר שבסיפורים אלה גלומים רמזים על ענינים רוחניים למעלה, ואו להיפך – העיקר הם הענינים הרוחניים למעלה, אלא הם גם מרומזים בלבד בענינים הגשמיים של הסיפור כפי שאירע למטה, ככתוב בספרים⁷⁶: "התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים", אך כיוון שאין הוא יודע לגמרי מהענינים הרוחניים שבעולמות העליונים, ידיעתו בסיפור התורה היא רק בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור המעשה כאן למטה (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו") – כיצד, איפוא, נעשה אדם מקושר על ידי כך ל"חכמה עילאה"? ולמשל, רבנו הזקן מסביר בפרק מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין המשכת רחמים רבים ממקור הרחמים למעלה, שלמעלה ממדת הרחמים שב"אצילות", כפי שיעקב ממשיך על "מקור נשמות ישראל" ועל נשמות ישראל, דבר המרומז בפסוק "ישק יעקב לרחל ויברך" (יעקב היינו מדת הרחמים ד"אצילות" ורחל – "בנסת ישראל", מקור נשמות ישראל, וכו'). אך, כשאין הוא יודע מהענינים הרוחניים למעלה – הוא יודע רק את

קונטרס אחרון על כמה פרקים

ענין⁷⁶ בלקוטי אמרים – "תניא" – חלק א פרק מ

שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (יראה ואהבה) הן "גדפין"⁷⁷ (כנפיים) בלבד, כמו למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין הכנפיים העיקר

של העוף, כפי הראיה שמובאת בהלכה, ש"ניטלו אנפי כשרה"⁷⁸, אם ניטלו הכנפיים של העוף – הוא כשר, שכן, העיקר הוא הראש והגוף, והכנפיים משמשים רק כדי לעוף בהם;

כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה נעשה על ידי התורה והמצוות עצמן, ואילו האהבה והיראה הנקראות "גדפין" (כנפיים) משמשות רק כדי להעלות את התורה והמצוות למקום ולמדריגה השייכים לאותו יחוד, ושם מתגלה בתורה ובמצוות "אור אין סוף" ברוך הוא שלא היה יכול להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי.

הרי, מצד אחר, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה והיראה פועלות זאת, מפני שהן ענין של "ההרהר" וכוונה בלבד – שהן לכשעצמן אינן פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל ידי הכוונה דוקא מתעלות התורה והמצוות למעלה שבכוון להתעלות, ושעל ידן יהיה היחוד למעלה והתגלות "אור אין סוף" ברוך הוא שעל ידי אותו יחוד.

להבין, איך תקורא בספורי מעשיות שבתורה הוא מקושר בקבוצה עלאה? – חכמה עליונה? כשיהודי לומד תורה בשכל והבנה – הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקושר ב"חכמה עילאה". (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם האצילות" – , שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא": השכל של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש ברוך

75. תהלים קכה, ד. 76. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) יראה". 77. ר"ח בשם היחודים פי"א. 78. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיוונים בדרך אפשר": "במשנה (חולין נו, ב): נשתברו גפי, דין דניטלו אנפי בב"ח וט"ז שו"ע יו"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל ח"א ע' 582 הערה 13. 79. עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב.

הבאות מהשכל ומהתבוננות בגדלות ה', אז, עולה הדיבור בעולם ה"בריאה", שהוא עולם ההשגה, כפי המוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא", פרק ט"ז, א' – שהדיבור בתורה עולה לַיְצִיָּה – כשהדיבור בא בְּהִילּוֹ וְרַחֲמֵינוּ – מיראה ואהבה, מְבַעֲרִים, – יראה ואהבה הקיימות בטבע בנפשו של יהודי, והיא האהבה המסותרת הכוללת בתוכה גם יראה, והמקום והמדריגה ששם עולות התורה והעבודה הבאות על ידי יראה ואהבה טבעיות הוא בעולם ה"יצירה", שהוא עולם ה"מדות", כפי המוסבר בפרק ט"ז בחלק הראשון של ספר ה"תניא",

קונטרס אחרון

כמו שהאדם עוסק למטה כך דיוקן האדם העליון למעלה כו' וכן י"ל בהרהור באותיות הכתובות. אבל הדבור י"ל דבוקע וסליק לאצי' ממש או לבריאה בדו"ר שכליים או ליצי' בדו"ר טבעיים ובמקרא סליק מעוה"ז ל"ם דעש' משום דבקע אורין וכו'. משא"כ בהרהור אלא הדיוקן שהוא שרש נשמתו וכו'. ומ"ש בזהר ח"ג דק"ה דהרהור לא עביד מידי כו' והיינו אפי' לטב ע"ש וברל"א ע"ב י"ל דהיינו לאתערא לעילא

וְ-לימוד מְקַרָּא – בדיבור, סְלִיק – זה עולה מְעוֹלָם הַיָּהּ לַיְצִיָּה סְפִירוֹת הַעֲשִׂיָּה, – כאשר הוא רק אומר אותיות התורה, והמקום אליו זה עולה מצד קבלת עול – הוא בעולם ה"עשיה"⁸¹, מְשׁוּם דְבִקְעָא אֲוִירִין⁸² וכו'. – האוירים שבין העולם הזה הגשמי ועולם העשיה הרוחני, מַה שְּׂאִין בְּן הַהֲהוּר, – כשהוא רק חושב באותיות בהרהור של מחשבה – אז אין זה עולה לעולמות העליונים האמורים, אֲלָא ה"דיוקן" שְׁהוּא שְׂרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ וכו'. – גם הוא עוסק למעלה בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה עילאה" (עליונה). וְמַה שְּׂבִתּוֹב בְּזֵהר חֶלְק ג' דָּף קה דְהֲהוּר לֹא עָבִיד מִיָּדֵי כו', – שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר, וְהֵינּוּ אֲפִלּוּ לְטַב, – גם כשהרהור הוא מחשבה וכוונה טובה, הרי אם חסרה ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של מעשה או דיבור אין ההרהור לכשעצמו פועל שום דבר. בזהר שם, כשהוא מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל שום דבר לא טוב, שכן הוא מדבר שם, במה שנאמר לגבי שבת⁸³: "ממצוא חפצך ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים של חול – הוא עושה פגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא חולין בקדושת השבת שלמעלה, ברם, זה רק כשהוא מדבר בדיבור ענינים של חול, אך אם הוא רק מהרהר במחשבה, אין ההרהור והמחשבה פועלים שום פגם למעלה. הרי שמדובר כאן ש"הרהור" אינו פועל שום ענין לא טוב, שום פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן, שהדבר אמור גם לגבי ענין טוב, שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחסר ענין הדיבור או המעשה – אין ההרהור לכשעצמו פועל שום דבר גם לא בדבר הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, עֵינֵן – בזהר, שָׁם וְ- זוהר חלק ג' דָּף לֹא עָמוּד ב' – כך מסתבר – שזה גם לטוב, שאין ההרהור פועל שום דבר – כשמעיינים בזהר שם, שכן מדובר שם אודות ימים

הסיפור כפי שהוא מופיע בפשוטו של העולם הגשמי, כיצד הוא – מבלי שידע את הענינים הרוחניים המרומזים בסיפורים – מקושר ב"חכמה עילאה". הדבר יובן – עַל פִּי מַה שְּׂבִתּוֹב ב' – ספר הַפְּנוּת⁸⁰ דָּף מו עָמוּד ב: כְּמוֹ שְׁהָאָדָם עוֹסֵק – בתורה, לְמַטָּה, כָּךְ – גם עוסק בתורה, דְיוֹקָן – דמות, הָאָדָם הַעֲלִיּוֹן – "אדם העליון", לְמַעְלָה כו', – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן (ב"קונטרס אחרון") זה מוסב על שורש הנשמה של האדם (שהשורש הוא בספירות למעלה הנקראות "אדם העליון" – פרצוף של מוחין ומדות (כמו שזה בעשר

הספירות) נקרא "אדם", ו"אדם העליון" עוסק בתורה למעלה – הרי על ידי כך, שהאדם עוסק בתורה למטה, אפילו בסיפורי מעשיות שבתורה בלבד – הוא מקושר ב"חכמה עילאה" – על ידי שה"דיוקן" שלו למעלה מקושר ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק בסיפורים כאן למטה, אין לו, לכשעצמו, קשר ל"חכמה עילאה", שהרי אין זה עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה עילאה", כי אם מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק בתורה – מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה", רבנו הזקן יסביר להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא בהרהור בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב; ואילו כשהוא מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול המתהווה מהדיבור, עולות האותיות שהוא לומד כאן למטה – למעלה. וזה יכול להיות גם במדריגה העליונה ביותר – בעולם ה"אצילות". וְכֵן יֵשׁ לוֹמַר – רק בְּהֲהוּר – שהוא חושב בְּאֲוִתִּיּוֹת הַכְּתוּבוֹת. – בתורה שבכתב, כלומר, מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה עם "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן" ה"אדם העליון" שעוסק בתורה למעלה – הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על הרהור בלבד, אֲבָל הַדְּבִיר – כשהוא מבטא את אותיות התורה בדיבור, יֵשׁ לוֹמַר דְּבִקְעָא וְסִלִּיק – ועולה לְאֲצִילוֹת מְשֵׁשׁ, – כלומר, לא רק בספירות ומדריגות שהן בחינת "אצילות" בעולמות אחרים – אלא ב"אצילות ממש", כך הדבר באלה שעבודתם היא בבחינת "מרכבה", והם הצדיקים הגדולים הבטלים לגמרי להקדוש ברוך הוא כמו ה"מרכבה" הבטלה לגמרי לרוכב עליה (כפי שמוסבר בפרק ל"ט, בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבאלה, תורתם ועבודתם עולות ב"אצילות"), א' – שהדיבור בתורה עולה לְבְרִיָּאָה – כשהדיבור בא בְּהִילּוֹ וְרַחֲמֵינוּ – מיראה ואהבה, שְׂכָלִיִּים, –

80. דפוס ונציא ש"פ. 81. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות" – אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" – העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה – זה ב"יצירה", ו"מקרא" – ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ממשנה עד יצירה ומתלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 82. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (ב"ח"א פ"מ, בזח"ג המסומן שם ועוד) ריקיעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 83. ישע"י נח, יג.

לְעִילָא – לעורר למעלה, שְׂיִמְשֵׁךְ מִשָּׁם לְתַתָּא, – למטה, זאת אין
ההרהור פועל, רַךְ מְחַשְׁבָתוֹ⁸⁴ – העולה למעלה, נִשְׁאַרְהָ שָׁם,
וּמוֹסִיפָה שָׁם אֹר גְּדוֹל, בְּתוֹסַפַּת וְרִבּוּי הָאֹר בְּאַצִּילוֹת, עַל
יְדֵי – לימוד מְקַרָא – בדיבור, וּמִצּוֹת מְעֻשׂוֹת שְׂבַעֲשִׁיבָה, – לימוד

המקרא ומצוות מעשיות
מוסיפים ריבוי אור
ב"אצילות", שְׂעָקָר הַיְחוד
– בספירות שב"אצילות"
הנעשה על ידי לימוד מקרא
ועל ידי מצוות מעשיות,
הוא לְמַעְלָה, –
ב"אצילות", רַךְ הַפְּרוֹת"
– שמהיחוד הנעשה
למעלה, הם פְּעוֹלִים הַיְחָה,
עַל יְדֵי הַמְּשַׁכְת אֹר מְעַט
מְעַט – מעט מן המעט,
לְמַטָּה – האור הנמשך
למטה, הַפְּרוֹת", הוא עַל

יְדֵי הַדְּבִיר וּמְעֻשָׁה, – מלימוד המקרא וקיום המצוות המעשיות –
שהם "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך
"אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), מִזָּה שְׂאִין פֶּן
בְּהַרְהוּר – בלי דיבור, לֹא נִמְשָׁךְ כְּלוּם, – למטה, כי אם למעלה,
– הרי במקום ובמדריגה שבהם נעשה היחוד שעל ידי תורה ומצוות
– שם מוסיף ההרהור ריבוי אור, וְלִבְנָן – המהרהר בלבד באותיות
קריאת שמע, ואיננו מבטא אותן בדיבור, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ, –
"חובתו" – היינו: מִזָּה שְׂיִרְדָּה נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם הַיְחָה רַךְ לְהַמְשִׁיךְ
אוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים לְמַטָּה, – שהאורות של העולמות העליונים
יומשכו למטה בעולם הזה, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב פְּעִין חַיִּים שְׁעַר כּוּ: –
שירידת הנשמה למטה היא כדי לְהַמְשִׁיךְ אֹר. – לא למען עצמה,
שכן אין היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את הגוף והנפש
הבהמית, על ידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה בעולם הזה,
וכיוון שהמשכת אור למטה היא דוקא על ידי מעשה או דיבור, הרי
בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע כוונה זו ולא
יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור למטה – אֲכַל
לְהַעֲלוֹת מְמַטָּה לְמַעְלָה, – שהתורה שהוא לומד והמצוות שהוא
מקיים תעלנה למעלה, הוא דְּרִיקָא עַל יְדֵי מְחַשְׁבָה טוֹבָה, – על
ידי כוונה של אהבה ה' ויראת ה' – הנקראת "מחשבה טובה", דְּבָלָא
דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵימו – בלי יראה ואהבה, הרי התורה שהוא לומד וכן
המצוות שהוא מקיים לֹא פְּרָחָא לְעִילָא, – אינן פורחות (אינן
עולות) למעלה, וְכְמוֹ שְׂפָתוֹב בְּשְׁעַר הַנְּבוּאָה פְּרָק ב:
"וְהַמְחַשְׁבָה טוֹבָה כּוּ". – היא מעלה את התורה והמצוות
למעלה. וְמִזָּה שְׂפָתוֹב – בווהר האמור, דְּבִקְעָה רְקִיעִין וְכוּ", –
שזה בוקע רקיעים – שקול התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה

טובים, שכדי "לקבל" קדושת ושמחת יום טוב, מן ההכרח שתהיה
"אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), על ידי מעשה או דיבור,
הממשיכה "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה). (ו"תיפח
רוחי" של מי שאומר שלא זקוקים למעשה או דיבור), ולאחר מכן

קונטרס אחרון

שיומשך משם לתתא רק מחשבתו נשאר שם
ומוסיפה שם אור גדול בתוספת וריבוי האור באצ"י
ע"י מקרא ומצוות מעשיות שבעשי' שעיקר היחוד הוא
למעלה רק הפירות בעוה"ז ע"י המשכת אור מעט
מועיר למטה ע"י הדבור ומעשה משא"כ בהרהור
לא נמשך כלום ולכן לא יצא ידי חובתו מה שירדה
נשמתו לעוה"ז רק להמשיך אורות עליונים למטה
כמ"ש בע"ח שכ"ו להמשיך אור אבל להעלות ממטה
למעלה הוא דוקא ע"י מחשבה טובה דבלא דו"ר
לא פרחא לעילא וכמ"ש בשער הנבואה פ"ב והמחשבה
טובה כו' ומ"ש דבקע רקיעין וכו' והיינו אפילו בלא

מביא בווהר שם שהדיבור
בשבת בענינים של חול,
פוגם למעלה, מזה שאין כן
הרהור, הרי מובן מזה,
שכוונת הווהר שם,
שההרהור אינו פועל גם
בנוגע לפגם וגם בנוגע לענין
של טוב, אלא דוקא מעשה
או דיבור. כך גם בווהר חלק
ג' דף ל"א עמוד ב', שם
מדובר ש"בעובדא דלתתא
אתער עובדא דלעילא",
שעל ידי פעולה למטה
מתעוררת פעולה למעלה,

אם הפעולה היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת
ושוכנת עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא ממשיכה
רוח הטומאה על האדם רחמנא ליצילן, והווהר מסיים שם, שמה
שתלוי במעשה – הוא במעשה ומה שתלוי בדיבור – הוא בדיבור.
מכך גם מובן, שגם ללא טוב וגם לטוב, פועלים רק הדיבור או
המעשה, ולא ההרהור. על כל פנים יוצא מהווהר, שההרהור
ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו, שעל ידי קריאה
(גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה – פועל הדבר,
שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל ידי כך הוא
מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה)? יסביר רבנו הזקן, שכוונת הווהר
היא, שההרהור אינו פועל למעלה כדי להמשיך למטה, אין זה
"אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך (למטה)
"אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה); אך למעלה פועל
ההרהור, ואדרבה, ה"העלאה מלמטה למעלה", להעלות למעלה
גם את המעשה והדיבור של תורה ומצוות שיעשו למעלה את
היחוד העליון – הרי זה דוקא על ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי
לציין, שבספר המאמרים "אתהלך ליאזנא" עמוד ק"ס (שם מובאים
פרקים אלה של "קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזהר",
בוא"ו, שזה המושך למה שכתוב לפני זה, אלא "מה שכתוב בזהר" –
כלומר, שהוא מתחיל כאן ענין חדש, כפי שהרבי שליט"א מציין
בציוניו שם. כך, שאין זו קושיא על הנאמר לפני זה, שהקריאה
בהרהור ומחשבה פועלת ב"דיוקן האדם העליון למעלה", אלא,
רבנו הזקן מתחיל להסביר את הווהר, שמה שכתוב בווהר ש"הרהור
לא עביד מיד" הכוונה שאין הוא ממשיך למטה, ואילו העלאה
מלמטה למעלה – הוא כן פועל וכו'. יֵשׁ לֹמַר דְּחִינּו לְאַתְעָרָא

84. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי': מח' - כולל כל
הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק סי"ט) או - בפרט (בנוגע להרהור) - מח' שבמח', מש"כ הרהור: שמחשב (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות
או המדוברות. ראה ביאורו" בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזקיהו".

וְכָל שֶׁבֶן – שאינו עולה, בְּנִפְשֵׁי-רוּחַ-נְשָׁמָה – של ה"אדם העליון", שהן האור של "אצילות" המאיר באותו עולם, אֶפְלוּ – לא, בְּ"אָדָם – העליון" דַּעֲשִׂיהָ, שֶׁהֵן י' סְפִירוֹת: אֹרוֹת וְכָלִים. – גם שם לא יכול לעלות דבר שחסרה בו הכוונה של יראה ואהבה. וְזוּהוּ שְׁפָתוֹב

בְּתַקוּנֵים⁸⁵, דְּבָלָא דְהִילוּ

וְדִחִימוּ – בלי יראה ואהבה,

לֹא יִכְלָא לְסַלְקָא וְלְמִיקָם

קָדָם ה' דְּוָקָא: – אין זה

יכול לעלות ולעמוד לפני

הו"ו דוקא, בעולם שלמעלה

זה יכול לעלות, אך "קדם

ה'", לפני האלקות שבאותו

עולם, הספירות שבאותו

עולם – שם אין זה יכול לעלות בלי יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן

אומר כאן שעשר הספירות אורות וכלים גם של עשייה נקראים

"קדם ה'", וב"אגרת הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו וחיוהי) הוא אומר,

שהאורות נפש ורוח, ומה גם הכלים של עשר ספירות של

בריאה-יצירה-עשייה, הם "ראשית היש הנברא", שנבראו "יש

מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא קורא לכך "קדם ה'" – יש

לומר שאף על פי כן אין זה דומה כלל לנבראים של

בריאה-יצירה-עשייה. ואולי יש לומר, שזה על דרך ההיכלות של

"אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות", כפי שנראה שם קצת,

והם מתייחדים עם אור הנשמה שזה האלקות של הכלים של

"מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר שם, שמזיווג "זו"נ"

ד"בי"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים נוצרים ונעשים – על

ידי אור הנשמה שבהם.

למעלה, וְהִינּוּ אֶפְלוּ – כשהקול של דיבור התורה הוא בְּלֹא דְהִילוּ וְדִחִימוּ, – בלי יראה ואהבה, בְּמַבְלִ שֶׁבֶן מְדַבְּרִים בְּמַלִּים – אם לגבי דברים בטלים אומר שם בזה, כשהוא מהרהר בדברים בטלים של עניני חול בשבת – אין זה פוגם, אך כשהוא מבטא דיבורים אלה

בדיבור – זה עולה למעלה

ועושה שם פגם, הרי אם

דברים בטלים עולים – על

אחת כמה וכמה שדיבורים

של קדושה – עולים [זה

אינו, דְּנִים שֶׁם יֵשׁ אִיזוּ

תְּאֻהָה – איו זו ראייה, שהרי

גם שם – בדברים בטלים –

ישנה איזו שהיא תאוה,

שהוא מתאוה לדבר דיבורים אלה, במילא אין זה גשם בלבד, מה

שאינו כן גשם בלבד, יש לומר, אינו יכול לעלות בעולם רוחני – אלא

יש בזה גם משהו מרוחניות המושבה – התאוה שבכך, בְּנִסְחָ אַחַר

לִיתָא תְּבוֹת אֶלוּ], – בנוסח אחר (בכתב יד אחר) המלים "זה אינו

שגם שם יש איזו תאוה" – אינו. דְּמִדָּה מוֹבָה – ענין טוב, מְרַבָּה,

– ופועלת במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה, הרי, אם לגבי ענין

לא טוב אומרים שדיבור עולה ופוגם למעלה, על אחת כמה וכמה

במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה למעלה. על כל

פנים השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי יראה ואהבה זה בוקע

רקיעים ועולה למעלה – מתרץ רבנו הזקן: תִּינּוּ "דְּקִיעִין" דְּוָקָא,

שֶׁהֵן ה' הִיכָלוֹת וְה' בְּתִים", – של ה"אדם העליון", החיצוניות

של ה"אדם העליון", וְלֹא בְּנוֹף ה' אָדָם הָעֲלִיּוֹן", – אין זה עולה

בגוף של ה"אדם העליון", שהוא עשר הספירות של אותו עולם,

אגרת הקדש

דו"ר במכש"כ מדברים במלים [ז"א. הגם שם יש איזו תאוה. בני"א ליתא תיבות אלן] דמדה טובה מרובה היינו רקיעין דוקא שהן ההיכלות והבתים ולא בגוף האדם העליון וכש"כ בנר"ן אפי' באדם דעשיה שהן י"ם אורות וכלים וז"ש בתקונים דבלא דו"ר לא יכלא לְסַלְקָא ולמיקם קדם ה' דוקא:

יום ששי	כא חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: חיי שרה, ששי עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: וז"ש . . . 300 באריכות ע"ש.		
	עבודת התפלה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב, ושניהם יחד בעבודה בפועל המצות ביראת שמים וקנין מדות טובות.	

יום

ראשון

שבת	כב חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: חיי שרה, שביעי עם פירש"י. תהלים: קד"קז. תניא: והנה מודעת . . . ב"ה כנ"ל.		
	אחת מתורות המגיד ממעזריטש ששמע רבינו הזקן בהיותו שם בפעם הראשונה – שלהי קייץ תקכ"ד עד אחרי חה"פ תקכ"ה:	

יום

שני

אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי. אנכי מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים היותר עליונים, הלביש עצמותו ית' בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברוא הנבראים, שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שיעור עשיתי ארץ הלזו הגשמית. ואדם עלי' בראתי, האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימט' תרי"ג הוא תכלית האדם, וכדאיתא בפרדס בשם ספר הבהיר, אמרה מדת החסד לפני הקב"ה, רבוננו של עולם מימי היות אברם בארץ, לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברם עומד ומשמש במקומי. כי אברהם שהוא נשמה בגוף, ועוסק בהכנסת אורחים לפרסם אלוקותו ית' בעולם הזה התחתון הוא למעלה במעלה ובמדריגה לגבי מדת החסד דאצילות. ואמרה מדת החסד לפני הקב"ה, הוא קנאת מדת החסד דאצילות, אשר קנאה בעבודת אברהם ע"ה.

יום ראשון	כג חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: קח"קב. תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.		
	צוויי און צוואנציג מאָל האָט מען ארערסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאָדערונג פון דער מלוכה וועגען שינוים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאָס איז דאָך מרידה במלכות? דער צ"צ האָט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף, אָבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואָס איז גערעסער?	

יום

שלישי

תרגום חפשי

עשרים ושתים פעם אסרו את הצמח צדק באסיפת הרבנים בפטרבורג, תר"ג, בגלל התנגדותו לדרישת המלכות אודות שינויים בחינוך וכו'. שאלו השר: זו הרי מרידה במלכות? השיב הצמח צדק: מורד במלכות חייב מיתה גופנית, אך מורד במלכות שמים חייב מיתה רוחנית. מה אס־כן גדול יותר?

יום שני כד חשון ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיא.
תניא: לא. נודע. . . האברים כו'.

בענינים הגשמיים צריך להסתכל במי שהוא למטה ממנו, ולהודות להשי"ת כי טוב על חסדו
אתו עמו.

בענינים הרוחניים צריך להסתכל במי שהוא למעלה ממנו, ולהתחנן לה' שיתן לו דיעה טובה
להתלמד ממנו וכוח ועוז שיוכל לעלות בעילוי.

יום

רביעי

יום שלישי כה חשון ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי. . . מצותך מאד.
תניא: לב. ברך. . . כנפש תדרשנו.

השגחה העליונה בריינגט יעדען אין זיין וואוינארט צוליב חיווק היהדות והרבצת התורה. ווען
מען אקערט און מען פארזייט – וואַקסט.

תרגום חפשי

ההשגחה העליונה מביאה כל אחד למקום מגוריו לשם חיווק היהדות והרבצת התורה. כאשר חורשים וזורעים
– צומח.

יום

חמישי

יום רביעי כו חשון ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה. . . לא שכחתי.
תניא: להבין איך. . . ה' דוקא.

הדרך האמיתי הוא שצריכים לדעת מהות עצמו, בהכרה אמיתית בחסרונות עצמו ובמעלות
עצמו. וכאשר יודעים את החסרונות – לתקנם בעבודה בפועל, ולא לצאת ידי חובתו באנחות
בלבד.

יום

שישי

יום חמישי כז חשון ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ-קלד.
תניא: עיין ע"ה. . . אפים כנודע.

ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסדי הה"מ
והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דיך האלט
האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר
מקרב זיין. [והיה רגיל בפייהם: אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך, עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך, קרב יהודי,
יקרבך ה' יתברך.]

שבת

קודש

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"א-כ"ז מר-חשוון ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות מאכלות אסורות פרק ח

א. גיד הנֶשֶׁה - נוהג בבהמה וחסיה הטהורין, ואפלו בנבלות וטרפות שֶׁלֶהן; ונוהג בשליל ובמקדשין, בין קדשים הנאכלין בין קדשים שאינן נאכלין. ונוהג בנרף של ימין, ובנרף של שמאל. ואין אסור מן התורה אלא שעל כף היד בלבד, שנאמר: "אשר על כף היד"; אבל שאר הגיד שלמעלה מן הכף, ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד - אינו אסור אלא מדברי סופרים. ושני גידין הן - הפנימי הסמוך לעצם, אסור מן התורה; והעליון בלוי, אסור מדברייהם.

ב. האוכל מגיד הנֶשֶׁה הפנימי, ממקום שעל הכף - לוקה; ואם אכל מחלבו, או משאר הגיד הפנימי, או מפל החיצון - מפין אותו מפת מרדות. וכמה שעור אכילה? כזית; ואם אכל הגיד שעל הכף בלוי - אף על פי שאין בו פזית - לוקה, מפני שהוא כבדיה בפני עצמה.

ג. אבל פזית מגיד הנֶשֶׁה של ימין וכזית מגיד של שמאל, או שאכל שני גידין בלוי, אף על פי שאין בהן פזית - לוקה שמונים; וכן הוא לוקה על כל גיד וגידי.

ד. העוף - אין בו משום גיד הנֶשֶׁה, מפני שאין לו כף יד אלא ירכו עליו. ואם נמצא עוף שירכו כנרף הבהמה שיש לו כף - גיד הנֶשֶׁה שלו אסור, ואין לוקין עליו. וכן בהמה שפך ירכה ארץ כשל עוף - גיד הנֶשֶׁה שלה אסור, ואין לוקין עליו.

ה. האוכל גיד הנֶשֶׁה מבהמה וחסיה הטמאין - פטור, לפי שאינו נוהג בטמאה אלא בבהמה שפלה מתרת; ואינו כפאול משאר גופה, שאין הגידין מפלל הבשר, כמו שבארנו. ואם אכל מחלב שעל הגיד, הרי זה כאוכל מבשרה.

ו. האוכל גיד הנֶשֶׁה של נבלה, או של טרפה, או של עולה - חיב שתיים; מתוך שנכלל באסור שאר גופה שהיה מתר, נכלל גם הגיד ונוסף עליו אסור אחר.

ז. הנוטל גיד הנֶשֶׁה - צריך לחטט אחריו, עד שלא ישאיר ממנו כלום. ונאמן הטבח על גיד הנֶשֶׁה, כשם שנאמן על החלב; ואין לוקחין בשר מפל טבח, אלא אם היה אדם כשר ומחזק בכשרות - הוא ששוחט לעצמו, ומוכר, ונאמן.

ח. במה דברים אמורים? בחוצה לארץ; אבל בארץ ישראל בזמן שפלה לישראל, לוקחין מפל אדם.

ט. טבח הנאמן למכר בשר, ונמצא בשר נבלה או בשר טרפה - מחזיר את הדמים לבצלים; ומשמתין אותו, ומעבירין אותו. ואין לו תקנה לעולם לקח ממנו בשר, עד שילך למקום שאין מפירין אותו, ויחזיר אבדה בדבר חשוב, או ישחט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו בממון חשוב; שודאי עשה תשובה בלא הערמה.

י. הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ, הרי זה נאמן עליו; ואף על פי שאינו מחזק בכשרות, אין חוששין לו שפלא יחליף. ואפלו עבדי ישראל ואמהותיהן [שפחותיהן] נאמנין בדבר זה; אבל לא גויים, שפלא יחליף.

יא. עשר חנויות, תשע מוכרות בשר שחוטטה ואחת מוכרת בשר נבלה, ולקח בשר מאחת מהן, ואין ידוע ממי לקח - הרי זה אסור. אבל בשר הנמצא משלף בשוק, הלך אחר הרב: אם היו רב המוכרין גויים, אסור; ואם היו רב המוכרים ישראל, מתר.

יב. וכן בשר הנמצא ביד גוי - אם היו מוכרי הבשר ישראל, מתר. זה הוא דין תורה; וכבר אסרו חכמים פל הבשר הנמצא, בין בשוק בין ביד גוי - אף על פי שכל השוחטין וכל המוכרין ישראל.

יג. ולא עוד, אלא הלוקח בשר והניחו בביתו, ונעלם מן העין - אסור, אלא אם פן היה לו בו סימן, או שהיה לו בו טביעות עין והוא מכירו ודאי שהוא זה, או שהיה צרור וחתום.

יד. תלה כלי מלא חתיכות בשר, נשבר הכלי ונפלו החתיכות לארץ, וכא נמצא חתיכות, ואין לו בהן סימן ולא טביעות עין - הרי זה אסור; שאנו אומרים: 'אותו בשר גררתו חיה או שרץ, וזה בשר אחר הוא'.

יד. גיד הנֶשֶׁה מתר בהנאה. לפיכך, מתר לאדם לשלח לנכרי ירף שגיד הנֶשֶׁה בתוכה, ונותן לו הנרף שלמה בפני ישראל; ואין חוששין שפלא יאכל ממנה ישראל זה קדם שינטל הגיד, שהרי מקומו נפר. לפיכך, אם היתה הנרף חתוכה - לא תתנה לגוי בפני ישראל, עד שיטל הגיד; שפלא יאכל ממנה ישראל.

טו. כל מקום שנאמר בתורה "לא תאכל", "לא תאכלו", "לא יאכלו", "לא יאכל" - אחד אסור אכילה ואחד אסור הנזה במשמע, עד שיפרט לך הכתוב, כדנרף שפרט בנבלה: "לגר אשר בשעריך תתנהגה ואכלה", ובחלב, שנאמר בו: "יעשה לכל מלאכה". או עד שיחפרש בתורה שבעל פה שהוא מתר בהנחה, כגון: שקצים, ורמשים, ודם, ואבר מן החי, וגיד הנֶשֶׁה - שכל אלו מתרין בהנחה מפי הקבלה, אף על פי שהן אסורין באכילה.

טז. כל מאכל שהוא אסור בהנחה - אם נתנה ולא אכל, כגון שמכר או נתן לגוי או לכלבים, אינו לוקה; ומפין אותו מפת מרדות, והדמים מתרין. וכל דבר שאסור באכילה ומתר בהנחה - אף על פי שהוא מתר בהנחה, אסור לעשות בו סחורה, ולכונן מלאכתו [להתעסק במכור] בדברים אסורין; חוץ מן החלב, שהרי נאמר בו: "יעשה לכל מלאכה". לפיכך אין עושין סחורה לא בנבלות, ולא בטרפות, ולא בשקצים, ולא ברמשים.

יז. הציד שנודמנו לו חיה או עוף ודג טמאים וצדן, או שנצודו לו טמאים וטהורים - מתר למכרן; אבל לא יכונן

אם אמר שיש בה טעם בשר, אסורה; ואם לאו, מתרת. ואותה חתיכה, אסורה. במה דברים אמורים? שקדם והוציא את החתיכה קדם שתפלט חלב שבבלעה; אבל אם לא סלק - משערין אותה בששים; מפני שהחלב שנגבלע בה ונאסר, יצא ונתערב עם שאר החלב.

ט. נפל חלב לתוך קדרה של בשר - טועמין את החתיכה שנפל עליה חלב: אם אין בה טעם חלב, הכל מתר; ואם יש בחתיכה טעם חלב - אף על פי שאם תסחט החתיכה לא ישאר בה טעם - הואיל ויש בה עתה טעם חלב, נאסרה אותה חתיכה. ומשערין בכלה: אם היה בכל שיש בקדרה, מן החתיכות והזרק והמרק והתבלין, כדי שתהיה חתיכה זו אחד מששים מן הכל - החתיכה אסורה, והשאר מתר.

י. במה דברים אמורים? בשלא נער את הקדרה בתחלה כשנפל החלב אלא לבסוף, ולא פסה. אבל אם נער מתחלה ועד סוף, או שפסה משעת נפילה עד סוף - הרי זה בנותן טעם. וכן אם נפל חלב לתוך המרק או לתוך החתיכות ולא נודע לאיזו חתיכה נפל - נוער את הקדרה בלה עד שיתערב הכל; אם יש בקדרה בלה טעם חלב, אסורה; ואם לאו, מתרת. אם לא נמצא גוי שישטעם ונסמך עליו - משערין בששים, בין בשר לתוך חלב בין חלב לתוך בשר; אחד מששים, מתר; פחות מששים, אסור.

יא. קדרה שבשלה בשר, לא יבשל בה חלב; ואם בשל, בנותן טעם.

יב. הפחל (יד הבחמה), אסור מדברי סופרים; שאין בשר שנתבשל בפחל שחוטת אסור מן התורה, כמו שבארנו. הפחל שקרעו ומרק החלב שבו, מתר לצלותו ולאכלו; ואם קרעו שתי וערב, וטחו [סחט] בפתל עד שלא נשאר בו לחלוחית חלב - מתר לבשלו עם הבשר. וכחל שלא קרעו, בין של קטנה שלא הניקה בין של גדולה - אסור לבשלו; ואם עבר ובשלו בפני עצמו, מתר לאכלו; ואם בשלו עם בשר אחר - משערין אותו בששים, וכחל מן המנין.

יג. כיצד? אם היה הכל עם הפחל כמו ששים בפחל - הפחל אסור, והשאר מתר; ואם היה בפחות מששים, הכל אסור. ובין כך ובין כך, אם נפל לקדרה אחרת - אסור אותה, ומשערין בו בששים כראשונה; שהפחל עצמו שנתבשל, נעשה בחתיכה האסורה; ואין משערין בו אלא כמות שהוא בעת שנתבשל, לא כמות שהיה בשעה שנפל. יד. אין צולין את הפחל שחתכו, למעלה מן הבשר בשפוד; ואם צלהו, הכל מתר.

טו. קבה שבשלה בפחל שבה, מתרת; שאינו חלב, אלא הרי הוא כטנפת, שהרי ישנה במעים.

טז. אסור להעמיד [להשהות] הגבינה בעור הקבה של שחוטתה. ואם העמיד - טועם את הגבינה: אם יש בה טעם בשר, אסורה; ואם לאו, מתרת. מפני שהמעמיד - דבר המתר הוא, שקבת שחוטתה היא; ואין כאן אלא אסור בשר בפחל, ששעורו בנותן טעם. אבל המעמיד בעור קבת

מלאכתו לטמאים. ומתר לעשות סחורה בפחל שחלבו גוי אין ישאל רואהו, ובגבינת הגויים, וכיוצא בהן.

יח. זה הפלל: כל שאסורו מן התורה, אסור לעשות בו סחורה; וכל שאסורו מדברייהם - מתר לעשות בו סחורה, בין בספקו בין בודאו.

הלכות מאכלות אסורות פרק ט

א. בשר בפחל - אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה, ואסור בהנייה; וקוברין אותו, ואפרו אסור כאפר כל הנקברין. ומשיבשל משניהן פזית - לוקה, שנאמר: "לא תבשל גדי בפחל אמו". וכן האוכל פזית משניהן, מן הבשר והחלב שנתבשלו כאחד - לוקה, ואף על פי שלא בשל.

ב. לא שתק הפתוב מלאסר האכילה אלא מפני שאסר הבשול - כלומר: יאכלו בשולו אסור, ואין צריך לומר אכילתו; כמו ששתק מלאסר הפת, מאחר שאסר פת הפת.

ג. אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה בפחל בהמה טהורה, שנאמר: "לא תבשל גדי בפחל אמו" - וגדי הוא כולל ולד השור ולד הנשה ולד העז, עד שיפטר ויאמר 'גדי עזים'; ולא נאמר 'גדי בפחל אמו', אלא שדבר הפתוב בהנה. אבל בשר בהמה טהורה שבשלו בפחל בהמה טמאה, או בשר בהמה טמאה שבשלו בפחל בהמה טהורה - מתר לבשל ומתר בהנייה; ואין חייבין על אכילתו משום בשר בפחל.

ד. וכן בשר חיה ועוף, בין בפחל בהמה בין בפחל חיה - אינו אסור באכילה מן התורה; לפיכך מתר לבשלו ומתר בהנייה. ואסור באכילה מדברי סופרים, כדי שלא יפשוטו העם ויבואו לידי אסור בשר בפחל של תורה, ויאכלו בשר טהורה בפחל טהורה, שהרי אין משמע הפתוב אלא גדי בפחל אמו ממש, לפיכך אסרו כל בשר בפחל.

ה. דגים וחסידים, מתר לאכלן בפחל; והשוחט עוף, ונמצא בו ביצים גמורות - מתר לאכלן בפחל.

ו. בשר המעושן והמבשל בחמי טבירה וכיוצא בהן - אין לוקין עליו; וכן המבשל בשר במי חלב, או בפחל מתה, או בפחל זכר, או שבשלה דם בפחל - פטור, ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בפחל. אבל המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא בהן, בפחל - לוקה על בשולו; ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בפחל, שאין אסור בשר בפחל חל על אסור נבלה או אסור חלב - שאין כאן לא אסור כולל, ולא אסור מוסף, ולא אסור פת אחת.

ז. המבשל שליל [עובר] בפחל, חייב; וכן האוכלו. אבל המבשל שליה, או עור וגידין ועצמות, ועקרי קרניים וטלפים הרפים, בפחל - פטור; וכן האוכלן, פטור.

ח. בשר שנפל לתוך החלב, או חלב שנפל לתוך הבשר, ונתבשל עמו - שעורו בנותן טעם. כיצד? חתיכה של בשר שנפלה לקדרה וחתת של חלב - טועם הגוי את הקדרה:

כז. במה דברים אמורים? בכשר בהמה או תיה; אבל אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב, אינו צריך לא קנוח הפה ולא נטילת ידים.

כח. מי שאכל בשר בתחלה, בין בשר בהמה בין בשר עוף - לא יאכל אחריו חלב עד שישקה ביניהן כדי שיעור סעודה אחרת, והוא כמו שש שעות; מפני הכשר של בין השנים, שאינו סר בקניית.

הלכות מאכלות אסורות פ"ק י

א. כל אסורין שאמרנו, הם במיני נפש תיה; ויש אסורין אחרים של תורה, בנרע הארץ - והן החדש, וכלאי הפרס, והערלה, והטבל.

ב. החדש כיצד? כל אחד מחמשת מיני תבואה בלבד - אסור לאכל מן החדש שלו קדם שיקרב העמר בששה עשר בניסן, שנאמר: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו"; וכל האוכל בנית חדש קדם הקרבת העמר, לוקה מן התורה - בכל מקום ובכל זמן, בין בארץ בין בחוצה לארץ, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. אלא שבזמן שיש מקדש - משיקרב העמר, החר החדש בירושלים; והמקומות הרחוקין, מתריין אחר חצות, שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות. ובזמן שאין בית המקדש - כל היום כלו אסור מן התורה; ובזמן הזה, במקומות שעושין שני ימים - החדש אסור כל יום שבעה עשר בניסן עד לערב, מדברי סופרים.

ג. האוכל לחם וקלי [גרעינים קלויים] וקרמל [שבליים קלויים], בנית מפל אחד ואחד - לוקה שלש מלקיות, שנאמר: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו" - מפי השמועה למדו, ששלתן בלאוין חלוקין זה מזה.

ד. כל תבואה שהשרישה קדם הקרבת העמר - אף על פי שלא נגמרה אלא אחר שקרב העמר, מתרת באכילה משקרב העמר; ותבואה שהשרישה אחר שקרב העמר - אף על פי שהיתה רועה קדם שקרב העמר, הרי זו אסורה עד שיקרב העמר של שנה הבאה. ודין זה בכל מקום ובכל זמן, מן התורה.

ה. תבואה שהשרישה אחר העמר, וקצרה, ונרע מן החטים בקרקע, ואחר כך קרב העמר הבא ועדין החטים בקרקע - הרי אלו ספק אם התירן העמר, כאלו היו מנחין בכד, או לא יתיר אותן, מפני שבטלו בקרקע. לפיכך, אם לקט מהם ואכל, אינו לוקה; אבל מפני אותו מכת מרדות. וכן שבלת שהביאה שלישי מלפני העמר, ועקרה, ושתלה אחר שקרב העמר, והוסיפה - הרי זה ספק אם תהיה אסורה מפני התוספת עד שיבוא העמר הבא, או לא תהיה אסורה, שהרי השרישה קדם העמר.

ו. כלאי הפרס כיצד? מין ממיני תבואה או מיני ירקות שנוזעו עם הגפן - בין שנוזע ישראל, בין שנוזע גוי, בין שעלו מאליהן, בין שננטע הגפן בתוף הירק - שניהם אסורין באכילה ובהגיה, שנאמר: "פן תקדש המלאה הורע אשר תזרע, ותבואת הפרס" - כלומר פן תתרחק, ותאסר שניהן.

נבלה וטרפה ובהמה טמאה - הואיל והמעמיד דבר האסור בפני עצמו, נאסרה הגבינה משום נבלה, לא משום בשר בחלב. ומפני חשש זה, אסרו גבינת הגויים כמו שבארנו.

יז. הכשר לבדו מתר, והחלב לבדו מתר, ובהתערב שניהן על ידי בשול ואסרו שניהן. במה דברים אמורים? שנתבשרו שניהן ביחד, או שנפל חם לתוף חם, או צונן לתוף חם; אבל אם נפל אחד משניהן והוא חם לתוף השני והוא צונן - קולף הכשר פלו שנגע בו החלב, ואוכל השאר. ואם נפל צונן לתוף צונן - מדיח החתיכה, ואוכלה. לפיכך, מתר לצרר בשר וגבינה במטפחת אחת, והוא שלא יגעו זה בזה; ואם נגעו - מדיח הכשר ומדיח הגבינה, ואוכל.

יח. מליח [=בשר בשימור במלח] שאינו נאכל מחמת מלחו, הרי הוא כרותח; ואם נאכל כמות שהוא כמו הפותח, אינו כרותח.

יט. עוף שחוט שנפל לחלב, או לכותח שיש בו חלב - אם חי הוא, מדיחו ומתו; ואם צלי, קולפו; ואם היו בו פלחים פלחים או שהיה מתפל בתכלין, ונפל לחלב או לכותח - הרי זה אסור.

כ. אסור להעלות העוף עם הגבינה על השלחן שהוא אוכל עליו - גזרה משום הרגל עברה, שמא יאכל זה עם זה; אף על פי שהעוף בחלב אסור מדברי סופרים.

כא. שני אכסנאין [אורחים] שאינן מפירין זה את זה - אוכלין על שלחן אחד, זה בשר בהמה וזה גבינה, מפני שאין זה גס לבו בזה כדי שיאכל עמו.

כב. אין לשין את העסה בחלב; ואם לש - כל הפת אסורה, מפני הרגל עברה; שמא יאכל בה בשר. ואין שטין את התנור באליה; ואם שט - כל הפת אסורה, עד שישיק את התנור; שמא יאכל בה חלב. ואם שנה בצורת הפת עד שתהיה נכרת, כדי שלא יאכל בה לא בשר ולא חלב - הרי זה מתר.

כג. פת שאפיה עם הצלי, ודגים שצלן עם הכשר - אסור לאכלן בחלב. קערה שאכלו בה בשר, ובשלו בה דגים - אותן הדגים, מתר לאכלן בכותח.

כד. ספין שחתף בה בשר צלי, וחרו וחתף בה צונן וכיוצא בו מדברים תריפין - אסור לאכלן בכותח; אבל אם חתף בה קשות או אבטיח - גורד מקום החתף, ואוכל השאר בחלב.

כה. אין מניחין פד של מלח בצד פד של כמך [כותח] - מפני שהוא שואב ממנו, ונמצא מבשל הכשר במלח זה שיש בו טעם החלב; אבל מניח פד החמץ בצד פד הכמך, שאין החמץ שואב ממנו.

כו. מי שאכל גבינה או חלב תחלה - מתר לאכל אחריו בשר מיד, וצריך שידים דיו ויקנח פיו בין הגבינה ובין הכשר. ובמה יקנח פיו? בפת או בפרות, שלועסן וכולען או פולטן; ובכל מקנחין את הפה - חוץ מתמרים או קמח או ירקות, שאין אלו מקנחין יפה.

פדיונו, ודין אכילתו, ומאימתי מונין לערלה ולרבעי.
יז. כיצד פודין פרות נטע רבעי בזמן הזה? אחר שאוסף אותן, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו על פדיון נטע רבעי'. ואחר כך פודה את כלן, ואפלו בפרוטה אחת, ואומר: 'הרי אלו פדויין בפרוטה זו'; ומשליף אותה פרוטה לים הפלח. או מחללן על שנה פרוטה מפרות אחרות, ואומר: 'הרי כל הפרות האלו מחללין על חטים אלו' או 'על שעורים אלו' וכיוצא בהן, ושורף אותן, כדי שלא יהיו תקלה לאחרים. ואוכל כל הפרות.

יח. הורו מקצת הגאונים, שאף על פי שפדה פרות שנה רביעית או חללן, אסור לאכלן עד שתפנס שנה חמישית; ודבר זה אין לו עקר. ויראה לי, שזו שגגת הוראה; ופסוק הטעם, לפי שכתוב: "ובשנה החמישית תאכלו את פריו". ואין ענין הכתוב אלא שבשנה החמישית תאכלו פריו בלא פדיון, ככל חלין שבפועלם. ואין ראוי לחש להוראה זו.

יט. הטביל כיצד? כל אכל שהוא חייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות - קדם שפריש ממנו, נקרא 'טביל'; ואסור לאכל ממנו, שנאמר: "ולא יחלו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה", כלומר לא ינהגו בהן מנהג חלין, ועדין קדשים שעתידין להתרם לא הורמו. האוכל פזית מן הטביל קדם שפריש ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר - חייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא יחלו את קדשי בני ישראל וגו' והשיאו אותם עון אשמה".

כ. אכל האוכל מדבר שנטלה ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר, ועדין לא הפריש ממנו מעשרות, ואפלו לא נשאר בו אלא מעשר עני - הרי זה לוקה משום אוכל טביל, ואין בו מיתה; שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר.

כא. אזהרה לאוכל טביל שלא הורמו ממנו מעשרות, בכלל שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך" וגו'. ובהלכות תרומות ומעשרות יתבאר איזה דבר חייב בתרומה ובמעשרות, ואיזה דבר פטור, ואיזה דבר הוא חייב מן התורה, ואיזה הוא החייב מדברי סופרים. והאוכל פזית מטביל של דבריהם, או מפלאי הכפרם וערלה של חוצה לארץ - מכין אותו מכת מרדות.

כב. הטביל, והחדש, וההקדש, וספיחי שביעית, והפלאים, והערלה - משקין היוצאין מפרותיהן אסורין כמותן, ואין לוקין עליהן; חוץ מיין ושמן של ערלה ויין של פלאי הכפרם - שלוקין עליהן כדרך שלוקין על היתים ועל הענבים שלהן.

כג. יש בקדשים אסורין אחרים במאכלות, וכלן של תורה הן - כגון אסורין שיש באכילת תרומות, ובכורים, וחלה, ומעשר שני; ואסורין שיש בקדשי המזבח, כגון פגול ונותר וטמא. וכל אחד מהן יתבאר במקומו.

כד. ושעור כל אכילה מהן - פזית, בין למלקות בין לכרת. וכבר בארנו אסור חמץ בפסח ודיניו בהלכות חמץ ומצה. אכל אסור אכילה ביום הכפורים, אינו אסור מן

ז. והאוכל פזית מפלאי הכפרם - בין מן הירק, בין מן הענבים - לוקה מן התורה; ושניהם מצטרפין זה עם זה.
ח. כמה דברים אמורים? שנוצרו בארץ ישראל; אבל בחוצה לארץ, פלאי הכפרם מדברי סופרים. ובהלכות פלאים יתבאר איזה מין אסור בכלאי הכפרם, ואיזה מין אינו אסור, והיאך יאסר, ומתי יאסר, ואיזה דבר מקדש אינו אסור, ואיזה דבר אינו מקדש. [גורם חיוב שריפה], ואיזה דבר אינו מקדש.

ט. הערלה כיצד? כל הנוטע אילן מאכל - כל פרות שעושה אותו אילן שלש שנים משנוצע, הרי הן אסורין באכילה ובהנזה, שנאמר: "שלש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל"; וכל האוכל מהן פזית, לוקה מן התורה.

י. כמה דברים אמורים? בנוטע בארץ ישראל, שנאמר: "פי תבאו אל הארץ וגו'"; אבל אסור ערלה בחוצה לארץ - הלכה למשה מסיני, שנודא הערלה בחוצה לארץ אסורה, וספקה מתר. ובהלכות מעשר שני יתבאר דברים האסורין משום ערלה ודברים המתירין.

יא. ספק ערלה וכלאי הכפרם - בארץ ישראל, אסור; ובסוריה, והיא ארצות שבכש דוד, מתר. כיצד? הנה כרם ערלה וענבים נמכרות חוצה לו, הנה ירק זרוע בתוכו וירק נמכר חוצה לו - שמא ממנו הוא זה, שמא מאחר - בסוריה, מתר. ובחוצה לארץ, אפלו ראה הענבים יוצאות מכרם ערלה, או ירק יוצא מן הכרם - לוקח מהן; והוא שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקט הירק בידו.
יב. כרם שהוא ספק ערלה או ספק פלאים - בארץ ישראל, אסור; ובסוריה, מתר. ואין צריך לומר בחוצה לארץ.

יג. חבית יין הנמצאת במונה בפרדס של ערלה - מתרת בהנזה, שאין הגנב גונב ממקום וטומן בו; אבל ענבים הנמצאין בטמונים שם - אסורין, שמא משם נלקטו והצניצן שם.

יד. גוי וישראל שהיו שתפין בנטיעה - אם התנו מתחלת השתפות שהיה הגוי אוכל שגיי ערלה, וישראל אוכל שלש שנים משגיי התר כנגד שגיי הערלה - הרי זה מתר; ואם לא התנו מתחלה, אסור; ובלבד שלא יבואו לידי חשבון. כיצד? כגון שיחשב כמה פרות אכל הגוי בשגיי ערלה, עד שיאכל ישראל כנגד אותם הפרות - אם התנו כזה, אסור; שהרי זה כמחליף פרות ערלה.

טו. יראה לי, שאין דין נטע רבעי נוהג בחוצה לארץ, אלא אוכל פרות שנה רביעית בלא פדיון כלל; שלא אמרו אלא הערלה. וקל וחומר הדברים; ומה סוריה שהיא חייבת במעשרות ובשביעית מדבריהם, אינה חייבת בנטע רבעי, כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני - חוצה לארץ לא כל שפן, שלא יהיה נטע רבעי נוהג בה? ! אבל בארץ ישראל - נוהג בה בין בפני הפזית בין שלא בפני הפזית. והורו מקצת גאונים, שפרם רבעי לבדו פודין אותו בחוצה לארץ, ואחר כך יהיה מתר באכילה; ואין לדבר זה עקר.

טז. פרות שנה רביעית פלה, אסור לאכל מהם בארץ ישראל עד שיפדו; ובהלכות מעשר שני יתבאר משפטי

דבש או מעט שאור - הואיל ואינו ראוי למזבח, הרי הוא כמבשל או כשכר ואינו מתנסף; ומתיר לשתותו עם הגוי.

יא. מאימתי יאסר יין הגויים? משידרף ומשף [ניגר] היין; אף על פי שלא נרד לבור, אלא עדן הוא בגת - הרי זה אסור; לפיכך, אין דורכין עם הנכרי בגת, שמא יגע בידו וינסף, ואפלו היה כפות. ואין לוקחין ממנו גת דרוכה, ואף על פי שעדין היין מערב עם התרצנין והגזין ולא נרד לבור.

יב. נכרי שדורף היין ולא נגע בו, והרי ישראל עומד על גביו, וישראל הוא שכנסו בחבית - הרי זה אסור בשתייה.

יג. החמץ של גויים אסור בהנהיגה, מפני שנעשה יין נסוף קדם שיתמיץ. גוי שהיה דורס ענבים בחבית - אף על פי שהיין צף על גבי ידיו, אין חוששין משום יין נסוף; היה אוכל מן הפלים [שבהם ענבים], והותר פסאח וכסאתים, וירקן לגת - אף על פי שהיין מנתז על הענבים, אינו עושה יין נסוף.

יד. התרצנין והגזין של גויים - אסורין בהנהיגה כל שנים עשר חדש; ולאחר שנים עשר חדש - ככר יבשו ולא נשארה בהן לחלוחית, ומתירין באכילה. וכן שמרים של יין שייבשו - לאחר שנים עשר חדש מתירין, שהרי לא נשאר בהן ריח יין, והרי הן כעפר וכאדמה.

טו. נודות הגויים וקנקניהן שהכניסו בהן הגויים יינם - אסור לתן לתוכן יין, עד שיישן שנים עשר חדש, או עד שיתזרזרן לאור [לכבשן] עד שיתרפה הזפת שעליהן [מהחום], או שיחמו, או עד שיתן לתוכן מים שלשה ימים מעת לעת, ומערה המים ומחליף מים אחרים כל מעת לעת שלשה פעמים בשלשת הימים; בין שהיו הכלים שלהן, בין שהיו של ישראל ושאלו אותן והכניסו בהן יין. ואם נתן לתוכן יין קדם שיטהר אותן, הרי זה אסור בשתייה.

טז. ומתיר לתן לתוכן שכר או ציר [של דגים] או מורס [שמו דגים] מיד, ואינו צריך לכולם; ומתיר לתן היין לתוכן אחר שיתן הציר או המורס, שהמלח שורפן.

יז. הלוקח בלים חדשים שאינן מזפתין מן הגויים - נוטן לתוכן יין מיד, ואינו חושש שמא נתנו בהן יין נסוף; ואם היו מזפתין - מדיחן, ואף על פי שהן חדשים. וכן כלי שנתנו בו יין נסוף ואין מכנסו לקיום, כגון כלי שחושף בו או המשפך וכיוצא בהן - משכשכו במים, ודיו.

יח. וכן פוס של חרש ששטה בו הגוי, אסור לשתות בו פעם ראשונה ושניה; ושלישית מתיר, שפכר הלכו צחצוחי היין שבו; והוא שהיה מצפה באבר פדרף שהיוצרין עושין, או שהיה מזפת; אכל של חרש, צריך הדחה.

יט. כלי חרש השועים באבר [מצופים במתכת] שגשמשו בהן ביין נסוף - אם היו לבנים, או אדמים, או שחורים - מתירין; ואם היו ירקין - אסורין, מפני שהן בולעין. ואם יש בהן מקום מגלה של חרש - בין לבנים, בין ירקין - אסורין, מפני שהן בולעין. ויראה לי, שאין

כפני עצמו; וכן אסור יוצא מגפן על הנזיר, אינו שנה בכל. ולפיכך יתבאר אסור כל אחד מהן ושעורו ודיניו, במקומו הראוי לו.

יום שני

הלכות מאכלות אסורות פרק יא

א. יין שנתנסף לעבודה זרה, אסור בהנהיגה; והשוטה ממנו כל שהוא, לוקח מן התורה. וכן האוכל כל שהוא מתקרבת [שמוקרב לו] עבודה זרה, מבשר או פרות, אפלו מים ומלח - האוכל מהן כל שהוא לוקח, שנאמר: "אשר חלב וזבחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם".

ב. יין שנתנסף לה, כזבח שקרב לה; וכיון שאסור זה משום עבודה זרה הוא, אין לו שעור, שנאמר בעבודה זרה: "ולא ידבק בידך מאומה מן התרם".

ג. יין הגויים שאין אנו יודעין אם נתנסף או לא נתנסף, והוא הנקרא 'סתם יינם' - אסור בהנהיגה כיון שנתנסף; ודבר זה, מגזרת סופרים הוא. והשוטה מסתם יינם רביעית, מפני אותו מפת מרדות.

ד. וכל יין שיש בו הגוי - הרי זה אסור, שמא נסף אותו, שמתקרב הגוי לעבודה זרה. הא למדת, שייין ישראל שנגע בו הגוי - דינו כסתם יינם, שהוא אסור בהנהיגה.

ה. גוי שנגע ביין שלא בכונה, וכן תינוק גוי שנגע ביין - אסור בשתייה, ומתיר בהנהיגה. הלוקח עבדים מן הגויים, ומלן וטבלן - מיד אינן מנסכין, ויין שיש בו מתיר בשתייה, ואף על פי שעדין לא נהגו בדת ישראל, ולא פסקה עבודה זרה מפיהן.

ו. בני השפחות הגויות שנולדו ברשות ישראל ומלו, ועדין לא טבלו - הגדולים אסורין היין כשיגעו בו, והקטנים אינן אסורין.

ז. גר תושב, והוא שקבל עליו שבע מצוות כמו שבארנו - יינו אסור בשתייה, ומתיר בהנהיגה; ומיחדין אצלו יין [לזמן קצר], ואין מפקדין אצלו יין [לזמן ארוך]. וכן כל גוי שאינו עובד עבודה זרה, כגון אלו הישמעאלים - יינם אסור בשתייה, ומתיר בהנהיגה; וכן הורו כל הגאונים. אכל הנוצרים - עובדי עבודה זרה הן, וסתם יינם אסור בהנהיגה.

ח. כל מקום שנאמר בענין זה שהיין אסור - אם היה הגוי שניאסר היין בגללו עובד עבודה זרה, הרי הוא אסור בהנהיגה; ואם אינו עובד עבודה זרה, הרי הוא אסור בשתייה בלבד. וכל מקום שנאמר 'גוי סתם', הרי זה עובד עבודה זרה.

ט. אין מתנסף לעבודה זרה, אלא יין שראוי להקרב על גבי המזבח; ומפני זה, כשגזרו על סתם יינם וגזרו על כל יין שיש בו הגוי שיהיה אסור בהנהיגה, לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסף. לפיכך, יין מבשל של ישראל שנגע בו הגוי - אינו אסור, ומתיר לשתותו עם הגוי בכוס אחד; אכל יין מזוג, ויין שהתחיל להתמיץ ואפשר שישתה - אם נגע בו, נאסר.

י. הורו גאוני המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט

בנין עצמו, בין בידו בין בשאר אבריו שדרבן לנסף בהן, וישכשך. אבל אם פשט ידו לחבית, ותפסו את ידו קדם שיוציאה, ולא ינידה, ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין ויבד למטה מידו - לא נאסר היין. וכן אם אחז כלי פתוח של יין, ושכשכו - אף על פי שלא הגביה הכלי, ולא נגע ביין - נאסר היין.

ב. נטל כלי של יין, והגביהו ויצק היין - אף על פי שלא שכשך, נאסר; שהרי בא היין מכחו. הגביה, ולא שכשך ולא נגע - מתיר.

ג. נכרי שהיה אחוז הכלי בקרקע, וישאל צק לתוכו יין - היין מתיר; ואם נדגדג הגוי הכלי, נאסר היין.

ד. כלי סתום - מתיר לטלטלו הגוי ממקום למקום, ואף על פי שהיין מתנדנד; שאין זה דרך הנסוף. העביר נוד של יין ממקום למקום, והוא אחוז פי הנוד בידו - בין שהיה הנוד מלא או חסר - מתיר, ואף על פי שהיין מתנדנד. העביר כלי חרש פתוח מלא יין, אסור שפא יגע בו; ואם היה חסר, מתיר אלא אם כן שכשכו.

ה. גוי שנגע ביין, ולא נתפונ לזה - הרי היין מתיר בהנזה בלבד. ביצד? כגון שפפל על נוד של יין, או שהושיט ידו לחבית על מנת שהיא שמן ונמצאת יין.

ו. בא היין מכחו של גוי בלא כונה - הואיל ולא נגע ביין, הרי זה מתיר בשתייה. ביצד? כגון שהגביה כלי של יין ויצק לכלי אחר, והוא מדמה שהוא שכר או שמן - הרי זה מתיר.

ז. נכנס הגוי לבית או לחנות לבקש יין, ופשט ידו לשווא מחפש, ונגע ביין - אסור; שהרי ליין נתפונ, ואין זה נוגע בלא כונה.

ח. חבית שנסדקה לארצה, וקדם הגוי ונכקה [היזק באצבעותיו] כדי שלא יתפרדו החרשים - הרי זה מתיר בהנזה; אבל אם נסדקה לרחבה, ותפס בסדק העליון כדי שלא יפל - הרי זה מתיר בשתייה, שהרי אין היין על כחו של גוי.

ט. גוי שפפל לבור של יין והעלוהו משם מת, או שמדד הבור שיש בו היין בקנה, או שהתיו את הזיבוב והצרעה מעליו בקנה, או שהיה מטפח על פי החבית הרוחתת כדי שתנוח הרתיתה, או שנטל חבית וזרקה בתחתו לבור - הרי זה מתיר בהנזה בלבד; ואם עלה הגוי חל, היין אסור בהנזה.

י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשמט הפקק מן הנקב, והניח הגוי אצבעו במקום הנקב, כדי שלא יצא היין - כל היין שמראש החבית עד הנקב, אסור; ושתחת הנקב, מתיר בשתייה.

יא. מינקת כפופה [צינורית] שעושים אותה ממטכת או זכוכית וכיוצא בהן, שהניח ראשה לתוך היין שבחבית והראש האחר חוץ לחבית, ומצץ היין והתחיל היין ליירד בדרך שעושים תמיד, ובא הגוי והניח אצבעו על פי המינקת ומנע היין מליירד - נאסר כל היין שבחבית: שהכל היה יוצא ונגרר לולי ידו, ונמצא הכל כבא מכחו.

הדבר אלא בשכנסו בהן לקיום; אבל אם לא כנסו בהן לקיום - מדיחן ומתירין, ואפילו הן של חרש.

כ. גת של אבן ושל עץ שדרבן בהן הגוי, או גת של אבן שזפתה הגוי אף על פי שלא דרבן בהן - מדיחן במים ובאפר ארבעה פעמים, ודורבן בהן. ואם היתה בהן לחלוחית, מקדים האפר למים; ואם לאו, מקדים המים.

כא. גת של אבן מזפתת שדרבן בה הגוי, או גת של עץ זפתה אף על פי שלא דרבן בה - צריף לקלף את הזפת. ואם ישנה שנים עשר חדש, או נתן בה מים שלשה ימים מעת לעת - אינו צריף לקלף; לא תהיה הגת חמוצה יתר מן הקנקנים; לא נאמר לקלף, אלא להתיבה מיד.

כב. גת של חרש - אף על פי שקלף את הזפת, אסור לדרבן בה מיד, עד שייחס אותה באש עד שיירפה הזפת. ואם ישנה או נתן בה מים שלשה ימים - מתרת כמו שבארנו.

כג. משמרת [מסוננת] של יין של גויים - אם היתה של שער, מדיחה ומשפמר בה; ואם היתה של שש, מישנה שנים עשר חדש; ואם יש בה קשרים, מתירין. וכן כלי חלף והוצין וכיוצא בהן, מקפיפות שדורכין בהן יין - אם היו תפורין בתכלים, מדיחן; ואם היו אחוזות זו בזו בסבוף קשה, מדיחן באפר ובמים ארבעה פעמים ומגנבן, ומשפמש בהן; ואם היו תפורות בפשתן, מישנן שנים עשר חדש; ואם יש בהן קשרים, מתירין.

כד. כלי הגת שדרבן בהן הנכרי יין נסוף, ביצד מטהרין אותו כדי שידרבן בהן הישראלי? הדפין [שמניחים על הענבים] והעדרים [גושי בטון לדריכה] והלולבין [מטאטאים], מדיחן. העקלין [כלי עור] של נסרין ושל בצבוץ [קנבוס], מנגבן. של שיפה [עשב גדל במים] ושל גמי, מישנן שנים עשר חדש; ואם רצה לטהרן מיד - מגעילן ברותחין, או חולטן במי זיתים, או מניחן תחת צנור שממיו מקלחין או במעץן שממיו רודפין שתים עשרה שעות, ואחר כך יתרו.

כה. בזמן שהיתה ארץ ישראל בלא לישראל, היו לוקחין היין מכל אדם מישראל, ואין חוששין לו; ובחוצה לארץ, לא היו לוקחין מכל אדם מישראל, אלא מאדם שהחזק בכשרות. ובזמן הזה, אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם שהחזק בכשרות; וכן הפשר והגבינה ותתיכת דג שאין בה סימן, כמו שבארנו.

כו. המתארם אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן, והביא לו יין או פשר או גבינה ותתיכת דג - הרי זה מתיר ואינו צריף לשאל עליו, אף על פי שאינו מכירו אלא יודע שהוא יהודי בלבד. ואם החזק שאינו פשר ולא מדקדק בדברים אלו, אסור להתארם אצלו; ואם עבר ונתארם אצלו - אינו אוכל בשר ולא שותה יין על פיו, עד שיעיד לו אדם פשר עליהן.

הלכות מאכלות אסורות פרק יב

א. ביצד היא הנגיעה שאוסר בה הגוי היין? הוא שיגע

יב. המערה זין לתוף כלי שיש בו זין גויים - נאסר כל הזין שבכלי העליון, שהרי העמוד הנצוק (הקילוח) מחבר בין הזין שבכלי העליון ובין הזין שבכלי התחתון; לפיכך המורה לגוי לתוף כלי שבגדו - נפץ נפיצה (שפיכות קטועות) או זרק זריקה (התזה), כדי שלא יהיה נצוק חבור ונאסר עליו מה שישאר בכלי העליון.

יג. משפף שמדד בו לנכרי - אם יש בקצה המשפף עפכת זין (מקום שחלק מהיין מתעכב) - לא ימדד בו לישראל, עד שידיחנו וינגב; ואם לא הדיח, הרי זה אסור. **יד.** כלי שיש לו כמין שני חטמין יוצאין ממנו, כמו הכלים שנוטלין בהן לידים, שהיה מלא זין ביד ישראל, והיה ישראל מוצץ ושותה מחטם זה והגוי מוצץ ושותה מחטם השני - הרי זה מותר. והוא שנקדים הישראלי ויפסק, ועדין הגוי שותה; שמשפסק הגוי - יחזור הזין שישאר בחטם לכלי ונאסר כל מה שישאר בו, שהרי כא הזין מכחו.

כא. זין של ישראל ושל גוי בבית אחד, והיו חביות פתוחות, ונכנס הגוי לבית, ונעל הדלת בעדו - נאסר כל הזין. ואם יש חלון בדלת, שמשפכל ממנו העומד אחורי הפתח ורואה כנגדו - כל החביות שפגג החלון מתרות, ושמן הצנדין אסורין; שהרי מפתח מן הרואה אותו.

טו. גוי שמצץ הזין מן החבית במינקת - אסר כל הזין שבה; ששפסק, יחזור הזין שעלה במינקת במציצתו, ויפל לחבית, ונאסר הכל.

כב. זין אם שאג ארי וכיוצא בו, וברח הגוי ונחבא בין החביות הפתוחות - הזין מותר; שהוא אומר: 'שפא ישראל אחר נחבא פאן, והוא רואה אותי כשאגע'.

טז. נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי זין ממקום למקום, והוא הולך אחריהן לשמרן - אפלו הפליגו ממנו כדי מיל, הרי אלו מתרות; שאימתו עליהן, ואומרין: 'עתה יצא לפנינו ויראה אותנו'. ואם אמר להם: 'לכו ואני אבוא אחרכם' - אם נתעלמו מעניו כדי שיפתחו פי הפד ויחזרו ויגיפו אותה ותגב, הרי הזין כולו אסור בשתייה; ואם פחות מכן, מותר.

כג. אוצר של זין שהיו חביותיו פתוחות, ויש לגוי חביות אחרות באותו הפונדק (מחסן משותף), ונמצא הגוי עומד בין חביות ישראל הפתוחות - אם נכהל כשנמצא ונתפס עליו כנגב, הרי הזין מותר בשתייה; שמתפחדו ויראתו, אין לו פנאי לנסף. ואם לא נתפס כנגב אלא הרי הוא בוטח שם, הזין אסור. ותינוק הנמצא בין החביות - בין כף ובין כף, כל הזין מותר.

טז. נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי זין ממקום למקום, והוא הולך אחריהן לשמרן - אפלו הפליגו ממנו כדי מיל, הרי אלו מתרות; שאימתו עליהן, ואומרין: 'עתה יצא לפנינו ויראה אותנו'. ואם אמר להם: 'לכו ואני אבוא אחרכם' - אם נתעלמו מעניו כדי שיפתחו פי הפד ויחזרו ויגיפו אותה ותגב, הרי הזין כולו אסור בשתייה; ואם פחות מכן, מותר.

כד. גודד שונכנס למדינה דרך שלום - כל החביות הפתוחות שבחנייתו, אסורות; וסתומות, מתרות. ובשעת מלחמה - אם פשט הגודד במדינה ועבר, אלו ואלו מתרות, מפני שאין להן פנאי לנסף.

טז. נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי זין ממקום למקום, והוא הולך אחריהן לשמרן - אפלו הפליגו ממנו כדי מיל, הרי אלו מתרות; שאימתו עליהן, ואומרין: 'עתה יצא לפנינו ויראה אותנו'. ואם אמר להם: 'לכו ואני אבוא אחרכם' - אם נתעלמו מעניו כדי שיפתחו פי הפד ויחזרו ויגיפו אותה ותגב, הרי הזין כולו אסור בשתייה; ואם פחות מכן, מותר.

כה. גוי שנמצא עומד בצד חבור של זין - אם יש לו מלוה על אותו הזין, הרי זה אסור; מפני שלכו גס בו, שולח ידו ומנסף. ואם אין לו עליו מלוה, הזין מותר בשתייה.

יז. וכן המניח נכרי בחנותו - אף על פי שהוא יוצא ונכנס כל היום בלו, הזין מותר; ואם מודיעו שהוא מפליג, ושהה כדי שיפתח ויגף ותגב - הזין אסור בשתייה. וכן המניח יינו בקרון או בספינה עם הגויים, ונכנס לעיר לעשות צרכו ויצא - הזין מותר; ואם הודיעו שהוא מפליג, ושהה כדי שיפתח ויגף ותגב - הזין אסור בשתייה. וכל הדברים האלו, בחביות סתומות; אבל בפתוחות - אפלו לא שהה, מאחר שהודיעו שהוא מפליג, הזין אסור.

כו. זונה גויה במקספה של ישראל - הזין מותר, שאימתו עליה ולא תגע; אבל זונה ישראלית במקספת גויים - יינה שלפניה בכליה אסור, מפני שהן נוגעין בו שלא מדעתה. **כז.** גוי הנמצא בבית הגת - אם יש שם לחלוחית זין כדי לבלל הפך, עד שתבלל הפך לכף שניה - צריך להדיח כל בית הגת, וינגב; ואם לאו - מדיח הגת בלבד, וזו הרכקה תרה.

יח. ישראל שהיה אוכל עם הגוי, והניח זין פתוח על השלחן וזין פתוח על הדולפקי (מעמד להנחת יין), ויצא - שעל השלחן אסור, ושעל הדולפקי מותר; ואם אמר לו: 'מזג ושתי' - כל הזין הפתוח שבבית אסור.

כח. חבית שצפה בנהר - אם נמצאת כנגד עיר שרבה ישראל, מתרת בהניה; כנגד עיר שרבה גויים, אסורה. **כט.** מקום שהיו רב מוכרי הזין בו ישראל, ונמצאו בו פלים גדולים מלאים זין, והן פלים שדרך המוכרין לבדם לכנס בהן הזין - הרי אלו מתרין בהניה. חבית שפתחה גנבים - אם רב גנבי העיר ישראל, הזין מותר בשתייה.

יט. היה שותה עם הנכרי, ושמע קול תפלה בבית הכנסת ויצא - אף הזין הפתוח, מותר; שהנכרי אומר: 'עתה יזכר הזין ויבוא במהרה וימצא אותי נוגע ביינו'; ולפי זה אינו זן ממקומו, ואין נאסר אלא מה שלפניו בלבד.

הלכות מאכלות אסורות פ"ק יג

א. הלוקח בית או ששכר בית בתצרו של גוי, ומלאהו זין - אם היה הישראלי דר באותה חצר, אף על פי שהפתח פתוח, הזין מותר; מפני שהגוי מפתח תמיד ואומר: 'עתה יכנס לביתו פתאום וימצא אותי בתוך ביתו'. ואם היה דר בחצר אחרת - לא יצא עד שישגר הבית, ויהיה המפתח והחומים בידו; ואינו חושש שפא ינוף הגוי ויפתח הבית.

ב. יצא ולא סגר הפתח, או שסגר והניח המפתח ביד

אסור בשתייה ומתיר בהנהגה, מפני צד נגיעה שנגע בו הגוי - בשתייה הגוי עובד עבודה זרה; אבל אם היה אסורו בגלל גוי שאינו עובד עבודה זרה, כגון ישמעאלי שנגע בזיין שלנו שלא בכונה, או שטפח על פי החבית - הרי זה מתיר בשתייה. וכן כל פיוצא בזה.

יב. אבל המפקיד זין כיד גר תושב, או ששלוהו עמו והפליג, או שהניח ביתו פתוח בתוך גר תושב - הרי זה אסור בשתייה; שכל חשש של חלוף וזיוף, יראה לי שכל הגוים שזין בו - הואיל ונעשה הזין ברשותו, נאסר בשתייה על כל פנים.

יג. יש דברים שאין בהן אסור נסוף כלל, ואסרו אותן חכמים כדי להרחיק מן הנסוף; ואלו הן: לא ימזג הגוי המים לתוך הזין שבין הישראל, שמא יבוא לצק הזין לתוך המים; ולא יוליך הגוי ענבים לגת, שמא יבוא לדרוך או לגע; ולא יסיע לישראל בשעה שמריק הזין מבלי לכלי, שמא יניח הכלי כיד הגוי ונמצא הזין בא מכחו. ואם סיע עמו, או מזג הזין, או הביא ענבים - מתיר.

יד. וכן מתיר שירית הגוי בחבית של זין שלנו; ומתיר לישראל להרית בחבית של זין נסוף, ואין בזה שם אסור - שאין הרית כלום, לפי שאין בו ממש.

טו. כבר בארנו, שכל דבר שהוא אסור בהנהגה, אם עבר ומכרו דמיו מתירין - חוץ מעבודה זרה, ומשמשיה, ותקרבת שלה, וזין שנתנסף לה; והחמירו חכמים בסתם יינם, להיות דמיו אסורין כדמי זין שנתנסף לעבודה זרה. לפיכך, גוי ששכר את ישראל לעשות עמו בזין, שכרו אסור.

טז. וכן השוכר את החמור להביא עליו זין, או ששכר ספינה להביא בה זין - שכרן אסור; אם מעות נתנו לו, יוליכין לים המלח; ואם נתנו לו בשכרו כסות או בלים או פרות, הרי זה ישרף אותן ויקבר האפר כדי שלא להנות בו.

יז. שכר לגוי חמור לרכב עליו, והניח עליו לגין של זין - שכרו מתיר; שכרו לשכר כדי זין נסוף - שכרו מתיר וכתבא עליו ברכה, מפני שממעט בתפלה.

יח. השוכר את הפועל ואמר לו: 'העבר לי מאה חביות של שכר במאה פרוטות', ונמצאת אחת מהן זין - שכרו פלו אסור.

יט. אמר לו: 'העבר לי חבית בפרוטה חבית בפרוטה', והעביר, ונמצא ביניהן חביות של זין - שכר חביות של זין אסור, ושאר שכרו מתיר.

כ. אמני ישראל ששלח להן גוי חבית של זין בשכרן, מתיר שיאמרו לו: 'תן לנו את דמיך'; ואם משונכנסה לרשותו, אסור.

כא. ישראל שהיה נושה בגוי מנה - הלך הגוי ומכר עבודה זרה שלו וזין נסוף, והביא לו דמיהן - הרי זה מתיר. ואם אמר לו קדם שימפר: 'המתן לי עד שאמכר עבודה זרה או זין שלי ואביא לך' - אף על פי שהוא סתם יינו

הגוי - הרי הזין אסור בשתייה, שמא נכנס הגוי ונסף; שהרי אין הישראל שם. ואם אמר לו: 'אחז לי מפתח זה עד שאבוא' - הזין מתיר, שלא מסר לו שמירת הבית אלא שמירת המפתח.

ג. נכרי ששכר לישראל לדרוך לו יינו בטירה, כדי שיהיה מתיר לישראל ויקחוהו ממנו, והיה הזין בביתו של גוי - אם היה ישראל זה ששומר הזין דר באותה חצר - הזין מתיר, ואף על פי שהפתח פתוח והשומר נכנס ויוצא. ואם היה השומר דר בחצר אחרת - הזין אסור, ואף על פי שהמפתח והחומה כיד ישראל; שזיין שהזין של גוי וכרשותו, אינו מפתח לזיין ולהכנס לבית, ויאמר: 'יהי מה, אם ידעו בי לא יקחו ממני'.

ד. אפלו כתב הגוי לישראל שנתקבל ממנו המעות למכר לו בהן זין - הואיל ואין הישראל יכול להוציאו מרשות הגוי עד שיתן לו המעות, הרי הוא של גוי ואסור, אלא אם היה השומר דר שם בחצר. ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר תמיד, אלא נכנס ויוצא כמו שבארנו, בין ברשות בעל הזין, בין ברשות גוי אחר.

ה. היה זין זה שהחור של גוי מנח ברשות הרבים, או בבית הפתוח לרשות הרבים, וישראל הולכים ושבים - מתיר, שיעדין לא נכנס ברשות הגוי.

ו. ואשפה, וחלון, ודקל אף על פי שאין בו פרות - הרי אלו כרשות הרבים; וחבית זין שם וגוי הנמצא שם, אינו אוסרה. ובית הפתוח לשם, הרי הוא כפתוח לרשות הרבים.

ז. חצר החלוקה בפסיפס [מחיצה חלקית] וגוי בצד זה וישראל בצד אחר, וכן שני גגין שהיה גג ישראל למעלה וגג הגוי למטה, או שהיו זה בצד זה ויש ביניהן פסיפס - אף על פי שיד הגוי מגעת לחלק ישראל - אינו חושש משום זין נסוף, ולא משום טהרות.

ח. מתיר לישראל להפקיד יינו בכלי סתום כיד גוים - והוא שיהיה לו בו שני סימנין; וזה הוא הנקרא 'חותם בתוף חותם'. כיצד? סתם החבית בכלי שאינו מהדק כדרך שפותמין כל אדם, וטח בטיט - הרי זה חותם אחד; היה כלי מהדק, וטח עליו מלמעלה - הרי זה חותם בתוף חותם. וכן אם צר פי הנוד, הרי זה חותם אחד; הפך קצה פי הנוד לתוכו וצר עליו, הרי זה חותם בתוף חותם. וכן כל שנוי שמשנה מדברים שהן דרוך כל אדם, הרי הן כחותם אחד; והשיחה או הקשירה, הרי זה חותם שני.

ט. ואם הפקיד כיד גוי בחותם אחד - הרי זה אסור בשתייה, ומתיר בהנהגה; והוא שיתד לו קרן וזית.

י. זין מבשל, והשכר, או זין שערכו עם דברים אחרים כגון דבש ושמן, וכן החמץ, והגבינה, והחלב, וכל שאסור מדברי סופרים, שהפקידו כיד גוי - אינו צריך שני חותמות, אלא חותם אחד בלבד דיו; אבל הזין והבשר וחתכות דג שאין בהן סימן, שהפקידן כיד גוים - צריכין שני חותמות.

יא. יראה לי, שכל מקום שאמרנו בענין זין שלנו שהוא

בארנו, שכל המחייב פרת או מיתה בידי שמים על מאכל, לוקה.

ב. ושעור זה עם כל השעורין, הלכה למשה מסיני הן. ואסור מן התורה לאכל כל שהוא מדבר האסור, אבל אינו לוקה אלא על פזית; ואם אכל כל שהוא פחות מפשעור, מפין אותו מפת מרדות.

ג. פזית שאמרנו, חוץ משל בין השנים; אבל מה שלבין החניכים מצטרף למה שבלע, שהרי נהנה גרונו בפזית. אפלו אכל פחצי זית והקיא, וחזר ואכל אותו חצי זית עצמו שהקיא - חייב; שאין החייב אלא על הנאת הגרון בפזית מדבר האסור.

ד. פזית חלב או נבלה או פגול ונותר וכיוצא בהן, שהניחו בחמה ונתמעט - האוכלו פטור; חזר והניחו בגשמים ונתפח, חייבין עליו פרת או מלקות. הנה פחות מפזית בתחלה, ונתפח ועמד על פזית - אסור, ואין לוקין עליו.

ה. כבר בארנו, שכל אסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם זה לכזית - חוץ מבשר נבלה עם בשר טרפה, ואסורין גזיר שיתבארו במקומן. חמשה מיני תבואה, וקמחין שלהן, והבצקות שלהן - הכל מצטרפין לכזית, בין לאסור חמץ בפסח, בין לאסור חדש מלפני העמר, בין לאסור מעשר שני ותרומות.

ו. יראה לי, שכל החיב בתרומה ומעשרות - מצטרף לכזית בטבל, מפני שהוא שם אחד; הא למה זה דומה? לנבלת השור ונבלת השנה ונבלת הצבי, שהן מצטרפין לכזית כמו שבארנו.

ז. האוכל אכילה גדולה מדבר אסור - אין מחייבין אותו מלקות או פרת על כל פזית וכזית, אלא חייב אחד לכל האכילה; ואם היו העדים מתרין בו בשעת אכילה על כל פזית וכזית, חייב על כל התראה והתראה, ואף על פי שהיא אכילה אחת ולא הפסיק.

ח. האוכל כשעורה או פתודל מאחד ממאכלות האסורין, ושהה מעט וחזר ואכל פתודל, וכן עד שהשלים פזית, בין בשוגג בין במזיד - אם שהה מתחלה ועד סוף כדי אכילת שלש ביצים - יצטרף הכל, והרי הוא חייב פרת או מלקות או קרבן, כמו שאכל פזית בבת אחת. ואם שהה יתר מזה מתחלה ועד סוף - אף על פי שלא שהה ביניהן, אלא אכל פתודל אחר פתודל - הואיל ולא השלים פזית אלא ביהר מכדי אכילת פרס, אינן מצטרפין ופטור.

ט. וכן השוטה רביעית של סתם יינם מעט מעט, או שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמאו מעט מעט, או ששתה מן הדם מעט מעט - אם שהה מתחלה ועד סוף כדי שתית רביעית, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין.

י. כל האכלין האסורין, אינו חייב עליהן עד שיאכל אותן דרך הנאה; חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרם, לפי שלא

ומכר והביא לו, הרי זה אסור; מפני שהישראל רוצה בקיומו, כדי שיפרע ממנו חובו.

כב. וכן גר וגוי שהיו שתפין, וכאו לחלק - אין הגר יכול לומר לגוי: 'טל אתה עבודה זרה ואני מעות, אתה יין ואני פרות'; שהרי רוצה בקיומן, כדי שיטל כנגדן. אבל גר וגוי שיירשו את אביהן גוי - יכול הגר לומר לו: 'טל אתה עבודה זרה ואני מעות, אתה יין ואני פרות'; קל הוא שהקלו בירשת הגר, כדי שלא יחזר לסורו. ואם משבאו לרשות הגר, אסור.

כג. ישראל שמכר יינו לגוי - פסק [קבע מחיר] עד שלא מדד לו, דמיו מתרין; שמשפסק סמכה דעתו, ומשמשוף קנה, ויין נסך אינו נעשה עד שיגיע בו - נמצא בשעת מכירה הנה מתר. מדד לו עד שלא פסק הדמים, דמיו אסורין; שהרי לא סמכה דעתו אף על פי שמשוף, ונמצא כשנגע עדין לא סמכה דעתו לקח, ונאסר היין בנגיעתו, והרי זה כמוכר סתם יינם.

כד. במה דברים אמורים? בשמדד הישראל לכליו; אבל אם מדד לכלי הגוי, או לכלי ישראל שביר הגוי - צריך לקח את הדמים ואחר כך ימדד. ואם מדד ולא לקח דמים - אף על פי שפסק, דמיו אסורין; שמשגיגע לכלי, נאסר כסתם יינם.

כה. הנותן דינר לחנוני גוי, ואמר לפועלו הגוי: 'לך ושתה ואכל מן החנוני, ואני מחשב לו' - הרי זה חושש שמא ישתה יין; שזה כמי שקנה לו יין נסך, והשתהו. וכנגד זה בשביעית אסור, כגון שנתן דינר לחנוני ישראל עם הארץ, ואמר לפועלו הישראלי: 'לך ואכל ואני מחשב לו'; ואם אכל הפועל דבר שאינו מעשר, אסור.

כו. אבל אם אמר להם: 'אכלו ושתו בדינר זה', או שאמר להם: 'אכלו ושתו עלי מן החנוני ואני פורע' - אף על פי שגשתעבד, הואיל ולא נתיחד שעבודו, הרי זה מתר; ואינו חושש לא משום יין נסך, ולא משום שביעית, ולא משום מעשר.

כז. מלך שהיה מחלק יינו לעם, ולוקח מהן דמיו כפי מה שיירצה - אל יאמר אדם לגוי: 'הא לך מאתים זוו, והפנס תחתי באוצר המלך', כדי שיקח הגוי היין שכתבו בשם ישראל, ויתן הגוי הדמים למלך; אבל אומר לו: 'הא לך מאתים זוו, ומלטני מן האוצר'.

כח. גוי שנגע בינו של ישראל לאנסו, מתר למכר אותו יין לאותו הגוי שאסרו לבדו; שבין שנתפון זה הגוי להזיקו ולאסר יינו - הרי זה כמו ששברו או שרפו, שחייב לשלם; ונמצאו הדמים שלוקח ממנו דמי ההזק, לא דמי המכירה.

יום שלישי

הלכות מאכלות אסורות פרק יד

א. כל אסורי מאכלות שבתורה - שעורן בכזית בינוני, בין למלקות בין לכרת בין למיתה בידי שמים; וכבר

קדשים. ועדין הנה חלב זה מתר לגבוה ואסור להדיוט; נעשה נותר - מתוך שנוסף בו אסור לגבוה, נאסר להדיוט. והאוכל הנה הנה מתר בכשר בהמה ואסור בחלבה; נטמא - נאסר אף בכשרה, נוסף לו אסור על החלב. בא יום הפורים - כלל כל האכלין, ומתוך שנאסר אף בחלין, נוסף אסורו בחלב זה. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות מאכלות אסורות פרק טו

א. דבר אסור שנתערב בדבר מתר - מין בשאינו מינו, בנותן טעם; ומין במינו שאי אפשר לעמד על טעמו, ביטל ברב.

ב. ביצד? חלב הכליות שנפול לתוך הגריסין, ונמוח הכל - טועמין את הגריסין: אם לא נמצא בהן טעם חלב, הרי אלו מתרין; ואם נמצא בהן טעם חלב והיה בהן ממשו, הרי אלו אסורין מן התורה; נמצא בהן טעמו ולא היה בהן ממשו, הרי אלו אסורין מדברי סופרים.

ג. ביצד הוא ממשו? כגון שהיה מן החלב פזית בכל שלש ביצים מן התערבת. אם אכל מן הגריסין האלו קשולש ביצים - הואיל ויש בהן פזית מן החלב, לוקה; שהרי טעם האסור וממשו. אכל פחות ממשו - ביצים - מכין אותו מכת מרדות מדברייהם. וכן אם לא היה פתערבת פזית בכל שלש ביצים - אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקדורה, אינו לוקה אלא מכת מרדות.

ד. נפל חלב כליות לחלב האליה ונמוח הכל - אם היה חלב האליה פשנים בחלב הכליות, הרי הכל מתר מן התורה; אפלו חתיכת נבלה שנתערבה בשתי חתיכות של שחוטא, הכל מתר מן התורה. אכל מדברי סופרים - הכל אסור, עד שיאכד דבר האסור מעצם מעוטו, ולא יהיה דבר חשוב שעינו עומדת, כמו שיתבאר.

ה. ובכמה יתערב דבר האסור, ויאכד בעצם מעוטו? פשעור שנתנו חכמים: יש דבר ששעורו בששים, ויש ששעורו במאה, ויש ששעורו במאתים.

ו. נמצאת למד, שכל אסורין שבתורה - בין אסורין מלקות, בין אסורין ברת, בין אסורין הנגיה, שנתערבו במאכל המתר - מין בשאינו מינו, בנותן טעם; מין במינו שאי אפשר לעמד על הטעם, שעורו בששים או במאה או במאתים; חוץ מדין נסף, מפני חמרת עבודה זרה, וחוץ מטבל, שהרי אפשר לתקנו; ומפני זה, אסורין במינן בכל שהן, ושלא במינן, בנותן טעם כשאר האסורין.

ז. ביצד? טפת יין נסף שנפול עליה פמה חביות של יין - הכל אסור, כמו שיתבאר; וכן כוס של יין טבל שנתערב בחביות - הכל טבל, עד שיפריש תרומה ומעשרות הראויין לתערבת כמו שיתבאר במקומו.

ח. פרות שביעית - אף על פי שאם נתערבו במינן בכל שהוא, ושלא במינן בנותן טעם - אינן בכלל אסורי תורה; שאין אותה התערבת אסורה, אלא חייב לאכל כל התערבת בקדשת שביעית, כמו שיתבאר במקומו.

ט. חמץ בפסח - אף על פי שהוא מאסורי תורה, אינו

נאמר בהן אכילה, אלא הוציא אסור אכילתן בלשון אחרת - בלשון בשול ובלשון הקדש, לאסור אותן ואפלו שלא דרך הנגיה.

יא. ביצד? הרי שהמחה את החלב וגמאו כשהוא חם עד שנגנה גרונו ממנו, או שאכל חלב חי, או שערב דברים מרים כגון ראש ולענה לתוך יין נסף או לתוך קדירה של נבלה ואכלן כשהן מרין, או שאכל אכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאכל אדם - הרי זה פטור; ואם ערב דבר מר בתוך קדירה של בשר בחלב או ביין כלאי הפסח ואכלו - חייב.

יב. האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או כמתעסק - אף על פי שלא נתפון לגוף האכילה - הואיל ונהנה, חייב כמי שמתפון לעצמה של אכילה; והנהנה הפאה לו לאדם בעל כרחו באסור מכל האסורין - אם נתפון, אסור; ואם לא נתפון, מתר.

יג. האוכל מאכל אסור לתאבון, או מפני הרעב - חייב; ואם היה תועה במדבר ואין לו מה לאכול אלא דבר אסור - הרי זה מתר, מפני סכנת נפשות.

יד. עברה שהריחה מאכל אסור, כגון בשר קדש או בשר חזיר - מאכילין אותה מן הפרק. אם נתישבה דעתה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה פחות פחות מפשעור. ואם לא נתישבה דעתה, מאכילין אותה עד שתתישב דעתה.

טו. וכן הבריא שהריח דבר שיש בו חמץ וכיוצא בו מדברים שמערערין את הנפש, דינו כעברה.

טז. מי שאחזו בלמוס [רעב חזק] - מאכילין אותו דברים האסורין מיד, עד שיאירו עיניו; ואין מחזירין על דבר המתר, אלא ממהרין בנמצא. ומאכילין אותו הקל הקל תחלה; אם האירו עיניו, דיו; ואם לאו, מאכילין אותו החמור.

יז. ביצד? היו לפניו טבל ונבלה - מאכילין אותו נבלה תחלה, שהטבל במיתה; ונבלה וספיחי שביעית - מאכילין אותו ספיחי שביעית, שאסורין מדברי סופרים, כמו שיתבאר בהלכות שמיטה ויובל; טבל ושביעית - מאכילין אותו שביעית; טבל ותרומה - אם אי אפשר לתקן הטבל, מאכילין אותו טבל שאינו קדוש בתרומה. וכן כל פיוצא בזה.

יח. ככר בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא אם היה שני האסורין באין כאחת, או שהיה אסור מוסף, או אסור כולל; לפיכך יש אוכל פזית אחד ולוקה עליו חמש מלקיות - והוא, שהתרו בו בחמשה אסורין שנתקבצו בו. ביצד? כגון טמא שאכל פזית חלב שנותר מן המקדשין, ביום הפורים - לוקה משום אוכל חלב, ומשום אוכל נותר, ומשום אוכל ביום הפורים, ומשום טמא שאכל קדש, ומשום שנהנה מן הקדש ומעל.

יט. ולמה חל באן אסור על אסור? שבהמה זו היה חלבה אסור באכילה ומתו בהנהה. הקדישה - נאסר חלבה בהנהה, ומתוך שנוסף בו אסור הנהה, נוסף עליו אסור

ב.ש.ר - משערין אותו בששים, ואין שמן הגיד מן המגין; ואף על פי ששמן גיד הנשה מדבריהם, כמו שבארנו, הואיל וגיד הנשה בריה בפני עצמה, החמירו בו כאסורי תורה. והגיד עצמו - אין משערין בו ואינו אוסר, שאין בגידים בנותן טעם.

יח. אכל כחל [יד הבחמה] שנתבשל עם הכשור - בששים, וכחל מן המגין; הואיל והכחל מדבריהם, כמו שבארנו, הקלו בשעורו.

יט. ביצה שנמצא בה אפרוח, שנשלקה עם ביצים המתרות - אם הייתה עם ששים ואחת והיא, הרי הן מתרות; הייתה עם ששים בלבד, נאסרו הכל; מפני שהיא בריה בפני עצמה, עשו הכר בה והוסיפו בשעורה.

כ. אכל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף טהור, לא אסרה אותן; ואם טרף אלו עם אלו, או שנתערבה ביצת עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים אחרות - שעורן בששים.

כא. ומנין סמכו חכמים על שעור ששים? שהרי המורה מאיל נזיר, והיא הזרוע, אחד מששים משאר האיל; והיא מתבשלת עמו ואינה אוסרת אותו, שנאמר: "ולקח הפהן את הזרוע בשלה מן האיל".

כב. מין במינו ודבר אחר שנתערבו, כגון קדרה שהיה בה חלב אליה וגריסין, ונפל לתוכה חלב הפליות, ונמחה הכל ונעשה גוף אחד - רואין את חלב האליה ואת הגריסין כאלו הם גוף אחד, ומשערין חלב הפליות בגריסין ובאליה; אם היה אחד מששים - מתר, שהרי אי אפשר כאן לצמד על הטעם.

כג. והוא הדין לתרומות שנתערבו לשערן במאה, וכלאי הפרם או ערלה לשער אותן במאתים.

כד. כשמשערין בכל האסורין - בין בששים, בין במאה, בין במאתים - משערין במרק ובתבלין ובכל שיש בקדרה ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפול האסור, לפי אמרן הדעת; שהרי אי אפשר לעמד על מה שבלעה בצמצום.

כה. אסור לבטל אסורין של תורה, לכתחלה. ואם בטל, הרי זה מתר. ואף על פי כן, קנסו אותו חכמים, ואסרו הכל. ונראה לי, שפיון שהוא קנס, אין אוסרין תערובת זו אלא על זה העובר שבטל האסור, אכל לאחרים - הכל מתר.

כו. ביצד? הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה סאה, שהרי נאסר הכל - לא יביא מאה סאה אחרת ויצרף, כדי שתעלה באחד ומאתים; ואם עבר ועשה כן, הכל מתר. אכל באסור של דבריהם - מבטלין האסור לכתחלה.

כז. ביצד? חלב שנפול לקדרה שיש בה בשר עוף, ונתן טעם בקדרה - מרבה עלי בשר עוף אחר, עד שיבטל הטעם. וכן כל פיוצא בזה.

כח. כבר בארנו, שאם נתן דבר האסור טעמו בדבר המתר, נאסר הכל. במה דברים אמורים? בשהשביחו. אכל אם פגם זה האסור למתן והפסיד טעמו, הרי זה מתר; והוא שיהיה פוגם מתחלה ועד סוף; אכל אם פגם

בכללות אלו; לפי שאין התערבת אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערבת מתרת, כמו שבארנו. לפיכך אוסר בכל שהוא, בין במינו בין שלא במינו.

י. והוא הדין לתבואה חדשה שנתערבה בישנה מלפני העמר - אוסרת בכל שהוא, שהרי יש לה מתירין, שלאחר העמר יתר הכל. וכן כל דבר שיש לו מתירין, ואפלו היה אסורו מדבריהם, כגון אסור מקצה ונולד ביום טוב - לא נתנו בו חכמים שעור, אלא אפלו אחד בכמה אלפים אינו בטל; שהרי יש דרך שימתר בה, כגון הקדש ומעשר שני וכיוצא בהן.

יא. אכל הערלה, וכלאי הפרם, וחלב, ודם, וכיוצא בהן, וכן תרומות - נתנו חכמים בהן שעור, שאין בהן דרך התר לכל אדם.

יב. נראה לי, שאפלו דבר שיש לו מתירין, אם נתערב בשאינו מינו ולא נתן טעם - מתר; לא יהיה זה שיש לו מתירין חמור מטביל, שהרי אפשר לתקנו; ואף על פי כן שלא במינו בנותן טעם, כמו שבארנו. ואל תתמה על חמץ בפסח, שהתורה אסרה "כל מחמצת", לפיכך החמירו בו, כמו שבארנו.

יג. ואלו הן השעורין שנתנו חכמים: התרומה, והתרומת מעשר, והחלה, והפפורים - עולין [בטלים] באחד ומאה; וצריך להרים, ומצטרפין זה עם זה. וכן פרוסה של לחם הפנים לתוך פרוסות של חלין, עולין באחד ומאה. ביצד? סאה קמח מאחד מאלו, או סאה מכלן, שנפלה למאה סאה קמח של חלין, ונתערב הכל - מרים מן הכל סאה אחת כנגד סאה שנפלה, והשאר מתר לכל אדם; נפלה לפחות ממאה, נעשה הכל מדמע.

יד. הערלה וכלאי הפרם - עולין באחד ומאתים, ומצטרפין זה עם זה; ואינו צריך להרים. ביצד? רביעית של יין ערלה או כלאי הפרם, או שהיתה הרביעית מצטרפת משניהן, שנפלה לתוך מאתים רביעיות של יין - הכל מתר, ואינו צריך להרים פלוס; נפלה לפחות ממאתים, הכל אסור בהנזיה.

טו. ולמה צריך להרים התרומה, ולא רים ערלה וכלאי הפרם? שהתרומה, ממון פהנים; לפיכך, כל תרומה שאין פהנים מקפידין עליה, כגון תרומת הפליסין [תאנים גרועות] והתרובין ושעורין שבאדום - אינו צריך להרים.

טז. ולמה כפלו שעור ערלה וכלאי הפרם? מפני שהן אסורין בהנזיה. ולמה סמכו על שעור מאה בתרומות? שהרי תרומת מעשר אחד ממאה ומקדשת הכל, שנאמר: "את מקדשו ממנו"; אמרו חכמים: 'דבר שאתה מרים ממנו - אם חזר לתוכו, מקדשו'.

יז. שאר אסורין שבתורה כולן, כגון בשר שקצים ורמשים וחלב ודם וכיוצא בהן - שעורן בששים. ביצד? פזית חלב פליות שנפול לתוך ששים פזית מחלב האליה, הכל מתר; נפל לפחות מששים, הכל אסור. וכן אם נפל בשעורה חלב, צריך שיהיה שם כמו ששים שעורה. וכן בשאר אסורין. וכן שמן של גיד הנשה שנפול לקדרה של

חטין של חלין, ויש בו כדי לחמץ - הרי זו העסה בלא מדמע; וכן תבלין של תרומה שנפלו לקדרת חלין, ויש בהן כדי לתבל, והן ממין החלין - הכל מדמע, ואף על פי שהשאור או התבלין אחד מאלף. וכן שאור של בלאי הנכרם לתוף העסה, או תבלין של ערלה לתוף הקדרה - הכל אסור בהנחה.

ג. דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהוא - שבועה דברים; ואלו הן: אגוזי פרח, ורמוגי כדן [שמות מקומות], וקביות סתומות, וחלפות תרדין [סלק], וקלסי אכרוב, ודלעת יונית, וכפרות של בעל הבית.

ד. כיצד? רמון אחד מרמוגי כדן שהיה ערלה, ונתערב בכמה אלפים רמונים - הכל אסור בהנחה; וכן חבית סתומה של יין ערלה או פלאי הנכרם, שנתערבה בכמה אלפים חביות סתומות - הכל אסורין בהנחה. וכן שאר השבועה דברים.

ה. וכן חתיכה של נבלה, או של בשר בהמה או חיה או עוף או דג הטמאין, שנתערבה בכמה אלפים חתיכות - הכל אסור עד שיגביה אותה חתיכה, ואחר כך ישער השאר בששים; שאם לא הגביהה, הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה; והחתיכה השוכה אצלו, שהרי מתפבד בה לפני האורחין.

ו. והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב, או של חלין שנשחטו בעזרה, שהרי הן אסורין מדבריהם בהנחה, כמו שיתבאר בהלכות שחיטה - אוסרין בכל שהן, עד שיגביה אותן. וכן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין או עם הבשר - בזמן שמכירו, מגביהו והשאר מתר, שאין בגידין בנותן טעם. ואם אינו מכירו, הכל אסור; מפני שהוא בריה בפני עצמו, הרי הוא חשוב ואוסר בכל שהוא.

ז. וכן כל בעלי חיים, חשובין הן ואינן בטלין; לפיכך, שור הנסקל שנתערב באלף שורים, ועגלה ערופה באלף עגלות, או צפור מצרע השחוטת באלף צפורים, או פטר חמור באלף חמורים - כלן אסורין בהנחה. אבל שאר הדברים - אף על פי שדרכן למנות, הרי אלו עולין בשעורן.

ח. כיצד? אגדה של ירק מפלאי הנכרם שנתערבה במאתים אגדות, או אתרוג של ערלה שנתערב במאתים אתרוגין - הכל מתר. וכן כל פיוצא בהן.

ט. יראה לי, שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות, כגון אגוזי פרח ורמוגי כדן בארץ ישראל באותן הזמנים - שהוא אוסר בכל שהוא, לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן; ולא הזכירו אלו, אלא שהן אוסרין בכל שהן בכל מקום, והוא הדין לכל פיוצא בהן בשאר מקומות. ודבר ברור הוא שכל אסורין האלו מדבריהם.

י. נפל רמון אחד מן התערבת הזאת, לשני רמונים אחרים מרמוגי כדן, ונפל מן השלישה רמון אחד לרמונים אחרים - הרי אלו האחרים מתרין, שהרי הרמון של תערבת הראשונה בטל ברכ; ואם נפל מן התערבת

בתחלה, וסופו להשביח, או השביח בתחלה, אף על פי שסופו לפגם - הרי זה אסור.

כט. ומי יטעם את התערבת? אם היה המערב תרומות עם החלין, טועם אותן הבהן. אם היה טעם התרומה נכר - הכל מדמע [תערובת תרומה וחולין]. ובהלכות תרומות יתבאר דין המדמע.

ל. ואם היה בשר בחלב, או יין נסוף, ויין ערלה וכלאי הנכרם שנפלו לדבש, או בשר שקצים ורמשים שנתבשל עם הירק, וכיוצא בהן - טועם אותן הגוי, וסומכין על פיו. אם אמר: 'אין בו טעם', או שאמר: 'יש בו טעם, ומטעם רע הוא והרי פגמו' - הכל מתר; והוא שלא יהיה סופו להשביח, כמו שבארנו. ואם אין שם גוי לטעם - משערין אותו בשעורו, בששים או במאה או במאתים.

לא. עכבר שנפל לשכר או לחמץ - משערין אותו בששים; שאנו חוששין שמה טעמו בשכר ובחמץ משביח. אבל אם נפל ליין או לשמן או לדבש - מתר, ואפלו נתן טעם; מפני שטעמו פוגם - שכל אלו צריכין להיותן מבשמים, וזה מסריחן ומפסיד טעמן.

לב. גדי שצלה אותו בחלבו, אסור לאכל אפלו מקצה אונן - שהחלב נבלע באכריו, והוא משביחו ונותן בו טעם. לפיכך, אם היה כחוש ולא היה בו חלב בליות, ולא חלב קרב אלא מעט כאחד מששים - קולף ואוכל, עד שמיגע לחלב. וכן ירף שצלאה בגיד הנשה שבה - קולף ואוכל עד שהוא מגיע לגיד, ומשליכו. וכן בהמה שצלאה שלמה ולא הסיר ממנה לא חוטין ולא קרומות האסורות - קולף ואוכל, וכיון שיגיע לדבר אסור, חותכו ומשליכו; שאין בגידין בנותן טעם, כדי לשער בהן.

לג. אין צולין בשר שחוטת עם בשר נבלה או בהמה טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעין זה בזה; ואם צלאן - הרי זה מתר, ואפלו היתה האסורה שמנה הרבה והמתרת רזה, שהריח אינו אוסר, ואין אוסר אלא עצמו של אסור.

לד. בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחוטת - הרי זה נאסר, מפני שתמצית הנבלה נבלעת בגוף בשר השחוטת, ואי אפשר לעמד כאן לא על הטעם ולא על השעור. וכן בשר דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור, נאסר מפני צירו; אבל אם היה המליח טהור והתפל דג טמא - לא נאסר המליח, שהתפל בולע מן המליח. דג טמא שכבשו עם דג טהור - ציר הכל אסור, אלא אם פן היה הטמא אחד ממאתים מן הטהור.

הלכות מאכלות אסורות פּרָק טז

א. כל השעורין האלו שנתנו חכמים בדבר האסור שנתערב במינו המתר - בשלא היה הדבר האסור מחמץ או מתבל, או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא נתערב ונדמע בדבר המתר; אבל אם היה מחמץ או מתבל או דבר חשוב - אוסר בכל שהוא.

ב. כיצד? שאור של חטין של תרומה שנפל לתוף עסת

הכל מתר: ותעלה התרומה באחד ומאה, ואף על פי שמקצת המאה המעלין אותה עולה או כלאי הכרם.

יט. וכן העולה מעלה את כלאי הכרם, וכלאי הכרם את העולה, וכלאי הכרם את כלאי הכרם, והעולה את העולה. כיצד? מאתיים סאה של עולה או של כלאי הכרם שנפלו לארבעים אלף חלין, ואחר כך נפל לכל מאתיים סאה וסאה של עולה או של כלאי הכרם - הכל מתר; שבינו שבטל האסור שנפל תחלה, נעשה הכל כחלין המתירין.

כ. בגד שצבעו בקלפי עולה, ישרף; ונתערב באחרים, יעלה באחד ומאתים. תבשיל שבשלו בקלפי עולה, ופת שאפיה בקלפי עולה או בכלאי הכרם - ישרף התבשיל והפת, שהרי הנחתו נפרת בהן; ונתערבו באחרים, יעלו באחד ומאתים.

כא. וכן בגד שארג בו מלא הסיט (שישית זרת) שצבעו בעולה, ואין ידוע איזה הוא - יעלה באחד ומאתים. ונתערבו סמני עולה בסמני התר - יעלו באחד ומאתים; מי צבע במי צבע - יבטל ברב.

כב. תנור שהסיקו בקלפי עולה ובכלאי הכרם, בין חדש בין ישן - יוצן, ואחר כך יחם אותו בעצי התר; ואם בשל בו קדם שייצן, בין פת בין תבשיל - הרי זה אסור בהנחה; יש שבח עצי אסור בפת או בתבשיל. גרף את כל האש, ואחר כך בשל או אפה בחמו של תנור - הרי זה מתר, שהרי עצי אסור הולכו להם.

כג. קערות וכוסות וקדרות ויצולחיות שבשולן היוצר בקלפי עולה - הרי אלו אסורין בהנחה, שהרי דבר האסור בהנחה עשה אותן חרש.

כד. פת שבשלה על גבי גחלים של עצי עולה, מתרת; כיון שנעשו גחלים - הלך אסורן, אף על פי שהן בוצרות. קדרה שבשל אותה בקלפי עולה או בכלאי הכרם, ובעצי התר - הרי התבשיל אסור, ואף על פי שזה וזה גורם; שבשעה שנתבשלה מחמת עצי אסור, עדין לא באו עצי התר; ונמצא מקצת הבשול בעצי התר ומקצתו באסור. **כה.** נטיעה של עולה שנתערבה בנטיעות, וכן ערוגה של כלאי הכרם בערוגות - הרי זה לוקט לכתחלה מן הפל: אם היתה נטיעה במאתים נטיעות, וערוגה במאתים ערוגות - הרי כל הנלקט מתר; ואם היו בפחות מזה, הרי כל הנלקט אסור. ולמה התירו לו ללקט לכתחלה, והיה מן הדין שאסורין לו הכל עד שיטריח ויוציא הנטיעה והערוגה האסורה? שהדבר חזקה, שאין אדם אסור פרמו בנטיעה אחת, ואלו היה יודעה היה מוציאה.

כו. המעמיד גבינה בשרף פגי עולה, או בקבת תקרבת עבודה זרה, או בחמץ יין של גויים - הרי זו אסורה בהנחה; אף על פי שהוא מין בשאינו מינו, ואף על פי שהוא כל שהוא - שהרי הדבר האסור הוא הנפר, והוא שעשה אותה גבינה.

כז. העולה וכלאי הכרם, דין הפרות שלהן שישרפו;

הראשונה רמון לאלף, בלן אסורין; לא נאמר בטל ברב, אלא להתיר ספק ספקו - שאם יפל מן התערבת השניה למקום אחר, אינו אסור. וכן כל פיוצא בזה.

יא. נתפצעו אגוזים אלו שנאסרו בלן מפני אגוז עולה שביניהן, או נתפרדו הרמונים, ונתפתחו החביות, ונתחתכו הדלועין, ונתפרסו הכפרות אחר שנאסרו - הרי אלו יעלו באחד ומאתים; והוא הדין לחתיכת גבלה שדוכה בכלל החתיכות ונעשה הכל כמוה, שהיא עולה בששים.

יב. ואסור לפצע [לרסק] האגוזים, ולפרד הרמונים, ולפתח החביות אחר שנאסרו, כדי שיעלו באחד ומאתים - שאין מבטלין אסור לכתחלה; ואם עשה כן, קונסין אותו ואוסרין עליו כמו שבארנו.

יג. שאור של כלאי הכרם ושל תרומה שנפלו לתוך העסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ובשניהן כשיצטרפו כדי לחמץ - אותה עסה אסורה לישראל ומתרת לכהנים. וכן תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך הקדרה, ולא באחד מהם כדי לתבל, ובשניהן כדי לתבל - אותה קדרה אסורה לישראל, שהרי דבר האסור להם תבלה; ומתרת לכהנים.

יד. תבלין שהן שנים או שלשה שמות ממין אחד, או שלשה מינין משם אחד - מצטרפין לתבל ולאסור, וכן לחמץ. כיצד? שאור של חטין ושאור של שעורין - הואיל ושם שאור אחד הוא, אינן כמין ושאינו מינו, אלא הרי הן כמין אחד; ומצטרפין לשער בהן כדי לחמץ בעסה של חטין, אם היה טעם שניהם טעם חטין, או כדי לחמץ בעסה של שעורים, אם היה טעם שניהם טעם שעורים.

טו. שלשה שמות ממין אחד כיצד? בגון כרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה - אף על פי שלכל אחד מהן שם בפני עצמו - הואיל והן מין אחד, מצטרפין לתבל.

טז. עסה מחמצת שנפלה לתוכה שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם, וכן קדרה מתבלת שנפלו לתוכה תבלין של תרומה או של עולה או של כלאי הכרם - אם יש בשאור כדי לחמץ אלו היתה העסה מצה, ובתבלין כדי לתבל הקדרה אלו היתה תפלה - הרי הכל אסור; ואם אין בהן כדי לתבל ולחמץ - יעלו בשעורן, תרומה באחד ומאה, ועולה וכלאי הכרם באחד ומאתים.

יז. התרומה מעלה את העולה ואת כלאי הכרם. כיצד? סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים חלין, ואחר כך נפל לכל חצי סאה של עולה או של כלאי הכרם - אין כאן אסור עולה, ולא אסור כלאי הכרם; שהרי עלה באחד ומאתים, ואף על פי שמקצת המאתים תרומה.

יח. וכן העולה וכלאי הכרם מעלין את התרומה. כיצד? מאה סאה של עולה או של כלאי הכרם שנפלו לעשרים אלף של חלין, נעשת כל התערבת עשרים אלף ומאה; ואחר כך נפל לכל מאתיים סאה וסאה של תרומה - הרי

היום. ואם בשל ביה מין בשר, התבשיל אסור; בשל ביה מין אחר, בנותן טעם.

ב. ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה בלבד, הואיל ועדין לא נפגם השמן שנבלע בקדרה; ומדברי סופרים, לא יבשל ביה לעולם. לפיכך אין לוקחין כלי חרש ישנים מן הגויים שנשתמשו בהן בחמין, כגון קדרות וקערות, לעולם, ואפלו היו שועין באבר; ואם לקח, ובשל בהן מיום שני והלאה - התבשיל מותר.

ג. הלוקח כלי תשמיש סעודה מן הגויים, מכלי מתכות וכלי זכוכית - דברים שלא נשתמש בהן כל עקר - מטבילין במי מקנה, ואחר כך יהיו מותרין לאכל בהם ולשתות. ודברים שנשתמש בהן על ידי צונן, כגון כוסות וצלוחיות וקיתונות - מדיחין ומטבילין, והן מותרין. ודברים שנשתמש בהם על ידי חמין, כגון יורות וקמקמוסין ומחמי חמין - מגעילין ומטבילין, והן מותרין. ודברים שנשתמש בהן על ידי האור, כגון שפודין ואסקלאות - מלבנן באור עד שתנשר קלפתן, ומטבילין והן מותרין.

ד. כיצד מגעילין? נותן יורה [סיר] קטנה לתוך יורה גדולה, וממלא עליה מים עד שיצופו על הקטנה, ומרתיחה יפה יפה; ואם הייתה יורה גדולה - מקיף על שפתה בצק או טיט, וממלאה מים עד שיצופו המים על שפתה, ומרתיחה. וכל שנשתמש בהן עד שלא הרתיח, או עד שלא הדיח, ועד שלא הלבין, ועד שלא הטביל - מותר; שכל השמן שבהן נותן טעם לפגם הוא, כמו שבארנו.

ה. טבילה זו שמתבילין כלי הסעודה הנלקחין מן הגויים, ואחר כך יתרו לאכילה ושתיה - אינן לענין טמאה וטהרה, אלא מדברי סופרים. ורמז לה - "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהרו"; ומפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי געולי גויים, לא מידי טמאה; שאין לה טמאה שאינה עולה אלא על ידי האש; וכל הטמאים, בטבילה עולין מטמאתן; וטמאת מת, בהזאה וטבילה. ואין שם אש כלל אלא לענין געולי גויים. וכינון שפתיב "וטהרו", אמרו חכמים: 'הוסף לו טהרה אחר עברתו באש להיתרו מגעולי גויים'.

ו. לא חיבו בטבילה זו, אלא כלי מתכות של סעודה הנלקחין מן הגויים; אבל השואל מן הגויים, או שמשפן הגוי אצלו כלי מתכות - מדיח או מרתיח או מלבן, ואינו צריך להטביל. וכן אם לקח כלי יעץ או כלי אבנים - מדיח או מרתיח, ואינו צריך להטביל. וכן כלי חרש החדשים, אינו צריך להטביל; אבל השועים באבר, הרי הן ככלי מתכות וצריכין טבילה.

ז. הלוקח ספין מן הגויים - מלבנה באור [באש], או משחיזה ברחים שלה. ואם הייתה ספין יפה שאין בה פגיונות - די לו אם נעצה בקרקע קשה עשרה פעמים, ואוכל בה צונן; ואם היו בה פגיונות, או שהייתה יפה ורצה לאכל בה חמין או לשחט בה - מלבנה או משחיזה בלה. שחט בה קדם שיטהרנה, מדיח מקום השחיטה; ואם קלף, הרי זה משבח.

והמשקין שלהן יקברו, מפני שאי אפשר לשרף המשקין. **כח.** יין שנתנסף לעבודה נרה שנתערב עם היין - הכל אסור בהנזה בכל שהוא, כמו שאמרנו. במה דברים אמורים? בשהורק היין המתערב על טפה של יין נסוף; אבל אם ערה יין נסוף מצלצול [כלי] קטן לתוך הבור של יין - אפלו ערה כל היום פלו, ראשון ראשון בטל. ערה מן החבית - בין שערה מן המתערב לאסור, או מן האסור למתערב - הכל אסור, מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול.

כט. נתערב סתם יינם ביין - הרי זה אסור בכל שהוא, בשתייה; וימכר פלו לגויים, ולוקח דמי היין האסור שבו ומשליכו לים המלח, ויהנה בשאר המעות. וכן אם נתערבה חבית של יין נסוף בין החביות - הכל אסורין בשתייה, ומתרין בהנזה; ויוליף דמי אותה חבית לים המלח, כשימכר הכל לגוי. וכן בחבית של סתם יינם.

ל. מים שנתערבו ביין, או יין במים - בנותן טעם, מפני שהן מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים? בשפנל המשקה המתערב לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המתערב - ראשון ראשון בטל; והוא שיורק מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד מעט מעט. והיאף יהיו המים אסורין? כגון שהיו נעבדין, או תקרבת עבודה נרה.

לא. בור של יין שפנל לתוכו קיתון של מים תחלה, ואחר כך נפל לתוכו יין נסוף - רואין את יין המתערב כאילו אינו, והמים שפנלו משערין בהן עם יין נסוף: אם ראוין לקבטל טעם אותו יין נסוף - הרי המים רבין עליו ומטבילין אותו, והרי הכל מותר.

לב. יין נסוף שפנל על הענבים - דיחין, והן מותרות באכילה; ואם היו מבקעות - בין שהיה היין ישן, בין שהיה חדש - אם נתן טעם בענבים, הרי אלו אסורות בהנזה; ואם לאו, הרי אלו מותרות באכילה.

לג. נפל על גבי תאנים - הרי אלו מותרות, מפני שהיין פוגם בטעם התאנים.

לד. יין נסוף שפנל על החטים - הרי אלו אסורות באכילה, ומותרות בהנזה. ולא ימכרם לגוי, שמא יחזר וימכרם לישראל. אלא כיצד עושה? טוחן אותן, ועושה מהן פת, ומוכרה לגויים שלא בפני ישראל, כדי שלא יקחו אותה ישראל מן הגוי - שהרי פת גויים אסורה, כמו שיתבאר. ולמה אין בודקין את החטים בנותן טעם? מפני שהן שואבות, והיין נבלע בהן.

לה. יין נסוף שהחמין, ונפל לתוך חמץ שחר - אסור בכל שהוא, מפני שהוא במינו; ששניהן חמץ הן. ויין שנתערב עם החמץ, בין שפנל חמץ ליין בין שפנל יין לחמץ - משערין אותו בנותן טעם.

יום רביעי

הלכות מאכלות אסורות פרק יז

א. קדרה של חרש שנתבשל בה בשר נבלה או בשר שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוטטה באותו

והפך ישראל בכשר והגיס בקדרה, או שהניח ישראל וגמר הגוי - הרי זה מתר.

יז. דג שמלחו גוי, ופרות שעששן, עד שהכשירן לאכילה - הרי אלו מתרין; מליח אינו כרותם בגזרה זו, והמעשן אינו כמבשל. וכן קליות של גויים - מתרין, ולא גזרו עליהן; שאין אדם מוזמן חבירו על הקליות.

יח. פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן, ששולקין אותן הגויים ומוכרין אותן - אסורין משום בשולי גויים, במקום שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת; ומשום געולי גויים, בכל מקום, שמא יבשלו אותן עם הבשר, או בקדרה שבשלו בה בשר. וכן הספגנין שקולין אותן הגויים בשמן, אסורין אף משום געולי גויים.

יט. גוי שבשל ולא נתפנן לבשול, הרי זה מתר. ביצד? גוי שהצית אור באגם כדי להעביר החציר, ונתבשלו בו חגבים - הרי אלו מתרין, ואפלו במקום שהן עולין על שלחן מלכים משום פרפרת; וכן אם חרף הראש להעביר השער - מתר לאכל מן הדלדולין ומן ראשי אוננים שנצלו בשעת חריכה.

כ. תמרים ששלקו אותן גויים - אם היו מתוקין מתחלתן, הרי אלו מתרין; ואם היו מרין ומתקן הבשול, הרי אלו אסורין; היו בינוניים, הרי אלו אסורין.

כא. קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחמץ, הרי זה אסור; אבל קלי של חטים ושעורים שלשין אותן במים, הרי זה מתר.

כב. שמן של גויים, מתר; ומי שאוסרו - הרי זה עומד בחטא גדול, מפני שהמרה על פי בית דין שהתירוהו; ואפלו נתבשל השמן, הרי זה מתר; ואינו נאסר לא מפני בשולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי, ולא מפני געולי גויים, מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו.

כג. וכן דבש של גויים שנתבשל, ועשו ממנו מיני מתיקה - מתר מטעם זה.

כד. כספן [פסולת תמרים] של גויים שהוחמו חמין, בין ביורה גדולה בין ביורה קטנה - מתר, מפני שנותן טעם לפגם הוא. וכן כבשין שאין דרכן לתת לתוכן חמץ או יין, או זיתים הפכושין, וחגבים הפכושין שבאין מן האוצר - מתרין. אבל חגבים וכבשים שמולפין עליהן יין, אסורין; וכן אם היו מולפין עליהן חמץ, ואפלו חמץ שכר - אסורין.

כה. ומפני מה אסרו חמץ שכר של גויים? מפני שמשליכין לתוכו שמרי יין; לפיכך הנלקח מן האוצר, מתר.

כו. המורקס [שמן דג] - במקום שדרכן לתת לתוכו יין, אסור; ואם היה היין יקר מן המורקס, מתר. וכזה מורין בכל דבר שחוששין לו שמא יכרו בו הגויים דבר אסור - שאין אדם מערב היקר בזול, שהרי מפסיד; אבל מערב הזול ביקר, כדי להשתפר.

כז. קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות, או שעשה

ח. ספין ששחט בה טרפה - לא ישחט בה עד שידיחה, אפלו בצונן; או מקנחה בכליות של בגדים.

ט. ויש שם דברים אחרים, אסרו אותן חכמים; ואף על פי שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן כדי להתרחק מן הגויים - עד שלא יתערבו בהם ישראל, ויבואו לידי חתנות; ואלו הן: אסרו לשותות עמהן, ואפלו במקום שאין לחש ליין נסף; ואסרו לאכל פתן או בשוליהן, ואפלו במקום שאין לחש לגעוליהן.

י. ביצד? לא ישתה אדם במסכה של גויים, ואף על פי שהוא יין מבשל שאינו נאסר, או שהיה השותה מפליו לבדו; ואם היה רב המסכה ישראל, מתר. ואין שותין שכר שלהן שעושין מן התמרים והתאנים וכיוצא בהן; ואינו אסור אלא במקום מכירתו, אבל אם הביא השכר לביתו ושתהו שם, מתר; שעקר הגזרה, שמא יסעד אצלן.

יא. יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן, מתר לשותותן בכל מקום; דבר שאינו מצוי - לא גזרו עליו. יין צמוקים, הרי הוא פנין ומתנסף.

יב. אף על פי שאסרו פת גויים, יש מקומות שמקלין בדבר ולוקחין פת מן הנחתום הגוי, במקום שאין שם נחתום ישראל; ובכשדה, מפני שהיא שעת הדחק. אבל פת בעלי בתים, אין שם מי שמורה בה להקל; שעקר הגזרה משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים, יבוא לסעד אצלן.

יג. הדליק הגוי את התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה גוי, או שהדליק הגוי ואפה הגוי ויבא ישראל ונער האש מעט או כבשו לאש - הואיל ונשתתף במלאכת הפת, הרי זה מתר; ואפלו לא נרק אלא עץ לתוף התנור - התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות הכר שהפת שלהן אסורה.

יד. גוי שבשל לנו יין או חלב או דבש או פרישין [סוג פרו], וכיוצא באלו מכל דבר הנאכל כמות שהוא חי - הרי אלו מתרין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי, כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות; אם בשלן הגוי מתחלה ועד סוף, ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן - הרי אלו אסורין, משום בשולי גויים.

טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא בהן; אבל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון תורמוסין ששלקו אותן גויים - אף על פי שאינן נאכלין חיים, הרי אלו מתרין. וכן כל פיצא בהן; שעקר הגזרה משום חתנות, שלא יזמנו הגוי אצלו בסעודה, ודבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, אין אדם מוזמן את חברו עליו.

טז. דגים קטנים שמלחן ישראל או גוי, הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בשול; ואם צלנן גוי אחר כן, מתרין. וכל שבשלו ישראל מעט בשולו, בין בתחלה בין בסוף - מתר; לפיכך, אם הניח הגוי בשר או קדרה על גבי האש

בין במזיד - הכָּשֶׁר מֵתֵר. וְאִסוּר לֵאכֹל מִן הַשְּׁחוּטָה, כֹּל זְמַן שֶׁהִיא מִפְרָכֶסֶת. וְהָאוֹכֵל מִמֶּנָּה קֹדֶם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְהָרִי הוּא בְּכֻלָּל "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם"; וְאִינוּ לוֹקֵה. וּמֵתֵר לְחֻתְּךָ מִמֶּנָּה אַחַר שֶׁחִטָּה קֹדֶם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁה, וּמוֹלְחֹו יָפֵה יָפֵה וּמְדִיחֹו יָפֵה יָפֵה, וּמְנִיחֹו עַד שֶׁתָּמוּת; וְאַחַר כֵּן יֵאָכְלוּ.

ג. דָּגִים וְחִגְבִּים - אֵינָן צְרִיכִין שְׁחִיטָה, אֲלֵא אֲסַפְתָּן הִיא הַמִּתְרַת אוֹתָן; הֵרִי הוּא אוֹמֵר: "הֵצֵאן וּבְקָר יִשְׁחַט לָהֶם, וּמִצָּא לָהֶם; אִם אַתְּ כֹּל דָּגֵי הַיָּם יֵאֶסְף לָהֶם, וּמִצָּא לָהֶם" - אֲסַפְתָּ דָּגִים כְּשֶׁחִיטַת בְּקָר וְצֵאן; וּבְחִגְבִּים נֹאמֵר: "אֲסַף הַחִסִּיל", בְּאֲסַפָּה לְבִדְהָ. לְפִיכֵן אִם מָתוּ מֵאֲלִיָּהֶן בְּתוֹךְ הַיָּם, מִתְרִין; וּמֵתֵר לֵאכֹלָן חַיִּים.

ד. זְבִיחָה זוֹ הָאִמּוּרָה בְּתוֹרָה סֵתֶם - צְרִיף לְפָרֵשׁ אוֹתָהּ, וְלִידַע בְּאִיזָה מְקוֹם מִן הַבְּהֵמָה שׁוֹחֲטִין, וְכַמָּה הוּא שְׁעוֹר הַשְּׁחִיטָה, וּבְאִיזָה דָּבָר שׁוֹחֲטִין, וּמִתִּי שׁוֹחֲטִין, וְהֵיכָן שׁוֹחֲטִין, וְכִיצַד שׁוֹחֲטִין, וּמֵהֵם הַדְּבָרִים הַמִּפְסִידִין אֶת הַשְּׁחִיטָה, וּמִי הוּא הַשׁוֹחֵט. וְעַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, צְנוּנוּ בְּתוֹרָה וְאָמַר: "וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ - וְאֶבְלַת בְּשַׁעְרֶיךָ", שְׁכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל פֶּה צְנוּנוּ בְּהוֹן, כְּאֲשֶׁר תוֹרָה שְׁבַעֲלָ פֶה, שֶׁהִיא הַנִּקְרָאת 'מִצְוָה', כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּתַחֲלַת חֲבוּרָה זֶה.

ה. מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה מִן הַחַי - הוּא הַצְּנוּאָר, וְכֹל הַצְּנוּאָר כְּשֶׁר לְשְׁחִיטָה. כִּיצַד? בּוֹשֵׁט - מִתְחַלֵּת הַמְּקוֹם שֶׁכְּשֹׁחֲטוֹתְכִין אוֹתוֹ מִתְקַבֵּץ, עַד מְקוֹם שֶׁיִּשְׁעִיר וְיִתְחַלֵּל לְהִיּוֹת פְּרָצִין פְּרָצִין [מחוּספּוּס] כְּכֹרֵשׁ - זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בּוֹשֵׁט.

ו. שְׁחַט לְמַעַלָּה מִמְּקוֹם זֶה, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'תְּרַבֵּץ הַבּוֹשֵׁט', אוֹ לְמַטָּה מִמְּקוֹם זֶה, וְהוּא מִתְחַלֵּת בְּגֵי מַעֲיִם - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וְשְׁעוֹר תְּרַבֵּץ הַבּוֹשֵׁט שְׂאִינוּ רְאוּי לְשְׁחִיטָה לְמַעַלָּה - בְּבִהֶמָה וְחִיָּה, כְּדִי שְׂאִיחוֹ בְּשִׁתִּי אֲצַבְעוֹתָיו; וּבְעוֹף, הַכֹּל לְפִי גְדֹלוֹ וְקִטְנוֹ.

ז. וְאִיזָה הוּא מְקוֹם שְׁחִיטָה בְּקִנָּה? מִשְׁפּוּי כּוֹבַע וְלִמְטָה, עַד רֹאשׁ כִּנְף הַרְאָה כְּשֶׁתִּמְשֹׁף הַבְּהֵמָה צְנוּאָרָה לְרַעוּת - זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בְּקִנָּה. וְכֹל שֶׁכְּנָגַד הַמְּקוֹם הַזֶּה מִבְּחוּץ, נִקְרָא 'צְנוּאָר'.

ח. אֲנִסָּה הַבְּהֵמָה עֲצָמָה וּמִשְׁכָּה צְנוּאָרָה הַרְבֵּה, אוֹ שְׂאִיִּם הַשׁוֹחֵט אֶת הַסִּימָנִין וּמִשְׁכָּן לְמַעַלָּה, וְשָׁחַט בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה בְּצִנוּאָר, וְנִמְצָאת הַשְּׁחִיטָה בְּקִנָּה אוֹ בּוֹשֵׁט שְׂלֵא בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה - הֵרִי זוֹ סֶפֶק נִבְלָה. [ט] וְצְרִיף הַשׁוֹחֵט שְׂשִׁיחַט בְּאֲמָצַע הַצְּנוּאָר; וְאִם שָׁחַט מִן הַצְּדִיךְ, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

ט. וְכַמָּה הוּא שְׁעוֹר הַשְּׁחִיטָה? שְׁנֵי הַסִּימָנִין שֶׁהֵן הַקְּנָה וְהַבּוֹשֵׁט - הַשְּׁחִיטָה הַמַּעַלָּה שֶׁיִּתְחַבְּבוּ שְׁנֵיהֶן בֵּין בְּבִהֶמָה בֵּין בְּעוֹף, וְלִזֶּה יִתְכּוֹן הַשׁוֹחֵט; וְאִם שָׁחַט רַב אֶחָד מֵהֶן בְּעוֹף, וְרַב הַשְּׁנָיִם בְּבִהֶמָה וּבְחִיָּה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

י. שְׁחַט הָאֶחָד כֹּל וְחִצֵּי הַשְּׁנֵי, בְּבִהֶמָה - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. רַבּוֹ שֶׁל זֶה וְרַבּוֹ שֶׁל זֶה - אֵף עַל פִּי שְׂלֵא שָׁחַט

מִלְּאִכָּה בְּשֶׁבֶת - אֵין בֵּית דִּין מְצוּיִן עֲלֵיו לְהַפְרִישׁוֹ, לְפִי שְׂאִינוּ כֵּן דַּעַת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׁעֲשֶׂה מַעֲצָמוֹ; אֲבָל לְהֵאֲכִילוֹ בְּיָדִים - אִסוּר, וְאֶפְלוּ דְבָרִים שְׂאִסוּרִין מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְכֵן אִסוּר לְהַרְגִילוֹ בְּחֻלּוֹל שְׁבֶת וּמוֹעֵד, וְאֶפְלוּ בְּדְבָרִים שֶׁהֵן מִשׁוּם שְׁבֹוֹת.

כח. אֵף עַל פִּי שְׂאִין בֵּית דִּין מְצוּיִן לְהַפְרִישׁ אֶת הַקֶּטֶן, מִצְוָה עַל אֲבִיו לְגַעַר בּוֹ וּלְהַפְרִישׁוֹ - כְּדִי לְחַנּוּכוֹ בְּקִדְשָׁה וּפְרִישָׁה, שֶׁנֹּאמֵר: "חֲנֹךְ לְנַעַר עַל פִּי דְרָכֹו" וְגו'.

כט. וְאִסְרוּ חֻכְמִים מְאֻכְלוֹת וּמִשְׁקִין שֶׁנִּפְשׁ רַב כְּגֵי אָדָם קֵהָה מִהֶן, כְּגוֹן מְאֻכְלוֹת וּמִשְׁקִין שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּהֶן קִיא אוֹ צוּאָה וְלַחֵה סְרוּחָה וְכִיוּצָא בְּהֶן; וְכֵן אִסְרוּ לֵאכֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּכָלִים הַצּוּאִים שֶׁנִּפְשׁוּ שֶׁל אָדָם מִתְּאוּנָנָה מִהֶן, כְּגוֹן כְּלֵי בֵּית הַפֶּסֶא וְכֵלֵי זְכוּכִית שֶׁל סְפָרִין [מְקוּיִי דַס] שֶׁגוֹרְעִין בְּהֶן אֶת הַדָּם וְכִיוּצָא בְּהֶן;

ל. וְכֵן אִסְרוּ לֵאכֹל בְּיָדִים מְזוּמָוֹת, וְעַל גְּבֵי כָלִים מְלַכְלְכִין; שְׁכָל דְבָרִים אֵלֶּה, בְּכֻלָּל "אַל תִּשְׁקְצוּ אֶת נִפְשֹׁתֵיכֶם". וְהָאוֹכֵל מְאֻכְלוֹת אֵלֶּה, מְכִין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.

לא. וְכֵן אִסוּר לְאָדָם שִׁישְׁהָה אֶת נִקְבֵיו כְּלָל, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטָנִים; וְכָל הַמִּשְׁהָה נִקְבֵיו - הֵרִי זֶה בְּכֻלָּל מִשְׁקֵץ נִפְשׁוֹ, יָתֵר עַל חֲלָאִים רְעִים שֶׁיָּבִיא עַל עַצְמוֹ, וְיִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. אֲלֵא רְאוּי לוֹ לְהַרְגִיל עַצְמוֹ בַּעֲתֵים מְזוּמָנִים, כְּדִי שְׂלֵא יִתְרַחַק בְּפִנֵּי כְּגֵי אָדָם, וְלֹא יִשְׁקֵץ נִפְשׁוֹ.

לב. וְכֹל הַנּוֹזֵהר בְּדְבָרִים אֵלֶּה - מְבִיא קְדֻשָּׁה וְטְהָרָה יִתְרָה לְנִפְשׁוֹ, וּמְמַרְק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֹּאמֵר: "וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיַּתֶם קְדָשִׁים, כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי".

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

הִלְכוֹת שְׁחִיטָה

יֵשׁ בְּכֻלְלָן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֶׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשַׁחַט וְאַחַר כֵּן יֵאָכֵל; (ב) שְׂלֵא לְשַׁחַט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בְּיוֹם אֶחָד; (ג) לְכַסּוֹת דָּם חַיָּה וְעוֹף; (ד) שְׂלֵא לְקַח הָאֵם עַל הַבְּנִים; (ה) לְשַׁלַּח הָאֵם, אִם לְקַחָה עַל הַבְּנִים. וּבְאִוֹר מִצְוֹת אֵלֶּה בְּפָרָקִים אֵלֶּה.

הִלְכוֹת שְׁחִיטָה פָּרָק א

א. מִצְוֹת עֲשֶׂה שִׁישַׁחַט מִי שֶׁרָצָה לֵאכֹל בְּשֶׁר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וְאַחַר כֵּן יֵאָכֵל, שֶׁנֹּאמֵר: "וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ, וְנֹאמֵר בְּכּוֹר בַּעַל מוֹם: "אֵף בְּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת הַצִּבִּי וְאֶת הָאֵיִל, כֵּן תֵּאָבְלוּ" - הָא לְמַדְתָּ, שֶׁחַיָּה כְּבִהֶמָה לְעִנְיָן שְׁחִיטָה; וּבְעוֹף הוּא אוֹמֵר: "אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל - וְשִׁפְף אֶת דָּמוֹ", מְלַמֵּד שֶׁשְּׂפִיכַת דָּם הַעוֹף כְּשְׂפִיכַת דָּם הַחַיָּה.

ב. וְהִלְכוֹת שְׁחִיטָה בְּכָלָן, אַחַת הִיא. לְפִיכֵן, הַשׁוֹחֵט בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף מְבָרֵךְ תַּחֲלָה: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצָנוּנוּ עַל הַשְּׁחִיטָה'; וְאִם לֹא בְּרַךְ, בֵּין בְּשׁוּגָ

ושני צדדין - כְּדֵי שֶׁלֹא יִהְיֶה בָּהּ פֶּגַם כָּלָל; וְאַחַר כֵּן יִשְׁחַט בָּהּ.

כד. וְצָרִיף לְבָדֵק בֵּן אַחֵר הַשְּׁחִיטָה - שְׂאֵם מִצָּא בָּהּ פֶּגַם אַחֵר הַשְּׁחִיטָה, הָרִי זֶה סֶפֶק נִבְלָה; שְׂמָא בְּעוֹר נִפְגְּמָה, וְכִשְׁשַׁחַט הַסִּימָנִין בְּסַכִּין פְּגוּמָה שָׁחַט. לְפִיכֵף, הַשְּׁחִיטָה בְּהַמּוֹת רַבּוֹת אוֹ עוֹפוֹת רַבִּים, צָרִיף לְבָדֵק בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת; שְׂאֵם לֹא בְּדֵק, וּבְדֵק בְּאַחֲרוֹנָהּ וְנִמְצְאוּת הַסִּימָנִין פְּגוּמָה - הַכֹּל סֶפֶק נִבְלוּת, וְאַפְלוּ הִרְאוּנָהּ.

כה. בְּדֵק הַסִּימָנִין וְשָׁחַט בָּהּ, וְלֹא בְּדָקָה אַחֵר שְׁחִיטָה, וְשֹׁבֵר בָּהּ עֶצֶם אוֹ עֵץ וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן, וְאַחֵר כֵּן בְּדָקָה וּמִצְאָה פְּגוּמָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה, שְׁחִיטָתוֹ הַסִּימָנִין שְׁנִפְגְּמָה בְּדָבָר קָשָׁה שֶׁשֹּׁבֵר בָּהּ; וְכֵן אִם פָּשַׁע בָּהּ וְלֹא בְּדָקָה, אוֹ שֶׁאֲבָדָה הַסִּימָנִין עַד שֶׁלֹא יִבְדֵק - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

כו. כָּל טֵבַח שֶׁלֹא בְּדֵק הַסִּימָנִין שְׁלוֹ שְׁשׁוּחַט בָּהּ לִפְנֵי חֶכֶם, וְשָׁחַט בָּהּ לְעֶצְמוֹ - בּוֹדְקִין אוֹתָהּ: אִם נִמְצְאוּת יָפָה וּבְדוּקָה - מְנַדִּין אוֹתוֹ, לְפִי שְׁסוּמָהּ עַל עֶצְמוֹ פַּעַם אַחֲרָת, וְתִהְיֶה פְּגוּמָה, וְיִשְׁחַט בָּהּ; וְאִם נִמְצְאוּת פְּגוּמָה - מַעֲבִירִין אוֹתוֹ, וּמְכַרְיִין עַל כָּל בִּשָׂר שֶׁשָּׁחַט שֶׁהוּא טְרֵפָה.

כז. כַּמָּה הוּא אֲרָף הַסִּימָנִין שְׁשׁוּחַט בָּהּ? כָּל שֶׁהוּא; וְהוּא שֶׁלֹא יִהְיֶה דָבָר דֵּק שְׁנוּקָב וְאִינוּ שׁוּחַט, כְּמוֹ רֹאשׁ הָאֲזֵמֶל הַקָּטָן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ.

כח. וּמַתִּי שׁוּחֲטִין? בְּכָל זְמַן, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה; וְהוּא שְׁתִּיהֵי אֲבוּקָה עִמוֹ, כְּדֵי שִׁירְאָה מֵהַ יַעֲשֶׂה; וְאִם שָׁחַט בְּאַפְלָה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

כט. הַשְּׁחִיטָה בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים אוֹ בַּשַּׁבָּת בְּשׁוּגָג - אֵף עַל פִּי שְׂאֵלוֹ הִיָּה מְזִיד, הִיָּה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ אוֹ מִתְחַיֵּב מִלְקוּת עַל יוֹם הַכַּפּוּרִים - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

הַלְכוֹת שְׁחִיטָה פָּרָק ב

א. בְּכָל מְקוֹם מִתֵּר לְשַׁחַט, חוּץ מִן הַעֲזָרָה; שְׂאִין שׁוּחֲטִין בְּעֲזָרָה אֲלֵא קְדָשִׁי מִזְבֵּחַ בְּלִבָּד; אֲבָל הַחֲלִין - אֲסוּר לְשַׁחֲטֵן בְּעֲזָרָה, בֵּין בְּהֵמָה בֵּין חַיָּה בֵּין עוֹף. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּבִשָׂר תֹּאנָה: "כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' - הֵא לְמִדְתּוֹ, שְׂאִין שׁוּחֲטִין בִּשָׂר תֹּאנָה, אֲלֵא חוּץ לְמְקוֹם אֲשֶׁר בָּחַר ה'";

ב. וְזֶה שֶׁנִּשְׁחַט חוּץ לְמְקוֹם, הוּא שֶׁמִּתֵּר לְאֲכָלוֹ בְּכָל הַשְּׁעָרִים. אֲבָל הַשְּׁחִיטָה חֲלִין בְּעֲזָרָה - אוֹתוֹ הַבִּשָׂר טְהוֹר, וְאֲסוּר בְּהִנָּה בְּבִשָׂר בְּחֵלֶב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ; וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ, וְאִפְרוּ אֲסוּר; אֲפִלוּ שָׁחַט לְרַפְּאָה, אוֹ לְאֲכִילַת גּוֹיִים, אוֹ לְהֶאֱכִיל לְכֹלְבַּיִם. אֲבָל הַנּוֹחַר בְּעֲזָרָה, וְהַמַּעֲקָר, וְגוֹי שֶׁשָּׁחַט, וְהַשְּׁחִיטָה וְנִמְצְאוּת טְרֵפָה, וְהַשְּׁחִיטָה בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף הַטְּמֵאִין בְּעֲזָרָה - הָרִי אֵלוֹ בְּלֵן מִתְרִין בְּהִנָּה.

ג. וְלֹא בְּהֵמָה וְחַיָּה בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל הַחֲלִין - אֲסוּר לְהַכְנִיסֵן לְעֲזָרָה, אֲפִלוּ בִשָׂר שְׁחוּטָה אוֹ פְרוֹת וּפֵת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; אִם עֶבֶר וְהַכְנִיסֵן, מִתְרִין בְּאַכִילָה כְּשֶׁהֵיוּ. וְדָבָרִים אֵלוֹ בְּלֵן, דְּבָרֵי קִבְלָה הֵן. וְכָל הַשְּׁחִיטָה חֲלִין בְּעֲזָרָה, אוֹ הַאוֹכֵל כְּזוֹת מִבִּשָׂר חֲלִין שֶׁנִּשְׁחַטוּ בְּעֲזָרָה - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִכַּת מְרֵדוֹת.

מִכֹּל אֶחָד מֵהֵן אֲלֵא יִתֵּר עַל חֲצִי כַּחוּט הַשְּׁעָרָה, הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה; בֵּינוֹן שֶׁשָּׁחַט יִתֵּר עַל חֲצִי בְּמִשְׁהוֹ, רַבּוֹ הוּא.

יא. שָׁחַט חֲצִי שֶׁל זֶה וְחֲצִי שֶׁל זֶה - אֲפִלוּ בְּעוֹף, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. קִנְיָה שֶׁהִיא חֲצִי פְּסוּק [פְּגוּם], וְשָׁחַט עַל מְקוֹם הַחֲתוּף מֵעֵט וְהַשְּׁלִימוֹ לְרַב - בֵּין שְׁתֵּתֵי הַלֵּל לְשָׁחַט בְּמְקוֹם הַשְּׁלֵם וּפָגַע בְּחֲתוּף, בֵּין שֶׁהַכְּנִיס אֶת הַסִּימָנִין בְּחֲתוּף וְהַשְּׁלִימוֹ לְרַב - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

יב. כָּל הַשְּׁחִיטָה, צָרִיף לְבָדֵק הַסִּימָנִין לְאַחֵר הַשְּׁחִיטָה; וְאִם לֹא בְּדֵק, וְנִחְתָּף הִרְאָשׁ קִדְּם שֶׁיִּבְדֵק - הָרִי זֶה נִבְלָה, וְאַפְלוּ הִיָּה הַשְּׁחִיטָה וְרִיזוּ וּמְהִיר;

יג. שֶׁכָּל בְּהֵמָה בְּחַיָּיהָ אֲסוּרָה, עַד שֶׁיּוֹדַע בְּוַדָּאִי שֶׁנִּשְׁחַטָה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה.

יד. וּבִאִיזָה דָבָר שׁוּחֲטִין? בְּכָל, בֵּין בְּסַכִּין שֶׁל מִתְכַּת, בֵּין בְּצַר [אֲבָן מְחוּדָדָת], בֵּין בְּזוֹכּוּכִית, בֵּין בְּקָרוּמִית [צַד] שֶׁל קִנְיָה הָאֵגֶם, וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן מִדְּבָרִים הַחוּתְכִין; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה פִּיהָ חָד וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ פֶּגַם; אֲבָל אִם הִיָּה כְּמוֹ תֵּלֶם [שִׁקּוּן] בְּחֵדוֹ שֶׁל דָבָר שְׁשׁוּחֲטִין בּוֹ, וְאַפְלוּ הִיָּה הַתֵּלֶם קָטָן בִּיּוֹתֵר - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה.

טו. הִיָּה הַתֵּלֶם מְרוּחַ אַחַת, לֹא יִשְׁחַט בָּהּ; וְאִם שָׁחַט דְּרָף הַרוּחַ שְׂאִין הַפְּגִימָה נִכְרַת בָּהּ, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

טז. כִּיצַד? סַכִּין שֶׁתִּבְדֵק בְּהוֹלְכָה, וְלֹא תִרְגֵּשׁ שִׁישׁ בָּהּ פֶּגַם, וְכִשְׁתַּחֲזִיר אוֹתָהּ בְּהַבָּאָה, תִּרְגֵּשׁ שִׁישׁ בָּהּ פֶּגַם - אִם שָׁחַט בָּהּ דְּרָף הוֹלְכָה וְלֹא הִבִּיא, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה; וְאִם הִבִּיא, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה.

יז. סַכִּין שֶׁהִיא עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת כְּנֹחֵשׁ, וְאִין בָּהּ פֶּגַם - שׁוּחֲטִין בָּהּ לְכַתְחֵלָה. וְסַכִּין שֶׁפִּיהָ חֵלֶק, וְאִינָה חֲדָה - הוֹאִיל וְאִין בָּהּ פֶּגַם, שׁוּחֲטִין בָּהּ; וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוֹלִיף וְהִבִּיא בָּהּ כָּל הַיּוֹם עַד שֶׁשָּׁחַטָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

יח. וְסַכִּין חֲדָה שֶׁהִשְׁתַּחֲזָה, וְהָרִי אִינָה חֵלֶקָה אֲלֵא מִגְעָה כְּמִגַּע רֹאשׁ הַשְּׁבֵלֶת שֶׁהוּא מִסְתַּבֵּף בְּאַצְבָּע - הוֹאִיל וְאִין בָּהּ פֶּגַם, שׁוּחֲטִין בָּהּ.

יט. הַתּוֹלֵשׁ קִנְיָה, אוֹ שֵׁן, אוֹ שֶׁקָּצַץ צַר, אוֹ צִפְרָן, וְהָרִי הֵן חֲדִין וְאִין בָּהֶן פֶּגַם - שׁוּחֲטִין בָּהֶן. וְאִם נִעְצָן בְּקַרְקַע, לֹא יִשְׁחַט בָּהֶן כְּשֶׁהֵן נְעוּצִין; וְאִם שָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה. **כ.** שָׁחַט בָּהֶן כְּשֶׁהֵן מְחַבְּרִין מִתְחַלֵּת בְּרִיתָן, קִדְּם שֶׁיַּעֲקֹר אוֹתָן - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶן פֶּגַם.

כא. לִקַּח לְחֵי בְּהֵמָה שִׁישׁ בּוֹ שְׁנַיִם חֲדָיִן, וְשָׁחַט בָּהֶן - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִגְל; אֲבָל בְּשֵׁן אַחַת הַקְּבוּעָה בְּלַחֵי - שׁוּחַט בָּהּ לְכַתְחֵלָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא קְבוּעָה בּוֹ.

כב. לִבְּנֵי הַסִּימָנִין בְּאוּר, וְשָׁחַט בָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה. סַכִּין שֶׁצָּדָה אֶחָד מִגְּל, וְצָדָה הַשְּׁנַיִם יָפָה - לֹא יִשְׁחַט בְּצַד הַיָּפָה לְכַתְחֵלָה; גְּזָרָה, שְׂמָא יִשְׁחַט בְּצַד הָאַחֵר. וְאִם שָׁחַט - הוֹאִיל וּבְצָדָה הַיָּפָה שָׁחַט, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

כג. הַשְּׁחִיטָה צָרִיף שֶׁיִּבְדֵק הַסִּימָנִין בְּחֲדָה, וּמִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה. וְכִיצַד בּוֹדְקָה? מוֹלִיכָה וּמְבִיאָה עַל בִּשָׂר אֲצַבְּעוֹ, וּמוֹלִיכָה וּמְבִיאָה עַל צִפְרָנוֹ, מִשְׁלַשׁ רוּחוֹתֶיהָ, שֶׁהֵם פִּיהָ

שנאמר: "וְנִבְחַתְתָּ" - עד שיהיה הזוכה אדם, ואף על פי שאינו מתפונן לשחיטה.

יג. גלגל של אבן או של עץ שהיתה הספין קבועה בו, וסבב אדם את הגלגל, ושם צואר העוף או הבהמה פנגדו עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו כשרה. ואם המים הן המסבבין את הגלגל, ושם הצואר פנגדו בשעה שסבב ונשחט - הרי זו פסולה; ואם פטר [שיחור] אדם את המים עד שפאו וסבבו את הגלגל, ושחט בסביבתו - הרי זו כשרה, שהרי מלח אדם בא. במה דברים אמורים? בסביבה ראשונה שהיא מלח בן אדם; אבל מסביבה שנייה ולאחריה, אינה מלח האדם אלא מלח המים בהליכתן.

יד. השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם נהרות, לשם מדברות - אף על פי שלא נתפונן לעבדן אלא לרפואה וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרים הגויים, הרי שחיטתו פסולה; אבל אם שחט לשם מזל הים, או מזל החר, או לכוכבים ולמזלות וכיוצא בהן - הרי זו אסורה בהנחה, ככל תקרבת עבודה זרה.

טו. השוחט את הבהמה לזרק דמה לעבודה זרה, או להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה; שלומדין מחשבה בחוץ בחלין, ממחשבת הקדשים בפנים, שמתשבה כזו פוסלת בהן, כמו שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין.

טז. שחטה ואחר כך חשב לזרק דמה לעבודה זרה, או להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה מספק, שמה סופו הוכיח על תחלתו ובמחשבה כזו שחט.

יז. השוחט לשם קדשים שמתנדבין וגודרין כמותן - שחיטתו פסולה, שזה כשוחט קדשים בחוץ; שחט לשם קדשים שאינן באין בגדר ונדבה, שחיטתו כשרה.

יח. כיצד? השוחט לשם עולה, לשם שלמים, לשם תודה, לשם פסח - שחיטתו פסולה; האיל והפסח מפריש אותו בכל השנה בכל עת שירצה, הרי הוא דומה לדבר הנדר והנדב. שחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם אשם תלוי, לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה - שחיטתו כשרה.

יט. היה מחיב חטאת, ושחט ואמר: 'לחטאתי' - שחיטתו פסולה; היה לו קרבן בתוך ביתו, ושחט ואמר: 'לשם תמורת זבחי' - שחיטתו פסולה, שהרי המיר בו.

כ. האשה ששחטה לשם עולת יולדת, ואמרה: 'זו לעולתי' - שחיטתה כשרה; שאין עולת יולדת באה בגדר ונדבה, והרי אינה יולדת שנתחייבה בעולה; ואין חוששין לה שמה הפילה, שכל המפלת קול יש לה. אבל השוחט לשם עולת נזיר - אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה, שעקר הנזירות נדר מן הנדרים.

כא. שנים אחזין בפסין ושחטין, אחד נתפונן לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה, והשני לא היתה לו פגמה כלל, ואפלו נתפונן לשם דבר המתיר להתפונן לו - הרי זו פסולה; וכן אם שחט זה אחר זה, והתפונן האחד מהן לשם דבר הפסול - פוסל. במה דברים אמורים? בשניה

ד. האומר: 'בהמה זו שלמים, וולדה חלין' - אם נשחטה בעזרה, ולדה מתיר באכילה, לפי שאינו יכול לשחט אותה ברחוק מקום.

ה. אין שוחטין לתוך ימים ונהרות, שמה יאמרו: 'עובד מים הוא זה, ונראה כמקריב למים'; ולא ישחט לכלי מלא מים, שמה יאמרו: 'לצורה שתראה בתוך המים שחט'. ולא ישחט לא לתוך הכלים, ולא לתוך הגמה - שכן דרף עובדי עבודה זרה. ואם שחט, שחיטתו כשרה.

ו. שוחטין לכלי מלא מים עכוורין, שאין הצורה נראית בהן. וכן שוחט חוץ לגמה, והדם יורד לגמה; ובשוק לא יעשה כן, שמה יחקה את המינים; ואם שחט לגמה בשוק - אסור לאכל משחיטתו עד שיבדק אחריו, שמה מין הוא. ומתיר לשחט על דפן הספינה, והדם שותת על הדפן ויורד למים; ומתיר לשחט על גבי הכלים.

ז. כיצד שוחטין? מותרת הצואר, ומוליף הספין ומביאה עד ששוחט; בין שהיתה הבהמה רבוצה בין שהיתה עומדת, ואחזו בערפה והספין פידו מלמטה ושחט - הרי זו כשרה.

ח. נעץ את הספין בכחל והעביר הצואר עליה עד שנשחט, שחיטתו כשרה - והוא שיהיה צואר הבהמה למטה, וספין למעלה; שאם היה צואר בהמה למעלה מן הספין הנעוצה - שמה תרד הבהמה בכבד גופה, ותחתה בלא הולכה והבאה, ואין זו שחיטה, כמו שיתבאר לפיכך, אם היה עוף - בין שהיה צוארו למעלה מן הספין הנעוצה, או למטה מפנה, שחיטתו כשרה.

ט. השוחט והוליד את הספין ולא הביאה, או הביאה ולא הולכה, ושחטה - שחיטתו כשרה; הוליד והביא עד שחתך הראש והתיזו - שחיטתו כשרה. הוליד ולא הביא, או הביא ולא הוליד, והתיזו את הראש בהולכה בלבד, או בהבאה בלבד - אם יש בפסין כמלא שני צוארין מצוארי הנשחט, שחיטתו כשרה; ואם לאו, שחיטתו פסולה. שחט שני ראשים כאחד, שחיטתו כשרה.

י. שנים שאחזו בסכין, אפלו אחד מצד זה ושני מצד אחר פנגדו, ושחטו - שחיטתן כשרה. וכן שנים שאחזו שני סכינין, ושחטו כאחד בשני מקומות בצואר - שחיטתן כשרה; ואפלו שחט זה הושט בלבד או רבו, והשני שחט במקום אחר הקנה או רבו - הרי שחיטה זו כשרה, ואף על פי שאין השחיטה פלה במקום אחד. וכן שחיטה העשויה בקולמוס, ושחיטה העשויה כמסרק - כשרה.

יא. אין שחיטת החלין צריכה פגמה; אלא אפלו שחט כמתעסק, או דרף שחוק, או שזרק סכין לנעצה בכחל ושחטה בהליכתה - הואיל והשחיטה נראוי במקומה ושעורה, הרי זו כשרה.

יב. לפיכך, תרש או שוטה או קטן, או שכור שנתבלבלה דעתו, ומי שאחזתו רוח רעה, ששחטו ואחרים רואין אותן שהשחיטה כנתקנה - הרי זו כשרה. אבל סכין שנפלה ושחטה - אף על פי ששחטה כדרבה, הרי זו פסולה,

עד שימות, ובדרך הושט מפניו: אם לא נמצאת בו טפת דם, בידוע שלא נקב, וכשרה.

ט. חלדה [הסכין מסתרת כחולדה] כיצד? כגון שהכניס הספין בין סימן לסימן - בין שפסק הסימן העליון למעלה, בין ששחט התחתון למטה שהוא דרך שחיטה - הרי זו פסולה.

י. הכניס את הספין תחת העור, ושחט שני הסימנים בדרך, או שהחליד את הספין תחת צמר מסבף, או שפרס מטלית על הספין ועל הצואר ושחט תחת המטלית - הואיל ואין הספין גלויה, הרי זו ספק נבלה; וכן אם שחט מעוט הסימנים בהחלדה, וגמר השחיטה שלא בהחלדה - הרי זו ספק נבלה.

יא. דרסה [הפעלת לחץ] כיצד? כגון שהכה בספין על הצואר בדרך שפין בסיף, ותמוך הסימנים בבת אחת בלא הולכה והכאה, או שהניח הספין על הצואר, ודחק למטה כחותף צנן או קשות עד שחתף הסימנים - הרי זו פסולה.

יב. הגרמה [גלישה] כיצד? זה השוחט בקנה למעלה, במקום שאינו ראוי לשחיטה; וכמו שני חטין יש בסוף הקנה למעלה בטבעת גדולה. שחט בתוף החטין - אם שיר מהן כל שהוא למעלה, הרי זו כשרה, שהרי שחט משפוי כובע ולמטה, והוא מן המקום הראוי לשחיטה; ואם לא שיר מהן כלום אלא שחט למעלה מהן, הרי זו מגרמת ופסולה.

יג. שחט רב האחד או רב השנים, והשלים בדרסה או בהגרמה - הרי זו כשרה, שהרי נשחט השעור כראוי. הגרים בתחלה שלישי, ושחט שני שלישי - הרי זו כשרה; שחט שלישי, והגרים שלישי, וחזר ושחט שלישי האחרון - כשרה. הגרים שלישי, ושחט שלישי, וחזר והגרים שלישי האחרון - הרי זו פסולה. ואם דרס או החליד, בין בשלישי הראשון בין בשלישי האמצעי - הרי זו פסולה.

יד. עקור כיצד? כגון שנעקרה הגרגרת, והיא הקנה, או הושט, ונשמת אחד מהן או שניהן קדם גמר שחיטה - הרי זו נבלה; אבל אם שחט אחד בעוף או רבו, ואחר כך נשמת הסימן השני - שחיטתו כשרה.

טו. נשמת אחד מהן, ואחר כך שחט את השני - שחיטתו פסולה; שחט אחד מהן, ונמצא השני שמוט, ואין ידוע אם קדם שחיטה נשמת, או אחר שחיטה - הרי זו ספק נבלה.

טז. נמצא הסימן השחוט שמוט - הרי זו כשרה, שודאי אחר שחיטה נעקר; שאילו נעקר קדם שחיטה, היה מדלדל ולא ישחט.

יז. במה דברים אמורים? בשלא תפס הסימנים בידו כששחט; אבל אם תפסן ושחט, אפשר שתשחט אחר העקור, ולפיכך אם נמצאת שמוטה ושחוטתה, הרי זו ספק נבלה.

יח. כל מקום שאמרנו בשחיטה 'פסולה' - הרי זו נבלה,

לו בה שתפוח; אבל אם אין לו בה שתפוח - אינה אסורה, שאין אדם מישראל אסור דבר שאינו שלו, שאין פונתו אלא לצערו.

כב. ישראל ששחט לנכרי - אף על פי שהנכרי מתכונן לכל מה שירצה, שחיטתו כשרה; שאין חוששין אלא למחשבת הזובח, לא למחשבת בעל הבהמה. לפיכך, נכרי ששחט לישראל, אפלו היה קטן - שחיטתו נבלה, כמו שיתבאר.

יום חמישי

הלכות שחיטה פרק ג

א. תמשה דברים מפסידין את השחיטה, ועקר הלכות שחיטה להזהר מפל אחת מהן; ואלו הן: שהיה, חלדה, דרסה, הגרמה, ועקור.

ב. שהיה כיצד? הרי שהתחיל לשחט, והגביה ידו קדם שיגמר השחיטה, ושהה, בין בשוגג בין במזיד, בין באנס בין ברצון, וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה - אם שהה כדי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחט, שחיטתו פסולה; ואם שהה פחות מדי זה, שחיטתו כשרה.

ג. היתה בהמה דקה, שעור שהיה כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחט; ואם היתה גסה, כדי שיגביהנה וירביצנה וישחט. ובעוף, כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחט.

ד. שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה מעט, עד שגמר השחיטה, ולא שהה בפעם אחת שעור שהיה, אבל כשתחשב כל זמן שההיות יצטרף מכלן שעור שהיה - הרי זו ספק נבלה. וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחט כמו מעוט הסימנים בלבד, לא כדי שישחט שחיטה גמורה - הרי זו ספק נבלה.

ה. שחט רב אחד בעוף, או רב השנים בבהמה - אף על פי ששהה חצי היום, וחזר וגמר חתיכת הסימנים - הרי זו מתרת; מאחר שנשחט בה בשעור, הרי זה כמתחף בשור השחוטתה.

ו. שחט בקנה לבדו חצי או מעוט, ושהה זמן מרבה - הרי זה חזר וגומר השחיטה, ואין בכך כלום. אבל אם שחט רב הקנה, או שנקב בושט כל שהוא, ושהה כשעור - בין שחזר וגמר השחיטה שהתחיל, בין ששחט שחיטה גמורה במקום אחר - הרי זו פסולה; מפני שהעוף או הבהמה שנספס רב הקנה שלה, או שנקב הושט במשהו - נבלה, ואין השחיטה מועלת בה כמו שיתבאר.

ז. הנה נתבאר לך, שאין שהיה בקנה בעוף כלל - שאם שחט רב הקנה ושהה, כבר נגמרה שחיטתו, וכשתזרז וגמר, מתחף בשור הוא; ואם שחט מעוט הקנה ושהה, הרי זה חזר ושחט כל זמן שירצה, שאינה נאסרת משום נבלה עד שיפסק רב הקנה.

ח. שחט העוף ושהה בו, ואינו יודע אם נקב הושט או לא נקב - חזר ושחט הקנה לבדו במקום אחר, ומניחו

אותו מפת מרדות.

ב. ואפלו שחט בפנינו ארבעה וחמשה פעמים שחיטה כשרה, והרי שחיטה זו ששחט בינו לבין עצמו נכונה וגמורה - אסור לאכל ממנה; הואיל ואינו יודע דברים המפסידין, אפשר שפסיד השחיטה והוא אינו יודע, כגון שישה או ירס או ישחט בסכין פגומה וכיוצא באלו, בלא פונתו.

ג. ישאל שיודע הלכות שחיטה - הרי זה לא ישחט בינו לבין עצמו לכתחלה, עד שישחט בפני חכם פעמים רבות, עד שיהיה רגיל ורזי; ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו, שחיטתו כשרה.

ד. היודע הלכות שחיטה, ושחט בפני חכם עד שנעשה רגיל - הוא הנקרא 'ממחה'; וכל הממחין שוחטין לכתחלה. ואפלו נשים ועבדים - אם היו ממחין, הרי אלו שוחטין לכתחלה.

ה. חרש שוטה וקטן ושפור שנתבלבל דעתו ששחטו - שחיטתו פסול; מפני שאין בהן דעת, שמא ילקלו בשחיטתן; לפיכך אם שחטו בפני היודע, וראה אותן ששחטו בהן - שחיטתן כשרה.

ו. מי שאינו יודע אצלנו ששחט בינו לבין עצמו - שואלין אותו; אם נמצא יודע עקרי הלכות שחיטה, שחיטתו כשרה.

ז. הרי שראינו ישראל מרחוק ששחט והלף לו, ולא ידענו אם יודע או אינו יודע - הרי זו מתרת; וכן האומר לשלוחו: 'צא ושחט לי', ומצא בהמה שחוטתה, ואין יודע אם שלוחו שחטה או אחר - הרי זו מתרת; שרוב המצויין אצל שחיטה, ממחין הן.

ח. אבד לו גדי או תרנגול, ומצאו שחוט - בבית - מתר, שרוב המצויין אצל שחיטה, ממחין הן; מצאו בשוק - אסור, שמא נתבלבל וליפיקו השלף. וכן אם מצאו באשפה שבבית, אסור.

ט. ממחה שנשפתק, והרי הוא מבין ושומע, ודעתו נכונה - הרי זה שוחט לכתחלה; וכן מי שאינו שומע, הרי זה שוחט.

י. הסומה - לא ישחט לכתחלה, אלא אם פן אחרים וראין אותו; ואם שחט, שחיטתו כשרה.

יא. נכרי ששחט - אף על פי ששחט בפני ישראל בסכין יפה, ואפלו היה קטן - שחיטתו נבלה; ולוקה על אכילתה מן התורה, שנאמר: 'וקרא לך, ואכלת מזבחו'; מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחו, אתה למד שזבחו אסור; ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה.

יב. וגדר גדול גדרו בדבר - שאפלו גוי שאינו עובד עבודה זרה, שחיטתו נבלה.

יג. התחיל הגוי לשחט מעוט הסימנין, וגמר ישראל, או שהתחיל ישראל, וגמר הגוי - פסולה; ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף. אצל שחט הגוי דבר שאינו עושה אותה נבלה, כגון ששחט חצי הגרגרת בלבד, וגמר ישראל - הרי זה כשרה.

ואם אכל ממנה פזית, לוקה משום אוכל נבלה; שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה באשר צוה, כמו שבארנו. וכל ספק שישתפק בשחיטה, הרי הוא ספק נבלה; והאוכל ממנה, מכין אותו מפת מרדות.

יט. בהמה שנטל גרף שלה וחללה עמה, עד שתראה חסרה כשתרפץ - הרי זו נבלה כמי שנחתף חצייה ונחלקה לשני גופות, ואין השחיטה מועלת בה. וכן אם נשברה מפרקת ורב בשר עמה, או שנקרעה מגבה כדג, או שנפסק רב הקנה, או שנקב הושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה - הרי זו נבלה מחיים, ואין השחיטה מועלת בה. ואחד הבהמה ואחד העוף, בכל הדברים האלו.

כ. שני עורות יש לו לושט - החיצון אדם, והפנימי לכן; נקב האחד מהן בלבד, כשרה. נקבו שניהן בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה, הרי זו נבלה; ובין שנשחטה במקום הנקב, בין שנשחטה במקום אחר - אין השחיטה מועלת בה; נקבו שניהן זה שלא כנגד זה, נבלה.

כא. נקב הושט, ועלה בו קרום וסתמו - אין הקרום כלום, והרי הוא נקוב כשהיה. נמצא קוץ עומד בושט - הרי זה ספק נבלה, שמא נקב הושט ועלה קרום במקום הנקב, ואינו נראה; אבל אם נמצא הקוץ לארכו בושט - אין חוששין לו, שרב הבהמות המדבריות אוכלות הקוצים תמיד.

כב. ושט אין לו בדיקה מבחוץ, אלא מבפנים. ביצד? הופכו ובדק: אם נמצא עליו טפת דם, ביודע שהיה נקוב.

כג. גרגרת שנפסק רב חללה במקום הראוי לשחיטה, הרי זו נבלה; וכן אם נקבה פאסר. נקבה נקבים קטנים - אם נקבים שאין בהן חסרון, הן מצטרפין לרבה; ואם נקבים שיש בהן חסרון, הן מצטרפין לכאסר. וכן אם נטלה ממנה רצועה, מצטרפת לכאסר. ובעוף - כל שאלו מקפלי הרצועה או הנקבים שיש בהן חסרון, ומניחן על פי הקנה - אם חופה את רבו, נבלה; ואם לאו, כשרה.

כד. נקבה הגרגרת נקב מפלש משני צדדיה כדי שיכנס אסר לרחבו - נבלה; נסדקה לארבה - אפלו לא נשתרר מן המקום הראוי בה לשחיטה אלא משהו למעלה ומשהו למטה, כשרה.

כה. גרגרת שנקבה, ואין יודע אם קדם שחיטה נקבה או אחר שחיטה - נוקבין אותה עתה במקום אחר, ומדמין הנקב לנקב: אם נדמה לו, מתרת. ואין מדמין אלא מחליה גדולה לחליה גדולה, או מקטנה לקטנה; אבל לא מקטנה לגדולה ולא מגדולה לקטנה; שכל הקנה חליות חליות הוא, ובין כל חליה וחליה חליה אחת קטנה משתייהן ורפה.

הלכות שחיטה פרק ד

א. ישראל שאינו יודע חמשה דברים המפסידין את השחיטה וכיוצא בהן מהלכות שחיטה שבארנו, ושחט בינו לבין עצמו - אסור לאכל משחיטתו, לא הוא ולא אחרים. והרי זה קרובה לספק נבלה; והאוכל ממנה, מכין

ובבמה דקה ובחיה דקה, מן הנזאב ולמעלה. ובגדיים וטלאים - אפלו חתול ושועל ונמיה וכיוצא בהן, יש להן דריסה.

ה. הנץ - יש לו דריסה, ואפלו בעוף גדול; אבל שאר עופות הדורסים - יש לו דריסה בעוף שפמותו, ואין לו דריסה בעוף שהוא גדול ממנו.

ו. ויש לחלדה דריסה בעופות; וכלב - אין לו דריסה כל עקר, לא בעוף ולא בבמה ונחיה. והנץ - יש לו דריסה בגדיים וטלאים, והוא שיקב בצפרניו לבית החלל.

ז. אין דריסה אלא ביד הטורף, אבל בגליו - אין חוששין לו. ואין דריסה אלא בצפרן, אבל בשן - אין חוששין לו, אלא אם פן נקב עד בית החלל; ובדקין שמה נקב אחד מן האברים שנטרפת בנקיבתו. ואין דריסה אלא בכונת הטורף, אבל אם נפל הדורס ונשפתקו צפרניו בנטרף, אין זו דריסה. ואין דריסה אלא מחיים, אבל אם דרס ונהרג ועדין ידו בדרוסה, ולא שמת צפרניו ממנה אלא אחר מותו - אין חוששין לו.

ח. וכיצד דין הדרוסה? כל מקום שאמרנו 'חוששין לה' - שוחטין את הנטרף, ובדקין כל החלל שלו מפך הנידף עד הקדקד; אם נמצאת פלה שלמה מפל מיני טרפות, ולא נמצא בה רשם הדרוסה - הרי זו מתרת; ואם נמצא בה רשם הדרוסה - הרי זו טרפה, ואסורה מן התורה.

ט. אינה הוא רשם הדרוסה? הוא שיאדים הכשר כנגד בני מעים; ואם נמוק הכשר כנגד בני מעים, עד שנעשה ככשר שהרופא גורדו מן החבורה - רואין אותו הכשר כאלו חסר, וטרפה.

י. ואם דרס בפמיניו, משיאדימו - טרפה; ודריסתו במשהו: פיון שהאדים בהן כל שהוא מקמת דריסה, טרפה.

יא. ספק דרוסה אסורה עד שתבדק, כדרוסה ודאית. כיצד? ארי שנכנס לבין שורים, ונמצא צפרן בגבו של אחד מהן - חוששין שמה ארי דרסו, ואין אומרים: 'שמה בכתל נתחבף'. וכן שועל או נמיה שנכנס לבין העופות, והוא שותק והם מקרקרין - חוששין שמה דרס; אבל אם הנה הוא נוהם והן מקרקרין, מיראתו ומנהימתו הן מקרקרין. וכן אם קטע ראש אחד מהן, הנה נח רגזו; וכן אם שתק הוא והן, אין חוששין; שאילו הזיק, היו מקרקרין.

יב. ספק שנכנס לכאן טורף או לא נכנס לכאן, או שראינוהו שנכנס ולא נודע אם זה מן הטורפין או אינו מן הטורפין - אין חוששין לו; וכן עוף שנכנס לבין העצים, או לבין הקנים, ויצא וראשו מנטף דם, או צנארו - אין חוששין לו שמה נטרף, אלא אומרים: 'שמה בעצים ונק'.

יום שישי

הלכות שחיטה פירק ו

א. נקובה כיצד? אחד עשר אברים הן, שאם נקב אחד

יד. ישראל משמד לעברה מן העברות, שהיה ממחה - הרי זה שוחט לכתחלה; וצריך ישראל בשר לבדק את הספין, ואחר כך יתנה למשמד זה לשחט בה - מפני שחוקתו שאינו טורח לבדק. ואם היה משמד לעבודה זרה, או מחלל שבת בפרהסיא, או מין, והוא הכופר בתורה ובמשה רבנו כמו שבארנו בהלכות תשובה - הרי הוא כגוי, ושחיטתו נבלה.

טו. מי שהוא פסול לעדות בעברה מן העברות של תורה - הרי זה שוחט בינו לבין עצמו, אם היה ממחה; שאינו מניח דבר מתר ואוכל דבר אסור - שזו חזקה היא על כל ישראל, ואפלו הרשעים מהן.

טז. אלו הצדוקין והביתוסין וכיתות שייסדו המתיונים שכופרים בתושבט"פ ותלמידיהן, וכל הטועין אחריהן שאינן מאמינין בתורה שבעל פה - שחיטתן אסורה. ואם שחטו בפנינו, הרי זו מתרת; שאין אסור שחיטתן אלא שמה קלקלו בשחיטתן, והן אינן מאמינין בתורת שחיטה; לפיכך אינן נאמנין לומר 'לא קלקלנו'.

יז. כשהיו ישראל במדבר, לא נצטוו בשחיטת החלין, אלא היו נוחרין [קורעים בידיים] או שוחטין ואוכלין, כשאר הגויים. ונצטוו במדבר, שכל הרוצה לשחט, לא ישחט אלא שלמים, שגאמר: "איש איש מבית ישראל, אשר ישחט שור וגו' ואל פתח אהל מועד וגו', למען אשר יביאו וגו' וזבחו זבחי שלמים לה'" וגו'; אבל הרוצה לנחר ולאכל במדבר, היה נחר ואוכל.

יח. ומצוה זו אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר בלבד בעת החר הנחירה. ונצטוו שם, שכשיפנסו לארץ, תאסר עליהם הנחירה, ולא יאכלו חלין אלא בשחיטה; וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעזרה, שגאמר: "כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו', וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך" וגו'. וזו היא המצוה הנוהגת לדורות, לשחט ואחר כך יאכל.

הלכות שחיטה פירק ה

א. כבר בארנו בהלכות אסורי מאכלות, שהטרפה האמורה בתורה היא הנוטה למוות; ולא נאמר "טרפה", אלא שדבר הכתוב בהנה - כגון שטרפה ארי וכיוצא בו ושברה, ועדין לא מתה.

ב. ויש שם חללים אחרים, אם יארעו לה תחשב טרפה, והן הלכה למשה מסיני; ושמונה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני, ואלו הן: דרוסה, נקובה, חסרה, נטולה, פסוקה, קרועה, נפולה, ושבורה.

ג. אף על פי שכלן הלכה, הואיל ואין לה בפרוש בתורה אלא דרוסה, התמירו בה, וכל ספק שישתפק בדרוסה - אסור; ושאר שבועה מיני טרפות, יש בהן ספקות מתרין, כמו שיתבאר.

ד. הדרוסה - הוא שיתרף הארי וכיוצא בו בהמה וידרס עליה בידו, או ידרס הנץ והנשר וכיוצא בהן על העוף. ואין דריסה בבמה גסה ובחיה גסה, אלא לארי בלבד;

יב. מחט שנמצאת בעי בית הכסות, כשרה. ואם נקבה נקב מפלש [מצד לצד] לתוך חלל בית הכסות, ונמצאת טפת דם במקום הנקב - טרפה, שודאי קדם שחיטה נקב; אבל אם אין דם במקום הנקב, הרי זו מתרת - שמה אחר השחיטה דחקה המחט, ונקבה.

יג. בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בני מעיה, כגון קרט של חלתית [שרף של סוג צמח חריף] וכיוצא בו - טרפה, שודאי נוקב; ואם היה ספק נוקב ספק אינו נוקב, תפדק. כל אחד מבני המעים שפסלת המאכל סובכת בהן, והן הנקראין 'דיקין', שנקב - טרפה. ויש מהם מלפפין ומקפין זו לפנים מזו וזו לפנים מזו בעגול, כמו נחש שנוכרף, ואלו הן הנקראין 'הדר הפנה' [צינורות המעיים] - אם נקב אחד מהן לחברו [לעבר מעי הסמוך לו], כשרה, שהרי חברו מגן עליו.

יד. ומעים שנקבו ולחה סותמתן - טרפה, שאין זו סתימה עומדת. בני מעים שפא זאב או פלב או גוי וכיוצא בהן ונטלו, והרי הן נקובין אחר שהניחן - תולין בו ומתרת, ואין אומרים: 'שמה במקום נקב נקב'. נמצאו נקובין, ולא נודע אם קדם שחיטה נקבו או אחר שחיטה - נוקבין בהן נקב אחר, ומדמין לו: אם היה הנקב הראשון פמותו, כשרה; ואם היה ביניהן שנוי, קדם שחיטה נקב, וטרפה. ואם משמשו הידים בנקב הספק - כך צריך למשמש בנקב שמדמין לו, ואחר כך עורכין.

טו. בני מעים שניצאו לחוץ, ולא נקבו - מתרת. ואם נתהפכו, אף על פי שלא נקבו - טרפה; שאי אפשר שיחזרו כמות שהיו אחר שנתהפכו, ואינה תיה.

טז. המעי האחרון שהוא שנה ואין בו עקום, והוא שהרעי יוצא בו מן הערוה, והוא דבוק בין עקרי הירכים, הוא הנקרא 'חלחלת' - אם נקב במשהו, טרפה כשאר המעים. במה דברים אמורים? שנקב לחלל הבטן. אבל אם נקב במקום הדבוק בירכים, מתר; ואפלו נשל ממנו מקום הדבק פלו - מתר, והוא שישתיר מארכו בשור, כמו ארבע אצבעות.

יז. העוף - אין לו לא פרוש, ולא מסוס, ולא בית הכסות; אבל יש לו כנגדן זפק וקרקבן. וכל הטרפות שוות הן, בבהמה תיה ועוף. וזפק שנקב גגו במשהו, טרפה; ואיזה הוא גגו של זפק? זה שימתח עם הושט כשיאריך העוף צוארו. אבל שאר הזפק שנקב, מתר.

יח. שני פיסין יש בקרקבן - החיצון אדם כמו בשר, והפנימי לכן כמו עור. נקב זה בלא זה - מתר, עד שינקבו שניהן במשהו; ואם נקבו שניהן זה שלא כנגד זה, מתר.

יט. הטחול, אינו מן האברים שנקיבתן במשהו; ולפיכך לא מנו אותו חכמים בגללן, אלא יש לנקב שלו שעור שאינו שנה בכלו. כיצד? הטחול, ראשו האחד עבה והשני דק, ככרית הלשון. אם נקב בראש העבה נקב מפלש, טרפה. ואם נקב נקב שאינו מפלש - אם נשאר תחתיו כעבי דינר של זהב, מתר; פחות מזה, הרי הוא כמפלש וטרפה, אבל אם נקב הדק כשרה.

מהן לבית חללו במשהו - טרפה; ואלו הן: תרפץ הושט, וקרום של מח הראש, והלב עם הקנה שלו, והמרה, וקני הכבד, והקבה, והפרס, והמסוס [חלקי הכרט], ובית הכסות, והדיקין, והראה עם הקנה שלה.

ב. תרפץ הושט - כבר בארנו שעורו, ושהוא המקום מן הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה; אם נקב לחללו במשהו, טרפה.

ג. שני קרומות יש למח שבראש, אם נקב העליון הסמוך לעצם בלבד - הרי זו מתרת; ואם נקב התחתון הסמוך למח - טרפה. ומשיתחיל המח להמשיך לשדרה, והוא מחוץ לפולין שהם תחלת הערף - יהיה לקרומו דין אחר; ואם נקב חוץ לפולין, מתר.

ד. המח עצמו שנקב או נתמעף, והקרום קים - כשרה; ואם נשפף פמים או פדונג, טרפה.

ה. הלב שנקב לבית חללו, בין לחלל גדול שבשמאל בין לחלל קטן שבימין - טרפה; אבל אם נקב בשר הלב ולא הגיע לחללו - מתר. וקנה הלב, והוא המזרק הגדול שיוצא ממנו לראה - הרי הוא פלב, אם נקב לחללו במשהו - טרפה.

ו. מרה שנקבה, וכבד סותמתה - מתרת; ואם לא נסתם הנקב - אף על פי שהוא סמוך לכבד, טרפה.

ז. נויה [גריד] שנמצאת במרה - אם היתה כמו גרעינה של תמרה שאין ראשה חד, מתרת; ואם היתה ראשה חד כגרעינת הזית, אסורה; שהרי נקבה אותה כשנכנסה; וזה שלא יראה הנקב, מפני שהגלד פי המפה.

ח. קני הכבד, והן המזרקים שבהן הדם מתפשט - אם נקב אחד מהם במשהו, טרפה; לפיכך, מחט שנמצאת בחתוף הכבד - אם היתה מחט גדולה והיה הקצה החד שלה לפנים, בידוע שנקבה כשנכנסה; ואם היה הראש העגל לפנים - אומרים: 'דרך סמפונות הלכה', ומתרת.

ט. היתה מחט קטנה, הרי היא טרפה - מפני ששני ראשיה חדין, וודאי נקבה; ואם נמצאת בסמפון הגדול שבכבד, והוא הקנה הרחב שבאמצעו שבו נכנס המאכל לכבד - הרי זו מתרת; ובשר כבד שהתליע, מתרת.

י. קבה שנקבה, וחלב טהור סותם את הנקב - מתרת. וכן כל נקב שהבשר או החלב המתר באכילה סותם אותו, הרי זה מתר; חוץ מחלב הלב, והפיס שעל הלב פלו, והמחיצה שבאמצע הבטן המבדלת בין אברי המאכל ואברי הנשימה, והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה הראה, והיא הנקראת 'טרפש הכבד', והוא המקום הלכן שבאמצעה, וחלב המעי האחרון - שבאברים אלו אין מגיין, לפי שהן קשין; ונקב שנסתם באחד מהן, אינו פסותם. וחלב תיה שפגגדו בבהמה אסור - אינו סותם, אף על פי שהוא מתר.

יא. פרוש שנקב - טרפה, ואין לו דבר שישתם אותו, שהרי החלב שעליו אסור. וכן המסוס ובית הכסות שנקב אחד מהן לחוץ - טרפה; ואם נקב אחד מהן לתוך חלל חברו, מתרת.

המקום שממנו תשמע ההכרה, מושיבין עליו רק או תבין וכיוצא בו: אם נתנדנד - בידוע שהיא נקובה, וטרפה. ואם לא נפר המקום - מושיבין אותה במים פושרין, ונופחין אותה: אם בקבוק המים, טרפה; אם לא, בידוע שקרום התחתון בלבד שנקב, והרית תנהג (חודרת) בין שני הקרומות, ומפני זה ישמע בה קול דממה בשעת נפיתה.

ח. זה עקר גדול יהיה בידך: שכל ראה שנופחין אותה בפושרין, ולא יבקבוק המים - הרי היא שלמה מפל נקב.

ט. ראה שנושפכה בקיתון, וקרום העליון שלה קנים שלם בלא נקב - אם הסמפונות עומדין במקומן ולא נמוחו, כשרה; ואם נמוח אפלו סמפון אחד, טרפה. כיצד עושין? נוקבין אותה, ושופכין אותה בכלי שהוא שוע באבר (מצופה במתכת חלקה) וכיוצא בו: אם נראה בה חוטין לבנים - בידוע שנמארו הסמפונות, וטרפה; ואם לאו - בשר הראה בלבד הוא שנמוק, וכשרה.

י. ראה שנמצאו בה אבבעבועות אבבעבועות - אם היו מלאים רוח, או מים זכים, או לחה הנמשכת כדבש וכיוצא בו, או לחה יבשה וקשה אפלו כאבן - הרי זו מתרת; ואם נמצאת בהן לחה סרוחה, או מים סרוחין או עכורין - הרי זו טרפה. וכשמוציא הלחה ובודק אותה, צריך לבדק הסמפון שתחתיה; אם נמצא נקוב, טרפה.

יא. ראה שנמצאו בה שני אבבעבועות סמוכות זו לזו - טרפה; שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן, ואין להן דרוך בדיקה. היתה אחת ונראית כשתיים - נוקבין האחת: אם שפכה לה האחרת, אחת היא ומתרת; ואם לאו, טרפה.

יב. הראה שנתמסמסה, טרפה. כיצד? כגון שנמצאת שלמה, וכשתולין אותה, תחתך ותפל חתיכות חתיכות. ראה שנמצאת נקובה במקום שיד הטבח ממשמש, מתרת; ותולין בידו ואמרין: 'מיד הטבח נקבה אחר השחיטה'. נמצא הנקב במקום אחר, ואין ידוע אם קדם שחיטה נקבה או אחר שחיטה - נוקבין בה נקב אחר ומדמין (משווים ביניהם), כשם שעושין בבני מעים.

יג. ואין מדמין מראה של בהמה דקה לראה של בהמה גסה, אלא מדקה לדקה ומגסה לגסה. נמצא נקב באחד מן האבבעבועות, הרי זו טרפה; ואין אומרין: 'נקב אבבעבוע אחר ונצרך', שאין הדבר נפר.

יד. מחט שנמצאת בראה, נופחין אותה: אם לא יצא ממנה רוח - בידוע שזאת המחט דרוך סמפונות נכנסה, ולא נקבה. ואם נתמתקה הראה קדם נפיתה, ונמצא בה המחט - הרי זו אסורה, שהדבר קרוב שנקבה כשנכנסה.

טו. תולעת שהיתה בראה, ונקבה ויצאה, והרי הראה נקובה בתולעת - הרי זו מתרת; חזקתה שאחר השחיטה תקב ותצא. יש שם (במציאות) מראות, שאם נשתנה מראה האבר לאותו המראה הרע - הרי הוא פנקוב; שאותו הבשר שנשתנה מראיו למראה זה, כמת הוא חשוב,

כ. כל אבר שאמרנו בו שאם נקב במשהו טרפה - כך אם נטל בלו, טרפה; בין שנטל בחלי או ביד, בין שנבא חסר. וכן אם נבא בשני אברים מאותו אבר - טרפה, שכל היתר פנטול הוא חשוב. כיצד? נטל אחד מן המעים או המרה וכיוצא בהן, בין בעוף בין בהמה - טרפה; וכן אם נמצא בהן שתי מרות או שני בני מעים - טרפה. וכן כל פיוצא בהן. אכל אם נטל הטחול, או שנמצאו שנים - מתרת, שאינו מקלל המנויין.

כא. המעי היתר שתטרף בו הבהמה - הוא היתר מתחלתו ועד סופו, עד שנמצאו שני בני מעים זה בצד זה מתחלה ועד סוף, כמעי העוף; או שהיה המעי יוצא בענף מן הבד, והרי הוא מובדל, בין בעוף בין בהמה. אבל אם חזר ונתערב עם המעי, ונעשה אחד משני ראשיו, והרי שניהן מובדלין באמצע - הרי זו מתרת, ואין כאן יתר.

הלכות שחיטה פרק ז

א. שני קרומות יש על הראה, אם נקב זה בלא זה, מתרת; ואם נקבו שניהן, טרפה. אפלו נגלד הקרום העליון בלו והלך לו, מתרת. והקנה שנקב מן החזה ולמטה במשהו - טרפה, והוא המקום שאינו ראוי לשחיטה, בקנה למטה.

ב. התחיל בשחיטה ושחט כל הקנה, ואחר כך נקבה הראה, ואחר כך גמר השחיטה - הרי זו טרפה, הואיל ונקבה קדם גמר שחיטה; וכן כל פיוצא בזה.

ג. אחד מסמפוני ראה שנקב, אפלו לחברו - טרפה; וראה שנקבה, ועלה קרום במפה ונסתם הנקב - אינו פלוס. נקבה האום של ראה - אף על פי שדפן סתמתה, טרפה; ואם נקבה במקום חתוף האונות שלה, והוא המקום שרוצצת עליו - כשרה.

ד. במה דברים אמורים? בשפתם מקום הנקב שבאונות, בשר; אבל אם נסמך הנקב לעצם, אינו מגן; ואם היה נקב האונות דבוק בעצם ובבשר, מתרת.

ה. האום של ראה שנמצאת סמוכה לדפן, בין שהעלת צמחים (פטירות) בין שלא העלת צמחים - חוששין לה שאם נקבה. וכיצד עושין בה? מפרקין אותה מן הדפן, ונוהרין בה שלא תנקב. ואם נמצאת נקובה, ונמצא בדפן מפה במקום הנקב - תולין במפה ואומרין: 'אחר שחיטה נקבה, כשנפרקה מן המפה'; ואם אין מפה בדפן - בידוע שנקב זה בראה היה קדם שחיטה, וטרפה.

ו. הראה שנמצא בה מקום אטום כל שהוא, שאין הרוח נכנסת בו ואינו נתפח - הרי זו פנקובה, וטרפה. וכיצד בודקין אותה? קורעין המקום שלא נתפח בשעת נפיתה: אם נמצאת בו לחה - מתרת, שמחמת הלחה לא נכנסה שם הרוח. ואם לא נמצאת בו לחה - נותנין עליו מעט רק או תבן או פנף וכיוצא בהן, ונופחין אותה: אם נתנדנד - כשרה; ואם לאו - טרפה, שאין הרוח נכנסת לשם.

ז. ראה שתשמע בה הכרה כשנופחין אותה - אם נפר

ב. חסר מנין האונות, ונמצאת אחת מן השמאל או שתיים מן הימין - טרפה; ואם נמצאו בימין שתיים וזאת הנרדה, הרי זו מתרת.

ג. נתחלפו האונות, ונמצאו שלש מן השמאל ושתיים מן הימין בלא ורד, או שהיתה הנרדה עם השלש בצד שמאל - הרי זו טרפה; שהרי חסרה מצד הימין.

ד. נתוספו האונות במנינם, אם היתה האזן היתרה בצד האונות, או מלפני הראה שהיא לעמת הלב - מתרת. ואם היתה על גבה שהוא לעמת הצלעות - הרי זו טרפה, שהיתר פתור; והוא שתהיה כמו עלה של הדס, אבל פחות מזה - אינה און, ומתרת.

ה. און שנמצאת דבוקה בפתחה הסמוכה לה, מתרת; ואם נסמכו שלא על הסדר, כגון שנסמכה ראשונה לשלישית - טרפה.

ו. נמצאו שתי האונות כאונה אחת, ואינן נראות כשתיים דבוקות - אם היה ביניהן כמו עלה של הדס, בין בעקרון, בין באמצען, בין בסופן, כדי שיכיר שהן דבוקות - מתרת; ואם לאו - הרי זו חסרה, וטרפה.

ז. נמצאת בלה שתי צרוגות, ואין לה חתוף אונים - טרפה. וכן אם חסר גוף הראה, אף על פי שלא נקבה - הרי זו כמי שחסר מנין האונות, וטרפה. לפיכך, אם נמצא ממנה מקום יבש, עד שיפרך (יתפורר) בצפרן - הרי זה פתור וטרפה, ואפלו היה כל שהוא.

ח. ראה שנמצאת נפוחה כמו עקר חריות של דגל - אוסרין אותה מספק; שזו תוספת משנה בגופה, ושמה התוספת בגוף כחפרון, כמו שאמרו במנין.

ט. בהמה שהפחה ונראה, עד שצמקה הראה שלה וקרבה להיות יבשה - אם פתחה בידי שמים, כגון ששמעה קול רעם או ראת זיקים וכיוצא בזה - מתרת; ואם פתחה בידי אדם, כגון ששחטו לפניו בהמה אחרת וכיוצא בזה - הרי זו פתורה, וטרפה.

י. כיצד בודקין אותה? מושיבין את הראה במים מעת לעת; אם היה זמן הקר, מושיבין אותה במים פושרין ובכלי שאין המים מתמצין מגבו ונזלים כדי שלא יצונו במהרה, ואם היה זמן החם, מושיבין אותה במים צונן ובכלי שהמים מתמצין מגבו כדי שישארו קרים. אם חזרה לביתה - הרי זו בידי שמים, ומתרת; ואם לא חזרה - בידי אדם היא, וטרפה.

יא. בהמה שהיתה חסרה רגל מתחלת בריתה, טרפה; וכן אם היתה יתרה רגל, שכל היתר פתור הוא. אבל אם היו לה שלש ידים, או יד אחת - מתרת; לפיכך אם נתפך היד שלה, מתרת. נתפך הרגל - מן הארפקה (חיבור העצמות) ולמעלה, טרפה; מן הארפקה ולמטה, מתרת. באיזו ארפקה אמרו? בארפקה שהיא סוף הירך הסמוך לגוף.

יב. נשבר העצם למעלה מן הארפקה - אם יצא פלו או רבו לחוץ, הרי זה כמי שנתפך ונפל, וטרפה; ואם היה הבשר או העור חופה רב עכיו ורב הקפו של עצם שנשבר

וכאלו אותו הבשר הנהפך עינו אינו מצוי. וכן הוא אומר: "וימחית בשר חי בשאת", "וביום הראות בו בשר חי" - מכלל, ששאר הבשר שנשתנה, אינו חי.

טז. ראה שנשתנו מראיה, בין מראה בלה בין מקצתה - אם נשתנית למראה המתר, אפלו נשתנית בלה, מתרת. ואם נשתנית למראה האסור - אפלו כל שהוא, טרפה; שהמראה האסור כנגב הוא חשוב, כמו שבארנו.

יז. וקמש מראות אסורות יש בראה, ואלו הן: שחרה כדיו, או ירקה (ירוק) בלשון תלמוד כולל גוונים שונים) כעין הפשות, או כעין חלמון ביצה, או כעין חריע (כרכום), או כמראה הבשר. וחריע - הוא הצמח שצובעין בו הבגדים, והוא דומה לשערות אדמות מעט ונטות לירוקה.

יח. נמצאת כעין חריות [ענפים] של דגל - אוסרין אותה מספק, שזה קרוב למראה האסור. וכל המראות האלו - אין אוסרין בהן, עד שנופחין אותה וממסר בה כדו; אם נשתנית למראה המתר, מתרת; ואם עמדה בעיניה, אסורה.

יט. ארבע מראות מתרות יש בה, ואלו הן: שחרה ככחל, או ירקה כחציר, או אדמה, או כמראה הכבד. ואפלו היתה הראה בלה טלאים טלאים, נקדות נקדות, מארבע מראות אלו - הרי זו מתרת.

כ. עוף שנפל לאור [לאש], והוריק לבו או כבדו או קרקבנו, או האדימו המעים שלו, בכל שהוא - הרי זו טרפה: שכל היקים שהאדימו, והאדמים שהוריקו, מחמת האור, בעוף - הרי הן כמי שנשטלו, וטרפה. והוא שיעמדו במראה זה אחר ששולקין אותן מעט, וממסרין [משפטים] בהן.

כא. כל עוף שנמצאת כבד שלו כמראה בני מעיו, או שנשתנו שאר בני מעיו, ועמדו בשנוין אחר שליקה ומריסה, כמו שבארנו - בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו, וטרפה. ולא עוד, אלא בני מעים של עוף שלא נמצא בהם שנוי, וכשנשלקו נשתנו והוריקו האדמים - בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו, וטרפה. וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לכן והפנימי אדם, בין בעוף בין בהמה - הרי זה כאלו אינו, וטרפה.

הלכות שחיטה פרק ח

א. חסרה כיצד? שני אברים הן, שאם חסר מנינם, טרפה; ואלו הן: הראה, והרגלים. וקמש אונות [אוזניים] יש לה לראה - כשיתלה אותה אדם בידו ופגי ראה כנגד פניו, שלש מן הימין ושתיים מן השמאל. ובצד ימין ממנה כמו און קטנה, ואינה בצד האונות, ויש לה כמו כיס בפני עצמה, והיא בתוף הכיס; ואון זו הקטנה - היא הנקראת 'ירדה', מפני שהיא דומה לורד, ואינה מן המנין. לפיכך, אם לא נמצאת הנרד - מתרת, שכך היא דרפה; יש בהמות תמצא בהן, ויש בהמות לא תמצא בהן. ואם נמצאת נקובה - אף על פי שהכיס שלה סותם את הנקב, הרי זו טרפה.

נטל, טרפה. אבל אבר שנאמר בו אם נטל טרפה - אינה נאסרת אלא אם נחתף אותו אבר; אבל אם נבראת חסרה אותו אבר, הרי זו מתרת; שאם לא תאמר כן, נמצאת החסרה והנטולה אחת היא. וכל אבר שנאמר בו שאם נטל מתרת - קל וחומר אם חסר מתחלת ברייתה ולא נברא, שהיא מתרת.

כה. בהמה שנטלה האם שלה, והיא בית הרחם, או שנטלו הכליות - הרי זו מתרת. לפיכך, אם נבראת בכליה אחת או בשלש כליות, מתרת; וכן אם נקבה הכליה, מתרת.

כו. אף על פי שהכליה שנטלה או שחסרה מתרת, אם נמצאת קטנה ביותר, והקטינה בדקה עד כפול, ובגסה עד כענבה - טרפה. וכן אם לקתה הכליה, והוא שיעשה בשרה כבשר המת שהבאיש אחר ימים, שאם תאחז במקצתו, יתמסמס ויפל, והגיע חלי זה עד הלכך שבתוף הכליה - הרי זו טרפה. וכן אם נמצאת בכליה לחה, אף על פי שאינה סרוחה, או שנמצאו בה מים עכורין או סרוכין - הרי זו טרפה; אבל אם נמצאו בה מים ופים, הרי זו מתרת.

שבת קודש

הלכות שחיטה פ"ק ט

א. פסוקה ביצד? חוט השדרה שנפסק העור החופה את המוח - טרפה, ובלבד שיפסק רב הקפו; אבל אם נסדק העור לארכו, או נקב - מתרת. וכן אם נשברה השדרה, ולא נפסק החוט שלה, או נתמעף המוח שבתוף החוט, ונתנדנד - הואיל ועורו קיים, הרי זו מתרת.

ב. המרף המוח ונשפף פמיוס או כדונג שנמוס, עד שימצא החוט כשמעמידו אינו עומד - הרי זו טרפה; ואם אינו יכול לעמד מפני כבדו, הרי זו ספק אסורה.

ג. עד היכן הוא חוט השדרה? תחלתו מחוץ לפולין שבתחלת הערף, עד סוף פרשה שנייה, שלא ישאר אחריה אלא פרשה שלישית הסמוכה לתחלת האליה.

ד. ושלש פרשיות אלו, הן שלשה עצמות דבוקין זה בזה למטה מחליות של שדרה; וחוט השדרה בעוף, עד בין האגפים. אבל למטה ממקומות אלו - אין משגיחין על החוט הנמשך לשם, בין שנפסק עורו בין שנמרף המוח.

ה. קרועה ביצד? בשר החופה את רב הכרש, והוא המקום מן הבטן שאם יקרע יצא הכרש - אם נקרע בשר זה, טרפה; אף על פי שלא הגיע הקרע לכרש עד שנראית, אלא בין שנקרע רב עבי הכרש הזה, או נטל - טרפה. וכמה שעור הקרע בארכו? ארף טפח; ואם הייתה בהמה קטנה ונקרע רב ארף הכרש החופה את הכרש - אף על פי שאין בארף הקרע טפח - טרפה, הואיל ונקרע רבה.

ו. נקדר [נחתך] הכרש הזה בעגול, או בארף - אם היה יתר מקסלע, והוא כדי שיפנס בו שלשה גרעיני תמרה זו בצד זו בדחק - הרי זו טרפה; שאם ימתח קרע זה, יצמד על טפח.

- הרי זו מתרת, ואפלו נפל מקצת העצם שנשבר והלך לו. וגידיים הרפים, אינן חשובין כבשר.

יג. צמת [מקום חיבור] הגידין, הן בבהמה ובחיה למעלה מן העקב במקום שתולין בו הטבחים הבהמה; והן שלשה גידיים לבנים - אחד עבה, ושנים דקים. ומקום שיתחילו והן קשים ולבנים, עד שישור הלכך מהן ויתחילו להתאדם ולהתרפף - היא צמת הגידיים, והוא פארף שש עשרה אצבעות בשור.

יד. ומנין גידיים אלו בעוף, ששה עשר גידיים; תחלתן מן הענב של מטה מאצבע יתרה, עד סוף הרגל שהוא קשקשים קשקשים.

טו. בהמה שנתחתו רגליה במקום צמת הגידיים, טרפה; ואל תתמה ותאמר: 'ביצד תחתך למעלה מצמת הגידיים והיא מתרת, עד שתחתך למעלה מן הארבעה העליונה, כמו שבארנו, ואם תחתך למטה בצמת הגידיים, אסורה?' - שבטרפות תחתך מכאן ותחיה, ומכאן ותמות; לא נאסרה בהמה זו מפני שהיא חתוכת רגל במקום זה, אלא מפני שנתחתו הגידיים, שחתיתכן מקלל הטרפות, כמו שיתבאר.

טז. נטולה ביצד? שלשה אברים הן, שאם נטלו טרפה, ואף על פי שאין בהן דין נקב ולא דין חסרון; ואלו הם: צמת הגידיים, והפכד, ולחי העליון.

יז. וכבר בארנו, שהבהמה שנתחתף רגלה, וכן העוף, במקום צמת הגידיים - לא נעשו טרפה אלא מפני שנתחתו הגידיים; לפיכך, אם נתחתו הגידיים לכדס, והרגל קימת - טרפה, שהרי נטלה צמת הגידיים.

יח. נחתף בבהמה האחד העבה לבדו - מתרת, שהרי נשארו שנים; נחתכו שנים הדקין - מתרת, שהרי האחד העבה גדול משניהם, והרי לא נטלה כל הצמה, אלא מעוטה. נחתף רבו של כל אחד מהן, טרפה; ואין צריך לומר שנתחתו כפון, או נטלו כפון.

יט. ובעוף - אפלו נחתף רבו של אחד מן הששה עשר, טרפה.

כ. ועוף שנשפתו גפיו - מתר, בבהמה שנתחתו גדיה.

כא. כבד שנטלה בלה, טרפה; ואם נשתיר ממנה פזית במקום שהיא תלויה בו, וכזית במקום מרה - הרי זו מתרת. נדלדלה הפכד, והרי היא מערה בטרפוש [בהסתעפות] שלה - מתרת; נטל ממנה מקום שהיא תלויה בו, ומקום המרה - אף על פי שישאר קנים כמות שהוא, טרפה.

כב. נשאר בה פזית במקום מרה, וכזית במקום שהיא תלויה בו, אבל היה מפזר מעט בכאן ומעט בכאן, או שהיה מרדד וקוועו, או שהיה ארף כרצועה - הרי זה ספק; ויראה לי שהיא אסורה.

כג. לחי העליון שנטל, טרפה; אבל אם נטל התחתון - כגון שנגמם עד מקום הסימין, ולא נעקרו - הרי זו מתרת.

כד. וכל אבר שנאמר בו שאם היה חסר טרפה - כן אם

הן המוליכין אותו; ואם קדם לתבן או לקש שמהלכין על גבי המים - הרי זה שט מחמת עצמו, ואין חוששין לו. יז. כל מקום שאמרנו 'אין חוששין לה' - מתר לשחט מיד, ואינו צריך לבדק שמה נתרסק אבר. וכל מקום שאמרנו 'חוששין לה' - אם שחטה, צריך לבדק כנגד כל החלל כלו מקדקד הראש עד הירך; אם מצא בה טרפה מן הטרפות שמנינו, או שנתרסק אבר מן האברים שבפנים ונפסדה צורתו - הרי זו טרפה. אפלו נתרסק אבר מן האברים שאם נשלו כשרה, כגון טחול וכליות - הרי זו טרפה; הויז מבית הרחם - שאם נתרסק, הרי זו מתרת. יח. והסימנין [ווסט וקנה] אינן צריכין בדיקה בכאן, שאין הנפילה ממעכת אותן.

יט. נפלה מן הגג ולא עמדה - אסור לשחט אותה, עד שתשקה מצת לעת; ואם שחטה בתוך זמן זה, הרי זו טרפה. וכששוחט אותה אחר מצת לעת, צריכה בדיקה כמו שבארנו.

כ. וכן מי שדרס ברגלו על העוף, או שדרסתו בהמה, או שטרפו לכתל, והרי הוא מפרס - משהין אותו מצת לעת; ואחר כך שוחטין אותו, ובודקין אותו כדרך שבארנו.

כא. סימנין שנדלדלו רבן - טרפה, ואפלו שלא מחמת נפילה; וכן אם נתקפלו, שהרי אינן ראויין לשחיטה. אבל אם נפרק רב תרביץ הנשט מן הלחי - הרי זו מתרת; שאין התרביץ ראוי לשחיטה, כמו שבארנו.

הלכות שחיטה פ"ק י

א. שבורה כיצד? הוא שישתפרו רב צלעותיה; וצלעות הבהמה, הן אחת עשרה מכאן ואחת עשרה מכאן. נשתפרו שש מכאן ושש מכאן, או אחת עשרה מכאן ואחת מכאן - טרפה; והוא שישתפרו מחצין של מול השדרה.

ב. נשתפרו שש מכאן ושש מכאן - אם היו צלעות גדולות שיש בהן מת, טרפה; ואם לאו, אף על פי שהן רב, ואף על פי שנשתפרו כלפי השדרה - מתרת. וכן אם נעקרו רב צלעותיה, טרפה; ואם נעקרה אפלו צלע אחת, וחצי חליתה עמה שהצלע תקועה בה - הרי זו טרפה. וכן אם נעקרה מן השדרה חליה אחת - אפלו הייתה מן החליות שלמטה מן הכסלים שאין בהן צלעות, הרי זו טרפה.

ג. בהמה שנשמט הירך שלה מעקרו, ויצא מן הפך - אם נתאבלו ניביו, והן היתרות שבפעם הפך שיוצאות על העצם הנזכר ואוחזות אותו - הרי זו טרפה; ואם לא נתאבלו, מתרת.

ד. וכן בעוף, אם נשמט ירכו - טרפה. נשמט כנפו מעקרו - חוששין שמה נקבה הראה שלו; ולפיכך בודקין אותה, ואחר כך יאכל. ובהמה שנשמטה ידה מעקרה - מתרת, ואין חוששין לה.

ה. גלגלת בהמה או חיה שנשטל ממנה כסלע - אף על פי

ז. בהמה שנפשט העור שעליה פלו, בין שנקרע בידי או בחלי, ונמצא בשר בלא עור - הרי זו טרפה, וזו היא הנקראת 'גלויה'. ואם נשאר מן העור רחב סלע על פני כל השדרה, ורחב סלע על הטבור, ורחב סלע על ראשי אבריה - הרי זו מתרת; ואם נטל כרחב סלע מעל כל פני השדרה, או מעל הטבור, או מעל ראשי אבריה, ושאר כל העור קיים - הרי זה ספק, ויראה לי שמתירין אותה.

ח. נפולה כיצד? הרי שנפלה הבהמה ממקום גבוה שגבהו עשרה טפחים או יותר, ונתרסק אבר מאבריה - הרי זו טרפה. וכיצד הוא הרסוק? שיתרוצץ האבר ויהלם מחמת הנפילה, עד שתפסד צורתו ותארו - אף על פי שלא נקב, ולא נסדק, ולא נשבר - הרי זו טרפה. וכן אם הפה אותה באבן או במטה, ורצץ אבר מאבריה - טרפה. באיזו אברים אמרו? באברים שבחלל הגוף.

ט. בהמה שנפלה מן הגג - אם הלכה, אין חוששין לה; ואם עמדה ולא הלכה, חוששין לה. קפצה מחמת עצמה, אין חוששין לה; הניחה למעלה, ומצאה למטה - אין חוששין לה שמה נפלה.

י. זכרים המנגחים זה את זה, אין חוששין להן; ונפלו לארץ, חוששין להן. וכן בהמה שהיתה מגררת בגליה - אין חוששין לה שמה נתרסקו אבריה, או שמה נפסק החוט של שדרה.

יא. גנבים שגונבין הטלאים ומשליכין אותן לאחורי הדיר - אין חוששין להן משום רסוק אברים, מפני שאין משליכין אותן אלא בכונה שלא ישתפרו. ואם החזירוהם והשליכום לדיר - מחמת יראה, חוששין להן; מחמת תשובה, אין חוששין להן; מפני שמתכווין להחזירן שלמים, ויזהרו בהשלקתן.

יב. שור שהרביצוהו [הריצו אותו] לשחיטה - אף על פי שנפל נפילה גדולה שיש לה קול בעת שמפילין אותו, אין חוששין לו; מפני שנועץ צפרניו בקרקע, ומתחזק עד שמגיע לארץ.

יג. הפה הבהמה על ראשה והלכה לה המכה כלפי זנבה, או על זנבה והלכה לה כלפי ראשה, ואפלו הפה אותה במטה על כל השדרה - אין חוששין לה; ואם יש במטה חליות חליות - חוששין לה; ואם הגיע ראש המטה למקצת השדרה - חוששין לה. וכן אם הפה לרחב השדרה - חוששין לה.

יד. עוף שנחבט על גבי דבר קשה, כגון כרי של חטים או קפה של שקדים וכיוצא בהן - חוששין לרסוק אברים; ואם נחבט על גבי דבר רך, כגון כסות כפולה והתבן והאפר וכיוצא בהן - אין חוששין לו.

טו. נדבקו כנפיו בדבק בשעת צידה, ונתחבט - אם כנפו אחד גאחו, אין חוששין לו; ואם גאחו בשתי כנפיו ונתחבט בגופו, חוששין לו.

טז. נחבט על פני המים - אם שט מלא קומתו ממטה למעלה לעצמת המים, אין חוששין לו. אבל אם שט ממעלה למטה עם הלויף המים - חוששין לו, שמה המים

השדרה; (נט) גמרף מלח חוט השדרה, ונתמסמס; (ס) נקרע רב הבשר החופה את הפרש; (סא) נגלד העור שעליה; (סב) נתרסקו אברייה מנפילה; (סג) נדלדלו הסימנין; (סד) נשתברו רב צלעותיה; (סה) נעקרו רב צלעותיה; (סו) נעקרה צלע אחת בחלתה; (סז) נעקרה חליה אחת; (סח) נשטט הדרך מעקרו; (סט) חסרה הגלגלת כסלע; (ע) נחבס רב הגלגלת, ונתרוצץ.

י. אלו השבעים חלי שאוסרין את בהמה ואת החיה משום טרפה, כבר נתבאר כל אחד מהן ומשפטיו. וכל שאפשר מהן שימצא בעוף באברין המצויין לעוף בבהמה, דינו בבהמה ובעוף אחד הוא - חוץ מטרפות שבפליה, ושבתחול, ושכונות הראה; מפני שהעוף אין לו חתוף אונות בבהמה; ואם ימצא, אין לו מנין ידוע. וטחול העוף עגל כמו ענב, ואינו כטחול בהמה; וטרפות שבפליה ושבתחול - לא מנו אותן חכמים בבהמה כדי שיהיה כנגדן בעוף, ולפיכך לא נתנו לכליה שהקטינה שעור בעוף. וכן כל פיוצא בזה.

יא. ושתי טרפות יש בעוף, יתר על הבהמה, ואף על פי שיש לה אותן האברים; ואלו הן: עוף שנשתנו מראי בני מעיו מחמת האור, ועוף המים שנשקב עצם ראשו.

יב. ואין להוסיף על טרפות אלו כלל; שכל שיארע לבהמה או לחיה או לעוף חוץ מאלו שמנו חכמי הדורות הראשונים, והסכימו עליהן בתי דיני ישראל - אפשר שתחיה, ואפלו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות.

יג. וכן אלו שמנו ואמרו שהן טרפה, אף על פי שיראה מדרבי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממייתין, ואפשר שתחיה מהן - אין להן אלא מה שמנו חכמים, שנאמר: "על פי התורה אשר יורוד".

יד. כל טבח שיודע הטרפות האלו, והרי הוא בחזקת פשרות - מתר לו לשחט ולבדק לעצמו ולמכר, ואין בזה חשש; שעד אחד נאמן באסורין, בין יש לו הנזה בעדותו בין אין לו. וכבר בארנו, שאין לוקחין בשר מטבח ששוחט ובדק לעצמו בחוצה לארץ, או בארץ ישראל בזמן הזה, אלא אם כן היה ממחה. ואם יצאת טרפה מתחת ידו - מגדין אותו, ומעבירין אותו; ואינו חוזר לכשרותו עד שילך למקום שאין מפירין אותו, ויחזיר אבדה בדבר חשוב, או יוציא טרפה לעצמו במקום חשוב.

הלכות שחיטה פקק יא

א. כל בהמה או חיה או עוף שנוולד בהן ספק טרפה מטרפות אלו - כגון בהמה שנפלה ולא הלכה, או שנטרפה ביד חיה ואין ידוע אם האדים הבשר כנגד בני מעים או לא האדים, או שנחבסה גלגלתה ואין ידוע אם רבה או מעוטה, וכיוצא בדברים אלו - אם היה זכר ושהה שנים עשר חדש, הרי זו בחזקת שלמה פשאר כל הבהמות; ואם היתה נקבה, עד שתלד. ובעוף - בזכר, שנים עשר חדש; ובנקבה, עד שתלד כל הביצים של טעינה הראשונה, ותטען טעינה שניה ותלד.

שלא נקב הקרום, טרפה; ואם נקבה נקבים שיש בהן חסרון, בלן מצטרפין לכסלע.

ו. וכן גלגלת שנחבס [נמערך] רב גבהה רב הקפה - טרפה, אף על פי שהקרום שלם ולא חסר ממנה כלום. נחבס רב גבהה והרי רב הקפה קים, או שנחבס רב הקפה והרי רב גבהה קים - הרי זו ספק; ויראה לי שאוסרין אותה.

ז. עוף של מים, כגון אגוזין - אם נקב עצם גלגלתו, אף על פי שלא נקב קרום של מלח, טרפה; מפני שקרומו רך. עוף היבשה שהפתו חלדה על ראשו, או שנגף באבן או בעץ - מניח ידו בצד הנקב ונועץ, או מכניס ידו לתוף פיו ודוחק למעלה: אם יצא המוח מן הנקב - בידוע שנקב הקרום, וטרפה; ואם לאו, מתר.

ח. בהמה שאחזה דם, או שהיתה מעשנת, או מצננת, או שאכלה סם שהורג את הבהמה, או ששתת מים הרעים - הרי זו מתרת; אכלה סם שהורג את האדם, או ששנשכה נחש וכיוצא בו - מתרת משום טרפה, ואסורה משום סכנת נפשות.

ט. נמצאו כל הטרפות המנויות בפשיפוטו, ואפשר שימצאו בבהמה וחייה - שבועים; ואלו הן, על סדר שנתבארו בחבור זה: (א) דרוסה; (ב) נקב תרביץ הושט; (ג) נקב קרום של מלח; (ד) נתמסמס המוח עצמו; (ה) נקב הלב לבית חללו; (ו) נקב קנה הלב; (ז) נקבה המרה; (ח) נקבו קני הכבד; (ט) נקבה הקבה; (י) נקב הפרש; (יא) נקב המסוס; (יב) נקב בית הכוסות; (יג) נקבו מעיה; (יד) יצאו המעים לחוץ, ונהפכו; (טו) נקב הטחול בעביו; (טז) חסרה המרה; (יז) נמצאו שתי מרות; (יח) חסרה הקבה; (יט) נמצאו שתי קבות; (כ) חסר הפרש; (כא) נמצאו שני פרשים; (כב) חסר המסוס; (כג) נמצאו שני מסוסים; (כד) חסר בית הכוסות; (כה) נמצאו שני בתי כוסות; (כו) חסר אחד מן המעים; (כז) נמצאו שני בני מעים; (כח) נקבה הראה; (כט) נקב הקנה למטה, במקום שאינו ראוי לשחיטה; (ל) נקב סמפון מסמפוני ראה, אפלו לחברו; (לא) נאטם מקום מן הראה; (לב) נמוק סמפון מסמפוני הראה; (לג) נמצאת לחה סרוחה בראה; (לד) נמצאו בה מים סרוחין; (לה) נמצאו בה מים עכורין; (לו) נתמסמסה הראה; (לז) נשתנו מראיה; (לח) נהפך הושט במראיו; (לט) חסרה הראה ממנין האונות; (מ) נתחלפו האונות; (מא) הותירו האונות מגבה; (מב) נטרקה אונה לאונה שלא כסדרן; (מג) נמצאת הראה בלא חתוף אגוזים; (מד) חסר מקצת הראה; (מה) יבש מקצת גופה; (מו) נמצאת הראה נפוחה ועומדת; (מז) צמקה הראה מפחד אדם; (מח) חסרה רגל, בין מתחלת בריחה בין שנחתף; (מט) או שהיתה יתרה רגל; (נ) נטלה צמת הגידים; (נא) נטלה הכבד; (נב) נשל לחי העליון; (נג) בליה שהקטינה ביותר; (נד) בליה שלקתה; (נה) בליה שנמצאת בה לחה; (נו) בליה שנמצאו בה מים עכורין, אף על פי שאינם סרוחין; (נז) בליה שנמצאו בה מים סרוחין; (נח) נפסק חוט

ט. וכן אם היה מן הראה חוט משוף ללב, או לטרפש הפכד, או לכיס הלב, או לנרדה - בין שהיה החוט מן האם של ראה, בין שהיה מן האזן, ואפלו היה כחוט השערה - אוסרין אותה. וכן ורדה שנמצאת דבוקה בכיסה, או חוט יוצא ממנה לכיסה - אוסרין אותה. וחוט היוצא מאזן לאזן שלא על הסדר, אוסרין אותה. י. יש מקומות, שמנהגם אם מצאו סרסא מן האזן לבשר ולעצם שבצלעות, והסרסא דבוקה בשתייהן - אוסרין אותה. ואבא מרי זצ"ל, מן האוסרין; ואני, מן המתירין. ומעוט מקומות מתירין אפלו נדבקה בעצם לבדו; ואני אוסר.

יא. ויש מקומות שנופחין את הראה, שמא יש בה נקב; ורב המקומות אין נופחין, שהרי לא נולד דבר שגורם לחשש. ומעולם לא נפחנו ראה בספרד ובמצר, אלא אם נולד לנו דבר שחוששין לו.

יב. ודברים אלו בלן - אינן על פי הדין, אלא על פי המנהג, כמו שבארנו. ומעולם לא שמענו במי שבדק עוף, אלא אם נולד לו חשש.

יג. מי ששחט את הבהמה, וקרע את הבטן, וקדם שיבדק את הראה בא פלב או גוי, ונטל את הראה והלך לו - הרי זה מתרת; ואין אומרין: 'שמא נקובה היתה הראה, או שמא דבוקה היתה' - שאין מחזיקין אסור; אלא הרי זו בחזקת הותר, עד שיודע במה נטרפה. וכשם שאין חוששין לקרום מן ולשדרה וכיוצא בהן, כך לא נחוש לראה שאבדה. ואין בזה מנהג; שדבר שאינו מצוי, אין בו מנהג.

יד. בא הגוי או הישראלי והוציא את הראה קדם שתבדק, והרי היא קיימת - נופחין אותה, ואף על פי שאין אנו יודעין אם היו שם צמחים או לא היו; מפני פשוט המנהג.

טו. יש מקומות, שאם ימצאו סרכות מדלדלות מן הראה - אף על פי שאינן דבוקות לא להפך ולא למקום - אוסרין אותה. ודבר זה הפסד גדול הוא, ואבוד לממונם של ישראל. ומעולם לא נהגו זה בצרפת ולא בספרד, ולא נשמע זה במצרים. ואין ראוי לנהג במנהג זה, אלא נופחין אותה בלבד - אם נמצאת שלמה מן הנקב, הרי זו מתרת.

ב. ואסור למכר ספק טרפה זו לגוי בתוך זמן זה, שמא ימכרה לישראל.

ג. כל בהמה חיה ועוף בחזקת בריאין הן, ואין חוששין להן שמא יש בהן טרפה. לפיכך, כשישחטו שחיטה כשרה, אינן צריכין בדיקה שמא יש בהן אחת מן הטרפות, אלא הרי הן בחזקת הותר - עד שיולד להן דבר שחוששין לו, ואחר כך בודקין על אותו דבר בלבד.

ד. כיצד? כגון שנשמט הגוף של עוף, בודקין את הראה שמא נקבה; נפלה הבהמה, בודקין אותה שמא נתרסקו אבריה; נתרוצץ עצם הראש, בודקין שמא נקב קרום של מוח; הבה אותה קוף או נזרק בה חץ או רמח וכיוצא בהן ונכנס לחללה, חוששין לה, וצריכה בדיקה כנגד כל החלל, שמא נקב אחד מן האברים שתטרף בנקיבתו. וכן כל יוצא בזה.

ה. לפיכך, ראה שהעלת צמחין, או שנמצאו סרכות, כמו חוטין תלויין ממנה ולדפן, או שהיו ללב או לטרפש הפכד - חוששין לה שמא נקבה וצריכה בדיקה; וכן אם נמצא בה אבבעבוע מלא לחה - חוששין שמא נקב סמפון שתחתיו, וצריך בדיקה.

ו. מן הדין היה על דרך זו, שאם נמצאת הראה תלויה בסרכות כמו חוטין - אם היו מן האם של ראה ולדפן, או שהיו ללב או לטרפש הפכד - שחזקתן את הסרכה, ומוציאין את הראה, ונופחין אותה בפושרין; אם נמצאת נקובה, טרפה; ואם לא נתבעבע המים, הרי היא שלמה, ומתרת, וסרסא זו לא היתה במקום נקב, או שמא נקב קרום העליון בלבד. ומעולם לא ראינו מי שהורה כך, ולא שמענו מקום שעושין בו כך.

ז. ואף על פי שאלו הן הדברים הנראין מדברי חכמי תלמוד, המנהג הפשוט בישראל כך הוא - כששוחטין את הבהמה או את החיה, קורעין את הטרפש של כבד, ובודקין את הראה במקומה: אם לא נמצאת תלויה בסרסא, או שנמצאת סרסא מאזן מאזני ראה ולבשר במקום וכיצתה, בין בשר שבין הצלעות בין בשר שבחזה, או שנמצאת סרסא מאזן לאזן על הסדר, או מן האם לאזן הסמוכה לה - הרי אלו מתירין אותה.

ח. ואם נמצא חוט יוצא מן האם של ראה לאיזה מקום שימשוף, ואפלו היה כחוט השערה - אוסרין אותה.

שיעור רמב"ם פרק אחד ליום — כ"א-כ"ז מרחשון ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות ברכות פרק ז

ב. בעל הבית מברך 'המוציא', ומשלים [מסיים] הברכה ואחר כך בוצע; והאורח מברך ברכת המזון, כדי שיברך לבעל הבית. ואם היו בלן בעלי הבית - גדול שבכלן בוצע, והוא מברך ברכת המזון.

ג. אין הבוצע רשאי לבצע, עד שיביאו מלח ולפתן וכל דבר הנאכל עם הפת] לפני כל אחד ואחד, אלא אם כן נתכוננו לאכל פת חרקה [כמות שהיא]. ואינו בוצע לא פרוסה קטנה, מפני שהוא נראה כצר עין, ולא פרוסה יותר

א. מנהגות רבות נהגו חכמי ישראל בסעודה, וכלן דרך ארץ; ואלו הן: כשנכנסין לסעודה, גדול שבכלן נוטל ידיו תחלה, ואחר כך נכנסין, ויושבין מסבין. וגדול מסב בראש, ושני לו למטה ממנו; היו שלש מטות, גדול מסב בראש, ושני לו למעלה ממנו, ושלישי לו למטה ממנו.

ושמן צף על פניה - שמא ישלח לו אדם חבית שכלה שמן, וידמה שהיא זין, ושמן הוא שעל פניה בלבד, ויזמן אורחים, ויתביש. וכן כל פיוצא בדברים אלו, המביאין לידי בושח לבעל הסעודה - אסורין.

יא. גמרו מלאכל - מסלקין את השלחן ומכבדין (מטאטאים) את המקום שאכלו בו, ואחר כך נוטלין את ידיהן; שמא ישאר שם פרווין שיש בהן פזיז, שאסור להלף עליהן ולרחץ עליהן; אבל פרווין שאין בהן פזיז, מתר לאבדן ביד.

יב. הביאו להם מים לנטילה - כל שמברך ברפת המזון, הוא נוטל ידיו תחלה, כדי שלא ישב הגדול וידידו מזהמות, עד שיטל אחר. וישאר הסועדין, נוטלין דן בסוף זה אחר זה; ואין מכבדין בדבר זה [טול לפני], שאין מכבדין בידים מזהמות, ולא בדרכים, ולא בגשרים [לומר לגדול "לך לפני"] - אלא בפתח הראוי למזונה, ובשעת כניסה.

יג. גמרו לטל את ידיהן, ונגבו ידיהן, וברכו ברפת המזון, והביאו את המגמר [בשמים] - הגדול שברך ברפת המזון, הוא מברך על המגמר, וכלן עונין אמן.

יד. אם היה שם זין - מביאין כוס מחזיק רביעית, או יתר על רביעית, ומביאין מין בשמים; או חזו את היין בימינו, ואת הבשמים בשמאלו, ומברך ברפת המזון; ואחר כך מברך על היין, ואחר כך מברך על הבשמים. אם היה הבשמים שמן ערב וכיוצא בו, טחו בראש השמש [מנגב ריח הבשמים על ראש שמשו]; ואם היה השמש תלמיד חכמים, טחו [מנגבו] בפתל, כדי שלא יצא מבשם לשוק.

טו. אף על פי שאין ברפת המזון טעונה זין, אם ברח על היין פמנהג שאמרנו, צריך שידית כוס של ברכה מבפנים, וישטף אותו מבחוץ; וימלאנו זין חי, וכיין שהגיע לברכת 'הארץ', נותן לתוכו מצט מים, כדי שיהא ערב לשתייה. ואין משיחין על כוס של ברפת המזון, אלא הכל שותקין, עד שתכלה ברפת המזון והיין, וישתו.

יום שני

הלכות ברכות פרק ח

א. כל פרות האילן - מברכין עליהן בפתחה 'בורא פרי העץ', ובסוף 'בורא נפשות רבות'; חוץ מחמשת המינין הפתובין בתורה, והן ענבים ורמונים ותאנים וזיתים ותמרים - שהיא מברך עליהן בסוף ברכה אחת מעין שלש. וכל פרות הארץ והירקות - מברכין עליהן בפתחה 'בורא פרי האדמה', ולבסוף 'בורא נפשות רבות'. ודברים שאין גדולין מן הארץ, כגון בשר וגבינה ודגים וביצים ומים וחלב ודבש וכיוצא בהן - בפתחה מברך 'שהכל', ולבסוף 'בורא נפשות רבות'. והשוותה מים שלא לרבות צמא - אינו טעון ברכה, לא לפניו ולא לאחרייו.

ב. הסוחט פרות והוציא מהן משקין - מברך עליהן בפתחה 'שהכל', ולבסוף 'בורא נפשות'; חוץ מן הענבים

מכביצה, מפני שגראה כרעבתה; ובשבת יש לו לבצע פרוסה גדולה. ואינו בוצע, אלא במקום שבשל [נאפה] יפה יפה.

ד. מצוה מן המבחר, לבצע מכפר שלמה; אם היתה שם שלמה של שעורים ופרוסה של חטים, מניח פרוסה בתוף שלמה, ובוצע משתייהן, כדי שיבצע מחטים ומשלמה. בשבת ובמים טובים, חייב לבצע על שתי פרות; נוטל שתייהן בידו, ובוצע אחת מהן.

ה. הבוצע נותן פרוסה לפני כל אחד ואחד, והאחד נוטל בידו; ואינו נותן ביד האוכל, אלא אם כן היה אכל. והבוצע, הוא פושט ידיו תחלה ואוכל; ואין המסבין רשאים לטעם, עד שיטעם המברך; ואין הבוצע רשאי לטעם, עד שיכלה 'אמן' מפי רב המסבין. ואם רצה הבוצע לחלק כבוד לרבו, או למי שהוא גדול ממנו בהכמה, ויניחנו לפשט ידו קדם לו - הרשות בידו.

ו. שנים, ממתינין זה לזה בקערה [אם אחד הפסיק לצורך שתיה וכיו"ב]; שלשה, אין ממתינין. גמרו [הפסיקו] מהן שנים, השלישי מפסיק עמהן; גמר אחד מהן, השנים אין מפסיקין לו, אלא אוכלין והולכין, עד שגומרין. אין משיחין בסעודה, כדי שלא יבוא לידי סכנה. ומפני זה, אם בא להן זין בתוף המזון - כל אחד ואחד מברך לעצמו, שאם ברח אחד ויענה העונה 'אמן' בשעת הבליעה, יבוא לידי סכנה. ואין מסתפלין בפני האוכל, ולא במנתו, שלא לבישו.

ז. השמש העומד לפני המסבין, אינו אוכל עמהן; ודרך רחמנות היא לתן לתוף פיו מכל תבשיל ותבשיל, כדי לישב דעתו. ואם נתנו לו זין, מברך על כל כוס וכוס שנותנין לו, מפני שאין שתייתו תלויה ברוצונו, אלא ברצונם.

ח. יצא אחד מן המסבין להשתין מים, נוטל ידו אחת [זו שנגעה] ונקנס; דבר עם חברו והפליג [שהה], נוטל שתי ידיו ונקנס. ואם היה מסבין לשתייה, נקנס וישוב במקומו ונוטל ידיו, ואחר כך מחזיר פניו לאורחין; ולמה נוטל במקומו? שמא ידמו שלא נטל ידיו, מפני שאין שם אכילה.

ט. אין מניחין בשר חי [שאינו מבושל] על הפת, ואין מעבירין כוס מלא [משקין] על הפת, ואין סומכין את הקערה בפת. ואין זורקין את הפת, ולא את התתיכות; ולא את האכלין שאין להן קלפין, כגון תותים ותאנים וענבים, מפני שהן נמאסין. ומתר להמשיך [להזרים] זין בצנורות בכתים חתנים; וזורקין לפנייהם קליות ואגוזים בימות החמה, אבל לא בימות הגשמים, מפני שנמאסין. ואין נוטלין ידים ביין, בין חי בין מווג. וכן אין מפסידין שאר אכלין ומשקין, דרך בזוי ובעיטה [ולזול].

י. אסור לאורחין לטל פלוגים ממה שלפניהם, ולתן בידו בנו או בתו של בעל הבית - שמא יתביש בעל הסעודה, שהרי אין לו אלא מה שהביא לפנייהם, ונמצאו הקטנים נוטלין אותו והולכין. לא ישלח אדם לחברו חבית זין,

אלהינו מלך העולם, שנתן ארץ אפים לעוברי רצונו'. מקום שנעקרה ממנו עבודה זרה - אם בארץ ישראל הוא - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעקר עבודה זרה מארצנו'; ואם בחוץ לארץ הוא - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעקר עבודה זרה מן המקום הזה'; ואומר בשתייהן: 'כשם שעקרת מן המקום הזה, כך תעקר מכל המקומות, ותשיב לב עובדיהן לעבדך'.

י. הרוצה בתי ישראל בשיוכן - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, מציב גבול אלמנה'; בחרבן - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, דינן האמת'. הרוצה קברי ישראל - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר יצר אתכם בדין, וזן אתכם בדין, וכלכל אתכם בדין, והחיה אתכם בדין, והמית אתכם בדין, והוא עתיד להקים אתכם לחיי העולם הבא בדין; ברוך אתה ה', מחיה המתים'.

יא. הרוצה שש מאות אלף בני אדם באחד - אם גוים הן - אומר: "בושה אמכם מאד, חפרה יולדתכם; הנה אחרית גוים, מדבר ציה וערכה"; ואם ישראל הן, ובארץ ישראל - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, חכם הרזים'. הרוצה מתכמי אמות העולם - אומר: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שנתן מתקמתו לכשר ודם; חכמי ישראל, מברך: 'שנתן מתקמתו ליראיו'; מלכי אמות העולם, מברך: 'שנתן מכבודו לכשר ודם'; מלכי ישראל, מברך: 'שנתן מכבודו ליראיו'.

יב. הרוצה את הכושי, ואת המשנין בצורת פניהן או באבריהן - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, משנה הבריות'. הרוצה סומה, או קטע (בידיו או ברגליו), ומפי שחין, ובהקנין [מלאים בהרות], וכיוצא בהן - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, דינן האמת'; ואם נולדו בן ממעי אמן, מברך: 'משנה הבריות'. הרוצה פיל וקוף וקפוף (מיו עור), מברך: 'ברוך משנה הבריות'.

יג. הרוצה בריות טובות ומתקנות ביותר, ואילנות טובות - מברך: 'שפכה לו בעולמו'. היוצא לשדות ולגנות בימי ניסן, וראה אילנות פורחות ונצנים [עלים רכים] עולים - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שלא חסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות נאות, כדי להתנאות בהן בני אדם'.

יד. על הרוחות ששנשבו בצעף [בטערה], ועל הברקים, ועל הרעמים, ועל קול ההברה [רעש] שתשמע בארץ כמו רמים גדולים, ועל האור שבאור שראו כאלו הן כוכבים נופלים ורצים ממקום למקום, או כמו כוכבים שיש להן זנב - על כל אחד מאלו - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שפחו מלא עולם'; ואם רצה - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, עושה בראשית'.

טו. על הקרים, ועל הגבעות, על המדברות, ועל הימים, ועל הנהרות - אם ראה אחד מהן אחר שלשים יום - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, עושה

'הטוב והמטיב'; וכן אם נגעה אליו רעה, או ששמע שמועה רעה - אף על פי שהדברים מראין, שרעה זו גורמת לו טובה - מברך 'דין האמת'; שאין מברכין על העתיד להיות, אלא על מה שארע עתה.

ה. ירדו גשמים רבים - אם יש לו שדה, מברך 'שהחנינו'; ואם היתה שלו ושל אחרים, מברך 'הטוב והמטיב'. ואם אין לו שדה, מברך: 'מודים אנחנו לך ה' אלהינו, על כל טפה וטפה שהורדת לנו; ואלו פיננו מלא שירה פים, ולשונונו רנה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי הרקיע, ועינינו מאירות כשמש וככרם, וירינו פרושות כנשרי שמים, ורגלינו קלות כאלות - אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלהינו, ולברך את שמך מלבנו, אפלו על אחת מאלף אלפי אלפים ורב רבבי רבבות פעמים הטובות שעשית עמנו ועם אבותינו. מלפנים - ממצרים גאלתנו ה' אלהינו, מבית עבדים פדיתנו, ברעב ונתנו, ובשבע כלפלתנו, ומחרב הצלתנו, ומדבר מלפתנו, ומחלאים רעים רבים דליתנו מלבנו; ועד הנה עזרונו רחמך ה' אלהינו, ולא עזבונו חסדיך. על כן, אברים שפלטת בנו, ורוח ונשמה שנפתח באפנו, ולשון אשר שמת בתוך פינו - הן הם בונה יודו לך, ויברכו את שמך, מלבנו. ברוך אתה ה', רב ההודיות אל התשבחות'.

ו. מאימתי מברכין על הגשמים? משירבו המים על הארץ, ויעלו אבעבועות מן המטר על פני המים, וילכו האבעבועות זה לקראת זה.

ז. אמרו לו: 'מת אביו וירשתו' - אם יש עמו אחין - מברך בתחלה 'דין האמת', ואחר כך 'הטוב והמטיב'; ואם אין עמו אחים, מברך 'שהחנינו'. קצבו של דבר - שכל טובה שהיא לו ולאחרים, מברך 'הטוב והמטיב'; וטובה שהיא לו לבדו, מברך 'שהחנינו'.

ח. ארבעה צריכין להודות - חולה שנתרפא, וחיבוש שיצא מבית האסורים, ויורדי הים כשיעלו, והולכי דרכים כשיגיעו לישוב; וצריכין להודות בפני עשרה, ושנים מהם חכמים, שנאמר: 'וירוממוהו בקהל עם, ובמושב זקנים והללוהו'. וכיצד מודה? עומד ביניהן ומברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הגומל לחיבים טובות, שגמלני כל טוב'; וכל השומעין אומרים: 'שגמלך טוב, הוא יגמלך, סלה'.

ט. הרוצה מקום שנעשו בו נסים לישראל, כגון ים סוף ומעברות הירדן [שנעברו בו ישראל בימי יהושע] - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו במקום הזה'; וכן כל מקום שנעשה בו נס לרבים. אבל מקום שנעשה בו נס ליחיד - אותו יחיד ויבנו וכן בנו מברך כשיראה אותו המקום: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה לי נס במקום הזה', או: 'שעשה נס לאבי במקום הזה'. הרוצה גב אריות [שהושלך בו דניאל], וכבשן האש [שהושלך בו דניאל] - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נס לצדיקים במקום הזה'. הרוצה מקום שעובדין בו עבודה זרה - מברך: 'ברוך אתה ה'

חלקי מיושבי קרנות; שאני משפכים, והם משפכים - אני משפכים לדברי תורה, והם משפכים לדברי בטלים; אני צמל, והם צמלין - אני צמל ומקבל שָׂכָר, והם צמלין ואינן מקבלין שָׂכָר; אני רץ, והם רצים - אני רץ לחיי העולם הבא, והם רצין לבאר שחת'.

כה. הנכנס לפרך - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שתכניסני לפרך זה לשלום'; ואם נכנס בשלום - אומר: 'מודה אני לפניך ה' אלהי, שהכניסני לשלום'. וכשיבקש לצאת - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שתוציאני מפרך זה לשלום'; יצא בשלום - אומר: 'מודה אני לפניך ה' אלהי, שהוצאתני מפרך זה לשלום; וכשם שהוצאתני בשלום, כך תוליכני לשלום, ותסמכני לשלום, ותצדיעני לשלום, ותצילני מפרך כל אויב ואורב בפרך'.

כו. כללו של דבר: לעולם יצחק אדם על העתיד לבוא, ויבקש רחמים; ויתן הודיה על שעבר, ויודה וישבח כפי כחו. וכל המרבה להודות את ה' וילשבו תמיד, הרי זה משבח.

יום חמישי

הלכות ברכות פרק יא

א. כל הברכות פלן - פותח בהם ב'ברוך', וחותם בהם ב'ברוך'; חוץ מברכה אחרונה של קרית שמע, וברכה הסמוכה לחברתה, וברכת הפרות והדומה לה, וברכת עשית המצוות. ואלו הברכות שאמרנו שהן דרך שבח והודיה - יש מהן שהוא פותח ב'ברוך', ואינו חותם, ויש מהן שהוא חותם ב'ברוך', ואינו פותח, אלא מעט מברכות המצוות, כגון ברכת ספר תורה, וכגון רואה קברי ישראל - מאלו שהן דרך שבח והודיה. אבל שאר ברכות המצוות פלן - פותח בהן ב'ברוך', ואינו חותם.

ב. יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדה עד שיעשה אותה, כגון תפלין וסכה ולולב ושופר; ואלו הן הנקראין 'חובה', לפי שאדם חייב על כל פנים לעשותן. ויש מצוות שאינן חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה [לגגן] - שאין אדם חייב לשכן בבית החיב במזוזה, כדי שיעשה מזוזה, אלא אם רצה לשכן כל ימיו באהל או בספינה, וישב; וכן אינו חייב לבנות בית, כדי לעשות מעקה. וכל מצות עשה שבין אדם להקדוש ברוך הוא, בין מצוה שהיא חובה, בין מצוה שאינה חובה - מברך עליה קדם לעשייתה.

ג. וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים - בין מצוות שהן חובה מדבריהם [מדברנות], כגון מקרא מגלה והדלקת נר שבת והדלקת נר חנוכה, בין מצוות שאינן חובה, כגון ערוב [חצירות] ונטילת ידים - מברך על הכל קדם לעשייתה, 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות'. והיכן צונו? בתורה, שכתוב בה: 'אשר יאמרו לך - תעשה'. נמצא ענין הדברים והצוון, כך הוא - אשר קדשנו במצוותיו, שצוה בהן לשמע מאלו, שצונו להדליק נר של חנוכה, או לקרות את המגלה; וכן שאר כל המצוות שמדברי סופרים.

בראשית'. הוואה את הים הגדול [ואוקיינוס] משלשים יום לשלשים יום או יותר - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, העושה את הים הגדול'.

טז. הוואה קשת בענן - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, זוכר הברית, נאמן בבריתו, וקיים במאמרו'. הוואה לבנה בחדושה - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר במאמרו ברא שחקים, וברוח פיו כל צבאם, חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידתם, ששים ושמיחים לעשות רצון קוניהם, פועלי אמת שפעלתם אמת; וללבנה אמר, שתתחדש להיות עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם עתידין להתחדש כמותה, ולפאר ליוצרים על כבוד מלכותו; ברוך אתה ה', מחדש חדשים'.
יז. וצריך לברך ברכה זו מעמד; שכל המברך על החדש בזמנו, כאלו הקביל פני שכינה. ואם לא ברוך עליו בליה הראשון - יש לו לברך עליו עד ששה עשר יום בחדש, עד שתמלא פגימתו [יתמלא עיגולה].

יח. הוואה את החמה ביום תקופת ניסן של תחלת המזוזר של שמונה ועשרים, שהתקופה בתחלת ליל רביעי - בשרואה אותה ביום רביעי בבקר, מברך 'עושה בראשית'. וכן כשתחור הלבנה לתחלת מזל טלה בתחלת החדש, ולא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום; וכן כשיחורו כל כוכב וכוכב מחמשת הכוכבים הנשארים לתחלת מזל טלה, ולא יהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום; וכן בכל עת שיראה מזל טלה עולה מקצה המזרח - על כל אחד מאלו, מברך 'עושה בראשית'.

יט. הוואה פתי אמות העולם בישוכן, אומר: "בית גאים, יסח ה'"; בחרבנן, אומר: "אל נקמות, ה', אל נקמות, הופיע". וכן אם ראה קברי אמות העולם, אומר: "בושה אמכם מאד, תפרה יולדתכם".

כ. הנכנס למרחץ - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שתכניסני לשלום, ותוציאני לשלום; ותצילני מזה ומפיצא בזה, לעתיד לבוא'. וכשיצא מן המרחץ, אומר: 'מודה אני לפניך ה' אלהי, שהצלתני מן האור'.

כא. הנכנס להקוין דם - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שיהא עסק זה לי לרפואה, כי רופא של חנם אתה; וכשיצא, אומר: 'ברוך רופא חולים'.

כב. ההולך למד את גרנו [למדוד כמות פירותיו] - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שתשלח ברכה במעשה ידי; התחיל למד, אומר: 'ברוך השולח ברכה בכרי הזה' [ערימה]. מיד ואחר כך בקש רחמים, הרי זה תפלת שוא; וכל הצועק לשעבר, הרי זה תפלת שוא.

כג. הנכנס לבית המדרש - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שלא אפשל בדבר הלכה, שלא אמר על טמא טהור, ועל טהור טמא, על מתר אסור, ועל אסור מתר; ואל אפשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי [על כשלוני]; ואל יפשו חברי, ואשמח בהם'.

כד. וכיצאיתו מבית המדרש, אומר: 'מודה אני לפניך ה' אלהי, ששמרת חלקי מיושבי בית המדרש, ולא שמת

שעשה לעצמו. היו לפניו מצוות הרבה, אינו מברך 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על המצוות' - אלא מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה.

יא. כל העושה מצוה, בין שהיתה חובה עליו בין שאינה - אם עשה אותה לעצמו, מברך 'לעשות'; עשה אותה לאחרים, מברך 'על העושה'.

יב. ביצד? לבש תפלין, מברך 'להניח תפלין'; נתעטף בציצית, מברך 'להתעטף בציצית'; ישב בספה, מברך 'לישב בספה'. וכן הוא מברך 'להדליק נר של שבת', ו'לגמר את הלל'. וכן אם קבע מזוזה לביתו, מברך 'לקבוע מזוזה'. עשה מעקה לגגו, מברך 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות מעקה'; הפריש תרומה ומעשרות לעצמו, מברך 'להפריש'; מל את בנו, מברך 'למול את הבן'; שחט פסחו וחיגיתו, מברך 'לשחט'.

יג. אכל אם קבע מזוזה לאחרים, מברך 'על קביעת מזוזה'; עשה להן מעקה, מברך 'על עשיית מעקה'; הפריש להם תרומה ומעשרות, מברך 'על הפרישת תרומה'; מל את בן חברו, מברך 'על המילה'. וכן כל פיוצא באלו.

יד. עשה המצוה לו ולאחרים כאחד - אם היתה מצוה שאינה חובה, מברך 'על העושה'; לפיכך הוא מברך 'על מצות ערוב'. היתה חובה ונתפונן להוציא עצמו מידי חובה, ולהוציא אחרים - מברך 'לעשות'; לפיכך הוא מברך 'לשמע קול שופר'.

טו. נטל את הלולב - מברך 'על נטילת לולב'; שפינן שהגביהו, יצא ידי חובתו. אכל אם ברך קדם שישל - מברך 'לטל לולב', כמו 'לישב בספה'. ומכאן אתה למד, שהמברך אחר שעשה, מברך 'על העושה'. אכל נטילת ידים ושחיטה, הואיל וכדברי הרשות הן - אפלו שחט לעצמו - מברך 'על השחיטה' ו'על כסוי הדם', ו'על נטילת ידים'. וכן הוא מברך 'על בעור חמץ', בין שפדק לעצמו בין שפדק לאחרים - ששמעת שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הבעור קדם שיפדק, כמו שיתבאר במקומו.

טז. כל דבר שהוא מנהג - אף על פי שמונהג נביאים הוא, כגון נטילת ערבה בשביעי של חג, ואין צריך לומר מנהג חכמים, כגון קריאת ההלל בראשי חודשים ובהלו של מועד של פסח - אין מברכין עליו. וכן כל דבר שיסתפק לך אם טעון ברכה אם לאו, עושין אותו בלא ברכה. ולעולם יזהר אדם מברכה שאינה צריכה, וירבה בברכות הצריכות; וכן דוד אומר: "בכל יום אברכה".

ברוך רחמנא דסייען

יום שישי

הלכות מילה

מצות עשה אחת, והיא למול את הנזכרים ביום השמיני. ובאר מצוה זו - בפרקים אלו.

ד. ולמה אין מברכין על נטילת ידים באחרונה [מים אחרונים]? מפני שלא חיבו בדרך זה אלא מפני הסכנה, ודברים שהן משום סכנה, אין מברכין על עשייתן. הא למה זה דומה? למי שסגן את המים ואחר כך שטה בלילה, מפני סכנת עלוקה [תולעת מים מטוכנת], שאינו מברך וצונו לסגן את המים; וכן כל פיוצא בזה.

ה. העושה מצוה, ולא ברך - אם מצוה שעדין עשייתה קיימת, מברך אחר עשייה; ואם דבר שעבר הוא, אינו מברך. ביצד? הרי שנתעטף בציצית, או שלבש תפלין, או שישב בספה, ולא ברך תחלה - חוזר ומברך אחר שנתעטף, 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להתעטף בציצית'; וכן מברך אחר שלבש תפלין, 'להניח תפלין', ואחר שישב בספה, 'לישב בספה'. וכן כל פיוצא באלו.

ו. אכל אם שחט בלא ברכה, אינו חוזר אחר שחיטה ומברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה'; וכן אם פסה הדם בלא ברכה, או הפריש תרומה ומעשרות, או ששבל, ולא ברך - אינו חוזר ומברך אחר עשייה. וכן כל פיוצא בזה.

ז. אין לך מצוה שמברכין אחר עשייתה לעולם, אלא טבילת הגר בלבד - שאינו יכול לומר 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו', ועדין לא נתקדש ולא נצטוה, עד שיטבל; לפיכך, אחר שיטבל, מברך על הטבילה, מפני שהיה דחוי מעקרו [מלפני הטבילה], ולא היה ראוי לברכה.

ח. כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה, מברך בשעת עשייתה; וכל מצוה שיש אחר עשייתה צווי אחר, אינו מברך אלא בשעה שעושה הצווי האחרון. ביצד? העושה סכה, או לולב, או שופר, או ציצית, או תפלין, או מזוזה - אינו מברך בשעת עשייה 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות סכה', או 'לולב', או 'לכתב תפלין'; מפני שיש אחר עשייתו צווי אחר. ואימתי מברך? בשעה שישב בספה, או כשינענע הלולב, או כשישמע קול השופר, או כשיתעטף בציצית, ובשעת לבישת תפלין, ובשעת קביעת מזוזה. אכל אם עשה מעקה - מברך בשעת עשייה: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות מעקה'; וכן כל פיוצא בזה.

ט. כל מצוה שהיא מזמן לזמן, כגון שופר וסכה ולולב ומקרא מגלה ונר חנכה, וכן כל מצוה שהיא נגזר לו, כגון ציצית ותפלין ומזוזה ומעקה, וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת, שהרי היא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן, כגון מילת בנו ופדיון הבן - מברך עליה בשעת עשייה 'שהחינו'. ואם לא ברך על סכה ולולב וכיוצא בהן 'שהחינו' בשעת עשייה, מברך עליהן 'שהחינו' בשעה שיצא ידי חובתו בהן; וכן כל פיוצא בזה.

י. אחד העושה מצוה לעצמו, ואחד העושה אותה לאחרים - מברך קדם עשייתה, 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות'; אכל אינו מברך 'שהחינו', אלא על מצוה

הלכות מילה פרק א

א. מילה - מצות עשה שחזקין עליה ברת, שנאמר: "וערל זכר, אשר לא ימול את בשר ערלתו - ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". ומצוה על האב למול את בנו, ועל הרב [האדון] למול את כל עבדיו [הכנענים] "יליד בית, ומקנת כסף". עבר האב או האדון ולא מל אותן, בטל מצות עשה; ואינו חייב ברת, שאין הכרת תלוי אלא בערל עצמו. ובית דין מצווין למול אותו הבן או העבד, בזמנו; ולא יניחו ערל, לא בישראל, ולא בעבדיהן.

ב. אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו, אלא אם בן עבר ונמנע למולו, שבית דין מלין אותו על כרחו. נתעלם מבית דין, ולא מלו אותו - כשיגדל, הוא חייב למול את עצמו; וכל יום ויום שיעבר עליו משיגדל ולא ימול את עצמו, הרי הוא מבטל מצות עשה; אבל אינו חייב ברת, עד שימות והוא ערל, במזיד.

ג. אחד עבד שנולד ברשות ישראל, ואחד עבד הנלקח מן הגוים - הכל, חייב הרב למולן; אלא שיליד בית, נמול לשמונה; ומקנת כסף, נמול ביום שנלקח - אפלו לקחו ביום שנולד, נמול ביומו.

ד. יש מקנת כסף [עבד שנוקה] שנמול לשמונה, ויש יליד בית [שנולד לשפחתו] שנמול ביום שנולד. כיצד? לקח שפחה ולקח עברה עמה וילדה, הרי זה נמול לשמונה; ואף על פי שלקח העבר בפני עצמו, והרי העבר עצמו מקנת כסף - הואיל וקנה אמו קדם שתלד, נמול לשמונה. ה. לקח שפחה לעבדיה [קנה רק העובדים שתוליד], או שלקח שפחה על מנת שלא להטבילה לשם עבדות [שתקבל על עצמה מצוות כאשה] - אף על פי שנולד ברשותו, נמול ביום שנולד; שהרי הנולד הזה, כאלו הוא מקנת כסף לבדו, וכאלו היום קנהו, שאין אמו בכלל שפחות [של] ישראל, כדי שיהיה הבן יליד בית. ואם טבלה אמו [לשם עבדות] אחר שילדה, הרי זה נמול לשמונה.

ו. לקח עבד גדול מן הגוים, ולא רצה העבד למול - מגלגלין עמו [משכנעים אותו] כל שנים עשר חדש; ותר על כן, אסור לקימו כשהוא ערל, אלא חוזר ומוכרו לגוים. ואם התנה עליו מתחלה, והוא אצל רבו הגוי, שלא ימול אותו - מתר לקימו והוא ערל; ובלבד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח, ויהיה כגר תושב [כגוי שקיבל ד' מצוות]; אבל אם לא קבל עליו שבע מצוות, יהרג מיד. ואין מקבלין גר תושב, אלא בזמן שהיובל נוהג.

ז. גוי שנכנס לקהל ישראל, חייב מילה תחלה; ואם מל כשהיה גוי, צריף להטיף ממנו דם ברית כשיתיגבר. וכן קטן שנולד כשהוא מהול, צריף להטיף ממנו דם ברית ביום השמיני. אנדרוגינוס, והוא הילוד שיש לו זכרות כזכר ונקבות כנקבה - צריף למול אותו בשמיני; וכן יוצא דפן [נולד בנייתוח קיסרי]. ומי שיש לו שתי ערלות, מלין את שתייהן בשמיני.

ח. אין מלין לעולם אלא ביום, אחר עלות השמש - בין

ביום השמיני, שהוא זמנה, בין שלא בזמנה, שהוא מתשיעי והלאה, שנאמר: "וביום השמיני" - "ביום", ולא בלילה. ואם מל משעלה עמוד השחר, כשר. וכל היום כשר למילה; ואף על פי כן, מצוה להקדים בתחלת היום - וריון, מקדימין למצוות.

ט. מילה בזמנה, דוחה את השבת; ושלא בזמנה - אינה דוחה לא את השבת, ולא את יום טוב. ובין בזמנה ובין שלא בזמנה, דוחה את הצרעת. כיצד? שאם הייתה בהרת [נגע צרעת] בעור הערלה, חותקה עם הערלה; אף על פי שקציצת נגע הצרעת בלא תעשה - יבוא עשה, וידחה את לא תעשה.

י. כשם שמילת הבנים דוחה את השבת - כך מילת העבדים שהן נמולין לשמונה דוחה את השבת, אם חל שמיני שלהן בשבת; חוץ מליד בית שלא טבלה אמו עד שילדה - שאף על פי שנמול לשמונה, אינו דוחה את השבת.

יא. קטן שנולד כשהוא מהול, ומי שנולד בהדגש השמיני לעבורו קדם שתגמר בריתו שהוא כנפל מפני שאינו חי, ויוצא דפן, ואנדרוגינוס, ומי שיש לו שתי ערלות - אינן דוחין את השבת, אלא נמולין באחד בשבת, שהוא יום תשיעי להן.

יב. מי שנולד בין השמשות, ספק ביום ספק בלילה - מונין מן הלילה, ונמול בתשיעי שהוא ספק שמיני. ואם נולד ערב שבת בין השמשות - אינו דוחה את השבת, אלא נמול באחד בשבת; שאין דוחין את השבת מספק.

יג. מי שנולד בהדגש השמיני - אם היה שלם בשערו ובצפרניו - הרי זה ולד שלם וכן שבועה הוא, אלא שנסתתרה; ומתחיל לטלטלו בשבת ואינו כפאבן, ומלין אותו בשבת. אבל אם נולד וישערו לקוי, ואין צפרניו שלמין בכריתן - הרי זה בן שמונה ודאי, שלא היה ראוי להולד אלא בתשעה, ויצא קדם שיגמר; לפיכך, הוא חשוב כפאבן, ואסור לטלטלו בשבת. ואף על פי כן, אם שהה שלשים יום - הרי הוא ולד של קנמא, והרי הוא כפאבן הנולדין לכל דבר; שכל ששהה שלשים יום באדם, אינו נפל.

יד. מי שנולד בהדגש השביעי לעבורו - אם נולד שלם - הרי זה ולד של קנמא, ומלין אותו בשבת. ספק בן שבועה, ספק בן שמונה - נמול בשבת מכל פנים: אם בן שבועה הוא ושלם הוא, בדין שידחה שבת; ואם בן שמונה הוא, הרי זה שמל כמתחם כשר הוא, לפי שזה נפל, אם הוא בן שמונה.

טו. הוציא העבר ראשו חוץ למעי אמו בין השמשות - אף על פי שלא יצא פלו אלא בלילי שבת, אין מלין אותו בשבת. וכל מי שאינו דוחה את השבת - אינו דוחה את יום טוב ראשון; ודוחה את יום טוב שני. ובשני ימים טובים של ראש השנה, אינו דוחה לא את הראשון ולא את השני; וכן מילה שלא בזמנה, אינה דוחה שני של ראש השנה.

ה. קטן שבשרו רך ומדלדל [רפוי], או שהיה בעל בשר עד שיראה כאלו אינו מהול - רואין אותו בעת שיתקשה: אם נראה שהוא נמול, אינו צריך פלוס; וצריך לתקן [לדחוק] הבשר מכאן ומכאן, מפני מראית העין. ואם בעת שיתקשה לא יראה שהוא נמול - חוזרין וקוצצין מן הבשר המדלדל מכאן ומכאן, עד שתראה העטרה גלויה בשעת קשוי. ודבר זה, מדברי סופרים; אבל מן התורה, אף על פי שהוא נראה כערל, הואיל ומל, אינו צריך למוול פעם שנייה.

ו. עושין כל צרכי מילה בשבת, מלין ופורעין ומוצצין, וחוזר על ציצין המעכבין, אף על פי שפרש; ועל ציצין שאינן מעכבין, כל זמן שלא פרוש; ונותן עליה אספולונייה. אבל מכשירי מילה, אינן דוחין את השבת. כיצד? הרי שלא מצאו ספין - אין עושין ספין בשבת, ולא מביאין אותו ממקום למקום; ואפלו במקומו [וחוב סתום משלושה צדדים] שאינו מערב [שלא עשו בו עירוב], אין מביאין אותו מחצר לחצר, ואין ערוכ דדבריהם נדחה מפני הכתא הספין, הואיל ואפשר להביאו מערב שבת.

ז. וכן אין שוחטין לה [למילה] סממנין [מיני רפואה], ואין מחמין לה חמין, ואין עושין לה אספולונייה, ואין טורפין [מערבים] יין ושמן. לא שחק כמון [מין זרע] מערב שבת, לועס בשניו ונותן; ואם לא טרף יין ושמן, נותן זה לעצמו וזה לעצמו. זה הכלל: כל שאפשר לעשותו מערב שבת, אינו דוחה את השבת; אבל אם שכחו ולא הכינו המכשירין, תדחה המילה לתשיעי.

ח. מלו את הקטן בשבת, ואחר כך נשפכו החמין או נתפזרו הסממנין - עושין לו הכל בשבת, מפני שסכנה היא לו. מקום שדרכן להרחיץ את הקטן, מרחיצין אותו בשבת: ביום המילה בין לפני המילה בין לאחר המילה, או בשלישי של מילה שחל להיות בשבת, בין רחיצת כל גופו בין רחיצת מילה, בין בחמין שהוחמו מערב שבת בין בחמין שמחמין לו בשבת - מפני שסכנה היא לו.

ט. שכחו ולא הביאו ספין מערב שבת, אומרים לגוי להביא ספין בשבת, ובלבד שלא יביא אותו דרך רשות הרבים. כללו של דבר: כל דבר שעשיתו בשבת אסורה עלינו משום שבות [איסור מדברנו להרבות השביתה בשבת], מתר לנו לומר לגוי לעשות אותן כדי לעשות מצוה בזמנה; ודבר שעשיתו אסורה עלינו משום מלאכה, אסור לנו לומר לגוי לעשותו בשבת.

י. מכשירי מילה [דברים המסייעים למילה], אפלו בזמנה - אינן דוחין את יום טוב, הואיל ואפשר לעשותן מערב יום טוב; וקל וחמר הדברים: אם לא דחו מכשירי מילה שבות שהיא מדבריהם, היאך ידחו לא תעשה של תורה? אבל שוחטין לה סממנין ביום טוב, הואיל וראויין לקדרה [לתבל בהם תבשיל], וטורפין לה יין ושמן.

טז. חולה, אין מלין אותו עד שיכריא; ומזינין לו מעת שיתקשה מחליו, שבעת ימים מעת לעת, ואחר כך מלין אותו. במה דברים אמורים? בשתלצתו חמה [יצאה ממנו הקדחת], וכיוצא בזה [של כל הגוף]; אבל אם פאבו לו עיניו - בעת שיתפתחו עיניו וירפאו, מלין אותו מיד. וכן כל פיוצא בזה [שהחולי הוא באבר מסויים].

יז. קטן שנמצא בשמיני שלו ירק ביותר - אין מלין אותו, עד שיפול [יתווסף] בו דם ויחזרו מראיו כמראה הקטנים הבריאים. וכן אם היה אדם ביותר כמי שצבעו [אותו] - אין מלין אותו, עד שיפול בו דמו ויחזרו מראיו כשאר הקטנים; מפני שזה חלי הוא. וצריך להזהר בדברים אלו הרבה, ואין מלין אלא ולד שאין בו שום [שום] חלי; שסכנת נפשות דוחה את הכל, ואפשר למוול לאחר זמן; ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם. יח. אשה שמלה [נתנה למוול את] בנה ראשון ומת מחמת המילה שהכשילה את כחו, וכן מלה את השני ומת בן מחמת המילה, בין מבעל זה, בין מבעל אחר - הרי זו לא תמול את השלישי בזמנו, אלא ממתנין לו עד שיגדיל מעט ויתחזק כחו.

שבת קודש

הלכות מילה פרק ב

א. הפל פשרין למוול; ואפלו הערל ועבד וקטן ואשה מלין, במקום שאין שם איש. אבל גוי, לא ימול כלל; ואם מל, אינו צריך לחזור ולמולו שנייה. ובכל מלין, אפלו בצר [אבו חדה] ובכוכבית, ובכל דבר שפורה; ולא ימול בקרומית [חוד] של קנה, מפני הסכנה. מצוה מן המבחר למוול בכרזל, בין בספין בין במספרים; ונהגו כל ישראל בספין.

ב. כיצד מוהלין? חותכין את כל העור החופה את העטרה, עד שתתגלה כל העטרה; ואחר כך פורעין את הקרום הרך שלמטה מן העור בצפרן, ומחזירו לכאן ולכאן, עד שיראה בשר העטרה. ואחר כך מוצץ את המילה, עד שיצא הדם ממקומות רחוקים, כדי שלא יבוא לידי סכנה; וכל מל שאינו מוצץ, מעבירין אותו [מפסרים אותו מהיות מוהל]. ואחר שמוצץ, נותן עליה אספולונייה או רטיה [מיני תחבושות] וכיוצא בהן.

ג. יש ציצין [שארויות עור העטרה] מעכבין את המילה, ויש ציצין שאין מעכבין. כיצד? אם נשאר מעור הערלה, עור החופה את רב גבהה של עטרה - הרי זה ערל כמות שהיה; ואותו העור החופה הנותן, הוא ציץ המעכב. ואם לא נשאר ממנו אלא מעט, שאינו חופה רב גבהה של עטרה - זה הוא ציץ שאינו מעכב.

ד. המל - כל זמן שעוסק במילה - חוזר בין על ציצין המעכבין, בין על ציצין שאינן מעכבין. פרוש [סילק ידיו] - על ציצין המעכבין, חוזר; על ציצין שאינן מעכבין, אינו חוזר. מל ולא פרע את המילה, כאלו לא מל.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — כ"א-כ"ז מרחשון ה'תשס"ז

יום ראשון

מצות לא תעשה קעט. קפ. קפח.

המצוה הקע"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול איזה שרץ שיהיה, בלי יחוד (ללא הבדל המין) בין שרץ העוף בין שרץ המים בין שרץ הארץ, והוא אמרו יתעלה: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם" (ויקרא יא, מג). זה לאו בפני עצמו ולוקין עליו, והוא כעין אסור כולל. לפיכך האוכל דבר משרץ הארץ — לוקה שתיים: אחת משום "וכל-השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא), ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וכן האוכל דבר משרץ העוף — לוקה שתיים: אחת משום "שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד, טו) — (לא תעשה קעו), ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". ואם אכל בעל חי אחד בלבד והיה אותו החי מעופף ושורץ על הארץ, כף שהוא שרץ העוף ושרץ הארץ — יהיה חיב עליו ארבע מלקיות (רבנו חולק להלן על שיטה זו במנין המלקות). ואם נוסף על כף שהוא גם משרץ המים — יהיה חיב עליו שש מלקיות: המלקות החמישית משום דג טמא שנאמר בו: "מבשרם לא תאכלו" (ויקרא יא, יא) — (לא תעשה קעג), והמלקות הששית משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ", לפי שהוא כולל גם שרץ המים. ואין לנו פסוק לאסור שרץ המים חוץ ממה שנאמר: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ". ולפי הכללים האלה אמרו בגמרא מכות (טז:): "אכל פוטיטא (שרץ המים). ולהלן מתאר בו רבינו תכונות של שרצים נוספים כדי לקיים מאמר הגמרא לפי שיטתו) — לוקה ארבע; נמלה — לוקה חמש; צרעה — לוקה שש". זהו הפרוש שפרש כל-מי ששמעתי פרושו או ראיתי דבריו בענין זה שהוא: אכל פוטיטא וכו' (שיטה זו — עליה חולק רבנו — מחייבת מספר מלקות גם מכח לאו אחד — כשהצטרפו כמה איסורים שאצל כל אחד מהם בנפרד היה הלאו האמור קיים. וכמספר

האיסורים שהצטרפו — לוקה). וזה פרוש שאינו נכון, לא יהיה ולא יתקיים אלא בהפוך הכללים האמתיים המבארים בלשון התלמוד. והוא: שאם תתבונן כמה שהקדמנו כאן תמצא שחיבו שלש מלקיות מלאו אחד והוא: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וכבר נתבאר בטול דבר זה, ושאין לוקין שתי מלקיות על לאו אחד בשום פנים, כמו שבארו בגמרא חלין (קב:): וכבר הקדמנו כלל זה ובארנוהו כמה פעמים, ויבואו לך ממנו דגמאות לקמן (לא תעשה קצה, שיח"ט). והדבר הנכון שלא תסתפק בו ולא תשתבש הוא: שהאוכל בעל חי שהוא בעצמו שרץ העוף ושרץ המים ושרץ הארץ — לוקה שלש בלבד: אחת משום שרץ העוף שנתבאר בו הלאו, ואחת משום שרץ הארץ שגם בו נתבאר הלאו, ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם", שגם שרץ המים נאסר בכלל "כל-שרץ", והוא אמרו: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ". ואם אכל שרץ הארץ בלבד — לוקה אחת משום שרץ הארץ. וכף גם על שרץ העוף — אחת משום שרץ העוף. וכף על שרץ המים לבדו — אחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ". ומחמת שלא זה כולל שרץ הארץ לא ילקה על שרץ הארץ שתיים, לפי שאפלו באו לנו אלף לאוין מפרשים כלם ב"שרץ הארץ" — אינו לוקה עליהן אלא מלקות אחת, לפי שכלם נכפלו בענין אחד בעצמו, ואפלו אמר: "שרץ הארץ לא תאכלו", "שרץ הארץ לא תאכל", "שרץ הארץ לא יאכל", כף אלף פעמים — לא יתחיב עליו אלא מלקות אחת. האם ראית שאלה שקבעו את-הכלל המשבש הזה סוכרים שהלובש שעטנז לוקה שתיים בין שבאו בו שני לאוין (ויקרא יט, יט. דברים כב, יא). מפרשים? לא ראיתי שהם סוכרים כן אלא זה היה מונח בעיניהם אלו אמרו מי שהוא, ואין דבריהם מוזרים בעיניהם באמרם ששרץ הארץ או שרץ העוף לוקין עליו שתיים: אחת מחמת הלאו המפרש בו ואחת משום "אל-תשקצו את-

על כִּף שִׁיתְהוּהוּ עוֹף מֵעֶפּוֹשׁ הַפְּרוֹת, לְפִי שְׁאֲנוּ רוֹאִים לְעֵתִים קְרוֹבוֹת עוֹפוֹת מִתְּהוֹיִם מִן־הַעֲפוּשִׁים וְהֵם יוֹתֵר גְּדוּלִים מִן הָאֲגוּז הַקָּטָן וְאֵל תִּתְפַּלֵּא עַל שְׁמִין אֶחָד בְּעֶצְמוֹ הוּא עוֹף טָמֵא וְהוּא שְׂרָץ הָעוֹף — כִּי אֵין זֶה דְּבַר רְחוֹק, שִׁיְהִי לּוֹ תְּכוּנוֹת הָעוֹף וּפְעוּלוֹתָיו וּתְכוּנוֹת שְׂרָץ הָעוֹף. הֲלֹא תִרְאֶה פְּרוּשֵׁי כָּל־הָרְאוּשׁוּנִים שְׁמָנוּ בְּכֻלָּל אֵלוּ הַשֵּׁשׁ מִלְּקִיּוֹת דָּג טָמֵא וְשְׂרָץ הַמַּיִם, וְזֶה נִכּוֹן וְלֹא אֲכַחֲשֶׁנוּ, לְפִי שְׁאִפְשֵׁר שִׁיְהֵא דָּג וְיִהְיֶה שְׂרָץ הַמַּיִם, כִּף גַּם־כֵּן יִהְיֶה עוֹף וְיִהְיֶה שְׂרָץ הָעוֹף, וְזֶהוּ הַפּוֹטִיטָא, שִׁהְיֶה עוֹף וְשְׂרָץ הָעוֹף וְשְׂרָץ הָאֲרֶץ וְשְׂרָץ הַמַּיִם — וּלְפִיכֵךְ חִיבִין עֲלֶיהָ אַרְבַּע, וְהַנְּמָלָה לּוֹקָה עֲלֶיהָ חֲמֵשׁ. וְנִמְלָה זֹו הָאֲמוּרָה, הִיא הַנְּמָלָה הַמְּעוֹפֶפֶת הַמְּתִהוּהוּ מֵעֶפּוֹשׁ הַפְּרוֹת שְׁאִינָה פּוֹרָה וְרוֹבָה — חִיב עֲלֶיהָ אַחַת מִשּׁוּם: שְׂרָץ שְׁפָרֵשׁ מִן־הָאֶבֶל (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲחַ), וְאַחַת מִשּׁוּם: שׂוֹרֵץ עַל הָאֲרֶץ (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲו), וְאַחַת מִשּׁוּם: רוֹמֵשׁ עַל הָאֲרֶץ (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲזו), וְאַחַת מִשּׁוּם: שְׂרָץ הָעוֹף (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲה), וְאַחַת מִשּׁוּם: שְׂרָץ הַמַּיִם (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲט) וְהַצְרָעָה שְׁגָם הִיא מִתְּהוּהוּ מִן־הָעֶפּוֹשׁ, נוֹסֵף בָּהּ עַל אֵלוּ שִׁיְהֵא עוֹף וְשְׂרָץ הָעוֹף. וְאֵין מִן הַנְּמָנַע שִׁתְּהוּהוּ הַצְרָעָה אוֹ הַנְּמָלָה וְזוֹלָתָן מִמִּינֵי הַמְּעוֹפֶפִים וְהַשׂוֹרֵצִים מִן־הָעֶפּוֹשִׁים וּבִתְוֹף הַפְּרוֹת אֵלֹא אֵצֶל הַהַמּוֹן, שְׁאֵין לָהֶם יְדִיעָה בְּמַדְעֵי הַטְּבַע, אֵלֹא מְדַמִּים שְׁכַל־מִין אֵי אִפְשֵׁר שִׁיתְהוּהוּ דְּבַר מִמֶּנּוּ אֵלֹא מְזַכֵּר וְנִקְבָּה בִּיּוֹן שֶׁהֵם רוֹאִים שֶׁהַדְּבַר כִּף עַל הָרֵב. וְזִכּוֹר כְּלָלִים אֵלוּ וְהֵבֵן עֲנִין זֶה, לְפִי שֶׁהוּא דְּבַר דְּבַר עַל אִפְנֵיו (מִשְׁלֵי כַה, יא). וּכְבָר בְּאַרְתִּי לָךְ אֵת הָעֲנִינִים שְׁבָהֶם תְּבַחֲוֹן וְתֹאמַר: בְּעַל חֵי זֶה חִיבִים עַל אֲכִילָתוֹ כִּף וְכִף מִלְּקִיּוֹת, וְזֶה אֵין חִיבִין עֲלֵיו אֵלֹא כִּף וְכִף. וּמִן הַלְּשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁהָאוֹכֵל בְּעַל חֵי שְׁלֵם אֵין חוֹשֵׁשִׁין לְשַׁעֲרוֹ וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "כְּזִית", אֵלֹא אִפְלוּ אוֹכֵל יִתּוֹשׁ — לוֹקָה שְׁלֵשׁ: מִשּׁוּם שְׂרָץ הָעוֹף, וּמִשּׁוּם רוֹמֵשׁ, וּמִשּׁוּם שְׂרָץ הַמַּיִם, שְׁבָא לָאוּ הַכּוֹלְלוֹ וְהוּא אָמְרוּ: "אֵל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם" (שִׁם, מג) — (לֹא תַעֲשֶׂה הַנוֹכַחִי). וְאֵם נוֹסֵף לְכִף שִׁיְהֵא חֵי זֶה בְּעֶצְמוֹ הַמְּתִהוּהוּ מִן הָאוֹכֵל גַּם עוֹף — יִתְחַיֵּב בְּמִלְּקוֹת שְׁשִׁית מִשּׁוּם: "וְאֶת־אֵלֶּה תִשְׁקְצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ" (שִׁם, יג) — (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲד). וְאֵל תִּתְמָה

נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ". וְזֶה בְּרוּר בְּתַכְלִית עַד שֶׁלֹא יַעֲלֶם אִפְלוּ מִן־הַחֲרָשִׁים וְהָאֲלָמִים. אֲחֻזּוֹר לְהַשְׁלִים אֶת־הָעֲנִין שֶׁהִתְחַלְתִּי לְבָאֵרוֹ וְאָמַר (לְשִׁיטַת רַבִּינוּ כַּדִּי לְהוֹסִיף לָאוּ, כֹּל לָאוּ צָרִיךְ לְהִיּוֹת מִכּוּוֹן ל"חֲלֵק" אוֹ "תּוֹסַפֵּת" שֶׁל תְּכוּנָה. לּוֹלֵא כֵן הָרִי זֶה כְּפִילוֹת שֶׁאֵין לוֹקִין (לְשִׁיטַת רַבִּינוּ) יוֹתֵר מִפַּעַם אַחַת עַל אוֹתוֹ חֲלֵק שֶׁל אִיסוֹר. וְהַדְּבָרִים הַבָּאִים הֵם הַקְּדָמָה לְפִירוּשׁ רַבִּינוּ בְּמֹאמֵר הַגְּמָרָא): שְׁאֵם אֲרַע שְׁנֵתְהוּהוּ חֵי בְּאִיזָה זֶרַע מִן הַזֵּרְעִים אוֹ בְּפָרִי מִן הַפְּרוֹת וְיֵצֵא לְאֹוִיר הָעוֹלָם, אֶף־עַל־פִּי שֶׁלֹא נִגַע בְּפָנֵי הָאֲדָמָה — הָרִי הָאוֹכֵלוֹ חִיב מִלְּקוֹת אַחַת, לְפִי שְׁנֹאֲמַר בּוֹ לָאוּ בְּפָנֵי עֶצְמוֹ, כְּמוֹ שְׁבֹאֲרָנוּ בְּמִצְוָה שְׁקָדְמָה לְזוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲח), וְאֵם רְחֵשׁ עַל פְּנֵי הָאֲרֶץ וְרִמֵּשׁ בָּהּ ("רִמֵּשׁ" הוּא אִיסוֹר מִיּוֹחַד בְּשִׂרָץ שֶׁאֵינוּ מוֹלִיד) — חִיב עַל אֲכִילָתוֹ שְׁתֵּים: אַחַת מִשּׁוּם: "לְכָל־הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאֲרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שִׁקָּץ הֵם" (שִׁם, מב) — (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲח), וְאַחַת מִשּׁוּם: * "וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ הַרִמֵּשׁ עַל הָאֲרֶץ" (וִיקָרָא שִׁם, מד) — (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲזו), ["וְכָל־הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל־הָאֲרֶץ שִׁקָּץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (שִׁם, מא)] וְאֵם אֲרַע נוֹסֵף לְאֵלוּ [שְׁלֹא יִהְיֵא] שִׁיְהֵא פּוֹרָה וְרוֹבָה — חִיב עֲלֵיו שְׁלֵשׁ מִלְּקִיּוֹת: הַשְּׁתֵּים שֶׁהַזְּכָרָנוּ לְעֵיל, וְשְׁלִישִׁית מִשּׁוּם: "וְכָל־הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאֲרֶץ שִׁקָּץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (שִׁם) — (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲו) ["וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ הַרִמֵּשׁ עַל הָאֲרֶץ" (שִׁם, מב)], וְאֵם נוֹסֵף לְכִף שִׁיְהֵא מְעוֹפֵף יִתְחַיֵּב עֲלֵיו מִלְּקוֹת רְבִיעִית מִשּׁוּם: "כָּל־שְׂרָץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לְכֶם לֹא יֵאָכֵל" (דְּבָרִים יד, יט) — (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲה) וְאֵם נוֹסֵף לְכִף שִׁיְהֵא שׂוֹחָה בְּמַיִם עִם שֶׁהוּא מְעוֹפֵף, כְּמוֹ שְׁאֲנוּ רוֹאִים תְּמִיד בְּמַיִנִים רַבִּים — יִתְחַיֵּב עֲלֵיו חֲמֵשׁ מִלְּקִיּוֹת, מִלְּקוֹת חֲמִישִׁית זֹו מִשּׁוּם: שְׂרָץ הַמַּיִם, שְׁבָא לָאוּ הַכּוֹלְלוֹ וְהוּא אָמְרוּ: "אֵל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם" (שִׁם, מג) — (לֹא תַעֲשֶׂה הַנוֹכַחִי). וְאֵם נוֹסֵף לְכִף שִׁיְהֵא חֵי זֶה בְּעֶצְמוֹ הַמְּתִהוּהוּ מִן הָאוֹכֵל גַּם עוֹף — יִתְחַיֵּב בְּמִלְּקוֹת שְׁשִׁית מִשּׁוּם: "וְאֶת־אֵלֶּה תִשְׁקְצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ" (שִׁם, יג) — (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲד). וְאֵל תִּתְמָה

יֵצֵא חוּץ לַחֲבוּרָה, או אם הוציא העֵבֶר אֶת־יָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' מַחֲלִין (סח.) — שְׁפֵל־סוּגִי בֶּשֶׂר אֱלוֹ נִקְרָאִים: טְרֵפָה, וְהָאוֹכֵל מֵהֶם פְּזִית לֹקֵה מִן־הַתּוֹרָה וְכֵן גַּם בֶּשֶׂר מִן־הַחַי נִקְרָא: טְרֵפָה וְהָאוֹכֵלוֹ — לֹקֵה. וּבִגְמָרָא חֲלִין (קב): אָמְרוּ: "וּבֶשֶׂר בְּשֻׁדָּה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ — זֶה בֶּשֶׂר מִן־הַחַי וּבֶשֶׂר מִן־הַטְּרֵפָה". וּכְבֵר נִכְפַל הֲלֹא בְּמִצְוָה זוֹ עִם שְׁלֹפְנִיָּה (לא תעשה קפ) גַּם בְּפִתְהֵינִים, וְהוּא אָמְרוּ בְּפִתְהֵינִים: "נִבְלָה וּטְרֵפָה לֹא יֵאָכַל לְטִמְאָה־בָּהּ" (ויקרא כב, ח), וְכַפַּל בָּהֶם לֹא זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּתוּב צִוָּה אוֹתָם לֶאֱכֹל חֲטָאת הָעוֹף וְהִיא הַמְּלִיקָה (שנמלק ראשה בצפור), וְהַמְּלִיקָה בְּלִי סֶפֶק בְּחֲלִין אֵינָה שְׁחִיטָה אֲלֵא נִבְלָה; וְהִיא עוֹלָה בְּדַעַתְנוּ שֶׁמִּתְרַתְּ לָהֶם אֲכִילַת הַמְּלִיקָה אֲפִלּוּ בְּחֲלִין וְהוּא הַדִּין לְכָל־שְׁחִיטָה פְּסוּלָה, לְפִיכֶף בָּאֵר שֶׁהֵם נִשְׁאָרִים בְּכָל־יִשְׂרָאֵל בְּאַזְהָרָה מִלְּאָכֹל נִבְלָה וּטְרֵפָה, וְכֵן פָּרְשׁוּ חֲכָמִים נוֹסֵף עַל דִּין אַחֵר שֶׁהֵעִירוּ עָלָיו מִפְּסוּק זֶה, שֶׁאֵין מַעֲנִין מֵאֲמָרְנוּ זֶה לְהַזְכִּירוֹ (דינים נוספים לגבי טומאה בחולין ק: ובנדה מב:). אֲכַל הַבְּהֵמָה אוֹ הַחַיָּה שֶׁנִּלְדוּ בָּהֶן אַחַת הַטְּרֵפּוֹת שֶׁנִּלְמְדוּ בְּאַחַת הַמִּדּוֹת (שהתורה נדרשת בהן, וטרפה דרבנן) הָרִי אֲכִילְתָּהּ אֶסוּרָה, אֲפִלּוּ נִשְׁחָטָה כְּרְאוּי, וְהִשְׁחָטָה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה וְאָכַל מִבְּשָׂרָה — לֹקֵה מִדְּרַבְּנָן (וחזר בו הרמב"ם בספר היד). וּכְבֵר נִתְבָּאֵרוּ לָךְ הַטְּרֵפּוֹת בְּפֶרֶק ג' מַחֲלִין. וּבְפֶרֶק זֶה וְגַם בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן דְּמִכּוֹת וּבְפֶרֶק א' מִבְּכוּרוֹת נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי תִשְׁעַ מִצְוֹת אֱלוֹ שֶׁקְדָּמוּ לְמִצְוָה זוֹ (לא תעשה קעא-קפא).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ב — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל אֲבֵר מִן הַחַי, וְהוּא שֶׁנִּתְחַוֶּה מִמֶּנּוּ אֲבֵר (שלם) כְּשֶׁהוּא חַי וְנֹאכַל מֵאוֹתוֹ הָאֲבֵר כְּבָרִיתוֹ (כשהוא מכיל גם גידים ועצמות — למרות שבשאר איסורים לא מצטרפים לבשר) פְּזִית, וְאֲפִלּוּ הָיָה בּוֹ בֶּשֶׂר כָּל־שֶׁהוּא — הָאוֹכֵלוֹ לֹקֵה. וְהָאֲזִהְרָה עַל כֶּף הִיא אָמְרוּ: "וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבֶּשֶׂר" (דברים יב, כג), וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "לֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבֶּשֶׂר — זֶה אֲבֵר מִן־הַחַי". וְכֵן נִתְבָּאֵר בְּגְמָרָא חֲלִין (קב:), וְשֵׁם אָמְרוּ: "אֲכַל אֲבֵר מִן־הַחַי וּבֶשֶׂר מִן־הַחַי — תִּקַּב

בְּאִילַת הַלְּכָלוּכִים וּדְבָרִים הַמְּאוּסִים וּשְׁתִּית דְּבָרִים הַמְּגַעְעִלִים, שֶׁנֶּפֶשׁ רַב בְּנֵי אָדָם קָהָה מֵהֶם — כָּל־זֶה מְזַהְרִים עָלָיו, אֲבָל אֵין חַיִּים עָלָיו, מִלְּקוֹת, לְפִי שֶׁשְׁשֻׁטִיָּה דִקְרָא אֵינוֹ אֲלֵא בְּשַׁרְךָ בְּלִבְד: אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ עַל אֱלוֹ מַכַּת מְרֵדוֹת. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ מִכָּל־מַה־שֶׁהִקְדַּמְנוּ שֶׁפְּסוּק זֶה, שֶׁהוּא "אֵל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם", לְמַדְנוּ מִמֶּנּוּ אֶסוּר שַׁרְךָ הַמַּיִם בְּלִבְד, שְׁלֵא בָּא עָלָיו לֹא מִיַּחַד חוּץ מִזֶּה. וְהֵבֵן זֹאת.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאָה וּשְׁמָנִים — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל אֶת הַמֵּתָה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נִבְלָה" (דברים יד, כא) וְהָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר נִבְלָה פְּזִית — לֹקֵה.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ח — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל בֶּשֶׂר שׁוֹר הַנֶּסְקַל (בעל חי שחייב סקילה, כגון שהרג אדם) וְאֲפִלּוּ נִשְׁחַט קֶדֶם סְקִילְתּוֹ, לְפִי שֶׁמִּשְׁנֹגְמַר דִּינוֹ נֶאֱסַר בְּאֲכִילָה אֶף־עַל־פִּי שֶׁנִּשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, וְהוּא אָמְרוּ תְעַלָּה: "וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בֶּשֶׂרוֹ" (שמות כא, כח). וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים): "שׁוֹר שֶׁיֵּצֵא לְסֶקַל וְקָדָמוּ הַבְּעָלִים וּשְׁחָטוּהוּ — בֶּשֶׂרוֹ אֶסוּר בְּאֲכִילָה", לְכֶף נֶאֱמַר: "וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בֶּשֶׂרוֹ". וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂרוֹ פְּזִית — לֹקֵה.

יום שני

מצות לא תעשה קפא. קפב.

קפד. קפה. קפג.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"א — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל אֶת־הַטְּרֵפָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבֶשֶׂר בְּשֻׁדָּה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ" (שמות כב, ל), פֶּשֶׁט הַכְּתוּב הוּא בְּמַה־שֶׁהִזְכִּירוֹ בְּמַכְלְתָּא (פרשת משפטים שם), וְהוּא אָמְרוּ: "דִּבְרֵי הַכְּתוּב בִּהְיוֹה (כתב "שדה" מפני שהוא המציאותי ביותר), מְקוֹם שֶׁרַב הַבְּהֵמֹת (דרכם) לְהַטְרֵף": אֲבָל בָּא בְּקַבְלָה (חולין סח.) שִׁישׁ לְפְסוּק זֶה גַּם בָּאוּר (בעל משמעות הלכתית) וְכֵן הוּא: "וּבֶשֶׂר בְּשֻׁדָּה טְרֵפָה" הוּא — וּלְפִיכֶף לֹא תֹאכְלוּ. כִּנְתָם בְּזֶה, שְׁפֵל־בֶּשֶׂר בֵּינָן שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְמַחֲצֵתוֹ נַעֲשֶׂה כְּטְרֵפָה, כְּגוֹן בֶּשֶׂר קָדְשִׁי קָדְשִׁים אִם יֵצֵא חוּץ לְעִזְרוֹהָ, או בֶּשֶׂר קָדְשִׁים אִם קָלִים אִם יֵצֵא חוּץ לְחוּמָהּ, או בֶּשֶׂר הַפְּסוּחַ אִם

לוקה חמש מלקיות: לוקה משום אוכל גיד, ולוקה משום מבשל גיד (שאסור באכילה — והרי זה בשול שלא לצורך ביום-טוב), ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה משום אוכל בשר בחלב, ולוקה משום הבצרה". ושם אמרו: "אפיק (השמת, מן המנין) הבצרה ועיל (והכנס, צרף למנין) עצי הקדש", ואזהרתיה מהכא: "ואשריהם תשרפון באש לא-תעשון פן לה' אלהיכם" (דברים יב, גיד). ובגמרא חלין (שם) אמרו: "להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בשול (לכך התבטאה התורה באסור האכילה בלשון של בשול), כי היכי דאבשול לקי אאכילה נמי לקי" (ללמד שכשם שלוקה על הבישול כך לוקה על האכילה). ובפרק ב' מפסחים (כה). אמרו על בשר בחלב: "להכי לא פתב ביה רחמנא אכילה בגופו (ולומדים זאת ממקום אחר). למימרא (ללמדנו) ש'לוקין עליו אפלו שלא דרך הנאתו". וזכור זאת. וכאן ראוי לי להעיר על כלל גדול שעדין לא הזכרתי והוא, שאמרו יתעלה: "לא-תבשל גדי בחלב אמו" נכפל בתורה שלש פעמים (שמות כד, יט. לד, כו. דברים יד, כא). ואמרו מעתיקי השמועה שפלו-לאו מהם יש בו (משמע) לענין נפרד. אמרו (מכילתא פרשת משפטים): "חד לאסור אכילה וחד לאסור הנאה וחד לאסור בשול". ואפשר למקשה להקשות עלי ולומר: למה מניית אסור אכילתו ואסור בשולו שתי מצות ולא מניית אסור הנאתו מצוה שלישית? ידע המקשה שאסור הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני עצמה, לפי שהוא ואסור אכילה ענין אחד בין שהאכילה מין ממיני (אחד מדרכי) ההנאה. לפי שאמרו יתעלה באיזה דבר שלא יאכל אינו אלא דגמא מדגמות ההנאה, והפונה שאין נהנין בו לא באכילה ולא בזולתה, והוא אמרם (פסחים כא): "כל-מקום שנאמר: לא תאכל, לא תאכלו — אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע, עד שיפרט לה הפתוב (שמותר בהנאה) כדרך שפרט בנבלה" שנתבאר הטר ההנאה בה, והוא אמרו: "לגר אשר-בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי" (שם יד, כא). ולפי הכלל הזה אין ראוי למנות אסור אכילה ואסור הנאה שתי מצות, ואלו מנינו אותם שתי מצות

שתיים". פרושו: לפי שהם שני לאוין. הלאו האחד: "לא-תאכל הנפש עם-הבשר" שהוא אסור האבר, והלאו השני: "וכשר בשדה טרפה לא תאכלו" שהוא אסור בשר מן-החי, כמו שבארנו (לא תעשה קפא). וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר והוא אמרו יתעלה לנת באסרו עליו אבר מן-החי: "אך-בשר בנפשו דמו לא תאכלו" (בראשית ט, ד).

המצוה הקפ"ד — האזהרה שהזכרנו מלאכול את-הדם, והוא אמרו יתעלה: "וכל-דם לא תאכלו" (ויקרא ז, כו). וכבר נכפל בו הלאו כמה פעמים. ופרש שהוא בכרת ואמר: "כל-אכליו יכרת" (שם יז, יד). אם הוא מזיד: ואם הוא שוגג — מביא חטאת קבועה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' מפרתות.

המצוה הקפ"ה — האזהרה שהזכרנו מלאכול חלבי בהמה טהורה אמר יתעלה: "כל-חלב שור וכשב ועז לא תאכלו" (שם ז, כג), וגם בזה נכפל הלאו וענש בו בפרוש כרת כמה דברים אמורים? אם הוא מזיד: ואם הוא שוגג — תיב חטאת קבועה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מחלין (צג).

המצוה הקפ"ג — האזהרה שהזכרנו מלאכול גיד הנשה, והוא אמרו: "על-פן לא יאכלו בני-ישראל את-גיד הנשה" (בראשית לב, לג): והאוכלו פלו, ואפלו הוא כל-שהוא, או שאכל ממנו פזית — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מחלין.

יום שלישי

מצות לא תעשה קפז. קפו.

קפט. קצ. קצא. קצב.

המצוה הקפ"ז — האזהרה שהזכרנו מלאכול בשר בחלב, והוא אמרו עוד (בנוסף לשמות כג): "לא-תבשל גדי בחלב אמו" (שמות לד, כז) בפעם שניה — שהפונה בו אסור האכילה. ובגמרא חלין (קיד). אמרו: בשר בחלב לוקה על בשולו ולוקה על אכילתו. ובגמרא מכות (כא): אמרו: "המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו —

עֶשֶׂר בְּנִיּוֹן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלַחֵם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ". וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזֵית — לוֹקֵה. הַמִּצְוָה הַקִּצ"א — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֹכֹל כַּרְמֶל (גַּרְגְּרֵי שִׁיבֹלֶת, קְלוּיָה כִּשְׂהִיא בִּאבָה; מִלֵּאָה בַּגַּרְגְּרִיָּה) הַחֲדָשׁ (מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה) קִדְּם עֶבֶר יוֹם שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיּוֹן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלַחֵם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד-עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה". וְכִבֵּר קִדְּם לָנוּ לְשׁוֹנֵם בְּאֶמְרָם (כְּרִיתוֹת ה.): "אֲכַל לַחֵם קָלִי וְכַרְמֶל — חֲזִיב עַל פְּל־אֶחָד וְאֶחָד". וּבִבְרִיתוֹ אֶת-זֶה תְּכַלִּית בְּאוֹר בְּפָלֵל הַתְּשִׁיעִי מִן-הַכְּפָלִים (הַשּׁוֹרְשִׁים) שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְמֵאֲמָר (לְסַפֵּר) זֶה עֵינִי עָלָיו שָׁם. וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי הַחֲדָשׁ בְּפָרֵק ז' מִמִּנְחֹת (ע.) וּבְכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְעִיעִית וּמַעֲשָׂרוֹת וְחֻלָּה (פָּרֵק א מִשְׁנָה א).

הַמִּצְוָה הַקִּצ"ב — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֹכֹל אֶת-הָעֵרְלָה (פִּירוֹת הָאֵילָן בְּשִׁלֵּשׁ שְׁנוֹתֵי הָרֵאשׁוֹנוֹת), וְהוּא אָמְרוּ: "שִׁלֵּשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכֵל" (שִׁם יט, כג), וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזֵית — לוֹקֵה. וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת עֵרְלָה. וְאִסּוּר אֲכִילַת הָעֵרְלָה בְּחוּצָה לְאַרְצָה הַלְּבָנָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי: אֲבָל לְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד.

יום רביעי

מצות לא תעשה קצג. קנג. קצד.

מצות עשה קמו.

הַמִּצְוָה הַקִּצ"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֹכֹל כְּלָאֵי הַכֶּרֶם (ש"נכּלאו") (מִיַּיִ תְּבוּאָה שְׁנוֹרְעוֹ לְצַד גַּפְנִים) בְּלִבָּד, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בָּהֶם: "פֶּן-תִּקְדָּשׁ הַמִּלְּאָה הַזֶּרַע" (דְּבָרִים כב, ט), וּבֹא בְּקִבְלָהּ (חֻלִּין קטו.): "פֶּן-תִּקְדָּשׁ — פֶּן-תּוֹקֵד אֲשׁ", כְּלוֹמֵר: שְׂאִסּוּר לְהַנּוֹת בָּהֶם. וְכִבֵּר קִדְּם לָךְ (הַקְדַּמְנוּ כִּבֵּר בְּסוּף כִּלּוֹל ח) הַכְּלָל: כְּל־מְקוֹם שֶׁנִּאָּמַר: הַשְּׂמֵר, פֶּן וְאֵל — אֵינוֹ אֵלָּא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. וּבְפָרֵק ב' מִפְּסָחִים (כד:), כְּשֶׁאָמְרוּ: "כְּל־אִסּוּרִין שֶׁבְּתוֹרָה אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן אֵלָּא דֶּרֶךְ הַנְּאֻתָן" — כְּלוֹמֵר: כְּל־דְּבָר שֶׁנִּאָּסְרָה אֲכִילָתוֹ לֹא יִתְחַיֵּב עַל אֲכִילָתוֹ אֵלָּא אִם נִהְנֶה בְּכֹךְ — אָמְרוּ אַחֲרֵי-כֵן: "אָמַר אֲבִי: הַפֵּל מוֹדִים בְּכָל־אֵי הַכֶּרֶם שֶׁלוֹקִין עֲלֵיהֶן אֶפְלוּ שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ הַנְּאֻתָן. מֵאֵי

בְּכֶשֶׁר בְּחֻלָּב פִּי אֲזוּ הֵיִינוּ חֲזִיבִים לַעֲשׂוֹת כֵּן גַּם בְּחֵמֶץ וּבְעֵרְלָה וּבְכָל־אֵי הַכֶּרֶם, שִׁיָּהָא בְּכָל-אֶחָד מֵאֵלוֹ אַרְבַּע הַמִּצְוֹת, אִסּוּר הַנְּאָה מִצְוָה בְּפִנֵּי עֶצְמָה. וְכִיּוֹן שֶׁנִּפְל בְּאֵלוֹ וְלֹא נִמְנָה אֵלָּא הִלָּאוּ שְׂבָא בְּאִסּוּר אֲכִילָתָם בְּלִבָּד וּבְכָלֵל זֶה אִסּוּר הַנְּאָה כְּפִי הַעֲקָר שֶׁאֲמַרְנוּ — כִּף נִפְל גַּם בְּכֶשֶׁר בְּחֻלָּב. וְשֶׁאֲרָה כֵּאֵן שֶׁאֵלָּה אַחַת בְּלִבָּד וְהִיא, שֶׁאֲפִשֵׁר לְאוֹמַר לֹמַר: כִּיּוֹן שֶׁאִסּוּר הַנְּאָה מוֹכֵן מֵאִסּוּר אֲכִילָה כְּמוֹ שֶׁבְּאִרוֹ עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם, אִם כֵּן לְמָה הַצֵּרֶךְ הַכְּתוּב לְלוֹא שְׁלִישִׁי בְּכֶשֶׁר בְּחֻלָּב כְּדִי לְאִסּוּר הַנְּאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנוּ? הַתְּשׁוּבָה לְזֶה: שֶׁהַצֵּרֶךְ לְכֹךְ כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִאָּמַר בְּכֶשֶׁר בְּחֻלָּב לְשׁוֹן "לֹא תֹאכְל" שֶׁמִּמֶּנּוּ תֵּאֲסַר הָאֲכִילָה וְהַנְּאָה, וְלִפְיֶכֶךְ הַצֵּרֶךְ לְכַפּוֹל לְאוֹ אֶחָד לְאִסּוּר הַנְּאָה. וְכִבֵּר הַזְּכָרֵנוּ הַטַּעַם שֶׁבְּגִלְלוֹ לֹא כְּתִב רַחֲמָנָא אֲכִילָה בְּכֶשֶׁר בְּחֻלָּב, לְפִי שֶׁפִּלְמָה שֶׁנִּזְכָּר בּוֹ אֲכִילָה אֵינוֹ חֲזִיב עַד שִׁיָּהְנֶה בְּאֲכִילָתוֹ: אֲבָל אִם פָּתַח פִּיו וּבִלַּע אֶחָד הָאִסּוּרִין אוֹ שֶׁאֲכָלוּ כִּשְׂהוּא חֵם וְשׁוֹרֵף עַד שִׁיָּכְוָה גְּרוֹנוֹ וּמְכַאִיבוֹ בְּשַׁעַת בְּלִיעָתוֹ וְכִיּוּצָא בְּזֶה: — הֵרִי זֶה פְּטוּר. זוֹלַתִּי בְּכֶשֶׁר בְּחֻלָּב, שֶׁהוּא חֲזִיב עַל אֲכִילָתוֹ וְאֶפְלוּ לֹא נִהְנֶה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ (פְּסָחִים כה:), וְכֵן כְּלָאֵי הַכֶּרֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּבְּאָר לְקַמֵּן (לֹא תַעֲשֶׂה קצג) — שִׁיעוֹר ק), וְהֵבֵן כְּל־הַכְּפָלִים הָאֵלָּה וְזָכוּר אוֹתָם. וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֵק ח' מִחֻלִּין.

הַמִּצְוָה הַקִּפ"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּבַשֵּׁל בְּשֶׁר בְּחֻלָּב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִבְשֵׁל גְּדֵי בְּחֻלָּב אִמּוֹ" (שְׁמוֹת כג, יט), וְהַמְבַּשְּׁלוֹ — לוֹקֵה אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא אֲכָלוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבְּאָר בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּתַלְמוּד.

הַמִּצְוָה הַקִּפ"ט — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֹכֹל לַחֵם הָעֶשְׂוִי מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה, קִדְּם עֶבֶר יוֹם שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיּוֹן (שֶׁאִזּוֹ מְקַרִּיבִים אֶת הָעוֹמֵר מִהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלַחֵם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ" (וִיקְרָא כג, יד) וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזֵית — לוֹקֵה.

הַמִּצְוָה הַמְשָׁלִימָה מֵאָה וְתִשְׁעִים — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֹכֹל קָלִי (תְּבוּאָה קְלוּיָה לְצוֹרֵךְ אֲכִילָה) תְּבוּאָה חֲדָשָׁה קִדְּם עֶבֶר יוֹם שֶׁשָּׁה

שֶׁתִּפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר — חֵיב מִיָּתֵהּ, וְאַזְהָרְתִּיהָ מִמָּה שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוֵה זֶה; וְהָאוֹכֵל טָבֵל אַחַר הַפְּרִשַׁת הַתְּרוּמוֹת קֹדֶם הַפְּרִשַׁת כָּל-הַמַּעֲשָׂרוֹת — חֵיב מִלְּקוּוֹת. וְאַזְהָרְתִּיהָ מִ"לֹא-תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ". וְזָכוֹר זֶה וְאַל תִּטְעֶה בּוֹ. וְכִכָּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי הַטָּבֵל בְּכֹמֶה מְקוֹמוֹת בְּמִסְכַּת דְּמָאֵי וְתְרוּמוֹת וּמִסְכַּת מַעֲשָׂרוֹת. הַמִּצְוָה הַקְּצוּד — הָאֲזְהָרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ מִלְּשַׁתּוֹת יֵינן נֶסֶף, וְזֶה לֹא נֹאמַר בּוֹ פְּסוּק בְּרוּר בְּפִרוּשׁ, אֲבָל נֹאמַר בְּעִבּוּדָה זָרָה: "אֲשֶׁר חִלַּב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵינן נְסִיכִם" (שם לב, לח). מִה זִבַּח אֲסוּר אֶף יֵינן אֲסוּר. וְאַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה וְלוֹקִין עֲלָיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָסֵם בְּכָל-הַתְּלָמוּד. וְהִרְאִיָּה עַל הַיּוֹת יֵינן נֶסֶף מֵאֲסוּרֵי דְאוּרִיתָא וְשֶׁהוּא נִמְנָה מִכָּל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, אֲמָרֵם בְּגִמְרָא עִבּוּדָה זָרָה (עג): "רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאֲמַרֵי תְרוּוִיהוּ (שְׁנִיֵּהֶם אוֹמְרִים): כָּל-אֲסוּרִין שֶׁבַתּוּרָה בֵּין (שְׁנַתְעַרְבוּ) בְּמִינָן בֵּין שְׁלֹא בְּמִינָן — (נִאֲסְרָה הַתְעַרְבוּת) בְּנוֹתָן טַעַם (כִּשְׁהֵאִיסוּר נִתַּן טַעַמוּ בַתְעַרְבוּת), חוּץ מִטָּבֵל וְיֵינן נֶסֶף דְּבְמִינָן — בְּמַה-שֶׁהוּא, וְשְׁלֹא בְּמִינָן — בְּנוֹתָן טַעַם". הֲרִי זֶה רְאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁיֵּינן נֶסֶף מֵאֲסוּרִין שֶׁל תּוֹרָה. וְגַם בְּסִפְרֵי (בַּמְדַּבֵּר כֹּא, א) כְּשֶׁהִזְכִּירוּ אֶפְסֵן הַתְּדַרְדְּרוֹת יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים לְזוֹנוֹת אֵל בְּנוֹת מוֹאָב, אָמְרוּ: "וְהוּא נִכְנַס וְהִצְרִצוּר מְלֵא יֵינן אֲצִלָּה מִיֵּינן הָעַמּוֹנִים — וְעַדִּין לֹא נֶאֱסַר יֵינן שֶׁל גּוֹיִם לְיִשְׂרָאֵל — אֲמָרָה לוֹ: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּשְׁתַּהֵּ גּוֹי". וּמִמָּה שֶׁאָמַר "וְעַדִּין לֹא נֶאֱסַר" מִשְׁמַע בְּלִי סִפֵּק שֶׁאֲחַר-כֵּן נֶאֱסַר. אֲבָל אֲמָרֵם (שְׁבַת יז) בְּכָלל שֶׁמְנָה עֶשֶׂר דָּבָר שֶׁגָּזְרוּ (חֲכָמִים) שֶׁמִּפְּלֵלֵם יֵינָם (שֶׁבַכָּלל זֶה מִנּוּ יֵינן גּוֹיִים), וְכֵן גַּם אֲמָרֵם (עִבּוּדָה זָרָה סב): "שֶׁאֲנִי יֵינן נֶסֶף דְּאֲחַמְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן" (שֶׁמִּמְקוֹמוֹת אֵלוּ מִשְׁמַע, לְכַאוּרָה, שֶׁהוּא אִיסוּר רַק מִדְּרַבָּנָן) — הֲרִי בְּנוֹתָם בְּזָה סֵתֵם יֵינָם (סֵתֵם יֵינן שֶׁל גּוֹיִים גַּם אִם לֹא נִסְרָה לְעִבּוּדָה זָרָה), לֹא יֵינן נֶסֶף עֲצָמוֹ: אֲבָל יֵינן נֶסֶף עֲצָמוֹ הוּא אֲסוּר מִן-הַתּוֹרָה; וְהֲרִי דְעַתָּה אֲמָרֵם (עִבּוּדָה זָרָה ל:): "שְׁלֹשָׁה (סוּגִי) יֵינּוֹת (אֲסוּרִים) הֵם". וְכִכָּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זֶה בְּפִרְקִים הָאֲחֵרוֹנִים דְּעִבּוּדָה זָרָה.

הַמִּצְוָה הַקְּמ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְשַׁחַט

טַעַמָּא? דְּלֹא כְּתִיב בְּהוּ אֲכִילָה, דְּכְתִיב: "פֶּן-תִּקְדַּשׁ — פֶּן תוֹקֵד אֶשׁ". וְכִכָּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זֶה בְּמִסְכַּת פְּלָאִים. וְגַם הִיא אֵינָה חוּבָה מִן-הַתּוֹרָה אֲלֹא בְּכִלְאֵי הַפְּרָם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הַמִּצְוָה הַקְּנ"ג — הָאֲזְהָרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ מִלְּאֲכֹל הַטָּבֵל, וְהוּא הַדְּבָר שֶׁלֹּא הִפְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר-יְרִימוּ לָהּ" (ויקרא כב, טו), הָעוֹבֵר עַל זֶה, כְּלוֹמַר: אוֹכֵל טָבֵל — חֵיב מִיָּתֵהּ בִּידֵי שְׁמַיִם. הֲרָמוּ עַל כֵּן מִמָּה שֶׁאָמַר כָּאֵן: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-קֹדְשֵׁי", וְאָמַר בְּתְרוּמוֹת: "וְאֶת-קֹדְשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא תִחַלְלוּ וְלֹא תִמּוּתוּ" (בַּמְדַּבֵּר יח, לב), וְיִלְיָף (לּוֹמְדִים ב"גוֹרָה שׁוּוה") חֲלוּל חֲלוּל מִתְרוּמָה שֶׁהִיא עוֹן מִיָּתֵהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְלִשׁוֹן גִּמְרָא סְנֵהֲדֵרִין (פג): "מִיֵּינן לֹאֹכֵל טָבֵל שֶׁהוּא בְּמִיָּתֵהּ? שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא-יִחַלְלוּ אֶת-קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר-יְרִימוּ לָהּ" — בְּעַתִּידִים לְתַרְם (כְּלוֹמַר, בַּטָּבֵל), הַפְּתוּב מְדַבֵּר" וְיִלְיָף חֲלוּל מִתְרוּמָה. רְצוּ בְּאֲמָרֵם "בְּעַתִּידִים לְתַרְם" כְּאֵלוּ אָמַר: לֹא יִחַלְלוּ קֹדְשִׁים שֶׁהֵם עַתִּידִים לְהָרִים אוֹתָם לָהּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "אֶת אֲשֶׁר-יְרִימוּ לָהּ" בְּלִשׁוֹן עַתִּיד, וְאַחֲרֵי פְּסוּק זֶה אָמַר: "וְהִשְׁיִאוּ אוֹתָם עוֹן אֲשֶׁמָּה בְּאֲכֹלֵם אֶת-קֹדְשֵׁיהֶם" (ויקרא כב, טז), וּבְגִמְרָא מְכוֹת (טז): אָמְרוּ: "יְכוּל לֹא יְהִי חֵיבִין אֲלֹא עַל הַטָּבֵל שֶׁלֹּא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ כָּל-עֶקֶר; נִטְלָה מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה וְלֹא נִטְלָה מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר, מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וְלֹא מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְאֶפְלוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי מִיֵּינן? (שַׁחֲיִיבִים) תְּלָמוּד לּוֹמַר: "לֹא-תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ גּוֹי" (דְּבָרִים יב, יז), וְלִהְלֵן הוּא אוֹמַר: "וְאֹכְלוּ בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׁבְעוּ" (שם כו, יב), מִה לְהֵלֵן מַעֲשֵׂר עֲנִי אֶף כָּאֵן מַעֲשֵׂר עֲנִי, וְאָמַר רַחֲמָנָא: לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל". אֲבָל כָּל-זֶה לְמִלְּקוּוֹת. אוּלַּם עוֹן מִיָּתֵהּ אֵינּוּ אֲלֹא בְּתְרוּמָה גְדוּלָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, לְפִי שֶׁהָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁתִּפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר — חֵיב מִיָּתֵהּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה לְלוֹיִם בְּצוּתוֹ אוֹתָם לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר מִן-הַמַּעֲשֵׂר (תְרוּמַת מַעֲשֵׂר): "וְאֶת-קֹדְשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא תִחַלְלוּ וְלֹא תִמּוּתוּ", שְׁנֵה לֹא עַל אֲכִילַת מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן בְּטָבֵלוֹ. וְלִפְיֵךְ חֵיבִין עֲלָיו מִיָּתֵהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִסְכַּת דְּמָאֵי. הַיּוֹצֵא מִכָּל-זֶה: שֶׁהָאוֹכֵל טָבֵל קֹדֶם

יום שישי

מצות עשה קמז.

המצוה הקמ"ז — הצווי שנוצטוינו בכסוי הדם בעת שחיטת העוף או החיה, והוא אמרו יתעלה: "ושפך את-דמו וכסהו בעפר" (ויקרא יז, יג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ו' מחלין.

שבת קודש

מצות לא תעשה שו.

המצוה הש"ו — האזהרה שהזהרנו מלקחת בשעת ציד את קן-העוף בלו, האם והאפרוחים, והוא אמרו יתעלה: "לא-תקח האם על-הבנים" (דברים כב, ו). ולא זו נפק לעשה והוא אמרו: "שלח תשלח את-האם" (שם ז). וכל-זמן שלא ישלח ולא קנים עשה שבה (שנוצר מצב שלא יוכל לקיים), כגון שמתה האם קדם שישלחנה — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף חלין (מדרף קלח).

בהמה חיה ועוף ואחר-כך נאכל ממנו, ושאין לו הכשר אלא בשחיטה בלבד. והוא אמרו יתעלה: "וזבחתי מבקר ומצאנך וגו' כאשר צויתך" (דברים יב, כא), ולשון ספרי (פרשת ראה): "וזבחתי — מה מקדשין בשחיטה אף חלין בשחיטה. כאשר צויתך — מלמד שנוצטה משה על הקנה (צנור הנשימה) ועל הושט (צנור המזון) ועל רב אחד בעוף ועל רב שנים בבהמה" (שאם שחט רוב האחד מהם בעוף, או רוב שניהם בבהמה — הותרו לאכילה). וכבר נתבארו דיני מצוה זו וכל-הלכותיה במסכתא המיוחדת לה, כלומר: מסכת חלין.

יום חמישי

מצות לא תעשה קא.

המצוה הק"א — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בהמה ובנה ביום אחד בין בקדשים בין בחלין, והוא אמרו יתעלה: "אתו ואת-בנו לא תשחטו ביום אחד" (ויקרא כב, כה). ומי שעבר ושחט — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בשלמות בפרק ה' מחלין.

תורה אור (מבואר) נר הנוכה (פרק ג)

מהיכלות הקליפות, כידוע שהשפע והחיות האלקי נמשך לכל החי הגשמי בעולם הזה ע"י המזלות וכל צבא השמים והשרים שעליהם (הנקראים "היכלות עליונות").

וכל תענוגי עוה"ז אפי' דבר קל ואפי' המסלסל בשערו הנה החיות החוה הוא נמשך מהיכלות הטומאה. יש היכלות הקדושה והיכלות הקליפה, היינו מקור הכוחות והחיות דקדושה ומקור הכוחות והחיות דטומאה. והחיות שבתענוגים גשמיים, וכן החיות שיש לו לאדם כשמענג נפשו בתענוגים אלה, אפילו בדבר קל כמסלסל בשערו (כדי ליפות את עצמו), מקורה הוא בהיכלות הטמאות של הקליפה, ובמילא "עושה רושם גדול בנפש" שהרי מטמא נפשו בקבלת שפע וחיות מהיכלות הטומאה והסטרא אחרא.

ולכן נענש יוסף בשבתו בבית האסורים י"ב שנה על שהיה מסלסל בשערו כדאיתא בגמרא על פסוק ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה מיד ותשא אשת אדוניו כו'.

וצריך להפוך לבו לטעום ממש למיתקא, מעמו וראו כי טוב ה', אז תתענג על הוי"ה.

ועל זה אמרו בזהר "מאן דלא טעם מרירו למתקא", שהאדם צריך להפוך לבו מטעם מרירות למתיקות, דמתיקות היא התענוג באלקות, שהאדם מתענג על הוי", וזהו ענין "טעים מרירו למתקא", שעונג האדם באלקות גדול כל כך, עד שזהו כאילו הוא טועם אותו ממש, שעל זה נאמר "טעמו וראו כי טוב הוי'", דזה שהכתוב נקט לשון "טעמו" בא להורות שהאדם צריך להגיע לידי תענוג מהטוב דאלקות כמו התענוג ממאכל גשמי שיש לו טעם טוב הנרגש לחיך.

וזה הי' ענין הקרבנות שנהפך חלב מנפש בהמה ועולה ונכלל באש שלמעלה אשר תאכל על המזבח לחיות אשה ריח ניחוח לה'.

הפיכת הלב מתאוות עוה"ז לתענוג באלקות, הוא התוכן הפנימי של הקרבת קרבנות על גבי המזבח, שעיקר ענין הקרבן הוא החלב והדם (כמ"ש להקריב לי חלב ודם) - ותוכן הרוחני שבזה כפי שבא לידי ביטוי בעבודת האדם לקונו:

חלב מורה על התענוג (שהתענוג הוא המערך את

תוכן הפרק: שני השלבים בעבודת הבורא: "טעים מרירו למתקא" (להפוך לבו שיתענג על ה'), ואתהפכא חשוכא לנהורא

[לאחרי שבפרק הקודם הוסבר תוכן ענין ה"התבוננות" שעל ידו באים לידי הכרה באחדותו יתברך האמיתית - ממשך לבאר את התוצאה מהתבוננות זו בעבודת האדם וכיצד מגלים "אחדות השם" בפועל בחלקו בעולם:]

והנה כאשר יתבונן וישכיל כל זה האדם, אזי תכלה ותכסוף נפשו ליכטל אליו יתברך, עד שתחפץ להתפשט מתענוגי עוה"ז ולהפך לבו לגמרי ולדבקה בו, וכמ"ש מי לי בשמים כו'.

כשבמוחו של אדם נקבעת ההכרה באמת זו ש"אין עוד מלבדו" ואין שום דבר חוץ ממנו, אזי נוצר בליבו רגש של צמאון וכיסופין להרגיש את האמת בפועל, החל מחייו הפרטים, שיבוא לידי ביטול מוחלט אליו יתברך, ובפשטות, שלא יהיו לו שום תאוות ותענוגים מתענוגי עולם הזה אלא כל חפצו ותשוקתו יהיו רק לדבקה בו יתברך, וכמ"ש "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ", שהאדם אינו רוצה שום דבר בשמים ובארץ, אלא רק את הקב"ה בלבד.

ובזהר אמרו מאן דלא טעים מרירו למיתקו ומהפך חשוכא לנהורא לית ליה חולקא הכא, שצריך להפוך מעם מרירו למיתקא.

והנה אמרו בזהר: מאן דלא טעים מרירו למתקא ומהפך חשוכא לנהורא לית ליה חולקא הכא (מי שלא טועם מתיקות בדברים מרים, ולא הפך חושך לאור, אין לו חלק כאן [=בעולם הבא]).

מדברי זהר יוצא שכדי שעבודת האדם תהי' בשלימות זקוקים לשני ענינים: להפוך את המרירות למתיקות, ואת החושך לאור (בסוף הפרק יבואר שהם הם שני הענינים ד"נר מצוה ותורה אור").

ומרירו הן תאוות עוה"ז ותענוגים שמושפעים מהיכלות הקליפות, שאין לך דבר למטה שאין לו היכל למעלה כנגדו שממנו בא תוצאת הדבר ההוא והשפעתו.

"טעים מרירו למתקא" קאי על הפיכת לב האדם מתענוגי עוה"ז לצמאון וכיסופין לדבקה בו יתברך. דתאוות עולם הזה נקראות בשם "מרירו" לפי שמקורן

וזהו סדר שני הענינים שבזהר - קודם כל "טעים מרירו למיתקא", ואח"כ "אתהפכא חשוכא לנהורא", כי כדי לפעול התגלות זאת שיהי' כבוד ה' נגלה "מלמעלה למטה" - צריך להקדים העבודה ד"טעים מרירו למתקא". כי רק על ידי שהאדם מגבי' ומעלה את עצמו "ממטה למעלה", מאיר ומתגלה אור ה' למטה ב"חשך" של עולם הזה, ששוב אין העולם מעלים על אור ה' וקדושתו.
ליתר ביאור:

כבר נתבאר לעיל, שהקב"ה "נמצא למטה כמו למעלה ממשי", אלא שלגבינו קיים ההסתר דשם אלקים הפועל "ישות", ולכן, כאשר האדם מסיר מליבו את רגש הישות והפירוד מאלקות עד שכל תשוקתו וצמאוננו הם רק לדבקה בו יתברך, הרי שוב מתבטל אצלו ההסתר דשם אלקים, והוא חש ומרגיש גילוי כבוד ה' גם בחייו הגשמיים, עד שכל מהותם של עניניו הגשמיים אינה אלא פרט בעבודתו יתברך וגילוי כבודו יתברך בעולם.

וזהו ג"כ ענין נר מצוה ותורה אור, נר מצוה היא בחינת העלאה מלמטה למעלה, ותורה אור היא בחינת ההמשכה מלמעלה למטה, ועל ידי בחינת נר מצוה בא אור התורה:

וזהו גם הפירוש הפנימי בכתוב "כי נר מצוה ותורה אור", שהכתוב מקדים "נר מצוה" ל"תורה אור", ולכאורה יש להבין, הלא מקורן של מצות הוא בתורה, וא"כ הו"ל להקדים תורה למצוה (וכמו בפשטות, דלימוד מביא לידי מעשה, שקודם כל צריכים ללמוד תורה לדעת את המעשה אשר יעשון כו' ורק אח"כ אפשר להיות קיום המצוות כדבעי).
אך הענין בזה:

"תורה אור" לא קאי על לימוד התורה, אלא על האור האלקי המתגלה באדם (ובעולם) על ידי התורה, וכידוע דאורייתא וקוב"ה כולא חד, ולכן ע"י התורה מתגלה אור אין סוף ב"ה למטה ("המשכה מלמעלה למטה").

אך כדי שאור זה אכן יאיר ויתגלה למטה, צריכים להסיר ולבטל קודם את ההסתר והישות של גשמיות העולם, בדוגמא למה שנתבאר לעיל שרק ע"י העבודה ד"טעים מרירו למיתקא" נעשה האתהפכא מחשוכא לנהורא.

וזהו התוכן הפנימי של קיום המצות - "העלאה מלמטה למעלה", זיכוך והעלאת הגשמיות, שרוב

הבשר ונעשה שמן ובעל ריבוי חלב), וחלב בהמה הוא תענוג הנפש הבהמית בתענוגים גשמיים, והאדם צריך להפוך אותו לקדושה (כמו בקרבן גשמי, שחלב הבהמה נשרף באש המזבח), שתמורת התענוג בעיני עוה"ז יתלהב ליבו בצמאון לדבקה בו יתברך, עד שכל תענוגו הוא באלקות.

שזהו ענין "אשה ריה ניחוח לה" הנאמר בקרבנות, שלפי פירוש הפנימי קאי על האדם, שכל העונג ונחת רוח שלו הם רק באלקות ("לה").

וכמו"כ תהיה התפלה שהיא במקום הקרבנות להלהיב נפשו באש שלמעלה ולהתענג על הוי"ה. ועתה שחרב בית המקדש התפילה היא במקום קרבנות, כי זהו תוכן הפנימי של עבודת התפילה, שהאדם צריך להלהיב את נפשו ב"אש שלמעלה", שהתלהבות לבו ונפשו הבהמית צריכה להכלל בקדושת נשמתו האלקית, עד שירגיש בליבו עונג מהתקרבותו לאלקות, להתענג על הוי"ה.

וענין אתהפכא חשוכא לנהורא הוא, שחשך הגשמי של עוה"ז, מעשה שמים וארץ, שנראים ליש ודבר גשמי, יתהפך לנהורא, להיות בו גילוי אור אין סוף ב"ה, להיות היש בטל אליו יתברך, ונגלה כבוד ה' למטה כמו למעלה.

ופירוש הענין השני שבזהר, "ומהפך חשוכא לנהורא": "נהורא" - הוא גילוי אור אין סוף ב"ה, ו"אתהפכא חשוכא לנהורא" מורה על גילוי כבודו יתברך בגשמיות העולם גופא, דתמורת זה ששמים וארץ נראים ל"יש" ומציאות נפרדת ממנו יתברך, תהי' בהם התגלות אור אין סוף ב"ה, שע"ז מתבטלת ישותם, וזהו ענין גילוי כבוד ה' למטה כמו למעלה, שגם גשמיות העולם מגלה את כבודו יתברך.

והיינו שעל ידי בחינת טעים מרירו למיתקא, שהוא ממטה למעלה, להפוך לבו ותאוות עוה"ז לדבקה בו יתברך בתשוקה וצמאון בו, יאיר אור ה' מלמעלה למטה במקום החשך של העוה"ז, שלא יהיה העולם מעלים אור ה' וקדושתו.

נקודת ההבדל בין שני הענינים שבזהר הוא: "טעים מרירו למתקא" היא "העלאת" האדם "מלמטה למעלה", שמנתק את עצמו מתאוות עוה"ז ומהפך לבו לדבקה בו ית' בתשוקה וצמאון; ואילו "אתהפכא חשוכא לנהורא" - שיהי' גילוי אור אין סוף ב"ה במקום החשך - ענינה "המשכה" וגילוי אלקות "מלמעלה למטה".

ופתילה נכללים באש הנר, כך גשמיות האדם והעולם הולכת ומזדככת ע"י מצוות ונכללת בקדושה. וזהו "כי נר מצוה ותורה אור", שרק ע"י הקדמת זיכוך הגשמיות על ידי קיום המצוות, אפשר לאור התורה להתגלות למטה בגשמיות העולם, שגם "נפשו החיונית והדבר הגשמי שבו יעשה את המצוה נעשה הכל כאשר לכל בטל ומקושר לאלקות בתכלית".

המצוות ככולן הן מצוות מעשיות הנעשות בדברים וחפצים גשמיים וקיום המצוה הוא ע"י פעולה גשמית שהאדם מכניס בה כחות גשמיים (מנפשו החיונית הבהמית) - שע"י זה "מזככים" ומעלים את גשמיות הגוף והנפש הבהמית (שכוחותיהם מנוצלים לעבודת השם) וכן את הדבר הגשמי שבו נעשית המצוה. שמתעם זה נמשלו המצוות ל"נר", כי כמו שהשמן

ח הלכות ציצית ועטיפתו, סעיפים ויב.

ח אותן שאין מתכפסים בטליתם אלא הראש וסביב הצנאר בלבד, ואין מקפידין לכסות את הגוף — צריך למחות בידם, דעקר העטוף הוא בגוף לכלי עלמא, ולא נחלקו בסעף ה אלא אם צריך גם בן לכסות הראש בטליתו, אבל פסוי הראש בלבד בלי פסוי הגוף — לכלי עלמא לא נקרא פסוי כלל (עין סימן יוד):

ט נהגו לעשות עטרה לטלית מחתיכת משי, לסימן שאותן ציצית שלפניו יהיו לעולם לפניו ולא יורידו למטה, שמעלין בקדש ואין מורידין. והאר"י ז"ל לא היה מקפיד על זה.

טוב לזהר שבשעת עטיפה ירוק כל הארבע ציצית לצד שמאל כעטיפת הישמעאלים, כדי הלוף ארבע אמות:

י יחזונו שתי ציצית לפניו ושתי ציצית לאחוריו, כדי שיהא מסבב במצות. יש נוהגין לשום צד ימין על פתח שמאל, כדי שיהיה מסבב במצות:

יא אם כמה אנשים מתעטפים כל אחד בטליתו בבת אחת — כל אחד מברך לעצמו. ואם רצו — האחד מברך והאחרים שומעין ועונין אמן ויוציאין בזה, דשומע כמדבר.

אבל אדם אחר שאינו מתעטף עכשו בציצית — אינו יכול לברך כדי לפטר את המתעטף, כיון שהוא עצמו אין צריך לברך עכשו ברכה.

ואם המתעטף הוא בור שאינו יודע לברך — יכול לברך לו אחר אף-על-פי שאין צריך עכשו לברכה זו, כיון שכל ישראל ערבים זה בזה, אם בן גם הוא צריך לברכה זו עכשו (לכן נוהגין שהשליח צבור מברך בקול רם, כדי להוציא את מי שאינו בקי). וכן הדין בכל ברכות המצות:

יב התורה קראתן "ציצית", ואין לשון "ציצית" אלא חוטין נפרדין, כמו שערות הנפרדין, כמו שכתוב: "ויקחני בציצית ראשי". על בן צריך להפריד החוטין זה מזה קדם הברכה.

ואם נשתהא לבוא לבית הכנסת, ובעוד שיפריד הציצית יתבטל מלהתפלל עם הצבור — אין צריך להפריד:

יג אבל יש אומרים שכל פסות של ארבע כנפות אף-על-פי שאין בה עטוף — חייבת בציצית, שהרי נאמר בתורה "על כנפי בגדיהם", וכל מלבוש ובגד במשמע, והעטוף אין לו אפלו רמז בתורה כלל. ומה שתקנו חכמים לברך "להתעטף בציצית", הנינו לפי שהיה מנהגם לעטף ראשם בטליתם, ואף בימיהם לא היו מתעטפין כעטיפת הישמעאלים, אלא כדרך בני אדם שמתעטפין בכסותם ועוסקין במלאכתם, פעם בכסוי הראש ופעם בגלוי הראש, לכן אף אנחנו אף שאנו מברכין "להתעטף בציצית" — אין אנו צריכין יותר.

והלכה פסקא השנייה. ומכל מקום כדי לקיים מצות ציצית מן המבקר — נכון הדבר להתעטף כעטיפת הישמעאלים בשעת ברכה, ויעמד בן פני הלוף ארבע אמות, ובה יוצא אף לסבא הראשונה, דעיקר הקפדה היא בשעת לכישה, דהא אם היה רוצה היה מסייר ממנו לגמרי אחר כך:

יד וכן יעשה בטליתות קטנים שלנו, אף-על-פי דקומא לן דיוציאין בה ידי חובת ציצית, אף-על-פי שאין בהם עטוף, מפל מקום כדי לצאת לדרבי הכל, אם רוצה לברך "להתעטף בציצית" (א) — טוב שנייח הטלית קטן על ראשו ורחב הטלית יהיה לקומתו, שכן הוא דרך העטוף, ויעמד בן מעטף לפחות כדי הלוף ארבע אמות, ואחר-כך ימשכנו מעל ראשו וילבשנו.

והוא כגד שעושין פעין חתיכה אחת מרבעת ובית הצנאר באמצע, ואם בן כשמתעטף בארכו [סביב] ראשו ורחב גופו כמו שנתבאר דהו דוקא מקרי עטוף — הוי ליה שתי ציצית מצד זה ושתי ציצית מצד זה. אבל אם הגד תפור, אם בן כשיתעטף בארכו סביב ראשו ורחב גופו — אזי יבואו כל הארבע ציצית מצד אחד, ולא נכון לעשות כן כמו שיתבאר לקמן, לכן ילבשנו כדרך ולא יתעטף בו כלל על ראשו, ולא יברך עליו "להתעטף בציצית", אלא יברך "אשר קדשנו במצותיו ועוננו על מצות ציצית".

וכן אפלו על טלית קטן העשוי מחתיכה אחת מרבעת ואינו תפור, אם לובשו כדרך ואין מעטף בו ראשו — מברך גם בן "על מצות ציצית":

ב) וביאור הענין הוא, דהנה יש התפעלות פנימי דנפש הבא' בעבודה, והיא העבודה דרעו"ד¹ דענינו שהוא בהמשכה ובהתעוררות התפעלות פנימי דנפש, וההתפעלו' הלזו עם היות שהיא התפעלות פנימי דנפש אבל כל ענין אופנה, היינו האופן של הרצוא הלזה הוא בחשאי דוקא שלא ברעש כלל, וכמו עבודת הכהנים וכדאי' בזה דכהנא בעובדא וברעו"ד. שהוא בחשאי, משא"כ התעוררות ההתפעלות פנימי שבנפש דתשובה הוא בצעקת הקול דוקא. והיינו דשניהם, הן תשובה והן רעו"ד הם בבחי' התפעלות פנימי דנפש, אמנם הם חלוקים באופן ההתפעלות פנימי שבהם, דברעו"ד הנה ההתפעלות פנימי הוא ברצוא אבל ההמשכה הוא בחשאי, ובתשו' הנה ההתפעלות פנימי הוא ברצוא ובאה ברעש ובצעקת הקול. וטעם התחלקו' אופניהם הוא לפי שהם חלוקים בסיבותיהם ועניניהם. ומה שאומרים סיבותיהם לפי שלכל אחד מהם ישנו שני סיבות הגורמים את ההתפעלות פנימי שבנפש, דכל התפעלות היא באה בסיבת איזה התעוררות, דההתעוררות היא סיבת ההתפעלות, וההתעוררות עצמה היא ג"כ מסובכה מאיזה סיבה כללית המביאה את ההתעוררות, ובתשובה ורעו"ד בשתיים יש שני סיבות האלו שהם סיבה פרטית וקרובה וסיבה כללית, והשני סיבות האלו הם חלוקי' במהותם ובמילא הם חלוקים בענינם היינו בהמבוקש שלהם, ולהיות דרעו"ד ותשובה חלוקים זמ"ז בסיבתם הכללית והפרטית, היינו סיבה הקרובה, וחלוקים במבוקשם, ה"ה חלוקים גם באופנם. דהנה רעו"ד הרי הסיבה הכללית היא הקירוב לאו"ס ב"ה, והסיבה הפרטית שהיא באה מהכללית הוא הרגש האו"ס שמרגיש בנפשו, דרעו"ד באה עפ"י העבודה דוקא, היינו בסדר והדרגה, דבעניני התבוננות הרי יש בזה כמה עניני חילוקי מדריגות, דכשם שיש התבוננות המיוחדת לאהבה והתבוננות המיוחדת ליראה כן יש התבוננות שהתבוננות שלו הוא בהאור דממכ"ע ויש שהתבוננו' שלו הוא בהעניני' דסוכ"ע, הנה כאשר ההתבוננות שלו הוא בהענין איך כי עצמות או"ס ב"ה מופלא ומרומם מעולמות, ומתבונן בזה באריכות הענין בכל פרטיו ומבינו ומשיגו בטוב ובמילא הרי בא לידי זה שנגרש בנפשו, עס דער הערט זעך באַ אים דער רוממות והפלאות או"ס, אבל אינו בא בגילוי בנפשו מפני שאין נשמתו כלי לזה שיאיר האור הזה בפנימיות בגילוי בנפש, כ"א שהוא נרגש בכללותו, ומ"מ הנה עי"ז נעשה הרצוא להכלל באו"ס, והיינו דזהו המבוקש שלו להכלל באו"ס ב"ה, א"כ הנה הסיבה הכללית הוא הקירוב לאו"ס ב"ה מה שהמסובב מזה הוא ההרגש הכללי דהפלאות ורוממות או"ס ב"ה, וסיבה זו מביאה ענין הרצוא, ולזאת הנה הרצוא הבא בסיבת הקירוב הרי עצם ענין הרצוא ג"כ ענינה הוא בחי' קירוב מה שרוצה להכלל, משא"כ בתשובה עם היות דגם היא באה בסיבה כללית ופרטית כמו ברעו"ד, ולזאת היא ג"כ בהתפעלות פנימי דנפש, אבל היא חלוקה בעצם מהות סיבתה ולכן חלוקה בענינה שהוא המבוקש. דהנה תשו' הרי סיבתה הכללית הוא הריחוק, מה שהוא מרוחק מאלקות, וזהו היפך ממש מכמו הסיבה הכללית דרעו"ד, דרעו"ד הנה הסיבה הכללית הוא הקירוב לאלקו', ובתשו' הנה הסיבה הכללית הוא מה שהוא מרוחק מאלקות, וכתוב (ש"ב י"ד י"ד) וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח², דגם מי שהוא נדח מצ"ע, והיינו דכאשר בבחירתו ח"ו עוזב דרכי התורה והמצוה, הנה גם הוא לא יהי' נדח, והוא שיעשה תשובה, וכידוע דכאשר האדם ח"ו נוטה מדרכי התורה והמצוה מעוררים אותו מלמעלה שיעשה תשובה, והתעוררות זו היא בכמה אופנים שונים כפי אופן מעמדו ומצבו בריחוקו מאלקות, והתעוררות זו היא לאו דוקא באלו אשר ר"ל נתרחקו לגמרי, אלא גם אלו אשר הם חלושים בעבודה ואינם עוסקים בה, וכידוע דתשובה אין הכוונה על חטא ועון, אלא גם מי שאינו מקורב או שהוא מרוחק בסיבת העדר העבודה, ומעוררים אותו מלמעלה שיתקרב, הנה התעוררות הלזו סיבתה הוא הריחוק, והגם דההתעוררות עצמה באה בתנועה של קירוב, אבל סיבתה הוא ריחוק, ולכן הנה ההתעוררות עצמה אין זה מצד ההרגש דאו"ס כמו שהוא בההתעוררות דרעו"ד שהוא מה שמרגיש או"ס ב"ה, כ"א הסיבה הכללית דתשובה הוא הריחוק, ובסיבת הריחוק הנה בא ההתעוררות מלמעלה, והוא מה שנעשה לו צר מאד מה שנתרחק מאלקות, עס ווערט אים ניט גוט און איינג פון דעם וָאָס ער איז אַ מרוחק פון געטליכקאַייט.

קיצור. יבאר ההפרש שבין תשובה לרעו"ד, והגם דשניהם התפעלות פנימי דנפש ברצוא, מ"מ תשובה ברעש ורעו"ד בהמשכה ובחשאי, ויבאר כי כל התפעלות באה בסיבת התעוררות המסובכה מסיבה כללית, דברעו"ד הסיבה כללית הוא הקירוב לאו"ס והמסובכה הוא הרגש או"ס ולזאת המבוקש להכלל באו"ס, ובתשובה הסיבה כללית הוא הריחוק, והמסובכה היא התעוררות הלא טוב דריחוק³.

ענינים. ¹ רעו"ד ותשובה התפעלות פנימי וחלוקים בסיבותיהם ואופניהם.

* דכהנא .. דלבא: ראה זח"ג לט, א. פח, ב. קעז, ב.

* דכשם שיש: ע"ד התבוננות לאהוי"ר ראה בקונטרס העבודה [ע' 17 ואילך] ובדרושים המובאים שם.

* דתשובה אין .. ועון: תו"א ר"פ ויחי [מה, סע"א] ובכ"מ.

(3) הקיצור דשנת ה'ש"ת: ברעו"ד ההתפעלות פנימי הוא ברצוא ובחשאי, בתשובה ברצוא ובצעקת הקול. יפרש הטעם, כי סיבות הריעו"ד הם הקירוב והרגש האו"ס, סיבות התשובה הריחוק והרגשו.

(1) בהבא לקמן - ראה ספר המאמרים תרח"ץ, תרצ"ט ותש"ב שבשו"ה ג' להערה 1.

(2) ראה תניא ספ"ט. ה' ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ד ס"ג.

כג א ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים
 שנה ושבע שנים שני חיי שרה כס"ו: ב ותמת
 שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען
 ויבא אברהם לספר לשרה ולביתה כס"ז:
 ג ויקם אברהם מעל פניו מתו וידבר אל בני-
 חת לאמר: ד גרותו ושב אנכי עמכם תנו לי
 אחזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני כס"ח:
 ה ויענו בני חת את אברהם לאמר לו:
 ו שמענו | אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו
 במבחר קברינו קבר את מתך איש ממונו
 את קברו לא יכלה ממך מקבר מתך כס"ט:
 ז ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת:
 ח וידבר אתם לאמר אם ייש את נפשכם
 לקבר את מתי מלפני שמעוני ופגעו לי
 בעפרון בן צחר כס"י: ט ויתן לי את מערת

א והיו חיי שרה מאה ועשרין
 ושבע שנים שני חיי שרה:
 ב ומיתת שרה בקרית ארבע היא
 חברון בארץ כנען ואתא
 אברהם למספדה לשרה
 ולמבטה: ג וקם אברהם מעל
 אפי מיתה ומלל עם בני חת
 למימר: ד דיר ותותב אנא
 עמכון קבו לי אחסנת קבורא
 עמכון ואקבר מימי מן גדמי:
 ה ואתיבו בני חת את אברהם
 למימר לה: ו קבל ממנא רבוננא
 רב גדם יי את ביננא בשפר
 קברנא קבר ית מיך אנש ממנא
 ית קברה לא ימנע מנך מלמקבר
 מיך: ז וקם אברהם וסגיד
 לעמא דארעא לבני חת:
 ח ומלל עמהון למימר אם אית
 רעוא בנפשכון למקבר ית מימי
 מן גדמי קבילו מני ובעו לי מן
 עפרון בר צחר: ט ויתן לי את
 מערת פפלתא די לה די בסטר

רש"י

נשחט, פרחת נשמתה ממנה ומתה: (ד) גר
 ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת, ונתישבותי
 עמכם. ומדרש אגדה: אם תרצו, הריני גר, ואם
 לאו, אהיה תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי
 הקדוש ברוך הוא: "לורעך אתן את הארץ הזאת":
 אחזת קבר. אחזת קרקע לבית הקברות: (ו) לא
 יכלה. לא ימנע, כמו: (תהלים מ) "לא תכלא
 רחמיך", וכמו: (לעיל ח) "ויפלא הגשם":
 (ח) נפשכם. רצונכם: ופגעו לי. לשון בקשה,
 כמו: (רות א) "אל תפגעו בי": (ט) המכפלה.
 בית ועליה על גביו. דבר אחר: שפולה בזוגות
 (עירובין ג): בכסף מלא. אשלם כל שויה. וכן דוד
 אמר לארונה: (דברי הימים א כא) "בכסף מלא":

(א) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה
 ושבע שנים. לכה, נכתב "שנה" בכל כולו וכלל,
 לומר לה שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ'
 לחטא, מה בת כ' לא חטאה, שהרי אינה בת
 ענשין, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליפי:
 שני חיי שרה. פלן שוין לטובה: (ב) בקרית
 ארבע. על שם ארבע ענקים שהיו שם: אחימן,
 ששי ותלמי ואביהן. דבר אחר: על שם ד' זוגות
 שנקברו שם איש ואשתו: (כ"ר) אדם וחיה, אברהם
 ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה: ויבא אברהם.
 מבאר שבע: לספר לשרה ולביתה. ונסמכה
 מיתת שרה לעקדת יצחק, לפי שעל ידי בשורת
 העקדה, שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא

חַקְלָהּ בְּכֶסֶף שָׁלִים יִתְּנֶנָּה לִי
 בִּינִיכּוֹן לְאַחֲסַנְתָּ קְבוּרָא:
 י וְעֶפְרוֹן יִתֵּב בְּגוֹ בְּנֵי חַתָּאָה
 וְאֵתִיב עֶפְרוֹן חַתָּאָה יֵת אַבְרָהָם
 קָדָם בְּנֵי חַתָּאָה לְכָל עָלִי תִרַע
 קָרְתָהּ לְמִימַר: יא לֹא רְבוּנִי
 קָבִיל מִנִּי חַקְלָא יִהְיִיתָ לָךְ
 וּמְעַרְתָּא דִּי בַּהּ לָךְ יִהְיִיתָ לְעֵינֵי
 בְּנֵי עַמִּי יִהְיִיתָ לָךְ קָבֵר מִיַּתֵּךְ:
 יב וּסְגִיד אַבְרָהָם קָדָם עֲמָא
 דְאַרְעָא: יג וּמְלִיל עִם עֶפְרוֹן
 קָדָם עֲמָא דְאַרְעָא לְמִימַר בְּרָם
 אִם אַתְּ עֶבֶד לִי טִיבּוֹ קָבֵל מִנִּי
 אֲתָן כֶּסֶף דְּמִי חַקְלָא סָב מִנִּי
 וְאֶקְבֵּר יֵת מִיִּתִּי תַמָּן: יד וְאֵתִיב
 עֶפְרוֹן יֵת אַבְרָהָם לְמִימַר לֵה:
 טו רְבוּנִי קָבֵל מִנִּי אַרְעָא שְׁוִיא
 אַרְבַּע מָאָה סְלַעִין דְּכֶסֶף בִּינָא
 וּבִינָךְ מַה הִיא וְיֵת מִיַּתֵּךְ קָבֵר:
 טז וּקְבֵל אַבְרָהָם מִן עֶפְרוֹן וְתַקֵּל
 אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן יֵת כֶּסֶף דְּמְלִיל
 קָדָם בְּנֵי חַתָּאָה אַרְבַּע מָאָה
 סְלַעִין דְּכֶסֶף מִתְקַבֵּל סְחוּרָא (נ"י)
 דִּמְתַקְבֵּל סְחוּרָא) בְּכָל מְדִינַתָּא:
 יז וְקָם חַקֵּל עֶפְרוֹן דִּי בְּכַפְלָתָא

הַמְכַפְּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצָּה שָׂדֶהוּ בְּכֶסֶף
 מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֵת-קָבֵר כִּסְי':
 י וְעֶפְרוֹן יֵשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חַת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי
 אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְּנֵי-חַת לְכָל בְּאֵי שַׁעַר-
 עִירוֹ לֵאמֹר כִּסְי': יא לֹא-אֲדֹנָי שָׁמַעְנִי הַשָּׂדֶה
 נָתַתִּי לָךְ וְהַמְעַרָה אֲשֶׁר-בוֹ לָךְ נָתַתִּיהָ לְעֵינֵי
 בְּנֵי-עַמִּי נָתַתִּיהָ לָךְ קָבֵר מִיַּתֵּךְ כִּסְי': יב וַיִּשְׁתַּחֲוּ
 אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם-הָאָרֶץ: (ישראל) יג וַיְדַבֵּר אֶל-
 עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אִם-אַתָּה
 לוֹ שָׁמַעְנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי
 וְאֶקְבְּרָה אֶת-מִתִּי שָׁמָּה כִּסְי': יד וַיַּעַן עֶפְרוֹן
 אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: טו אֲדֹנָי שָׁמַעְנִי אָרֶץ
 אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מַה-הִיא
 וְאֶת-מִתֵּךְ קָבֵר כִּסְי': טז וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-
 עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף
 אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְּנֵי-חַת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל
 כֶּסֶף עֶבֶר לְסַחַר כִּסְי': (ע"כ בחול) שְׁנֵי יז וַיִּקָּם | שָׂדֶה

רש"י

בין שְׁנֵי אֲהָבִים כְּמוֹנוֹ מַה הִיא חֲשׂוּבָה, לְכָלוֹם,
 אֶלֹא הֵנַח אֶת הַמְּכָר, (כ"ר) וְאֶת-מִתֵּךְ קָבֵר:
 (טז) וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן. (בכורות ג) חֶסֶר וַי"ו,
 לְפִי שֶׁאִמַר הֲרֵבָה וְאֶפְלוּ מֵעַט לֹא עָשָׂה, (כ"מ פז)
 שְׁנֵטֵל מִמֶּנּוּ שְׁקָלִים גְּדוּלִים, קִנְטְרִין, שְׁנַאֲמַר:
 "עוֹבֵר לְסוּחַר", שְׁמִתְקַבְּלִים בְּשֶׁקֶל בְּכָל מְקוֹם, וַיֵּשׁ
 מְקוֹם שֶׁשְׁקָלֵיהֶם גְּדוּלִים, שֶׁהֵן קִנְטְרִין, צְנִטִיאַר"ש
 בְּלַע"ז: (יז) וַיִּקָּם שָׂדֶה עֶפְרוֹן. תְּקוּמָה הֵיטָה לוֹ,
 שֶׁיֵּצֵא מִיַּד הַדְּיוּט לִיד מְלָךְ, וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא:
 "וַיִּקָּם הַשָּׂדֶה וְהַמְעַרָה אֲשֶׁר בוֹ וְכָל הָעֵץ לְאַבְרָהָם

(י) וְעֶפְרוֹן יֵשֵׁב. כְּתִיב חֶסֶר, אוֹתוֹ הַיּוֹם מְנוּהוּ
 שׁוֹטֵר עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁהָיָה
 צָרִיף לוֹ, עָלָה לְגַדְלָה: לְכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ. שְׁכַלָן
 בְּטָלוּ מִמְּלֹאכְתָן וּבָאוּ לְגַמֵּל חֶסֶד לְשָׂרָה:
 (יא) לֹא-אֲדֹנָי. לֹא תִקְנֶה אוֹתָהּ בְּדָמִים: נָתַתִּי
 לָךְ. הָרִי הִיא כְּמוֹ שֶׁנָּתַתִּיהָ לָךְ: (יג) אַךְ אִם-אַתָּה
 לוֹ שָׁמַעְנִי. אַתָּה אוֹמֵר לִי לְשַׁמַּע לָךְ וְלִיקַח בְּחִנָּם,
 אֲנִי אֵי אֶפְשִׁי בְּכֶף "אֶךְ אִם אַתָּה לוֹ שָׁמַעְנִי",
 הַלּוֹאִי וְתִשְׁמַעְנִי: נָתַתִּי. דוּנִי"ש בְּלַע"ז, מוֹכֵן הוּא
 אֲצִלִּי, וְהַלּוֹאִי נָתַתִּי לָךְ כְּכֹר: (טו) בֵּינִי וּבֵינְךָ.

עֲפֹרֹן אֲשֶׁר בַּמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא
הַשָּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וְכָל־הָעֵץ אֲשֶׁר
בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל־גְּבֻלוֹ סָבִיב רַשׁ"י: יח לְאַבְרָהָם
לְמִקְנָה לְעֵינָי בְּנִי־חַת בְּכָל בָּאֵי שַׁעַר־
עִירוֹ רַשׁ"י: יט וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה
אִשְׁתּוֹ אֶל־מְעָרַת שָׂדֶה הַמִּכְפֶּלֶה עַל־פְּנֵי
מִמְרָא הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ פְּנֵעוֹן: כ וַיָּקָם הַשָּׂדֶה
וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזַת־קָבֵר
מֵאֵת בְּנֵי־חַת: ס כד א וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא
בַּיָּמִים וַיְהוּהוּ בֶרֶךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל רַשׁ"י:
ב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עַבְדּוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ הַמַּשְׁלַל
בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שׂוֹם־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי רַשׁ"י:
ג וַאֲשַׁבֵּיעֶךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי
הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת
הַבְּנֵעִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: ד פִּי אֶל־
אֶרֶצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי תִלְךָ וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבָנִי
לְיִצְחָק: ה וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא־תֵאבְדָה
הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהֶשֶׁב
אָשִׁיב אֶת־בְּנֶךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יֵצֵאת מִשָּׁם:
ו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הֲשֹׁמֵר לָךְ פֶּן־תָּשִׁיב

די קדם ממרא חקלא ומערתא די
בה וכל אילני די בחקלא די בכל
תחומה סחור סחור
יח לאברהם לזכינוהי לעיני בני
חמאה בכל עלי תרע קרתה:
יט ובתר פן קבר אברהם ית שרה
אתהה במערת חקל כפלתא על
אפי ממרא היא חברון בארעא
דכנען: כ וקם חקלא ומערתא
די בה לאברהם לאחסנת קבורא
מן בני חמאה: א ואברהם סיב
על ביומין וי ברין ית אברהם
בכלא: ב ואמר אברהם לעבדה
סכא דביתה דשליט בכל די לה
שוי קען ידך תחות ירכי:
ג ואקים עלך במימרא די
אלהא דשמיא ואלהא דארעא
דלא תסב אתתא לברי מבנת
כנענאי די אנא תב ביניהון:
ד אלהין לארעי ולגלותי תיזיל
ותסב אתתא לברי ליצחק:
ה ואמר לה עבדא מאים לא
תיבי אתתא למיתי בתרי לארעא
הדא האתבא אתיב ית ברך
לארעא די נפקתא מתמן:
ו ואמר לה אברהם אסתמר לך
דילמא תתיב ית ברי לתמן: ז וי
אלהא דשמיא די דברני מבית
אבא ומארע גלותי ודי מלל לי

רש"י

(שבועות לח) לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ
של מצוה, כגון: ספר תורה, או תפלין, והמילה
היתה מצוה ראשונה לו, וכאה לו על ידי צער
והיתה חביבה עליו ונטלה. (ורוצה לומר: מה
שלא אמר 'תחת ירכך', והנה לו להשביע העבד

למקנה וגו'": (יח) בכל באי שער-עירו. בקרב
כלם ובמעמד כלם הקנהו לו: (א) ברך את-
אברהם בכל. "בכל" עולה בגימטריא 'בן', ומאחר
שהנה לו בן, הנה צריך להשיאו אשה: (ב) זקן
ביתו. לפי שהוא דבוק, נקוד זקן: תחת ירכי.

ודי קיים לי למימר לברך אתן ית
ארעא הדא הוא ישלח מלאכה
קדמך ותסב אתתא לברי מתמן:
ח ואם לא תיבי אתתא למיתי
בתרך ותהי זכאה ממומתי דא
לחוד ית ברי לא תתב לתמן:
ט ושווי עבדא ית ידה תחות
נרְכָא דאברהם רבונה וקיים לה
על פתגמא הדין: י ודבר עבדא
עשרא גמלין מגמלי רבונה ואזל
וכל שפר רבונה בידה וקם ואזל
לארם די על פרת לקרתא דנחור:
יא ואשרי גמליא מברא לקרתא
לבאררא דמיא לעדן ומשא לעדן
דנפקן מליתא: יב ואמר יי
אלהה דרבוני אברהם זמין פען
קדמי יומא דין ועבד טיבו עם
רבוני אברהם: יג הא אנא קאם
על עינא דמיא ובנת אנשי קרתא

את־בְּנֵי שָׁמָּה: וַיְהוֹה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאָרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר
דִּבְרֵי לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר לְזָרְעֶךָ אֶתֶן
אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מְלָאכֹו לְפָנֶיךָ
וְלִקְחֹת אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם כִּסִּי: ח וְאִם־לֹא
תֵאבֹה הָאִשָּׁה לְלַבֵּת אַחֲרַיִךְ וְנִקִּית מִשְׁבַּעְתִּי
זֹאת רַק אֶת־בְּנֵי לֹא תֵשֵׁב שָׁמָּה כִּסִּי: ט וַיֵּשֶׁם
הָעֶבֶד אֶת־יָדוֹ תַּחַת יָרֵךְ אַבְרָהָם אֲדָנָיו
וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה: שְׁלִישִׁי וַיִּקַּח הָעֶבֶד
עֲשָׂרָה גַמְלִים מִגְּמַלֵּי אֲדָנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל־טוֹב
אֲדָנָיו בִּידוֹ וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ אֶל־אַרְם נְהָרִים אֶל־
עִיר נְחוֹר כִּסִּי: יא וַיִּבְרַךְ הַגַּמְלִים מַחוּץ לָעִיר
אֶל־בְּאֵר הַמַּיִם לַעַת עָרַב לַעַת צִאת
הַשָּׂאֵבֶת כִּסִּי: יב וַיֹּאמֶר וַיְהוֹה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אַבְרָהָם הַקְּרָה־נָא לְפָנָי
הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדָנִי אַבְרָהָם: יג הִנֵּה אֲנִי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם

רש"י

עלוהי, עליהון, שאין נופל אצל דבור לשון לי
ולו ולקם, אלא: אלי, אליו, אליהם, ותרגום
שלהם: עמי, עמיה, עמהון, אבל אצל אמירה
נופל לשון לי, ולו ולקם: ואשר נשבע לי. בין
הבתרים: (ח) ונקית משבעתי וגו'. וקח לו אשה
מבנות ענר, אשכל וממרא (קידושין סא): רק
את־בני וגו'. יק, מעוט הוא: בני אינו חוזר,
אבל יעקב בן בני, סופו לחזור: (י) מגמלי אדניו.
(כ"ד) נכרין היו משאר גמלים, שהיו יוצאין זוממין
מפני הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים: וכל־טוב
אדניו בידו. (כ"ד) שטר מתנה כתב ליצחק על כל
אשר לו, כדי שיקפצו לשלח לו בתם: ארם־
נהרים. בין שתי נהרות יושבת: (יא) ויברך

במלתו, לפי ששל אברהם היתה ראשונה לו קדם
מילת העבד, וקל להבין: (ז) ה' אלהי השמים
אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר: ואלהי הארץ,
ולמעלה אמר "ואשביעך וגו'". אמר לו: עכשו
הוא "אלהי השמים ואלהי הארץ", שהרגלתיו בפי
הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי, הנה "אלהי
השמים" ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם
מכירים בו ושמו לא הנה רגיל בארץ: מבית אבי.
מתרן: ומארץ מולדתי. מאור פשדים: ואשר
דבר לי. לצרפי, כמו: "אשר דבר עלי", וכן כל
לי, ולו ולקם הסמוכים אצל דבור, מפרשים
בלשון על, ותרגום שלהם (רצונו, שדרך התרגום
להשתמש למ"ד במקום בעבור, וקל להבין) עלי,

וּבְנוֹת אֲנִשֵׁי הָעִיר יֵצְאוּ לְשֹׂאב מַיִם: יד וְהָיָה
 כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קרי הַנֶּעֱרָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַפִּי־נָא
 כִּדְךָ וְאַשְׁתָּה וְאָמְרָה שְׁתֵּה וְגַם־גַּמְלִיךָ
 אֲשַׁקֶּה אֹתָהּ הַכַּחַת לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וְכֵה אֹדַע
 כִּי־עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם־אֲדֹנָי כְּשִׁי: טו וְיֵהִי־הוּא
 מִטָּרֵם כֹּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבָּקָה יֵצְאת אֲשֶׁר
 יֵלְדָה לְבַת־וְאוּל לְבֶן־מִלְכָּה אִשְׁתֵּי נָחוּר אַחֵי
 אַבְרָהָם וְכֵדָה עַל־שְׂכָמָה: טז כְּתִיב וְהַנֶּעֱרָ
 קרי וְהַנֶּעֱרָה טַבַּת מִרְאֵה מְאֹד בְּתוֹלָה וְאִישׁ
 לֹא יִדְעָה וְתִרְדַּ וְתִרְדַּ הָעֵינָה וְתִמְלֵא כֵדָה
 וְתַעַל כְּשִׁי: יז וַיִּרְץ הָעֶבֶד לְקַרְאֹתָהּ וַיֹּאמֶר
 הַגְּמִיאִנִי נָא מִעַט־מַיִם מִכַּדְּךָ כְּשִׁי: יח וְתֹאמֶר
 שְׁתֵּה אֲדֹנָי וְתִמְהַר וְתִרְדַּ כֵדָה עַל־יְדָה
 וְתִשְׁקֶהוּ כְּשִׁי: יט וְתִכַּל לְהַשְׁקֹתוֹ וְתֹאמֶר גַּם
 לְגַמְלִיךָ אֲשַׁאֵב עַד אִם־כָּלוּ לְשֵׁתֵי כְּשִׁי:
 כ וְתִמְהַר וְתַעַר כֵדָה אֶל־הַשְׁקֵת וְתִרְץ עוֹד
 אֶל־הַבְּאֵר לְשֹׂאב וְתִשְׁאֵב לְכָל־גַּמְלָיו כְּשִׁי:

נפקן לממלי מ'א: יד ותהי
 עולמתא דאימר לה ארכיני כען
 קולתיך ואשתי ותימר אשת ואף
 גמליך אשקי יתה ומנתא לעבדך
 ליצחק ובה אידע ארי עבדת
 טיבו עם רבוני: טו ותהו הוא
 עד לא שיצי למלא ויה רבקה
 נפקת דאתלידת לבתואל פר
 מלכה אמת נחור אחוהי
 דאברהם וקולתה על כתפה:
 טז ועולמתא שפירת חיזו (נ"י
 שפידא למחזו) לחדא בתלתא וגבר לא
 ידעה ונחתת לעינא ומלת קולתה
 וסלקת: יז ורהט עבדא
 לקדמותה ואמר אשקיני (נ"י
 אשעמי) כען זעיר מ'א מקולתיך:
 יח ואמרת אשת רבוני ואוהיאת
 ואחיתת קולתה על ידה
 ואשקתה: יט ושיציאת
 לאשקיותה ואמרת אף לגמליך
 אמלי עד די ספקון למשתי:
 כ ואוהיאת ונפצת קולתה לבית
 שקיא ורהטת עוד לבירא לממלי

רש"י

הגמלים. הרביצים: (יד) אתה הכחת. ראוייה היא
 לו, שתהא גומלת חסדים, וכדאי היא ליפנס בביתו
 של אברהם, ולשון 'הוכחת', ברת, אפרוביש"ט
 בלע"ז: ובה אדע. לשון תחנה, 'הודע לי בה':
 כי עשית חסד. אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו,
 אדע "כי עשית חסד" (ב"ר): (טז) בתולה.
 מקום בתולים (כ"י): ואיש לא ידעה. שלא
 כדרךה, לפי שבנות הנכרים היו משמרות מקום
 בתוליהן ומפקירות עצמן מקום אחר, העיד על
 זו שנקיה מפל: (יז) וירץ העבד לקראתה. לפי

שראה שעלו המים לקראתה (בראשית רבה):
 הגמיאני נא. לשון גמיצה, הומייר בלע"ז:
 (יח) ותירד כדה. מעל שכמה: (יט) עד אם
 כלו. הרי 'אם' משמש בלשון 'אשר': אם כלו.
 תרגם אונקלוס: 'די ספקון' שזו היא גמר שתינתן,
 כששתו די ספקון: (כ) ותער. לשון נפיצה,
 והרבה יש בלשון משנה 'המעה מפלי אל פלי',
 ובמקרא יש לו דומה: (תהלים קמא) "אל תער
 נפשי", (ישעיה נג) "אשר הערה למות נפשו":
 השקת. אכן חלולה ששותים בה הגמלים:

ומלת לכל גמלוהי: כא וגברא
 שהי בה מסתפל שתיק למידע
 האצלה יי ארחה אם לא:
 כב והנה פד ספיקו גמליא
 למשתי ונסיב גברא קדשא
 דדהבא תקלא מתקלה ותרין
 שירין על ידהא מתקל עשר
 סלעין דדהבא מתקלהון:
 כג ואמר בת מן את חוי כען לי
 האית בית אבוך אתר פשר לנא
 למכת: כד ואמרת לה בת פתואל
 אנא פר מלפא דילידת לנחור:
 כה ואמרת לה אף תבנא אף
 פסתא סגי עמנא אף אתר פשר
 למכת: כו וכרע גברא וסגיד
 קדם יי: כז ואמר בריך יי אלהא
 דרבוני אברהם די לא מנע
 טיבותה וקושטה מן רבוני אנא

כא והאיש משתאה לה מחריש לדעת
 ההצליח יהוה דרכו אמלא כס"י: כב ויהי
 כאשר בלו הגמלים לשותות ויקח האיש נזם
 זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה
 עשרה זהב משקלם כס"י: כג ויאמר בתמי את
 הגדי נא לי היש בית אביך מקום לנו
 ללין כס"י: כד ותאמר אליו בת פתואל אנכי
 בן מלכה אשר ילדה לנחור כס"י: כה ותאמר
 אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום
 ללון כס"י: כו ויקד האיש וישתחו ליהוה: רביעי
 כז ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר
 לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך

רש"י

לראות "ההצליח ה' דרכו". ואין לתרגם שתי,
 שהרי אינו לשון שתיה, שאין אלף נופלת בלשון
 שתיה: משתאה לה. משתומם עליה, כמו: (לעיל
 כ) "אמרי לי אחי הוא", וכמו: (לקמן כו) "וישאלו
 אנשי המקום לאשתו": (כב) בקע. רמז לשקלי
 ישראל, "בקע לגלגלת": ושני צמידים. רמז לשני
 לוחות מצמדות: עשרה זהב משקלם. רמז
 לעשרת הדברות שבהן: (כג) ויאמר בתמי את.
 לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו
 של אברהם, שהצליח הקב"ה דרכו: ללין. לינה
 אחת, 'לין' שם דבר, והיא אמרה "ללון", כמה
 לינות: (כד) בת פתואל. השיבתו על ראשון,
 ראשון, ועל אחרון, אחרון: (כה) מספוא. כל
 מאכל הגמלים קרוי מספוא, כגון תבן ושעורים:
 (כז) בדרך. דרך המזמן, דרך הישר, באותו דרך
 שהייתי צריך. וכן כל בי"ת ולמ"ד וה"א
 המשמשים בראש התבה ונקודים בפת"ח, מדברים

(כא) משתאה. לשון שאיה, כמו: "שאו ערים",
 (ישעיה ו) "תשאה שממה": משתאה. משתומם
 ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח, אבל אינו
 יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו. ואל
 תתמה בתי"ו של משתאה, שאין לה תבה שתחלת
 יסודה שי"ן ומדברת בלשון מתפעל, שאין תי"ו
 מפרידה בין שתי אותיות של עקר היסוד, כגון:
 "משתאה, מגזרת שאה", "משתולל" (ישעיה נט)
 מגזרת "שולל", (שם טז) "וישתומם", מגזרת
 שממה. "וישתמר חקות עמרי" (מיכה ו) מגזרת
 ושמר. אף כאן, משתאה, מגזרת תשאה. וכשם
 שאתה מוצא לשון משומם באדם, נכהל, ונאלם
 ובעל מחשבות, כמו: (איוב יח) "על יומו נשמו
 אחרונים", (ירמיה ב) "שמו שמים", (דניאל ד)
 "אשתומם כשעה חדא", כף תפרש לשון שאיה
 באדם בהול ובעל מחשבות. ואונקלוס תרגם לשון
 שהיה, "וגברא שהי", שוהה ועומד במקום אחד,

בְּאוֹרַח תִּקְנָא דְּרַבְרַנִּי יִי בֵּית
אֲחוּהִי דְּרַבּוּנֵי: כח וְרַהֲטַת
עוֹלָמְתָא וְחַוִּיאת לְבֵית אִמָּה
כְּפִתְגַמְיָא הָאֵלִין: כט וְלִרְבִּקָּה
אַחָא וְשִׁמְהָ לָּבֵן וְרַהֲט לָבֵן לְוַת
גְּבֵרָא לְבָרָא לְוַת עֵינָא: ל וְהָוָה
כַּד חָזָא יַת קַדְשָׁא וְיַת שִׁירְיָא עַל
יְדֵי אַחְתָּהּ וְכַד שָׁמַע יַת פִּתְגַּמֵּי
רְבִּיקָה אַחְתָּהּ לְמִימַר כְּדִין מְלַל
עֲמֵי גְּבֵרָא וְאַתָּא לְוַת גְּבֵרָא וְהָא
קָאם עֲלוּי גַּמְלִיָּא עַל עֵינָא:
לא וְאָמַר עוֹל בְּרִיקָא דִּינִי לְמָא
אַתָּ קָאם בְּבָרָא וְאַנָּא פְּנִיתִי בֵּיתָא
וְאַתָּר כְּשֵׁר לְגַמְלִיָּא: לב וְעַל
גְּבֵרָא לְבֵיתָא וְשָׂרָא גַּמְלִיָּא וְיֵהֵב
תִּכְנָא וְכִסְתָּא לְגַמְלִיָּא וּמִיָּא
לְאַסְחָאָה רַגְלוּהִי וְרַגְלֵי גְּבֵרָיָא
דְּעַמָּה: לג וְשׁוּיָאוּ קַדְמוּהִי
לְמִיכָל וְאָמַר לָא אֵיכוֹל עַד
דְּאַמְלִל פִּתְגַּמֵּי וְאָמַר מְלַל:
לד וְאָמַר עַבְדָּא דְּאַבְרָהָם אָנָּא:
לה וַיִּי בְּרִיקָה יַת רַבּוּנֵי לְחַדָּא
וּרְבָא וְיֵהֵב לָהּ עָאן וְתוֹרִין וְכִסְפָּה
וְדֵהֵב וְעַבְדִּין וְאַמְהָן וּגְמַלִּין
וְחַמְרִין: לו וּלְיִלִּידַת שָׂרָה אֶתָּה
רַבּוּנֵי כַּר לְרַבּוּנֵי כְּתֵר דְּסִיכַת

נַחֲנִי יִהְיֶה בֵּית אָחִי אֲדֹנָי כְּשִׁי: כח וְתָרִין
כְּתִיב הַנֶּעֱרָה וְתִגְדַּל לְבֵית אִמָּה כְּדִבְרֵים
הָאֵלֶּה כְּשִׁי: כט וְלִרְבִּיקָה אַח וְשִׁמּוֹ לָבֵן וְיָרִין לָבֵן
אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעֵין כְּשִׁי: ל וַיְהִי |
כִּרְאֵת אֶת־הַנְּזָם וְאֶת־הַצְּמִדִּים עַל־יְדֵי אַחְתּוֹ
וְכִשְׁמָעוּ אֶת־דְּבָרֵי רְבִּיקָה אַחְתּוֹ לֵאמֹר כֹּה־
דִּבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל־הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד
עַל־הַגְּמָלִים עַל־הָעֵין כְּשִׁי: לא וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ
יְהוָה לְמָה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאַנְכִי פְנִיתִי הַבַּיִת
וּמְקוֹם לְגַמְלִים כְּשִׁי: לב וַיָּבֵא הָאִישׁ הַבַּיִתָּה
וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תְּבִין וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים
וּמֵים לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
אִתּוֹ כְּשִׁי: לג כְּתִיב וַיִּישֶׁם קְרִי וַיּוֹשֶׁם לְפָנָיו לֵאמֹל
וַיֹּאמֶר לָא אֲכַל עַד אִם־דִּבְרַתִּי דִּבְרֵי וַיֹּאמֶר
דִּבֶּר כְּשִׁי: לד וַיֹּאמֶר עַבְדְּ אַבְרָהָם אָנְכִי:
לה וַיְהִי־בָרַךְ אֶת־אֲדֹנָי מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן־לוֹ
צֵאן וּבִקְרָ וְכִסְפָּה וְזֵהֵב וְעַבְדִּים וְשִׁפְחֹת וּגְמָלִים
וְחַמְרִים: לו וְתִלְדַּ שָׂרָה אִשְׁתְּ אֲדֹנָי בֵּן לְאֲדֹנָי

רש"י

הַבַּיִת. מַעְבֹּדַת אֱלִילִים (כ"ר): (לב) וַיִּפְתַּח.
הַתִּיר זָמֵם שְׁלֵהֵם, שֶׁהִיָּה סוֹתֵם אֶת פִּיָּהֶם שְׁלֵא
יָרְעוּ בְּדִרְךָ בְּשָׂדוֹת אַחֲרֵים (כ"ר): (לג) עַד
אִם־דִּבְרַתִּי. הָרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר'
וּבְלִשׁוֹן 'כִּי', כְּמוֹ: (לִקְמָן מַט) "עַד כִּי יָבֵא שִׁילָה",
וְזֵהוּ שֶׁאָמְרוּ חֻכְמֵינוּ זְכָרוֹנָם לְבִרְכָּה: 'כִּי' מִשְׁמַשׁ
בְּד' לְשׁוֹנוֹת, וְהָאֶחָד 'אִי' וְהוּא 'אִם': (לו) וַיִּתֵּן־
לוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ. שֶׁטֶר הַמִּתְנָה הִרְאָה לָהֶם:

בְּדִבְרֵי הַפְּשׁוּט שֶׁנִּזְכַּר כְּכֹר בְּמִקוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁהוּא
מְבָרַר וְנִכְפַּר בְּאִיזָה הוּא מְדַבֵּר: (כח) לְבֵית אִמָּה.
דִּרְךָ הַנְּשִׁים הִיָּה לְהִיּוֹת לָהֶן בֵּית לִישָׁב בּוֹ
לְמִלְאכְתָּן, וְאִין הַבַּת מַגִּידַת אֶלָּא לְאִמָּה:
(כט) וַיָּרִין. לְמָה רִין וְעַל מָה רִין?: (ל) וַיְהִי
כִּרְאֵת אֶת־הַנְּזָם. אָמַר: 'עֲשִׂיר הוּא זֶה', וְנִתֵּן עֵינָיו
בְּמִמּוֹן: עַל־הַגְּמָלִים. לְשִׁמְרָן, כְּמוֹ: (לעיל יח)
"וְהוּא עוֹמֵד עַלִּיהֶם", לְשִׁמְשָׁם: (לא) פְּנִיתִי

אַחֲרֵי זְקֻנְתָּהּ וַיִּתְּנָהּ לּוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ כְּשִׁי׃
 לוֹ וַיִּשְׁבַּעַנִּי אֲדֹנָי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי
 מִבָּנוֹת הַפְּנִיעָנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ כְּשִׁי׃
 לַח אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תִלְךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי
 וְלִקְחֹת אִשָּׁה לְבָנִי: לט וְאָמַר אֶל־אֲדֹנָי אֱלֹהֵי
 לֹא־תִלְךְ הָאִשָּׁה אַחֲרַי כְּשִׁי׃ מ וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יְהוָה
 אֲשֶׁר־הִתְּהַלַּכְתִּי לִפְנֵיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֲתֶךָ
 וְהִצְלִיחַ דְּרָכְךָ וְלִקְחֹת אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי
 וּמִבֵּית אָבִי: מא אִזְ תִּנְקַח מֵאֵלְתַי כִּי תָבוֹא
 אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ נָקִי
 מֵאֵלְתַי: מב וְאָבֹא הַיּוֹם אֶל־הָעֵינַן וְאָמַר יְהוָה
 אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהָם אִם־יִשְׁדֶּן־נָא מִצְלִיחַ דְּרַכֵּי
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי הֹלֵךְ עָלֶיהָ כְּשִׁי׃ מג הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב
 עַל־עֵינַי הַמַּיִם וְהִיא הָעֵלְמָה הַיְצֵאתָ לְשֹׂאֵב
 וְאִמְרַתִּי אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי־נָא מְעַט־מַיִם מִכַּדְּךָ:
 מד וְאָמְרָה אֵלַי גַּם־אֶתָּה שְׂתָה וְגַם לְגַמְלִיךָ
 אֲשֹׂאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הִכִּיחַ יְהוָה לְבֶן־
 אֲדֹנָי כְּשִׁי׃ מה אֲנִי טָרֵם אֲכַלֶּה לְדַבֵּר אֶל־לְבִי

רש"י

ויהיב לה ית כל דילה: לו וקנים
 עלי רבוני למימר לא תסב אתתא
 לברי מבנת פנענאי די אנא יתב
 בארעה: לח אלהן לבית אבא
 תזיל ולזרעיתי ותסב אתתא
 לברי: לט ואמרית לרבוני מאים
 לא תיתי אתתא בתרי: מ ואמר
 לי יי די פלחית קדמוהי ישלח
 מלאכה עמך ויצלח ארחה ותסב
 אתתא לברי מזרעיתי ומבית
 אבא: מא בכך תהי ופי (נ"י ופא)
 ממומתי ארי תהך לזרעיתי ואם
 לא יתנון לך ותהי ופי ממומתי:
 מב ואתית (נ"י ואמתי) יומא דין
 לעינא ואמרית יי אלהא דרבוני
 אברהם אם אית פען רענא קדמך
 לאצלחא ארחי די אנא אזיל
 עלה: מג הא אנא קאם על עינא
 דמיא ויהי עולמתא דתפוק
 לממלי ואימר לה אשקיני כען
 זעיר מיא מקולתיך: מד ותימר
 לי אף את אשת ואף לגמליך
 אמלי היא אתתא דזמין יי לבר
 רבוני: מה אנא עד לא שיציתי
 למללא בלבי והא רבקה נפקת
 וקולתה על בתפה ונחתת לעינא

מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה
 בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה:
 (מד) גם־אתה. גם, לרבות אנשים שעמו: הכיח.
 בבר והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא, ברור דבר:
 (מה) טרם אכלה. טרם שאני מכלה, וכן כל
 לשון הנה, פעמים שהוא מדבר בלשון עבר כמו:
 "טרם פלית" ופעמים שמדבר בלשון עתיד. כמו:
 (איוב א) "פי אמר איוב", הרי לשון עבר, "ככה
 יעשה איוב", הרי לשון עתיד, ופרוש שניהם לשון

(לז) לא־תקח אשה לבני מבנות הפנענאי. אם
 לא תלך תחלה אל בית אבי, ולא תאכה ללכת
 אחריו: (לט) אלי לא־תלך האשה. 'אלי' פתיב,
 בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצא עלה
 שיאמר לו אברהם לפנות אליו ולהשיאו בתו. אמר
 לו אברהם: 'בני ברוך, ואפה ארוור, ואין ארוור
 מדבק בכרוך': (מב) ואבא היום. היום יצאתי
 והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי
 אחא: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום

ומלת ואמרית לה אשקיני כען :
 מו ואוהיא את ואחיתת קולתה
 מנה ואמרת אשת ואף גמלך
 אשקי ושתיתי ואף גמליא
 אשקיאת : מז ושאיילת יתה
 ואמרית בת מן את ואמרת בת
 בתואל בר נחור דילידת לה
 מלכה ושיתי קדשא על אפה
 ושיריא על ידהא : מח וכרעית
 וסגדית קדם יי וברכית ית יי
 אלהה דרבוני אברהם דרבוני
 באורח קשוט למיסב ית בת
 אחוהי דרבוני לברה : מט וכען
 אם איתיכון עבדין טיבו וקשוט
 עם רבוני חוה לי ואם לא חוה לי
 ואתפני על זמינא או על
 שמאלא : נ ואתיב לבן ובתואל
 ואמרו מן קדם יי נפק פתגמא
 לית אנחנא יכלין למללא עמך
 ביש או טב : נא הא רבקה קדמך
 דבר ואיזיל ותהי אתתא לבר
 רבונה כמא די מלל יי : נב והנה
 פד שמע עבדא דאברהם ית
 פתגמיהון וסגד על ארעא קדם
 יי : נג ואפק עבדא מגין דכסף
 ומגין דדהב ולבושין ויהב
 לרבקה ומגדנין יהב לאחיהא

והנה רבקה יצאת וכדה על-שכמה ותורד
 העינה ותשאב ואמר אליה השקיני נא כס"י :
 מו ותמהר ותורד פדה מעליה ותאמר שתה
 וגם-גמליך אשקה ואשת וגם הגמלים
 השקתה : מז ואשאל אתה ואמר בתמי את
 ותאמר בת-בתואל בן-נחור אשר ילדה לו
 מלכה ואשם הנזם על-אפה והצמידים על-
 ידיה כס"י : מח ואקד ואשתחוו ליהוה ואברך
 את-יהוה אלהי אדני אברהם אשר הנחני
 בדרך אמת לקחת את-בת-אחי אדני לבנו :
 מט ועתה אם-ישכם עשים חסד ואמת את-
 אדני הגידו לי ואם-לא הגידו לי ואפנה
 על-ימין או על-שמאל כס"י : נ ויען לבן ובתואל
 ויאמרו מיהוה יצא הדבר לא נוכל דבר
 אליך רע או-טוב כס"י : נא הנה-רבקה לפניך
 קח ולך ותהי אשה לבן-אדניך באשר דבר
 יהוה : נב ויהי כאשר שמע עבד אברהם
 את-דבריהם וישתחו ארצה ליהוה כס"י : חמישי
 נג ויוצא העבד כלי-כסף וכלי זהב ובגדים

רש"י

ובתואל. רשע הנה וקפץ להשיב לפני אביו: לא
 נוכל דבר אליך. למאן בדבר הנה, לא על ידי
 תשובת דבר רע ולא על ידי תשובת דבר הגון, לפי
 שנפר שמה יצא הדבר, לפי דבריך, שזמנה לך
 (כ"ר): (נב) וישתחו ארצה. מכאן שמודים על
 בשורה טובה (כ"ר): (נג) ומגדנת. לשון מגדים,
 שהביא עמו מיני פרות של ארץ ישראל:

הנה, כי אומר הנה איוב: 'אולי חטאו בני וגו'',
 והנה עושה כן: (מז) ואשאל. ואשם. שנה
 הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל, אלא
 שלא תפשוהו בדבריו ויאמרו: 'היאך נתת לה
 ועדין אינה יודע מי היא?': (מט) על-ימין.
 מבנות שמעאל: על-שמאל. מבנות לוט, שהיה
 יושב לשמאלו של אברהם (כ"ר): (נ) ויען לבן

וַיִּתֵּן לְרַבְּקָה וּמַגְדָּנָת נָתַן לְאָחִיָּה וּלְאִמָּהּ כַּסִּי:^נ
 נד וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ
 וַיִּלְּנוּ וַיִּקְוּמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֲדֹנָי כַּסִּי:^נ
 נה וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה
 אֶתְנוּ יָמִים אֹ אוֹ עֲשׂוֹר אַחַר תִּלְךְ כַּסִּי:^נ נו וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֶל־תֵּאָחֲרוּ אֹתִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרַפִּי
 שְׁלַחֲנִי וְאִלְכָה לְאֲדֹנָי: נו וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא
 כְּתִיב לַנֶּעֱרָה קְרִי לַנֶּעֱרָה וְנִשְׁאַלָה אֶת־פִּיהָ כַּסִּי:^נ
 נח וַיִּקְרָאוּ לְרַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתִּלְכִּי עִם־
 הָאִישׁ הַזֶּה וּתֹאמְרִי אֵלָיו כַּסִּי: נט וַיִּשְׁלַחוּ אֶת־
 רַבְּקָה אַחֲתָהּ וְאֶת־מִנְקֵתָהּ וְאֶת־מִנְקֵתָהּ וְאֶת־
 עֲבָדָא דְאַבְרָהָם וְאֶת־גְּבֻרָהּ: ס וּבְרִיכוּ יְתֵי רַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ
 אַחֲתָנָא אַתְּ הוּי לְאַלְפִין וּלְרַבָּן וַיִּרְתּוּן בְּנֵיכִי יְתֵי קְרִוֵי סְנֵאִיהוֹן:
 סא וְקָמַת רַבְּקָה וְעוֹלָמְתָהּ וּרְכִיבָא עַל גְּמֻלָּא וְאֶזְלָא בְּתַר
 גְּבָרָא וּדְבַר עֲבָדָא יְתֵי רַבְּקָה וְאֶזְלָ: סב וַיִּצְחַק אֶתָּא מִמַּתּוּהִי
 (נ"י על בַּמַּתּוּהִי) מִבִּירָא דְמִלְאָךְ קִימָא אַתְחַזִּי עֲלָהּ וְהוּא יְתֵיב בְּאַרְעַ
 וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבְּקָה וַיִּלְךְ: סב וַיִּצְחַק בָּא
 מִבּוֹא בְּאֵר לַחֵי רְאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאַרְץ

וּלְאִמָּהּ: נד וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא
 וְגוֹבְרִיא דִּי עֲמָה וּבְתוֹ וְקָמוּ
 בַּצֶּבֶרָא וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְוֵת רְבוּנִי:
 נה וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב
 עוֹלָמְתָא עִמָּנָא עֵדָן בְּעֵדָן אֹ
 עֶסְרָא יִרְחִין בְּתַר כֵּן תִּיזִיל:
 נו וַיֹּאמֶר לְהוֹן לָא תֵּאָחֲרוּן יְתֵי
 וַיִּי אַצְלַח אָרְחִי שְׁלַחֲנִי וְאִיְהוּ
 לְוֵת רְבוּנִי: נו וַיֹּאמְרוּ נִקְרִי
 לְעוֹלָמְתָא וְנִשְׁמַע מַה דְּהִיא
 אֶמְרָה: נח וְקָרוּ לְרַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ
 לָהּ הַתִּזְלִי עִם גְּבָרָא דְרִין
 וְאֶמְרַת אִיזִיל: נט וַיִּשְׁלַחוּ יְתֵי
 רַבְּקָה אַחֲתָהּ וְאֶת־מִנְקֵתָהּ וְאֶת־
 עֲבָדָא דְאַבְרָהָם וְאֶת־גְּבֻרָהּ:
 ס וּבְרִיכוּ יְתֵי רַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ
 אַחֲתָנָא אַתְּ הוּי לְאַלְפִין וּלְרַבָּן
 וַיִּרְתּוּן בְּנֵיכִי יְתֵי קְרִוֵי סְנֵאִיהוֹן:
 סא וְקָמַת רַבְּקָה וְעוֹלָמְתָהּ
 וּרְכִיבָא עַל גְּמֻלָּא וְאֶזְלָא בְּתַר
 גְּבָרָא וּדְבַר עֲבָדָא יְתֵי רַבְּקָה
 וְאֶזְלָ: סב וַיִּצְחַק אֶתָּא מִמַּתּוּהִי
 (נ"י על בַּמַּתּוּהִי) מִבִּירָא דְמִלְאָךְ קִימָא
 אַתְחַזִּי עֲלָהּ וְהוּא יְתֵיב בְּאַרְעַ

רע"י

(נד) וַיִּלְּנוּ. פֶּל לִינָה שְׂבַמְקָרָא לִינָת לִינָה אַחַד:
 (נה) וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּהּ. וּבְתוֹאֵל הִיכֵן הָיָה?
 הוּא הָיָה רוּצָה לְעַכְב, וּבָא מִלְאָךְ וְהִמִּיתוּ: יָמִים.
 שְׁנָה, כְּמוֹ: (ויקרא כה) "יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלְתּוֹ", שְׂכָף
 נוֹתְנִין לְבְתוּלָה, זְמַן י"ב חֲדָשׁ לְפָרְגִס אֶת עֲצָמָה
 בְּתַכְשִׁיטִים (כְּתוּבוֹת נו): אֹ עֲשׂוֹר. י' חֲדָשִׁים, וְאִם
 תֹּאמֶר יָמִים מִמָּשׁ, אֵין דְּרָךְ הַמְבַקְשִׁים לְבַקֵּשׁ דְּבַר
 מוּעָט, וְאִם לָא תִרְצָה - תֵּן לָנוּ מְרַבָּה מִזֶּה:
 (נו) וְנִשְׁאַלָה אֶת־פִּיהָ. מִכָּאן שְׂאִין מִשִּׂיאִין אֶת

הָאִשָּׁה אֶלָּא מִדְּעַתָּה (כ"ר): (נח) וּתֹאמְרִי אֵלָיו.
 מִעֲצָמִי, וְאִף אִם אֵינְכֶם רוּצִים: (ס) אֶת הָיִי
 לְאַלְפִי רַבְּכָה. אֶת וְזִרְעָךְ תִּקְבְּלוּ אוֹתָהּ בְּרַכָּה,
 שְׁנֵאִמֶר לְאַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה: "הַרְבָּה אֲרַבָּה אֶת
 זִרְעָךְ וְגו'", יְהִי רְצוֹן שְׂיִהְיֶה אוֹתוֹ הַזֶּרַע מִמֶּךָ וְלֹא
 מֵאִשָּׁה אַחֲרָת: (סב) מִבּוֹא בְּאֵר לַחֵי רְאִי. שְׁהִלְךְ
 לְהִבִּיא הַגֵּר לְאַבְרָהָם אֲבִיו שְׂיִשְׁאָנָה (כְּרַאשִׁית רַבָּה):
 יוֹשֵׁב בְּאַרְץ הַנְּגֹב. קְרוּב לְאוֹתוֹ בְּאֵר, שְׁנֵאִמֶר:
 (לעיל כ) "וַיִּסַּע מִשֶּׁם אַבְרָהָם אֲרָצָה הַנְּגֹב וַיִּשֶׁב בֵּין

הַנֶּגֶב כִּשׁׁי: סג וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֵה לְפָנוֹת
 עָרֵב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גַמְלִים בָּאִים כִּשׁׁי:
 סד וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק רַבָּקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק
 וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל כִּשׁׁי: סה וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד
 מִי־הָאִישׁ הַלְּזֶה הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֵה לְקִרְאֹתָנוּ
 וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצְּעִיף
 וַתִּתְּכֶם כִּשׁׁי: סו וַיִּסְפַּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל־
 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה כִּשׁׁי: סז וַיְבֹאֶה יִצְחָק
 הָאֱהֻלָּה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רַבָּקָה וַתְּהִי־לוֹ
 לְאִשָּׁה וַיֵּאֱהָבֶהּ וַיִּנְחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ כִּשׁׁי: פ
 שְׁשִׁי כַּה א וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַיִּשְׁמָה
 קְטוּרָה כִּשׁׁי: ב וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרֹן וְאֶת־יִקְשָׁן
 וְאֶת־מֶדָן וְאֶת־מֶדָן וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוּחַ:
 ג וַיִּקְשָׁן יָלַד אֶת־שָׁבָא וְאֶת־דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הֵיוּ

דְרוֹמָא: סג וַנִּפְק יִצְחָק לְצִלְעָה
 בְּחֻקְלָא לְמַפְנֵי רַמְשָׁא וַזְקַף
 עֵינוֹהִי וַחֲזָא וְהָא גַמְלֵי אֲתָן:
 סד וַזְקַפְת רַבָּקָה יְת עֵינֵהָ וַחֲזָת
 יְת יִצְחָק וְאִתְרַכִּינַת מֵעַל גַּמְלָא:
 סה וְאִמְרַת לְעֶבְדָּא מִן גְּבָרָא
 דִּיכִי דִמְהֵלֶךְ בְּחֻקְלָא לְקִדְמוּתָנָא
 וְאִמְר עֶבְדָּא הוּא רַבּוּנֵי וַנְסִיבַת
 עֵיפָא וְאִתְכַּסִּיאת: סו וְאִשְׁתַּעִי
 עֶבְדָּא לְיִצְחָק יְת כָּל פְּתַגְמֵי דִי
 עֶבֶד: סז וְאַעְלָה יִצְחָק לְמִשְׁפָּנָא
 וַחֲזָא וְהָא תַקְנִין עוֹבְדֵהָא פְּעוּבְדֵי
 שָׂרָה אִמָּה וַנְסִיב יְת רַבָּקָה וְהוּת
 לָהּ לְאַנְתּוֹ וַרְחִימָה וְאִתְנַחֵם
 יִצְחָק בְּתֵר דְּמִיתַת אִמָּה:
 א וְאוֹסִיף אַבְרָהָם וַנְסִיב אֶתְתָּא
 וַשְׁמָה קְטוּרָה: ב וַיִּלְדִּית לָהּ יְת
 זִמְרֹן וַיְת יִקְשָׁן וַיְת מֶדָן וַיְת מֶדָן
 וַיְת יִשְׁבָּק וַיְת שׁוּחַ: ג וַיִּקְשָׁן
 אוֹלִיד יְת שָׁבָא וַיְת דָּדָן וּבְנֵי דָדָן
 הֵיוּ לְמִשְׁרִינָן וְלִשְׁכוּנִין וְלַנְגָּוָן:

רש"י

היא שרה אמו, כלומר ונצשית דגמת שרה אמו,
 שכל זמן ששרה קימת, הנה נר דלוק מערב שבת
 לערב שבת, ובכרחה מצויה בעסה וענן קשור על
 האהל, ומשמתה פסקו, וכשפאת רבקה חזרו
 (בראשית רבה): אחרי אמו. דרף ארץ, כל זמן
 שאמו של אדם קימת, פרוד הוא אצלה, ומשמתה
 הוא מתנחם באשתו: (א) קטורה. (ב"ר) זו הגר,
 ונקראת 'קטורה', על שם שנאים מעשיה פקטרת,
 ושקשרה פתחה, שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה
 מאברהם: (ג) אשורם ולטושם. שם ראשי אמות
 (ב"ר). והתרגום של אונקלוס אין לי לישבו על
 לשון המקרא, שפרש למשירן לשון מחנה. ואם
 תאמר שאינו בן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי
 לנו תבות שאין בראשם אל"ף והוסיפו אל"ף
 בראשם, כמו: "חומת אנך", שהוא מן "נכה

קדש ובין שור", ושם הנה הבאר, שנאמר: "הנה
 בין קדש ובין ברד": (סג) לשוח. (ב"ר) לשון
 תפלה, כמו: (תהלים קב) "ישפף שיחו":
 (סד) ותרא את־יצחק. ראתה אותו הדור ותוהא
 (ספריים אחרים: ותמהה) מפניו (ב"ר): ותפל.
 השמיטה עצמה לארץ, בתרגומו: 'ואתרכינת',
 הטתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו:
 "הטינא כדף", ארכיני, (שמואל ב כב) "ויט
 שמים", 'וארפינ', לשון מוטת לארץ, ודומה לו:
 (תהלים לו) "כי יפל לא יוטל", כלומר אם יטה
 לארץ, לא יגיע עד הקרקע: (סה) ותתכס. לשון
 ותתפעל, כמו: "ותקבר", "ותשבר": (סו) ויספר
 העבד. (ב"ר) גלה לו נסים שנעשו לו, שקפצה לו
 הארץ ונזדמנה לו רבקה בתפלתו:
 (סז) האהלה שרה אמו. 'ויביאה האהלה', והרי

ד וּבְנֵי מִדְיָן עִיפָה וְעֶפְרַיִם וְחִנּוֹךְ
 וְאֶבְיָדָע וְאַלְדֵּעָה כָּל אֱלֵינֵי בְנֵי
 קְטוּרָה: ה וַיְהִי אֲבָרְהָם יָת כָּל
 דִּילָה לְיִצְחָק: ו וּלְבָנָי לְחִינְתָא
 דִּי לְאֲבָרְהָם יִהְיֶה אֲבָרְהָם מִתְּנִן
 וְשִׁלְחָנוֹן מֵעַל יִצְחָק בְּרָה בְּעוֹד
 דְּהוּא קָנִים קִידוּמָא לְאַרְע
 מִדִּינְחָא: ז וְאֱלֵינֵי יוֹמֵי שְׁנַיִ חַיֵּי
 אֲבָרְהָם דְּחַיָּא מָאָה וְשִׁבְעִין
 וְחִמֵּשׁ שָׁנִין: ח וְאִתְּנַגִּיד וּמִית
 אֲבָרְהָם בְּסִיבֵי טָבָא סִיב וּשְׁבַע
 יוֹמִין וְאִתְּכַנִּישׁ לְעַמָּה: ט וַיִּקְבְּרוּ
 יְתָה יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹהֵי
 בְּמַעֲרַת כְּפֻלְתָא בְּחֻקֵּי עֶפְרוֹן בֶּר
 צַחַר חֲתָאָה דִּי עַל אִפֵּי מַמְרָא:
 י חֻקֵּי דִּי זְבֻן אֲבָרְהָם מִן בְּנֵי
 חֲתָאָה תְּמָן אִתְּקַבְּרֵי אֲבָרְהָם
 וְשָׂרָה אִתְּתָה: יא וַהֲוָה בְּתַר
 דְּמִית אֲבָרְהָם וַיְבָרֵךְ יְיָ יִתְּ יִצְחָק
 בְּרָה וַיִּתֵּב יִצְחָק עִם בִּרְאָ דְמִלְאָךְ
 קִימָא אִתְּחַזִּי עֲלָה: יב וְאֱלֵינֵי
 תּוֹלְדַת יִשְׁמַעְאֵל בֶּר אֲבָרְהָם דִּי

יִצְחָק עִם-בָּאָר לְחַי רָאִי כִּסְ"י: פ שְׁבִיעֵי יב וְאַלְהָה תְּלֻדַת יִשְׁמַעְאֵל

רש"י

בְּנָשִׁים וּפְלִלְגָשִׁים דְּדוֹד: נְתַן אֲבָרְהָם מִתְּנַת. פְּרָשׁוּ
 רְבוּתֵינוּ: שֵׁם טְמָאָה מְסַר לָהֶם (שם צא). דְּבָר אַחַר:
 מַה שֶּׁנִּתְּנָן לֹו עַל אֹדוֹת שָׂרָה וְשָׂאָר מִתְּנֻת שֶׁנִּתְּנוּ
 לוֹ, הַכֵּל נִתְּנָן לָהֶם, שְׁלָא רָצָה לְהִנּוֹת מֵהֶם:
 (ז) מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחִמֵּשׁ שָׁנִים. בֶּן
 ק' כְּבֵן ע', וּבֶן ע' כְּבֵן ה' בְּלֹא חֶטָּא: (ט) יִצְחָק
 וַיִּשְׁמַעְאֵל. (ב"ר) מִכָּאן שֶׁעָשָׂה יִשְׁמַעְאֵל תְּשׁוּבָה
 וְהוֹלִיךְ אֶת יִצְחָק לְפָנָיו, וְהִיא שִׁיבָה טוֹבָה
 שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּאֲבָרְהָם: (יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבָרְהָם
 וַיְבָרֵךְ וְגו'. נִחְמוּ תְּנַחֲוִי אֲבָלִים. (סוּטָה יד) דְּבָר
 אַחַר: אִף עַל פִּי שְׁמֵסֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת
 הַבְּרֻכּוֹת לְאֲבָרְהָם, נִתְּרָא לְבָרֵךְ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי

רְגִלִּים, וְכִמוּ "אֶסוּף שְׁמֹן", שֶׁהוּא מִן "וְרַחֲצֵת
 וְסִכֵּת": וְלִטּוּשָׁם. הֵם בְּעֲלֵי אֲהֵלִים הַמִּתְּפָרִים
 אָנָּה וְאָנָּה וְנוֹסְעִים אִישׁ בְּאֲהֵלֵי אִפְדָּנוֹ, וְכֵן הוּא
 אוֹמֵר: (שְׁמוּאֵל א ל) "וְהִנֵּה נְטוּשִׁים עַל-פְּנֵי כָּל-
 הָאָרֶץ", שֶׁפֶן לְמַד וְנוֹ"ן מִתְּחַלְּפוֹת זֹו בְּזוֹ:
 (ה) וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם וְגו'. אָמַר רַבִּי נַחֲמָיָה: 'בְּרַפְת
 דְּאִתְּיָקִי' נִתְּנָן לוֹ, שְׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לְאֲבָרְהָם: "וְהִיָּה בְּרָכָה", הַבְּרֻכּוֹת מְסוּרוֹת בְּיָדֵךְ
 לְבָרֵךְ אֶת מִי שֶׁתְּרַצֶּה, וְאֲבָרְהָם מְסָר לְיִצְחָק:
 (ו) הַפְּלִגְשָׁם. (ב"ר) חֶסֶר כְּתִיב, שְׁלָא הִיָּתָה אֵלָא
 פְּלִגְשׁ אַחַת, הִיא הֶגֶר, הִיא קְטוּרָה. נָשִׁים, בְּכַתְּבָה,
 פְּלִגְשִׁים, בְּלֹא כְּתַבָּה, כְּדָאֲמַרְיָן בְּסִנְהֶדְרִין (דף כא)

בְּנֵי־אֲבֵרָהָם אֲשֶׁר יִלְדָה הַגֵּר הַמִּצְרַיִת שְׂפַחַת
 שָׂרָה לְאֲבֵרָהָם: יג וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל
 בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נְבִיֹת וְקָדָר
 וְאֲדָבָאֵל וּמִבְשָׁם: יד וּמִשְׁמַע וְדוּמָה
 וּמִשָּׂא: טו חֲדָד וְתִימָא יִטּוֹר נְפִישׁ וְקִדְמָה:
 מִפְטִיר טז אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם
 בְּחֻצְרֵיהֶם וּבְטִירְתָם שְׁנַיִם־עָשָׂר נְשִׂאִים
 לְאִמָּתָם: יז וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת
 שָׂרָה וְשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיְגֻעַ וַיָּמָת
 וַיֵּאסֹף אֶל־עַמּוּיֹו: יח וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַוִּילָה עַד־
 שׁוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָה אֲשׁוּרָה
 עַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו נִפְל: יט פפפ

ילידת הגר מצרתא אמתא דשרה
 לאברהם: יג ואלין שמקון בני
 ישמעאל בשמההון לתולדתהון
 בוכרא דישמעאל נביות וקדר
 ואדבאל ומבשם: יד ומשמע
 ודומה ומשא: טו חדרד ותימא
 וטור נפיש וקדמה: טז אלין
 אנון בני ישמעאל ואלין
 שמההון בפצחיהון ובכרפיהון
 תרין עסר וברבין לאמיהון:
 יז ואלין שני חיי ישמעאל מאה
 ותלתין ושבע שנין ואתנגיד ומית
 ואתפניש לעמה: יח ושרו
 מחוילה עד חגרא די על אפי
 מצרים מטי לאתור על אפי כל
 אחוהי שרא: פ פ פ

ק"ה פסוקים, יהוד"ע סימן

רש"י

כשפרש מאביו קדם שקא אצל לבן, שהרי כשפרש
 יעקב מאביו, מת ישמעאל, שנאמר: "ויילך עשו
 אל ישמעאל וגו'" כמו שמפרש בסוף מגלה
 נקראת' (ורש"י הביאו בסוף פרשת תולדות):
 ויגוע. לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים:
 (יח) נפל. שכן כמו: (שופטים ז) "ומדכן ועמלק
 וכל בני קדם נופלים בעמק". כאן הוא אומר לשון
 נפילה ולהלן הוא אומר: (לעיל טז) "ועל־פני
 כל־אחיו ישכן", עד שלא מת אברהם, "ישכן",
 משמת אברהם, "נפל": חסלת פרשת חיי שרה

שצפה את עשו יוצא ממנו. אומר: 'כא בעל
 הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו', וכא הקדוש
 ברוך הוא וברכו: (יג) בשמתם לתולדתם. סדר
 לדתן זה אחר זה: (טז) בחצריהם. פרכים שאין
 להם חומה, ותרגומו בפצחיהון, שהם מפצחים,
 לשון פתיחה, כמו: (תהלים צח) "פצחו ורננו":
 (יז) ואלה שני חיי ישמעאל וגו'. אומר רבי חייא
 בר אבא: למה נמנו שנותיו של ישמעאל? כדי
 ליחס בהם שנותיו של יעקב. משנותיו של
 ישמעאל למדנו ששמש יעקב בבית עבר י"ד שנה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עין־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. אךף ימים בימינה, בשמאלה
 עשר וכבוד. יהוה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה. * לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדְבָרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

הפטרת חיי שרה במלכים א פרק א

א א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַיָּמִים וַיִּכְפְּהוּ בַּפְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ: ב וַיֹּאמְרוּ לוֹ עַבְדֵי וַיִּבְקְשׂוּ
לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמְדָּה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וַתְּהִי לוֹ סִכְנָת וּשְׂכָבָה בְּחִיקוֹ וְחָם לְאֹדְנֵי
הַמֶּלֶךְ: ג וַיִּבְקְשׂוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת־אֲבִישָׁג הַשְּׁוֹנְמִית וַיָּבֹאוּ אֹתָהּ
לְמֶלֶךְ: ד וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד־מְאֹד וַתְּהִי לְמֶלֶךְ סִכְנָת וַתִּשְׁרָתְהוּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָה: ה וְאֹדְנֵיהָ
בְּנִחְיֹת מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אִמְלֶךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו:
ו וְלֹא־עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם־הוּא טוֹב־תָּאֵר מְאֹד וְאֹתוֹ יִלְדָה
אֲחֵרִי אֲבִשְׁלוּם: ז וַיְהִי דְבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וְעִם אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אֲחֵרֵי אֹדְנֵיהָ:
ח וְצִדּוֹק הַכֹּהֵן וּבְנֵיהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתַן הַנְּבִיא וְשִׁמְעִי וְרַעֲי וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ
עִם־אֹדְנֵיהוּ: ט וַיִּזְבַּח אֹדְנֵיהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֲבָן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר־אֶצֶל עַיִן רִגְלָא וַיִּקְרָא
אֶת־כָּל־אֲחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְכָל־אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: י וְאֶת־נָתַן הַנְּבִיא וּבְנֵיהוּ
וְאֶת־הַגְּבוּרִים וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא: יא וַיֹּאמֶר נָתַן אֶל־בֶּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר
הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ כִּי מֶלֶךְ אֹדְנֵיהוּ בֶן־חַגִּית וְאֹדְנֵינוּ דָּוִד לֹא יָדָע: יב וְעַתָּה לְכִי אִיעֲצֶךָ נָא
עֲצֵה וּמַלְטִי אֶת־נַפְשִׁי וְאֶת־נַפְשׁוֹ וְאֶת־נַפְשׁוֹ בְּנֶדֶשׁ שְׁלֹמֹה: יג לְכִי וּבֹאִי אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו
הֲלֹא־אַתָּה אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב
עַל־כִּסְאִי וּמִדּוּעַ מֶלֶךְ אֹדְנֵיהוּ: יד הִנֵּה עוֹדָךְ מְדַבֶּרֶת שָׁם עִם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבֹא אַחֲרָי
וּמִלֹּאֲתִי אֶת־דְּבָרֶיךָ: טו וַתָּבֹא בֶת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וַאֲבִישָׁג
הַשְּׁוֹנְמִית מִשְׁרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ: טז וַתִּקַּד בֶּת־שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לְמֶלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לְּךָ:
יז וַתֹּאמֶר לוֹ אֹדְנֵי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאִמְתְּךָ כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא
יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: יח וְעַתָּה הִנֵּה אֹדְנֵיהָ מֶלֶךְ וְעַתָּה אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעְתָּ: יט וַיִּזְבַּח שׁוֹר
וּמְרִיא־וְצֹאן לְרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וּלְיוֹאָב שַׂר הַצְּבָא וּלְשְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ
לֹא קָרָא: כ וְאֹתָהּ אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ עֵינָי כָּל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא

אָדני־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כּא וְהָיָה כִּשְׁכַּב אָדני־הַמֶּלֶךְ עִם־אֲבֹתָיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים: כב וְהִנֵּה עֹדֵנָה מְדַבֵּרַת עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בָּא: כג וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא וַיָּבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ עַל־אִפְּיוֹ אֲרָצָה: כד וַיֹּאמֶר נָתַן אָדני־הַמֶּלֶךְ אֶתְּהָ אִמְרַתְּ אָדִנְיָהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי: כה כִּי ׀ יֵרֵד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וֹצֵאן לְרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלַשָּׂרֵי הַצָּבָא וְלְאֲבֵיתֵר הַכֹּהֵן וְהַנָּשִׁים אֲכָלִים וְשֵׁתִים לִפְנֵיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אָדִנְיָהוּ: כו וְלִי אֲנִי־עֲבָדְךָ וְלִצְדָק הַכֹּהֵן וְלִבְנֵיָהוּ בְּיָהוּדָע וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא: כז אִם מֵאֵת אָדִנְיָ הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֲבָדְךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אָדִנְיָ־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כח וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ־לִי לְבַת־שֶׁבַע וְתָבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כט וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכַּל־צָרָה: לׁ כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי תַחְתָּי כִּי כֵּן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: לא וַתִּקְדַּ בַת־שֶׁבַע אִפָּיִם אֶרֶץ וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וְתֹאמַר יְחִי אָדִנְיָ הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכֵל דְּבָרָיו אֲמֵת וְצַדִּיק:

נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מְדַבְּרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיִּגַּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכָּל, יְהוָה

אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבַרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבַּרְךָ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד
לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב
בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם
וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ הַפְּצָנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר
וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת
הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים
בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְּמַלְנוּ חֲסֵדִים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת
כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שׁי' **הלוי** בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: orhachasidus@dvarmalchus.org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס